

КОДЕКСИ МУРОФИАВИИ ҚИНОЯТИИ ҚУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН

(Ахбори Маҷлиси Олии Қумҳурии Тоҷикистон, с. 2009, №12, мод. 815, мод. 816; с. 2010, №7, мод. 551; с. 2011, №3, мод. 159, №7-8, мод. 609; с. 2012, №4, мод. 259, №7, мод. 714, №8, мод. 815, №12, қ.1, мод. 1020, мод. 1025; с. 2013, №7, мод. 510, мод. 511; с. 2014, №3, мод. 142, №11, мод. 643; с. 2015, №11, мод. 950; с. 2016, №3, мод. 128, №5, мод. 357, №7, мод. 610, мод. 611; с. 2017, №1-2, мод. 4; с. 2018, №5, мод. 267; с. 2019, №1, мод. 3; с. 2020, №7-9, мод. 602, мод. 608; Қонуни Қумҳурии Тоҷикистон аз 29 январи соли 2021, №1755)

(Қонуни ҚТ аз 21.07.2010 [№ 618](#), аз 25.03.2011 [№ 692](#), аз 2.08.2011 [№ 755](#), аз 16.04.2012 [№ 809](#), аз 03.07.2012 [№ 864](#), аз 01.08.2012 [№ 878](#), аз 28.12.2012 [№ 927](#), аз 28.12.2012 [№ 932](#), аз 22.07.2013 [№ 982](#), [№ 983](#), аз 14.03.2014 № 2014 [№ 1067](#), аз 27.11.2014 [№ 1134](#), аз 23.11.2015 [№ 1229](#), аз 15.03.2016 [№ 1275](#), аз 14.05.2016 [№ 1306](#), аз 23.07.2016 [№ 1332](#), [№ 1333](#), аз 24.02.2017 [№ 1381](#), аз 17.05.2018 [№ 1516](#), аз 2.01.2019 [№ 1556](#), аз 04.07.2020 [№ 1696](#), аз 04.07.2020 [№ 1702](#), аз 29.01.2021 [№ 1755](#), аз 20.04.2021 [№ 1777](#), аз 23.12.2021 № [1810](#), аз 23.12.2021 № [1811](#), аз 18.03.2022 [№ 1853](#), аз 19.07.2022 [№ 1900](#), аз 24.12.2022 [№ 1926](#), [№ 1927](#).)

ҚИСМИ I. ҚИСМИ УМУМӢ

ФАСЛИ I. МУҚАРРАРОТИ АСОСӢ

БОБИ 1. ҚОНУНГУЗОРИИ МУРОФИАВИИ ҚИНОЯТИ

Моддаи 1. Қонунгузорию, ки тартиби пешбурди парвандаи қиноятиро муайян мекунад

1. Дар Қумҳурии Тоҷикистон тартиби пешбурди парвандаи қиноятиро Кодекси муурофиавии қиноятии Қумҳурии Тоҷикистон, ки аз Конститутутсияи Қумҳурии Тоҷикистон сарчашма мегирад, муайян мекунад (*Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 [№ 1381](#)*).

2. Тартиби муқаррарнамудаи қонунгузорию муурофиавии қиноятӣ барои суд, мақомоти прокуратура, тафтиши пешакӣ ва таҳқиқ, инчунин барои иштирокчиёни муурофиаи қиноятӣ хатмӣ мебошад.

3. Санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, қисми таркибии меъёрҳои ҳуқуқие мебошанд, ки пешбурди муурофиаи қиноятиро танзим менамоянд. Агар тибқи ин санадҳо нисбат ба муқаррароти Кодекси мазкур тартиби дигаре пешбинӣ гардида бошад, он гоҳ муқаррароти санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ амал мекунад.

Моддаи 2. Вазифаҳои пешбурди муурофиаи судии қиноятӣ

1. Вазифаҳои пешбурди муурофиаи судии қиноятӣ аз инҳо иборатанд:
  - муқаррар кардани тартиби пешбурди парвандаҳои қиноятӣ;

- ҳимояи ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд;
- ҳимояи манфиати ҷамъият, давлат ва ташкилотҳо, ки аз ҷиноят зарар дидаанд;
- сари вақт ва пурра ошкор намудани ҷиноят;
- ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидани шахси ҷиноят содиркарда;
- ҳалли одилонаи масъалаҳои баррасишаванда дар суд;
- риоя намудани меъёрҳои мурофиавӣ ҳангоми татбиқи қонуни ҷиноятӣ;
- кафолати ҳимояи манфиати қонунии иштирокчиёни мурофиаи судии ҷиноятӣ ва шахсони дигар.

2. Мурофиаи судии ҷиноятӣ барои таҳкими қонуният ва тартиботи ҳуқуқӣ, пешгирии ҷиноят, эҳтироми қонун, ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, ба амал баровардани адолати судӣ равона шудааст.

3. Тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур оид ба пешбурди парвандаи ҷиноятӣ инсон ва шаҳрвандро аз беасос айбдор ва маҳкум кардан, ғайриқонунӣ маҳдуд кардани ҳуқуқу озодиҳои ӯ ҳимоя мекунад ва дар ҳолати гунаҳгор доништан ё маҳкум намудани шахси бегуноҳ ӯро бетаъхир сафед менамояд.

Моддаи 3. Амали Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ дар макон

1. Дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбурди парвандаи ҷиноятӣ мувофиқи Кодекси мазкур сурат мегирад.

2. Қоидаҳои Кодекси мазкур, инчунин ҳангоми пешбурди парванда оид ба ҷиноятҳои татбиқ мегарданд, ки дар ҳавопаймо, киштиҳои баҳрӣ ва дарёӣ, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон дар обҳои кушод ё фазои ҳавоӣ ва таҳти парчам ё нишонаи фарқкунандаи Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳаракат мекунанд, содир шудаанд.

3. Дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон татбиқ намудани қонуни мурофиавии ҷиноятӣ давлати хориҷӣ аз тарафи мақомоти тафтишот ва судҳои давлати хориҷӣ ва ё бо супориши онҳо аз тарафи мақомоти дахлдор дар ҳолате татбиқ мегардад, ки ин ҳолат дар санади ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, пешбинӣ шуда бошад.

Моддаи 4. Амали Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ дар замон

Ҳангоми пешбурди парвандаи ҷиноятӣ қонуни мурофиавии ҷиноятӣ татбиқ карда мешавад, ки дар вақти таҳқиқ ва тафтиши пешакӣ ё баррасии парванда дар суд, амал мекунад.

Моддаи 5. Амали Кодекси мурофиавии ҷиноятӣ нисбат ба шаҳрванди хориҷӣ ва шахси бешаҳрванд

1. Пешбурди парванда оид ба ҷинояте, ки аз тарафи шаҳрванди хориҷӣ ё шахси бешаҳрванд дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон содир карда шудааст, мутобиқи муқаррароти Кодекси мазкур анҷом дода мешавад.

2. Нисбат ба шахси дорой ҳуқуқи дахлнопазирии дипломатӣ танҳо бо хоҳиш ё ризои ӯ, ки тавассути Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон гирифта мешавад, амалиёти мурофиавии бо Кодекси мазкур пешбинишуда гузаронида мешавад.

Моддаи 6. Мафҳумҳои асосӣ

Мафҳумҳои асосие, ки дар Кодекси мазкур истифода шудаанд, дорой мазмуни зайланд:

- айбдоркунандаи давлатӣ - шахси мансабдори мақомоти прокуратура, ки аз номи давлат дар мурофиаи судӣ оид ба парвандаи ҷиноятӣ айбдоркуниро дастгирӣ менамояд;

- айбдоркунандаи хусусӣ - шахсе, ки бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур ба суд ариза дода, дар суд айбдоркуниро дастгирӣ мекунад, инчунин ҷабрдидае, ки ҳангоми аз айбдоркунӣ даст кашидани айбдоркунандаи давлатӣ дар суд айбдоркуниро дастгирӣ мекунад;

- вақти шабона - фосилаи вақтест, ки аз соати 22.00 то 6.00 рӯзи дигарро дар бар мегирад;

- иштирокчиёни мурофиаи ҷиноятӣ - мақомот ва шахсоне, ки таъқиби ҷиноятӣ ва тақвияти айбдоркуниро дар суд анҷом медиҳанд, инчунин шахсоне, ки худро аз айбдоркунӣ ҳимоя намуда, ҳуқуқ ва манфиатҳои худро муҳофизат менамоянд (прокурор-айбдоркунандаи давлатӣ, ҷабрдида-айбдоркунандаи хусусӣ, даъвогари граждани, намояндагони қонуни ва намояндагони онҳо, гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда, намояндагони қонунии онҳо, ҳимоятгар, ҷавобгари граждани, намояндаи қонуни ва намояндаи ӯ) (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*);

- иштирокчиёни дигари мурофиаи ҷиноятӣ - коршинос (эксперт), мутахассис, шохид, шахси холис, тарҷумон;

- қарор - санаде, ки аз ҷониби таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор дар рафти пешбурди таҳқиқ ва тафтиши пешакӣ қабул карда шудааст, инчунин санаде, ки судьяи суди марҳилаи якум танҳо қабул кардааст ё санаде, ки судьяи суди марҳилаи назоратӣ оид ба ҳалли шикоят ё эътирози назоратӣ қабул кардааст ё санаде, ки раёсати суд дар вақти аз нав дида баромадани санадҳои эътибори қонуни пайдокардаи судҳои поёни қабул кардааст;

- қонуни ҷиноятӣ - Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- лаҳзаи дастгиркунии воқеӣ - лаҳзаи воқеан маҳдуд кардани озодии шахс, аз ҷумла имконияти озодона ҳаракат намудан, маҷбуран дар ҷои муайян нигоҳ доштан, маҷбуран овардан ба мақомоти таъқиби ҷиноятӣ ё мамониат кардан ба анҷом додани дигар ҳаракатҳои шахс тибқи иродаи худ новобаста ба расман додани ягон мақоми мурофиавӣ ба шахси дастгиршуда ё иҷро намудани дигар расмиёти муқарраршуда (*Қонуни ҚТ аз 14.05.2016 № 1306*);

- мурофиаи судии ҷиноятӣ - пешбурди тосудӣ ва мурофиаи судӣ оид ба парвандаи ҷиноятӣ;

- муфаттиш - шахси мансабдори давлатӣ буда, дар доираи салоҳияти муқаррарнамудаи Кодекси мазкур ваколатдор аст тафтиши пешакии парвандаи ҷиноятиро анҷом диҳад;

- намояндагони қонунӣ - падару модар, фарзандон, васиён, парасторони гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ё ҷабрдида, намояндагони муассиса ва ташкилот, ки гумонбаршуда, айбдоршаванда ё ҷабрдида тахти парастории онҳо қарор дорад;

- прокурор - Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, муовини якум ва муовинони ӯ, Сарпрокурори ҳарбии Тоҷикистон, прокурорҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, прокурори нақлиёти Тоҷикистон, муовини якум ва муовинони онҳо, сардорони раёсатҳо (шӯъбаҳо), муовини якум ва муовинони онҳо, ёрдамчиёни калон ва ёрдамчиёни Прокурори генералӣ, прокурорҳои калон ва прокурорҳои раёсатҳо (шӯъбаҳо), ёрдамчиёни калон ва ёрдамчиёни прокурорҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, прокурори нақлиёти Тоҷикистон, прокурорҳои калон ва прокурорҳои шӯъбаҳои прокуратураҳои вилоятҳо, прокурорҳои шаҳру ноҳияҳо ва прокурорҳои ба онҳо баробарқардашуда, ки прокурорҳои нақлиёт, ҳарбии гарнизонҳо ва назорати иҷроӣ қонунҳо дар муассисаҳои ислоҳиро дар бар мегиранд, муовини якум ва муовинони онҳо, ёрдамчиёни калон ва ёрдамчиёни онҳо, прокурор - криминалистҳои калон ва прокуроркриминалистҳо, ки дар доираи салоҳияташон фаъолият мекунад (*Қонуни ҚТ аз 04.07.2020 № 1702*);

- раискунанда - судяе, ки дар маҷлиси суд хангоми дастаҷамъона ё танҳо баррасӣ намудани парвандаи ҷиноятӣ раисӣ мекунад;

- сардори воҳиди тафтишот - шахси мансабдоре, ки ба раёсат, шӯъба ва дигар воҳидҳои тафтишот дар доираи ҳуқуқи ваколатҳои худ сарварӣ менамояд;

- суд - мақомоти ҳокимияти судӣ, ки ба низоми судии Ҷумҳурии Тоҷикистон шомил буда, парвандаҳои ҷиноятиро ба таври дастаҷамъӣ ва ё танҳо баррасӣ мекунад (Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Суди ҳарбӣ, суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия);

- суди марҳилаи кассатсионӣ - суде, ки парвандаро аз рӯи шикоят ва эътироз нисбат ба ҳукм, таъинот ва қарори эътибори қонунӣ пайдонакардаи суди марҳилаи якум баррасӣ мекунад;

- суди марҳилаи назоратӣ - суде, ки парвандаи ҷиноятиро аз рӯи шикоят, эътироз нисбат ба ҳукм, таъинот ва ё қарори эътибори қонунӣ пайдокардаи суди марҳилаи якум ва ё таъиноти суди марҳилаи кассатсионӣ баррасӣ менамояд;

- суди марҳилаи якум - суде, ки ваколати моҳиятан баррасӣ ва қабул кардани қарори нахустинро оид ба парвандаи ҷиноятӣ дорад;

- судя -шахси мансабдоре, ки барои ба амал баровардани адолати судӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон таъин ё интихоб гардидааст;

- тарафи айбдоркунанда - прокурор (айбдоркунандаи давлатӣ), ҷабрдида (айбдоркунандаи хусусӣ), даъвогари граждани, намояндагони қонунӣ ва намояндагони ҷабрдида ва даъвогари граждани;

- тарафи ғимоя - гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда, намояндаи қонунӣ ва намояндаи ӯ, ғимоятгар, ҷавобгари граждани ва намояндаи қонунии ӯ ([Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333](#));

- тарафҳо - иштирокчиёни муурофия, ки дар муҳокимаи судӣ дар асоси мувоҳиса ва баробарҳуқуқӣ айбдоркуниро дастгирӣ мекунанд ва ё ғимояро аз айбдоркунӣ анҷом медиҳанд;

- таҳқиқ - шакли тафтиши тосудӣ буда, таҳқиқбаранда парвандаи ҷиноятиро, ки тафтиши пешакии он шарт нест, анҷом медиҳад;

- таъинот - қарори судие, ки (ғайр аз ҳукм) суди марҳилаи якум дар вақти муурофияи судӣ оид ба парвандаи ҷиноятӣ баровардааст, инчунин ҳама гуна санаде, ки судҳои марҳилаи кассатсионӣ ва назоратӣ, ғайр аз раёсати судҳо дар вақти аз нав дида баромадани санадҳои эътибори қонунӣ пайдонамудаи суд қабул кардааст;

- таъкиби ҷиноятӣ - фаъолияти муурофиявиест, ки прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда бо мақсади муайян кардани кирдори бо қонуни ҷиноятӣ манъшуда ва шахсе, ки онро содир кардааст, ба сифати айбдоршаванда ҷалб кардани ӯ, ҳамчунин барои таъмин намудани татбиқи ҷазо ва ё дигар чораҳои маҷбурий нисбат ба ҷунин шахс анҷом медиҳад;

- ҳешовандони наздик - падару модар, фарзандон, фарзандхондагон, фарзандхондашудагон, бародарон ва хоҳарон, бобо, бибӣ (модаркалон), набера, инчунин ҳамсар;

- ҳабс - чораи пешгириест, ки бо қарори судя ё таъиноти суд танҳо нисбат ба шахсони гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда татбиқ карда мешавад;

- ғимоятгар - шахсест, ки ҳангоми пешбурди парвандаи ҷиноятӣ ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии дастгиршуда, гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ва маҳкумшударо ҳифз намуда, ба онҳо бо ҳар восита ва усули манънакардаи қонун ёрии ҳуқуқӣ мерасонад;

- ҳукм - қароре, ки суди марҳилаи якум дар бораи гунаҳгор ё бегуноҳ будани судшаванда баровардааст.

БОБИ 2. ПРИНСИПҲОИ ҚОНУНГУЗОРИИ МУРОФИАИ ҶИНОЯТӢ

Моддаи 7. Баамалбарории адолати судӣ

([Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755](#))

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон адолати судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ танҳо аз ҷониби суд ба амал бароварда мешавад ([Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755](#)).

Моддаи 8. Ҳифзи судӣ

Ҳар кас кафолати ҳифзи судӣ дорад. Ҳар шахс ҳуқуқ дорад талаб намояд, ки парвандаи ӯро суди босалоҳият, мустақил ва беғараз, ки тибқи қонун таъсис ёфтааст, баррасӣ намояд.

Моддаи 9. Қонуният ҳангоми пешбурди парвандаҳои ҷиноятӣ

1. Суд, судя, прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда ҳангоми пешбурди парвандаҳои ҷиноятӣ вазифадоранд, ки муқаррароти Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Кодекси мазкур ва дигар қонунҳоро ба таври дақиқ, яхела риоя намоянд ([Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 № 1381](#)).

2. Муқаррароти муурофияи судии ҷиноятӣ, ки дар дигар қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ мешаванд, бояд ба муқаррароти Кодекси мазкур мутобиқ бошанд.

3. Қарори суд, судя, прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда бояд қонунӣ ва асоснок бошад. Ҳангоми пешбурди парвандаҳои ҷиноятӣ риоя накардани талаботи қонун, сарфи назар аз он ки дар кадом асос роҳ дода шудааст, иҷозат дода намешавад ва боиси ҷавобгарии муқаррарнамудаи қонун гардида, санадҳои ғайриқонунӣ қабулшуда безътибор дониста, бекор карда мешаванд ([Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755](#), аз [20.04.2021 № 1777](#)).

Моддаи 10. Эҳтироми шаъну шарафи шахс

1. Эҳтироми шаъну шарафи шахс вазифаи шахсони мансабдор ва мақомотест, ки пешбурди парвандаи ҷиноятиро анҷом медиҳанд.

2. Ҳеҷ яке аз иштирокчиёни муурофияи ҷиноятӣ наметавонад тахти зӯроварӣ, шиканча ва дигар муносибати бераҳмона ё пасткунандаи шаъну шарафи инсонӣ қарор гирад.

Моддаи 11. Дахлнопазирии шахсият

1. Ҳеҷ касро бе асоси қонунӣ дастгир ва ҳабс кардан мумкин нест.

2. Ба ҳабс гирифтани, маҷбури дар муассисаҳои тиббӣ ё тарбиявӣ нигоҳ доштани шахс танҳо дар асоси қарори суд, судя ба иҷро расонида мешавад.

3. Шахсеро, ки нисбатан чораи пешгирии дар ҳабс нигоҳ доштан татбиқ шудааст, инчунин шахсе, ки дар содир намудани ҷиноят ҳамчун гумонбар дастгир шудааст, бояд дар ҷойҳои нигоҳ дошта шавад, ки шароиташон барои ҳаёт ва саломатӣ хавф надошта бошад.

4. Шахси ба ҳабс гирифташуда ҳуқуқи шикоят карданро дорад.

5. Суд, судя, прокурор, муфаттиш ва таҳқиқбаранда ӯҳдадоранд дар доираи ваколати худ шахси ғайриқонунӣ дастгиршуда ё аз озодӣ маҳрумшуда, ё ин ки ғайриқонунӣ дар муассисаҳои тиббӣ ё рӯҳӣ ё дар ҳабс, ё ҳабси хонагӣ

зиёда аз мӯҳлати дар Кодекси мазкур пешбинигардида нигоҳ дошташударо февран озод намоянд (*Қонуни ҚТ аз 20.04.2021 № 1777*).

6. Қарори суд, судя дар бораи аз ҳабс озод намудани шахс февран иҷро карда мешавад.

Моддаи 12. Ҳифзи ҳуқуқу озодиҳои шахс ҳангоми пешбурди парвандаҳои ҷиноятӣ

1. Суд, судя, прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда вазифадоранд ҳуқуқу озодиҳои шахсро, ки дар муҳофизати судии ҷиноятӣ иштирок мекунанд, ҳимоя намуда, ҷиҳати татбиқи онҳо шароит фароҳам оваранд, барои қонун намудани талаботи қонунии иштирокчиёни муҳофизати судӣ сари вақт чораҳо андешанд.

2. Товони зараре, ки ба шахс ҳангоми пешбурди парвандаи ҷиноятӣ дар натиҷаи риоя накардани ҳуқуқу озодиҳои ӯ расонида шудааст, бояд тибқи муқаррароти қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон рӯёнида шавад.

3. Ҳангоми мавҷуд будани маълумоти кофӣ дар бораи он ки ба ҷабрдида, шохид ё дигар иштирокчиёни муҳофизати судии ҷиноятӣ, инчунин аъзои оила ё ҳешовандони наздики онҳо бо қуштор, зӯроварӣ, несту нобуд кардан ё осеб расонидан ба молу мулк ё дигар амали ғайриқонунии хавфнок таҳдид мекунанд, суд, судя, прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда ӯҳдадоранд дар доираи салоҳияти худ ҷиҳати муҳофизати ҳаёт, саломатӣ, шаъну шараф, обрӯ ва молу мулки ин шахсон чораҳои пешбининамудаи қонунро андешанд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

4. Тартиби муҳофизати ҳаёт, саломатӣ, шаъну шараф, обрӯ ва молу мулки иштирокчиёни муҳофизати Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ҳимояи давлатии иштирокчиёни муҳофизати судии ҷиноятӣ" ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян менамояд (*Қонуни ҚТ аз 04.07.2020 № 1702*).

5. Ҳеч кас ӯҳдадор нест ба муқобили худ, ҳешовандони наздик, ки доираи онҳоро Кодекси мазкур муайян кардааст, нишондод диҳад.

Моддаи 13. Дахлнопазирии манзил

1. Манзили шахс дахлнопазир аст.

2. Ворид шудан ба манзил бе ризои шахсони маскунӣ он манъ аст.

3. Азназаргузаронӣ, кофтукови манзил ва дарёфт кардан бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур амалӣ карда мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

Моддаи 14. Маҳрамияти мукотиба, сӯҳбатҳои телефонӣ, муросилот, муҳобирот, сирри шахсӣ ва оилавӣ

Сирри шахсӣ ва оилавиро қонун ҳифз мекунад. Ҳар шахс ба ҳифзи маълумоти шахсӣ, сирри амонат ва пасандоз, мукотиба, сӯҳбатҳои телефонӣ, муросилот, муҳобирот ва дигар ахборот ҳуқуқ дорад. Маҳдуд кардани ин ҳуқуқҳо дар рафти муҳофизати ҷиноятӣ танҳо бо қарори суд дар ҳолатҳо ва

тартибе, ки қонунгузорӣ бевосита муқаррар кардааст, мумкин мебошад (*Қонуни ҚТ аз 04.07.2020 № 1702, аз 20.04.2021 № 1777*).

Моддаи 15. Эҳтимолияти бегуноҳӣ

1. Ҳеч кас то эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукми суд дар содир кардани ҷиноят гунаҳгор доништа намешавад.

2. Ҷаҳадории исботи айб ба зиммаи айбдоркунанда гузошта мешавад.

3. Гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда ӯҳдадор нестанд, ки бегуноҳии худро исбот намоянд (*Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1275*).

4. Ҳама гуна шубҳаҳои гунаҳгории айбдоршаванда, ки бо тартиби пешбиниамудаи Кодекси мазкур баргараф карда намешаванд, ба ғоидаи айбдоршаванда маънидод карда мешавад.

5. Ҳукми айбдоркуниро бо тахмин асоснок кардан мумкин нест.

Моддаи 16. Баробарӣ дар назди қонун ва суд

Ҳама дар назди қонун ва суд баробаранд. Давлат ба ҳар кас, қатъи назар аз миллат, нажод, ҷинс, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ, таҳсил ва молу мулк ҳуқуқу озодиҳоро қафолат медиҳад.

Моддаи 17. Мустақилияти судяҳо

1. Судяҳо дар ғайолияти худ мустақил буда, танҳо ба Конститутсия ва қонун итоат мекунанд.

2. Дахлат ба ғайолияти судяҳо манъ аст.

Моддаи 18. Забони муурофияи судии ҷиноятӣ

1. Муурофияи судии ҷиноятӣ ба забони давлатӣ баргузор мегардад.

2. Иштирокчиёни муурофияи судии ҷиноятӣ, ки забони муурофияро наредонанд, ҳуқуқи ба забони модариашон ё забони дигаре, ки онро редонанд, арз кардан, нишондод додан, изҳори дархост кардан, шинос шудан бо маводи парвандаро дошта, бо тартиби муайяннамудаи Кодекси мазкур ба онҳо хизматрасонии тарҷумон таъмин карда мешавад ё муурофияи судии ҷиноятӣ бо забони аксарияти аҳолии маҳал гузаронида мешавад.

3. Ҳуҷчатҳои муурофиявӣ, ки мутобиқи Кодекси мазкур ба гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда, маҳкумшуда, инчунин дигар иштирокчиёни муурофияи судии ҷиноятӣ аз ҷониби мақомоти ин ҳуҷчатҳоро таҳиянамуда дода мешаванд, бояд ба таври дахлдор тасдиқ карда шуда, ба забони давлатӣ ё забоне, ки онҳо редонанд, тарҷума шуда бошанд (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*).

Моддаи 19. Ошкоро будани муҳокимаи судӣ

1. Парвандаи ҷиноятӣ дар суд ба таври ошкоро муҳокима карда мешавад.

2. Муҳокимаи пӯшидаи судӣ танҳо дар ҳолатҳои дар моддаи 273 Кодекси мазкур зикргардида мумкин аст.

Моддаи 20. Мубоҳиса ва баробарии тарафҳо

1. Муурофияи судии ҷиноятӣ ба тарзи мубоҳиса ва дар асоси баробарии тарафҳо сурат мегирад.

2. Суд мақомоти таъкиби ҷиноятӣ нест ва тарафи айбдоркунанда ё ҷимояро ҷонибдорӣ намекунад. Суд барои амалӣ намудани ҳуқуқ ва ўҳдадорихои муурофиявии тарафҳо шароит муҳайё мекунад.

3. Тарафи айбдоркунанда ва ҷимоя дар муурофияи судии ҷиноятӣ баробарҳуқуқанд ва барои ҷимояи мавқеи худ имкониятҳои баробар доранд.

Моддаи 21. Тафтиши ҳамаҷониба, пурра ва ҳолисонаи ҳолатҳои кор

1. Прокурор, муфаттиш ва таҳқиқбаранда вазифадоранд, ки барои ҳамаҷониба, пурра ва ҳолисона тафтиш кардани ҳолатҳои кор тамоми ҷораҳои пешбиниамудаи қонунро андешанд, ҳолатҳои ошкоркунанда, сафедкунанда, вазнинкунанда, сабуккунанда ва ҷавобгарии айбдоршавандаро муайян намоянд.

2. Суд, судя, прокурор, муфаттиш ва таҳқиқбаранда ҳуқуқ надоранд, ки вазифаи исбот кардани бегуноҳиро ба зиммаи айбдоршаванда гузоранд.

3. Ҳамаи ҳолатҳои исботшаванда бояд ҳамаҷониба, пурра ва ҳолисона санҷида шаванд.

4. Ҳангоми ҳалли ҳама гуна масъалаҳое, ки аз парванда бармеоянд, бояд ҳам ҳолатҳои айбдоркунанда ва ҳам сафедкунандаи айбдоршаванда, инчунин ҳолатҳои ҷавобгарии ўро сабук ё вазнинкунанда муайян карда, ба инобат гирифта шаванд.

5. Суд, судя ҳолисӣ ва беғаразиро риоя намуда, дар таҳқиқи пурраи ҳолатҳои парванда барои амалӣ намудани ҳуқуқи тарафҳо шароити зарурӣ фароҳам меоварад.

Моддаи 22. Таъмини ҳуқуқи ҷимоя ба гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ва маҳкумшуда

1. Ҳар шахс аз лаҳзаи воқеан дастгир шуданаш метавонад аз ёрии ҷимоятгар истифода кунад (*Қонуни ҚТ аз 20.04.2021 № 1777*).

2. Дастгиршуда, гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ва маҳкумшуда ҳуқуқ доранд барои ҷимояи худ аз айбдоркунӣ ҳуқуқҳояшонро мутобиқи тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур шахсан, инчунин тавассути ҷимоятгар ё намояндаи қонуниашон истифода баранд.

3. Суд, судя, прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда вазифадоранд ба гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ва маҳкумшуда ҳуқуқҳояшонро фаҳмонанд, ба онҳо имконият фароҳам оваранд, ки бо усул ва воситаҳои муқаррарнамудаи қонун ҳудро ҷимоя кунанд, инчунин ҳифзи ҳуқуқи шахсӣ ва молумулкии онҳоро таъмин намоянд.

4. Ҳуқуқи ҳимоя инчунин ба шахсе таъмин карда мешавад, ки нисбат ба ӯ пешбурди парвандаи ҷиноятӣ оид ба татбиқи чораҳои маҷбурии дорой хусусияти тиббӣ ҷой дорад.

5. Дар ҳолатҳои пешбининамудаи қонун шахсоне, ки пешбурди парвандаи ҷиноятӣ ба зиммашон гузошта шудааст, вазифадоранд иштироқи ҳимоятгари гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ва маҳкумшударо таъмин намоянд.

Моддаи 23. Ҳуқуқи шикоят намудан аз амал ва қарорҳои муурофия

1. Иштирокчиёни муурофия, шахрвандон, намояндагони корхона, муассиса ва ташкилотҳои ба пешбурди парвандаи ҷиноятӣ манфиатдор ҳуқуқ доранд мутобиқи тартиб ва мӯҳлатҳои муқаррарнамудаи Кодекси мазкур аз амали (беамалии) шахсони масъул ё аз болои қарори суд, судья, прокурор, сардори воҳиди тафтишотӣ, муфаттиш, сардори воҳиди таҳқиқ ва таҳқиқбаранда шикоят кунанд (*Қонуни ҚТ аз 20.04.2021 № 1777*).

2. Шахси маҳкумшуда ё сафедкардашуда ҳуқуқ дорад бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур аз нав дида баромадани ҳукмиро аз тарафи суди болоӣ талаб кунад.

БОБИ 3. АСОСҲОИ РАД ВА ҚАТЪ НАМУДАНИ ПЕШБУРДИ ПАРВАНДАИ ҶИНОЯТИ

Моддаи 24. Парвандаҳои айбдоркунии хусусӣ, хусусӣ-умумӣ ва умумӣ

1. Вобаста ба хусусият ва дараҷаи вазнинии ҷинояти содиршуда айбдоркунӣ дар суд бо тартиби хусусӣ, хусусӣ-умумӣ ва умумӣ анҷом дода мешавад.

2. Парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои дар моддаҳои 112, 116, моддаи 156 қисмҳои 1 ва 2 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда парвандаҳои айбдоркунии хусусӣ эътироф гардида, бо аризаи шахси аз ҷиноят ҷабрдида, намояндаи қонунии ӯ оғоз карда мешавад ва пешбурди парванда дар ҳолати оштии шудани ӯ бо айбдоршаванда қатъ карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 28.12.2012 № 927*).

3. Парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои дар моддаҳои 113 - 115, 118 қисми 1, 119, 120, 123 қисмҳои 1 ва 2, 124, 125 қисми 1, 126 қисми 1, 127 қисми 1, 128 қисми 1, 129 қисми 1 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда парвандаҳои айбдоркунии хусусӣ-умумӣ эътироф гардида, бо аризаи шахси аз ҷиноят ҷабрдида, намояндаи қонунии ӯ оғоз карда мешавад. Дар сурати оштии шудани шахси аз ҷиноят ҷабрдида бо айбдоршаванда ва барқарор намудани товони зарари ба ҷабрдида расонидашуда, пешбурди парванда қатъ карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1332, аз 24.12.2022 № 1926*).

4. Прокурор дар ҳолатҳои пешбининамудаи Кодекси мазкур ҳуқуқ дорад, сарфи назар аз мавқеи ҷабрдида, таъқиби ҷиноятиро оид ба айбдоркунии хусусӣ ва хусусӣ-умумӣ анҷом диҳад.

5. Даст кашидани прокурор аз айбдоркунӣ шахси аз ҷиноят ҷабрдида аз ҳуқуқи дастгирӣ кардани айбдоркунӣ маҳрум намекунад.

6. Парвандаҳои ҷиноятӣ, ба истиснои парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои дар қисмҳои 2 ва 3 моддаи мазкур пешбинишуда, парвандаҳои дорои хусусияти умумӣ доништа мешаванд.

Моддаи 25. Ҳуқуқи ҷабрдида ба иштирок дар таъқиби ҷиноятӣ

1. Ҷабрдида, дар сурати ғавтидани ӯ ё аз рӯи синну сол ё вазъи саломатӣ қобилияти изҳори иродаи худро надошта бошад, дар муҳофизати судии ҷиноятӣ намояндаи қонунӣ ё намояндаи ӯ ҳуқуқ доранд бо тартиби пешбиниамудай Кодекси мазкур дар айбдоркунии айбдоршаванда иштирок кунанд, оид ба парвандаи айбдоркунии хусусӣ бошад, дорои ҳуқуқи пешниҳод ва дастгирӣ кардани айбдоркунӣ ба муқобили шахси дахлдор мебошанд.

2. Ҷабрдида, намояндаи қонунӣ ё намояндаи ӯ дар ҳар лаҳзаи муҳофизати ҷиноятӣ ҳуқуқ доранд аз дастгирӣ кардани айбдоркунӣ даст кашанд.

Моддаи 26. Ҷабории ба амал баровардани таъқиби ҷиноятӣ

1. Прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда вазифадоранд дар доираи салоҳияти худ ҳангоми ошкор намудани ҳодисаи ҷиноят парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда, барои муқаррар намудани ҳодисаи ҷиноят шахси онро содиркарда бояд ҷораҳои пешбиниамудай қонунро андешида, дар сурати мавҷуд будани далелҳои қофӣ маводи парвандаи ҷиноятиро ба баррасии суд пешниҳод намоянд.

2. Дар муҳофизати судии ҷиноятӣ прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда салоҳияти худро тибқи талаботи Кодекси мазкур ва қатъи назар аз ҳар гуна мақомот ва шахси мансабдор анҷом медиҳанд.

3. Ҳар гуна фишороварӣ ба прокурор, муфаттиш ё таҳқиқбаранда бо мақсади ҳалал расонидан ба тафтиши ҳолисонаи парвандаи ҷиноятӣ тибқи тартиби муқаррарнамудай қонун боиси ҷавобгарӣ мегардад.

4. Иҷрои талаби прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда, ки мутобиқи Кодекси мазкур пешниҳод шудааст, барои ҳамаи корхонаю ташкилотҳо, муассисаҳо, сарфи назар аз шакли ташкилию ҳуқуқӣ, шахсони мансабдор ва шахрвандон ҳатмӣ мебошад.

Моддаи 27. Ҳолатҳои, ки пешбурди парвандаи ҷиноятиро истисно мекунад

1. Дар мавридҳои зерин парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда намешавад ва парвандаи оғозшуда қатъ карда мешавад:

- ҳангоми мавҷуд набудани ҳодисаи ҷиноят;
- ҳангоми дар кирдори содиршуда мавҷуд набудани аломатҳои тарқиби ҷиноят;
- ҳангоми гузаштани мӯҳлати ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан;

- ҳангоми қабули санади авф;
- ҳангоми ошғӣ шудани ҷабрдида бо айбдоршаванда оид ба парвандаи ҷиноятӣ айбдоркунии хусусӣ;
- ҳангоми мавҷуд набудани аризаи ҷабрдида, агар парвандаи ҷиноятӣ маҳз тибқи аризаи ӯ оғоз гардад, ғайр аз ҳолатҳои пешбининамудаи қисми 2 моддаи 147 Кодекси мазкур, ки ба прокурор ҳуқуқ дода шудааст бе аризаи ҷабрдида парвандаи ҷиноятӣ оғоз намояд;
- нисбат ба шахси ғавтида, ғайр аз ҳолатҳои, ки пешбурди парвандаи ҷиноятӣ барои муқаррар кардани бегуноҳии ӯ ё аз нав оғоз кардани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ оид ба ҳолатҳои нави ошкоршуда дар ҳаққи дигар шахсон;
- нисбат ба шахсе, ки дар ҳаққи ӯ аз рӯи ҳамон айбдоркунӣ ҳукми эътибори қонунӣ пайдокарда ё таъиноти суд ва ё қарори суд, судья оид ба қатъи парвандаи ҷиноятӣ аз рӯи ҳамон асос мавҷуд аст;
- нисбат ба шахсе, ки қарори бекорнашудаи таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор дар хусуси қатъ кардани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ ё қарор дар бораи радди оғози парвандаи ҷиноятӣ оид ба ҳамон айбдоркунӣ вуҷуд дорад.

2. Агар ҳолатҳои дар сарҳатҳои яқум ва дуёми қисми 1 ҳамин модда пешбинигардида ҳангоми муҳокимаи судӣ ошкор гарданд, суд муҳокимаи судиро ба охир расонда, ҳукми сафедкунанда мебарорад.

3. Ба қатъ намудани парванда бо асосҳои дар сарҳатҳои сеюм ва чоруми қисми 1 ҳамин модда пешбинишуда иҷозат дода намешавад, ба шарте, ки айбдоршаванда дар ин бора норозигӣ баён кунад. Дар ин ҳолат пешбурди парванда мувофиқи талаботи Кодекси мазкур идома ёфта, ҳукми айбдоркунанда ё ҳукми сафедкунанда бароварда, шахс аз ҷазо озод карда мешавад.

4. Агар то эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукм ҷиноят ва сазовори ҷазо будани ин кирдор бо қонуни нави ҷиноятӣ бартаараф карда шуда бошад, мутобиқи сарҳати дуёми қисми 1 ҳамин модда пешбурди парвандаи ҷиноятӣ бояд қатъ карда шавад.

Моддаи 28. Рад ва қатъ намудани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ бо озод кардани шахс аз ҷавобгарии ҷиноятӣ

1. Суд, судья, прокурор дар асоси моддаҳои 72, 73, 74, 75 ва 82 Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин муфаттиш ва таҳқиқбаранда бо дастрас кардани моддаҳои зикршуда ва бо ризои прокурор ҳуқуқ доранд дар мавридҳои зерин оғози парвандаи ҷиноятиро рад кунанд ё пешбурди парвандаи ҷиноятиро бо озод кардани шахс аз ҷавобгарии ҷиноятӣ қатъ кунанд (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*):

- пушаймонӣ аз кирдор;
- ошғӣ шудан бо ҷабрдида ва барқарор кардани товони зарари расонидашуда;
- тағйир ёфтани вазъият;

- гузаштани мӯҳлати ба ҷавобгарии ҷинойтӣ кашидан;
- татбиқи санади авф (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

2. Қатъ кардани пешбурди парвандаи ҷинойтӣ бо асосҳои дар қисми 1 ҳамин модда пешбинигардида мумкин нест, ба шарте, ки гумонбаршуда, айбдоршаванда ба он розӣ набошанд. Дар чунин ҳолат пешбурди парвандаи ҷинойтӣ идома меёбад.

3. Дар бораи рад кардани оғози парвандаи ҷинойтӣ ё қатъ кардани пешбурди он ба ҷабрдида хабар дода, фаҳмонида мешавад, ки ӯ ҳуқуқ дорад дар давоми панҷ шабонарӯз аз таъиноти суд ё қарори прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда нисбат ба масъалаи зикршуда мувофиқан ба суди болоӣ ё прокурори болоӣ арз намояд.

Моддаи 29. Озод кардани шахс аз ҷавобгарии ҷинойтӣ бо сабаби пушаймонӣ аз кирдори худ

1. Суд, судя, прокурор дар асоси моддаи 72 Кодекси ҷинойтии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин муфаттиш ва таҳқиқбаранда бо дастрас кардани моддаи зикршуда ва бо ризои прокурор ҳуқуқ доранд:

- бо сабаби пушаймонӣ аз кирдори худ дар ҳаққи шахсе, ки бори аввал ҷинойти начандон вазнин ё дараҷаи миёна содир кардааст, оғози парвандаи ҷинойтиро рад кунанд (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*);

- парвандаи ҷинойтиро бо озод кардани шахс аз ҷавобгарии ҷинойтӣ қатъ кунанд.

2. Рад кардани оғози парвандаи ҷинойтӣ ё қатъ кардани пешбурди он бо асосҳои дар қисми 1 ҳамин модда пешбинишуда нисбат ба дигар ҷинойтҳо дар ҳолате ҷой дошта метавонад, ба шарте, ки он дар моддаҳои қисми махсуси Кодекси ҷинойтии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шуда бошад.

3. Пеш аз рад кардани оғози парвандаи ҷинойтӣ ё қатъ кардани парвандаи ҷинойтӣ бо асосҳои пешбинишудаи қисмҳои 1 ва 2 ҳамин модда бояд ба шахс асосҳои қарори қабулгардида ва ба ин қарор ҳуқуқи норозигӣ баён кардани ӯ фаҳмонида шавад.

Моддаи 30. Озод кардани шахс аз ҷавобгарии ҷинойтӣ бо сабаби ошгӣ шудан бо ҷабрдида

Суд, судя, прокурор дар асоси моддаи 73 Кодекси ҷинойтии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин муфаттиш ва таҳқиқбаранда мутобиқи моддаи зикршуда ва бо ризои прокурор ҳуқуқ доранд:

- дар асоси аризаи ҷабрдида ё намояндаи қонунии ӯ нисбат ба шахси ҷинойти начандон вазнин ё дараҷаи миёна содиркарда, ба шарте, ки бо ҷабрдида ошгӣ шуда, товони зарари ба ӯ расонидаашро барқарор карда бошад, оғози парвандаи ҷинойтиро рад кунанд;

- парвандаи ҷинойтиро бо озод кардани шахс аз ҷавобгарии ҷинойтӣ қатъ кунанд.

Моддаи 31. Озод кардани шахс аз ҷавобгарии ҷиноятӣ бо сабаби тағйир ёфтани вазъият

Суд, судя, прокурор дар асоси моддаи 74 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин муфаттиш ва таҳқиқбаранда мутобиқи моддаи зикршуда ва бо ризои прокурор ҳуқуқ доранд:

- дар асоси аризаи шахси бори аввал ҷинояти начандон вазнин ё дараҷаи миёна содиркарда оғози парвандаи ҷиноятиро рад кунанд, ба шарте муқаррар гардад, ки бо сабаби тағйир ёфтани вазъият ин шахс ва кирдори содирнамудаи ӯ дигар ба ҷамъият хавфнок нест;

- парвандаи ҷиноятиро бо озод кардани шахс аз ҷавобгарии ҷиноятӣ қатъ кунанд.

Моддаи 32. Озод кардани шахс аз ҷавобгарии ҷиноятӣ бо сабаби гузаштани мӯҳлати ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан

Суд, судя, прокурор дар асоси моддаи 75 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин муфаттиш ва таҳқиқбаранда мутобиқи моддаи мазкур ва бо ризои прокурор бинобар гузаштани мӯҳлати ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан вазифадоранд:

- оғози парвандаи ҷиноятиро рад кунанд;

- пешбурди парвандаи ҷиноятии оғозшударо қатъ намоянд.

ФАСЛИ II. ИШТИРОКЧИЁНИ МУРОФИАИ СУДИИ ҶИНОЯТӢ

БОБИ 4. СУД

Моддаи 33. Судҳое, ки адолати судиро оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ амалӣ мекунанд

Адолати судиро оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Суди ҳарбӣ, Суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят, шаҳри Душанбе, шаҳр ва ноҳия амалӣ мекунанд.

Моддаи 34. Ҳайати суд

1. Парвандаи ҷиноятӣ дар суди марҳилаи якум дастаҷамъона ва ё танҳо баррасӣ карда мешавад.

2. Баррасии дастаҷамъонаи парвандаи ҷиноятӣ аз ҷониби суд дар ҳайати судя ва ду нафар машваратчиҳои халқӣ анҷом дода мешавад.

3. Машваратчиёни халқӣ ҳангоми ба амал баровардани адолати судӣ аз тамоми ҳуқуқҳои судя истифода мебаранд.

4. Судя парвандаҳои ҷиноятиро, ба истиснои парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои махсусан вазнин, танҳо баррасӣ менамояд (*Қонуни ҚТ аз 16.04.2012 № 809*).

5. Парвандаи ҷиноятӣ бо тартиби кассатсионӣ ва назоратӣ дар ҳайати судяҳои муқарраркардаи моддаҳои 365 ва 410 Кодекси мазкур баррасӣ карда мешавад.

Моддаи 35. Салоҳияти суд

1. Танҳо суд ҳуқуқ дорад:

- шахсро дар содир кардани ҷиноят гунаҳгор дониста, ба ӯ ҷазо таъин кунад;

- нисбат ба ноболиғ ҷораҳои дорои хусусияти тарбиявиро мутобиқи боби 44 Кодекси мазкур таъин кунад;

- нисбат ба шахс ҷораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббиро мутобиқи боби 45 Кодекси мазкур таъин кунад;

- барои шахсро ҳабс кардан ва ба ҳабси хонагӣ гирифтани иҷозат диҳад ва ё мӯҳлати онро дароз кунад;

- санадҳои қабулкардаи судҳои марҳилаҳои поёниро бекор кунад ва ё тағйир диҳад;

- оид ба гузаронидани экспертизаи судӣ-тиббӣ ё судӣ-равонпизишкӣ барои дар беморхона ё табобатгоҳи равонпизишкӣ ҷой кардани гумонбаршуда ва айбдоршавандае, ки дар ҳабс намебошад, иҷозат диҳад;

- барои азназаргузаронии манзил, дар сурати розӣ набудани шахсони маскуни он, иҷозат диҳад;

- барои кофтукови манзил иҷозат диҳад;

- ба ҳабси молу мулк иҷозат диҳад;

- барои кофтуков, ёфта гирифтани ашё, ҳуҷжатҳои дорои маълумоти пасандоз ва суратҳисоби маблағи бонкӣ иҷозат диҳад;

- барои ҳабси маблағҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие, ки дар суратҳисобҳо ва пасандозҳо ё дар нигохдории бонк ва дигар ташкилотҳои қарзии молиявӣ қарор доранд, иҷозат диҳад (*Қонуни ҚТ аз 19.07.2022 № 1900*);

- ба ҳабси муросилот, азназаргузаронӣ, ёфта гирифтани онҳо дар муассисаи алоқа ва ё хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигаре, ки тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқол мешаванд иҷозат диҳад (*Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 692*);

- дар бораи муваққатан аз вазифа дур кардани айбдоршаванда мувофиқи моддаи 114 Кодекси мазкур қарор қабул кунад;

- ба гӯш ва сабт кардани гуфтугӯи телефонӣ ва дигар гуфтугӯҳо иҷозат диҳад;

- дар ҳолатҳои пешбининамудаи қонунгузорию Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасии судии парвандаи ҷиноятиро оид ба айбдоркунии хусусӣ оғоз намояд ё маводи онро барои оғози парвандаи ҷиноятӣ ва гузаронидани таҳқиқ ва ё тафтиши пешакӣ аз рӯи тобеияти тафтишӣ ба мақомоти дахлдор ирсол кунад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*);

- дигар ваколатхоеро, ки Кодекси мазкур пешбинӣ кардааст, амалӣ намояд.

2. Агар ҳангоми баррасии судии парвандаи ҷиноятӣ риоя накардани ҳуқуқ ва озодиҳои шахрванд, инчунин риоя накардани муқаррароти қонун, ки зимни пешбурди таҳқиқ, тафтиши пешакӣ, баррасии судӣ ошкор карда мешаванд, суд, судья ҳуқуқ доранд нисбат ба онҳое, ки ба камбудӣ роҳ додаанд, таъиноти (қарори) хусусӣ бароранд.

3. Суд, судья ҳуқуқ доранд дар дигар ҳолатҳо низ таъиноти (қарори) хусусӣ бароранд.

Моддаи 35(1). Тартиби баррасии мавод дар бораи маҳдуд кардани ҳуқуқҳои конституционии шахрвандон ҳангоми гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ

(Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755)

Тартиби баррасии мавод дар бораи маҳдуд кардани ҳуқуқҳои конституционии шахрвандон ҳангоми гузаронидани ҷорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ мутобиқи ҳамин Кодекс ва Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ" муайян карда мешавад *(Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755, аз 20.04.2021 № 1777)*.

Моддаи 35(2). Тартиби гирифтани иҷозати суд барои гузаронидани амали тафтишӣ

(Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755)

1. Дар ҳолатҳои пешбиниамудаи сархатҳои шашумҷордахуми қисми 1 моддаи 35 Кодекси мазкур таҳқиқбаранда, муфаттиш бо розигии прокурор ба суд дар бораи гузаронидани амали тафтишӣ дархост пешниҳод менамоянд, ки дар ин бора қарор бароварда мешавад.

2. Дархост дар бораи гузаронидани амали тафтиширо судья дар маҳалли пешбурди тафтиши пешакӣ ё гузаронидани амали тафтишӣ дар мӯҳлати на дертар аз 24 соат аз лаҳзаи гирифтани он танҳо баррасӣ менамояд.

3. Дар маҷлиси суд таҳқиқбаранда, муфаттиш ва прокурор ҳуқуқи иштирок карданро доранд.

4. Судья дархостро баррасӣ намуда, дар бораи иҷозат додан барои гузаронидани амали тафтишӣ ё рад кардани гузаронидани он бо нишон додани сабабҳои радкунӣ қарор мебарорад. Қарори суд ба мақомоти таъкиби ҷиноятӣ супорида мешавад.

5. Бо гирифтани маълумоти ҳагӣ дар хусуси бе иҷозати суд гузаронидани кофтуков ва дарёфт кардан судья маводи ба он алоқамандро талаб намуда, дар мӯҳлати дар қисми 2 ҳамин модда пешбинишуда қонунӣ будани қарорро дар бораи гузаронидани амали тафтишӣ месанҷад. Аз рӯи натиҷаҳои санҷиш судья дар бораи қонунӣ ва ё ғайриқонунӣ будани қарори мақомоти таъкиби ҷиноятӣ қарори асоснок бароварда, нусхаи онро ба прокурор ва мақомоти таъкиби ҷиноятӣ ирсол менамояд.

6. Аз болои қарори суд (судья) дар бораи додани ичозат барои гузаронидани амали тафтишӣ ё дар бораи рад кардани гузаронидани он ба суди болоӣ ба тариқи кассатсионӣ дар мӯҳлати се шабонарӯз шикоят ва ё эътироз овардан мумкин аст. Судяе, ки дархости мақомоти таъқиби ҷиноятӣ ё маълумотномаи хаттии онро дар бораи гузаронидани амали тафтишӣ баррасӣ кардааст, вазифадор аст дар давоми ду шабонарӯз аз лаҳзаи ворид шудани эътироз ё шикоят маводро ба суди марҳилаи кассатсионӣ ирсол намояд.

7. Суди марҳилаи кассатсионӣ оид ба шикоят ё эътироз дар давоми на дертар аз се шабонарӯз аз лаҳзаи ба суд ворид шудани мавод қарор қабул мекунад.

8. Агар судья ё суди марҳилаи кассатсионӣ қарор дар бораи гузаронидани амали тафтишӣ ва протоколи амали тафтиширо ғайриқонунӣ эътироф кунанд, тамоми далелҳои дар рафти чунин амали тафтишӣ бадастовардашуда мувофиқи талаботи моддаи 88(1) Кодекси мазкур ғайри қобили қабул ҳисобида мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

БОБИ 5. ИШТИРОКЧИЁНИ МУРОҒИАИ СУДИИ ҶИНОЯТИЕ, КИ ТАЪҚИБИ ҶИНОЯТИРО АНҶОМ МЕДИҲАҶД

Моддаи 36. Прокурор

1. Прокурор шахси мансабдори давлатӣ буда, дар доираи салоҳияти худ айбдоркуниро аз номи давлат ба амал бароварда, дар ҳамаи давраҳои муроғиаи ҷиноятӣ таъқиби онро мутобиқи Кодекси мазкур таъмин менамояд.

2. Прокурор назорати риояи дақиқ ва иҷрои яқхелаи қонунҳоро аз ҷониби мақомоти таҳқиқ ва тафтиши пешакӣ амалӣ менамояд.

3. Прокуроре, ки дар баррасии судии парвандаи ҷиноятӣ иштирок мекунад, айбдоркунандаи давлатӣ номида мешавад. Ҳангоми тақвияти айбдоркунии давлатӣ прокурор мавқеи худро оид ба масъалаҳои татбиқи қонуни ҷиноятӣ ва таъин намудани ҷазо нисбат ба судшаванда, тибқи талаботи қонун ва эътимоди ботинии ҳеш, ки бо натиҷаҳои таҳқиқи ҳамаи ҳолатҳои парванда асоснок шудааст, изҳор менамояд.

4. Прокурор ҳуқуқ дорад дар доираи салоҳияти муқаррарнамудаи Кодекси мазкур оид ба бекор кардан ё тағйир додани санади қабулкардаи суд ба суди болоӣ эътироз оварад (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*).

5. Прокурор ҳуқуқ дорад бо асос ва тартиби пешбининамудаи Кодекси мазкур то лаҳзаи ба ҳонаи машваратӣ барои баровардани ҳукм даромадани суд аз таъқиби ҷиноятӣ ва айбдоркунии даст кашад.

Моддаи 37. Ваколати роҳбари мақомоти махсусгардонидашудаи мубориза бо коррупсия

Роҳбари мақомоти махсусгардонидашудаи мубориза бо коррупсия ҳуқуқ дорад барои тафтиши ҷинояти алоҳида ё якҷанд ҷиноят аз ҳисоби кормандони ҳамин мақомот гурӯҳи оперативӣ-тафтишотӣ таъсис диҳад (*Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 692*).

Моддаи 38. Сардори воҳиди тафтишот

1. Сардори воҳиди тафтишот дорои ваколатҳои зерин мебошад:

- ба фаъолияти муфаттишон доир ба тафтиши ҷиноятҳо назорат кунад;
- барои пурра, ҳаматарафа ва ҳолисона тафтиш кардани ҳолатҳои парвандаи ҷиноятӣ чораҳо андешад;
- парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда, ба пешбурди худ қабул кунад ё пешбурди тафтиши парвандаи ҷиноятиро ба муфаттиш супорад;
- пешбурди парвандаи ҷиноятиро аз як муфаттиш гирифта, ба муфаттиши дигар диҳад;
- муфаттишро аз пешбурди парвандаи ҷиноятӣ дур созад, агар муфаттиш талаботи Кодекси мазкурро вайрон карда бошад (*Қонуни ҚТ аз 20.04.2021 № 1777*);
- ба прокурор дар бораи бекор кардани қарорҳои беасос қабулкардаи муфаттиш дархост пешниҳод кунад;
- аз тарафи муфаттишон риоя шудани мӯҳлати тафтиши пешакиро назорат кунад;
- аз тарафи муфаттишон иҷро шудани дастурҳои прокурорро таъмин намояд;
- пешбурди тафтиши пешакии парвандаи ҷиноятиро ба якҷанд муфаттиш супорад;
- иҷрои супоришҳои дигар муфаттишонро, ки Кодекси мазкур муқаррар намудааст, назорат кунад;
- дар тафтиши парвандаи ҷиноятӣ дар пешбурди муфаттиш қарордошта иштирок намуда, ҳамзамон аз ваколатҳои муфаттиш истифода барад.

2. Дастурҳои сардори воҳиди тафтишот оид ба парвандаи ҷиноятӣ мустақилияти муфаттиш ва ҳуқуқҳои бо моддаи 39 Кодекси мазкур муқарраршудаи ӯро маҳдуд карда наметавонанд. Дастурҳо ба муфаттиш дар шакли хатӣ дода мешаванд ва иҷрои онҳо ҳатмист.

Моддаи 39. Муфаттиш

1. Муфаттиш дорои ваколатҳои зерин мебошад:

- дар сурати мавҷуд будани асосҳои дар моддаи 140 Кодекси мазкур нишондодашуда парвандаи ҷиноятӣ оғоз намояд;
- парвандаи ҷиноятиро ба пешбурди худ қабул намуда, амалҳои тафтишӣ барад;
- оид ба парвандаи ҷиноятӣ мустақилона қарор қабул кунад, ба ғайр аз ҳолатҳои, ки Кодекси мазкур гирифтани ризои прокурор ё иҷозати судро талаб мекунад;
- пешбурди парвандаи ҷиноятиро сари вақт анҷом диҳад;

- ба сифати айбдоршаванда кашидани шахс, бандубасти ҷиноят, андозаи айбдорӣ қарор қабул кунад;

- пешбурди парвандаи ҷиноятиро бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур қатъ кунад ё ба суд равон кунад;

- дар ҳолати розӣ набудан ба дастури прокурор ҳуқуқ дорад бо изхори хаттии норизоии худ парвандаро ба прокурори болоӣ ирсол намояд;

- бо маводи оперативӣ-ҷустуҷӯие, ки бо парвандаи тафтишшаванда алоқаманд аст, мутобиқи қонунгузорӣ шинос шавад (*Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 692*);

- ба кормандони мақомоти таҳқиқ барои гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва пешбурди амалҳои тафтишӣ супоришу дастурҳои хаттӣ диҳад, ки иҷрояшон хатмӣ буда, мусоидати ин мақомотро дар пешбурди амалҳои тафтишӣ талаб намояд (*Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 692*);

- барои тафтиши ҳамаҷониба, ҳолисона ва воқеъбинонаи парвандаи ҷиноятӣ чора андешад;

- нисбат ба шахсоне, ки дар содир кардани ҷиноят далелҳои кофӣ тасдиққунанда ҷамъоварӣ шудааст, айб эълон кунад;

- бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур чораи пешгирии интиҳоб кунад;

- барои барқарор намудани зараре, ки аз ҷинояти содиршуда расидааст, бо тартиби пешбининамудаи қонунгузорӣ чораҳо андешад (*Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1275*);

- таъқиби ҷиноятиро анҷом диҳад ва парвандаро бо фикри айбдоркунӣ ба прокурор супорад.

2. Мутобиқи муқаррароти Кодекси мазкур иҷрои қарорҳои қабулкардаи муфаттиш оид ба парвандаи ҷиноятӣ, ки таҳти пешбурди ӯ қарор дорад, барои ҳамаи шахсони ҳуқуқӣ новобаста ба шаклҳои ташкилию ҳуқуқӣ, шахсони мансабдор ва шахрвандон хатмӣ мебошад.

Моддаи 40. Мақомоти таҳқиқ

1. Мақомоти таҳқиқ инҳо ба ҳисоб мераванд:

- воҳидҳои мақомоти Вазорати корҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- воҳидҳои мақомоти Кумитаи давлатии амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- воҳидҳои мақомоти Вазорати мудофияи Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- воҳидҳои мақомоти Кумитаи ҳолатҳои фавқулодда ва мудофияи граждании назди Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- сардорони муассисаҳои ислоҳӣ;

- воҳидҳои мақомоти назорати давлатии зидди сӯхтор;

- воҳидҳои Гвардияи миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- воҳидҳои мақомоти гумрук;
- воҳидҳои мақомоти Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- воҳидҳои мақомоти махсусгардонидашудаи мубориза бо коррупсия.

2. Ба зиммаи мақомоти таҳқиқ вогузошта мешаванд:

- қабул, ба қайд гирифтани ва баррасӣ намудани аризаҳо ва маълумот дар бораи ҷинояти содиршуда ё ҷинояти нотамо;

- пешбурди таҳқиқ оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ, ки нисбати онҳо тафтиши пешакӣ ҳатмӣ нест;

- иҷрои амалҳои таъхирнопазир оид ба парвандаҳо, ки барои онҳо пешбурди тафтиши пешакӣ ҳатмӣ мебошад;

- пешбурди тафтиши пешакӣ дар ҳолатҳои, ки Кодекси мазкур пешбинӣ намудааст.

3. Оғози парвандаи ҷиноятӣ бо тартиби муқаррарнамудаи моддаи 146 Кодекси мазкур ва иҷрои амалҳои тафтиши таъхирнопазир ба зиммаи инҳо вогузошта мешавад:

- сардорони дастаҳо ва гурӯҳҳои ҷустуҷӯи геологӣ зимистонгузаронӣ, ки аз маҳалли будубоши мақомоти таҳқиқӣ дар қисми 1 ҳамин модда номбаршуда дар масофаи дур ҷойгиранд - оид ба ҷиноятҳои, ки дар маҳалли будубоши дастаю гурӯҳҳои мазкури зимистонгузаронӣ содир карда шудаанд;

- роҳбарони намояндагӣҳои дипломатӣ ва муассисаҳои консулии Ҷумҳурии Тоҷикистон - оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ дар бораи ҷиноятҳои, ки дар ҳудуди намояндагӣҳо ва муассисаҳои мазкур содир карда шудаанд.

Моддаи 41. Сардори воҳиди таҳқиқ ва таҳқиқбаранда

1. Сардори воҳиди таҳқиқ шахси мансабдор буда, тибқи муқаррароти Кодекси мазкур нисбат ба таҳқиқбарандагони тобеи худ ваколатҳои зеринро дорост:

- гузаронидани санҷиши арзу шикоятҳои дар бораи ҷиноят ба таҳқиқбаранда супорад;

- тибқи муқаррароти моддаи 145 Кодекси мазкур оид ба ҳалли арзу шикоят қарор қабул намояд;

- чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ ва амалҳои тафтиширо вобаста ба парвандаи ҷиноятӣ гузаронад (*Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 692*);

- парвандаи ҷиноятиро аз як таҳқиқбаранда гирифта, ба дигар таҳқиқбаранда супорад;

- ба прокурор ҷаҳати бекор кардани қарори ғайриқонунӣ ё беасоси таҳқиқбаранда оид ба рад кардани оғози парвандаи ҷиноятӣ дархост пешниҳод намояд;

- парвандаи ҷиноятӣ оғоз намуда, пешбурди онро амалӣ намояд ва дар ҳаҷми пурра бо истифода аз ваколатҳои таҳқиқбаранда амалҳои таҳқиқӣ гузаронад;

- маводи парвандаи ҷиноятиро мавриди омӯзиш қарор диҳад;

- ба таҳқиқбаранда оид ба гузаронидани тафтиш, амалҳои алоҳидаи тафтишӣ, интихоби намуди ҷораи пешгирии нисбат ба гумонбаршуда, бандубасти ҷиноят ва андозаи айбдорӣ супоришҳо диҳанд.

2. Супоришҳои сардори воҳиди таҳқиқ оид ба парвандаи ҷиноятӣ дар шакли хаттӣ дода шуда, иҷрои онҳо аз тарафи таҳқиқбаранда хатмӣ мебошад. Дар сурати розӣ набудан бо супориш таҳқиқбаранда ҳуқуқ дорад ба прокурор арз намояд. Арз намудани шикоят иҷрои супоришҳоро бознамедорад.

3. Таҳқиқбаранда шахси мансабдор буда, тибқи муқаррароти Кодекси мазкур ваколатҳои зеринро дорост:

- амалҳои тафтишӣ ва дигар амалҳои муурофиавиро мустақилона анҷом диҳад, ба истиснои ҳолатҳое, ки бо Кодекси мазкур тасдиқи онҳо аз тарафи сардори воҳиди таҳқиқ, иҷозати прокурор ё суд пешбинӣ шудаанд;

- ҳангоми пешбурди тосудии парвандаи ҷиноятӣ, ки ба он тафтиши пешакӣ хатмӣ нест, қоидаҳои бо Кодекси мазкур барои тафтиши пешакӣ пешбинишударо, ба истиснои муқаррароти боби 20 Кодекси мазкур, ба роҳбарӣ гирад.

4. Таҳқиқбаранда вазифадор аст:

- бо супориши сардори мақомоти таҳқиқ дар ҳолатҳои таъхирнопазир парвандаи ҷиноятиро, ки нисбат ба он пешбурди тафтиши пешакӣ хатмист, оғоз намуда, амалҳои тафтиши таъхирнопазир ва ҷорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ гузаронад ва дар ин бора дар мӯҳлати на дертар аз 24 соат ба прокурор ва мақомоти пешбурди тафтишоти пешакӣ хабар диҳад (*Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 692*);

- супоришҳои суд, судя, прокурор, мақомоти тафтишоти пешакӣ, сардори мақомоти таҳқиқро дар бораи анҷом додани амалҳои алоҳидаи тафтишӣ, дар бораи татбиқи ҷораҳои таъмини амнияти шахсонӣ дар муурофиаи ҷиноятӣ иштироккунанда иҷро намояд.

5. Дастурҳои суд, судя, прокурор, мақомоти тафтишоти пешакӣ, сардори мақомоти таҳқиқ барои таҳқиқбаранда хатмӣ мебошанд.

6. Аз дастурҳои сардори мақомоти таҳқиқ ба прокурори назоратбаранда, аз дастурҳои прокурор бошад, ба прокурори болоӣ шикоят кардан мумкин аст.

7. Шикоят кардан иҷрои супоришҳоро бознамедорад, ба истиснои дастурҳои бандубасти ҷиноят, андозаи айбдоркунӣ, ҳангоми ба прокурор супоридани парвандаи ҷиноятӣ ва минбаъд ба суд равон кардан ё қатъ кардани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ.

Моддаи 42. Ҷабрдида

1. Ҷабрдида шахсест, ки сарфи назар аз синну сол, ҳолати рӯҳӣ ва ҷисмонӣ ба ӯ аз ҷинойт зарари ҷисмонӣ, моддӣ, маънавӣ расонида шудааст, инчунин шахсе мебошад, ки ҳуқуқу манфиатҳои ӯ зери таҳдиди бевоситаи суиқасд ба ҷинойт қарор гирифтааст. Инчунин ҷабрдида шахси ҳуқуқие низ эътироф шуда метавонад, ки дар натиҷаи содир гардидани ҷинойт ба ӯ зарари моддӣ ё маънавӣ расидааст. Дар ин сурат ҳуқуқ ва ӯҳдадорихои ҷабридидаро намояндаи шахси ҳуқуқӣ татбиқ мекунад. Дар бораи ҷабрдида эътироф кардани шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ таҳқиқбаранда, муфаттиш ва прокурор баъди муқаррар кардани ҳодисаи ҷинойт ва воқеияти бар асари ҷинойт расидани зарар фавран қарор қабул карда, суд таъинот мебарорад.

2. Ҷабрдида, намояндаи қонунӣ ва намояндаи ӯ ҳуқуқ доранд:

- далелҳо пешниҳод кунанд;
- дархост ё раддия изҳор кунанд;
- бо забони модарӣ ё забони дигаре, ки медонанд, нишондод диҳанд;
- аз кӯмаки тарҷумон ройгон истифода баранд;
- намоянда дошта бошанд;
- бо протоколи амалҳои тафтишӣ, ки бо иштироки онҳо гузаронида шудаанд, шинос шаванд ва ба онҳо эродҳои баён кунанд;
- бо иҷозати муфаттиш ё таҳқиқбаранда дар амалҳои тафтишӣ, ки тибқи дархости ӯ ё дархости намояндаи қонунӣ ва намояндааш амалӣ мешаванд, иштирок кунанд (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*);
- пас аз анҷоми тафтиш бо ҳамаи маводи тафтишот шинос шаванд, аз онҳо ҳама гуна маълумотро ба андозаи гуногун барои худ рӯйнавис кунанд, дар суди марҳилаи якум дар муҳокима ва музокираҳои судӣ оид ба парванда иштирок кунанд;
- бо протоколи маҷлиси суд шинос шаванд ва нисбат ба он эродҳои худро изҳор кунанд;
- аз амал ё қарори таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судья шикоят кунанд;
- аз ҳукм ё таъинот ё қарори суд шикоят намоянд;
- аз шикоят ва эътирозе, ки нисбат ба парванда баён шудааст, хабардор карда шаванд ва нисбат ба онҳо норозигӣ баён кунанд;
- дар баррасии судии эътирозу шикоятҳои пешниҳодгардида иштирок намоянд.

3. Ҷабрдида вазифадор аст:

- бо даъвати таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судья ҳозир шавад, дар бораи ҳамаи маълумоте, ки доир ба парванда ба ӯ маълум аст, хабар дода, ба саволҳои пешниҳодшуда ҷавоб диҳад;
- маълумоти таҳқиқи ибтидоӣ ё тафтиши пешакиро, ки барояш маълуманд, фош накунад;

- хангоми пешбурди амали тафтишӣ ва маҷлиси суд тартиби муайяншударо риоя кунад.

4. Ҷабрдида хангоми ба даъват бе сабабҳои узрнок ҳозир нашудани маҷбуран оварда мешавад.

5. Ҷабрдида барои саркашӣ аз ҳозир шудан бо даъвати мақомоти таҳқиқ, тафтишот ё ба суд ё саркашӣ аз додани нишондод ва дидаю доништа додани нишондоди бардурӯғ тибқи моддаҳои 351 ва 352 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешавад.

6. Дар парвандаҳо оид ба ҷиноятҳое, ки оқибати онҳо боиси марги ҷабрдида гардидааст, ҳуқуқи пешбиниамудай ҳамин моддаро ҳешовандони наздики ӯ доранд.

7. Ҷабрдида инчунин дорои дигар ҳуқуқу ӯҳдадорихои пешбиниамудай Кодекси мазкур мебошад.

8. Давлат ба ҷабрдида дастрас будани адолати судӣ ва ҷаброни зарари расонидашударо кафолат медиҳад.

Моддаи 43. Айбдоркунандаи хусусӣ

1. Айбдоркунандаи хусусӣ шахсест, ки бо тартиби муқаррарнамудай Кодекси мазкур ба суд ариза дода, дар суд айбдоркуниро дастгирӣ мекунад, инчунин ҷабрдидаест, ки хангоми аз айбдоркунӣ даст кашидани айбдоркунандаи давлатӣ дар суд айбдоркуниро дастгирӣ мекунад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

2. Агар ҷабрдида ноболиғ ё ғайриқобили амал бошад, айбдоркунандаи хусусӣ намояндаи қонунии ӯ ба ҳисоб меравад, ки дархост, илтимос ё шикоят изҳор намудааст.

3. Айбдоркунандаи хусусӣ аз тамоми ҳуқуқҳо ва ӯҳдадорихои ҷабрдида, инчунин аз ҳуқуқҳои дар қисмҳои 1 ва 2 моддаи 42 Кодекси мазкур пешбинишуда, ба истиснои ҳуқуқҳои вобаста ба марҳилаи пешбурди тосудии парвандаи ҷиноятӣ истифода мебарад.

4. Айбдоркунандаи хусусӣ аз ҳуқуқ ва ӯҳдадорихои ба зиммааш гузошташуда шахсан ё ба воситаи намояндаи худ истифода мебарад.

Моддаи 44. Даъвогари граждани

1. Даъвогари граждани шахси воқеӣ ё шахси ҳуқуқие эътироф карда мешавад, ки ба ӯ дар натиҷаи содир шудани ҷиноят зарари молумулкӣ расонида шуда, оид ба рӯёнидани он даъво пешниҳод кардааст. Даъвогари граждани оид ба рӯёнидани товони зарари маънавӣ низ метавонад даъвои граждани пешниҳод намояд.

2. Дар бораи эътироф кардани даъвогари граждани таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор қарор қабул мекунад ва суд таъинот мебарорад.

3. Барои ҳимояи манфиатҳои но болиғон, инчунин шахсоне, ки бо тартиби муқарраргардида ғайриқобили амал эътироф шудаанд, даъвои граждани аз тарафи намояндагони қонунии онҳо метавонад пешниҳод шавад.

4. Даъвогари граждани ҳуқуқ дорад:

- даъвои гражданиро дастгирӣ кунад ё аз даъво даст кашад;
- далелҳои пешниҳод намояд;
- дархост ва ё раддия пешниҳод кунад;
- бо забони модарӣ ё забоне, ки медонад, баёнот ва нишондод диҳад;
- аз хизмати тарҷумон ройгон истифода барад;
- намоянда дошта бошад;
- бо протоколҳои амалҳои тафтишӣ, ки бо иштироки ӯ сурат гирифтаанд, шинос шавад;
- бо иҷозати муфаттиш ё таҳқиқбаранда дар амалҳои тафтишии мутобики дархости ӯ ё намояндааш доиршаванда иштирок кунад;
- пас аз анҷоми тафтиш бо маводи оид ба даъвои граждани шинос шавад ва аз он маълумотҳои заруриро навишта гирад;
- дар муҳокимаҳои судии марҳилаҳои якум, кассатсионӣ ва назоратӣ иштирок намояд;
- дар муҳокимаҳо ва музокираҳои судӣ баромад кунад;
- бо протоколи маҷлиси суд шинос шуда, ба он эродҳо баён кунад;
- аз амал ва қарорҳои таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судья шикоят намояд;
- аз ҳукм ва таъиноти суд, судья, қарори судья дар қисмати марбут ба даъвои граждани шикоят кунад;
- аз шикоят ва эътирозҳои вобаста ба парванда хабардор карда шавад ва нисбат ба онҳо норозигӣ баён кунад;
- дар баррасии судии шикоят ва эътирозҳои овардашуда иштирок намояд.

5. Даъвогари граждани ӯҳдадор аст:

- бо даъвати мақомоти пешбурди муруфиаи судии ҷиноятӣ ҳозир шавад;
- ба суд пешниҳод кардани нусхаҳои аризаи даъворо мутобики шумораи ҷавобгарони граждани таъмин намояд;
- бо талаби мақомоти пешбурди муруфиаи судии ҷиноятӣ ашӯ ва ҳуччатҳои дошташро пешниҳод намояд;
- ба амри қонунии мақомоти пешбурди муруфиаи судии ҷиноятӣ итоат намояд;
- маълумотро дар бораи ҳолатҳое, ки аз рӯи парвандаи ҷиноятӣ ба ӯ маълум гаштааст, фош насозад, ба шарте, ки ӯ дар ин бора аз тарафи мақомоти пешбурди муруфиаи судии ҷиноятӣ ё суд огоҳ карда шуда бошад.

6. Барои фош кардани маълумоти таҳқиқи ибтидоӣ ва тафтиши пешакӣ бе иҷозати мақомоти пешбурди мурофиаи судии ҷиноятӣ даъвогари граждани мутобиқи моддаи 361 Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешавад.

7. Даъвогари граждани метавонад ба сифати шоҳид пурсида шавад.

8. Даъвогари граждани ҳуқуқҳояшро истифода бурда, ўҳдадорихои ба зиммааш гузошташударо шахсан ё ба воситаи намояндаи худ иҷро менамояд.

9. Аз даъво даст кашидани даъвогари граждани дар тамоми марҳилаҳои мурофиавӣ то ба хонаи машваратӣ барои баровардани ҳукм даромадани суд ҷой дошта метавонад. Аз даъво даст кашидан боиси қатъ гадидани пешбурди он мегардад.

Моддаи 45. Намояндагони ҷабрдида, даъвогари граждани ва

айбдоркунандаи хусусӣ

1. Намояндагони ҷабрдида, даъвогари граждани ва айбдоркунандаи хусусӣ хешовандони наздик ё дигар шахсоне эътироф карда мешаванд, ки мутобиқи қонун ҳуқуқ доранд ҳангоми пешбурди парвандаи ҷиноятӣ манфиатҳои қонунии ҷабрдида, даъвогари граждани ё айбдоркунандаи хусусиро намояндагӣ кунанд ва бо қарори таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, табиноти суд, судя барои иштирок дар парванда роҳ дода шаванд.

2. Барои ҳимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии ҷабрдидагони ноболиғ ё онҳое, ки мутобиқи ҳолати ҷисмонӣ ва рӯҳии худ аз имконияти мустақилона муҳофизат кардани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонуниашон маҳруманд, барои иштироки ҳатмӣ дар баррасии парванда намояндагони қонунии онҳо ҷалб карда мешаванд.

3. Намояндагони қонунӣ ва намояндагони ҷабрдида, даъвогари граждани ва айбдоркунандаи хусусӣ баробари шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие, ки онҳоро намояндагӣ мекунанд, ҳуқуқҳои мурофиавиро истифода мекунанд.

4. Иштироки шахсии ҷабрдида, даъвогари граждани ва айбдоркунандаи хусусӣ дар баррасии парванда онҳоро аз ҳуқуқи доштани намояндаи худ ба ин парванда маҳрум намесозад.

БОБИ 6. ИШТИРОКЧИЁНИ МУРОФИАИ ҶИНОЯТИЕ, КИ ҲУҚУҚ ВА МАНФИАТҲОИ ХУД Ё НАМОЯНДАГИАШОНРО ҲИМОЯ МЕНАМОЯНД

Моддаи 46. Гумонбаршуда

1. Гумонбаршуда шахсест, ки нисбат ба ӯ бо асос ва тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур бинобар гумонбар шуданаш дар содир намудани ҷиноят парвандаи ҷиноятӣ оғоз гардида, дар ин бора ба ӯ муфаттиш ё таҳқиқбаранда хабар медиҳад ё ӯ дастгир карда шудааст ва ё дар ҳаққи ӯ то пешниҳод кардани айб ҷорай пешгирӣ татбиқ карда шудааст.

2. Гумонбаршуда аз лаҳзаи воқеан дастгир карда шуданаш фавран, вале на дертар аз 24 соат, гумонбаршудаи ноболиғ бошад, на дертар аз 12 соат бояд пурсида шавад (*Қонуни ҚТ аз 23.12.2021 №1811*).

3. Гумонбаршуда аз лаҳзаи воқеан дастгир шудан мутобиқи моддаи 49 Кодекси мазкур ҳуқуқи ҳимоя дорад (*Қонуни ҚТ аз 14.05.2016 № 1306*).

4. Гумонбаршуда ҳуқуқ дорад:

- аз лаҳзаи воқеан дастгир шудан бетаъхир аз хизмати ҳимоятгар истифода барад, бидуни мамониат бо ҳимоятгар як ба як, аз ҷумла то оғози пурсиш, мулоқот кунад (*Қонуни ҚТ аз 14.05.2016 № 1306*);

- бо қарор дар бораи оғози парвандаи ҷиноятӣ шинос шавад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*);

- нишондод диҳад ё надихад ва дар ин бора пеш аз пурсиш хабардор карда шавад;

- донад, ки барои чӣ гумонбар шудааст;

- нусхаи протоколи дастгиршавӣ ё қарорро оид ба татбиқи чораи пешгирӣ гирад;

- бо забони модарӣ ё забони дигаре, ки медонад, нишондод диҳад;

- аз хизмати тарҷумон ройгон истифода барад;

- далелҳо пешниҳод кунад;

- дархост изҳор кунад;

- бо протоколҳои амали тафтишӣ, ки бо иштироки ӯ гузаронида шудаанд, ҳамчунин бо маводе, ки ба суд барои татбиқи ҳабс нисбат ба ӯ чун чораи пешгирӣ раван карда шудааст, шинос шавад;

- раддия изҳор намояд;

- аз амалу қарори суд, прокурор, муфаттиш ва шахси таҳқиқбаранда шикоят намояд.

Моддаи 47. Айбдоршаванда

1. Айбдоршаванда шахсе мебошад, ки нисбат ба ӯ қарор дар бораи ба ҷавобгарӣ кашидан ба сифати айбдоршаванда бароварда шудааст (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*).

2. Айбдоршаванда пас аз таъин кардани парванда ба маҷлиси суд судшаванда номида мешавад; судшавандае, ки нисбат ба ӯ ҳукми суд бароварда шудааст, маҳкумшуда номида мешавад, агар ҳукм пурра сафедкунанда бошад, сафедшуда номида мешавад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

3. Айбдоршаванда ҳуқуқ дорад манфиатҳои қонунии худро бо тамоми восита ва усулҳои, ки хилофи қонун ва Кодекси мазкур нестанд, ҳифз кунад ва барои омодагӣ ба ҳимоя ба таври кофӣ вақт ва имконият дошта бошад.

4. Айбдоршаванда ҳуқуқ дорад:

- нишондод диҳад ё надихад ва дар ин бора пеш аз пурсиш огоҳ карда шавад;

- донад, ки барои чӣ айбдор карда шудааст ва нусхαι қарорхоро дар бораи ба сифати айбдоршаванда ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан, оид ба татбиқ намудани чораи пешгирӣ, инчунин нусхαι фикри айбдоркуниро гирад;

- оид ба айби нисбат ба ӯ эълоншуда нишондод диҳад;

- далелҳо пешниҳод кунад;

- дархост ва раддия изҳор кунад;

- бо забони модарӣ ё забони дигаре, ки медонад, нишондод диҳад;

- аз хизмати тарҷумон ройгон истифода барад;

- аз лаҳзаи дастгир шудан Ҷимоятгар дошта бошад, аз ҷумла тибқи ҳолат ва тартиби пешбиниамудай Кодекси мазкур аз кӯмаки Ҷимоятгар ройгон истифода барад;

- аз лаҳзаи дастгир шудан бидуни мамониат бо Ҷимоятгар як ба як мулоқот кунад;

- дар амалҳои тафтишӣ, ки тибқи дархости ӯ ё дархости Ҷимоятгар гузаронида мешавад, иштирок намояд;

- бо протоколи амалҳои тафтишӣ шинос шавад ва нисбат ба он эроди худро изҳор кунад;

- бо қарори таъин кардани экспертиза ва хулосаи қоршинос шинос шавад;

- пас аз ба охир расонидани тафтиш бо маводи парванда шинос шавад ва аз он ҳама гуна маълумоти заруриро рӯйнавис кунад;

- аз амал ва қарорҳои шахси таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судя шикоят кунад;

- оид ба қатъи пешбурди парванда норозигӣ изҳор намояд;

- дар муҳокимаи судӣ оид ба баррасии интихоби чораи пешгирӣ иштирок кунад.

5. Айбдоршаванда ӯҳдадор аст:

- бо даъвати мақомоти пешбурди тафтишот ҳозир шавад;

- ба амрҳои қонунии мақомоти пешбурди тафтишот итоат намояд;

- дар амали тафтишӣ ва дигари муурофиавӣ иштирок намояд, ба шарте, ки мақомоти пешбурди тафтишоти пешакӣ лозим донанд.

6. Судшаванда ҳуқуқ дорад:

- дар муҳокимаи судии суди марҳилаи якум ва кассатсионӣ иштирок намояд;

- сухани охири гӯяд;

- бо протоколи маҷлиси суд шинос шавад ва ба он эрод пешниҳод намояд;

- аз ҳукм, таъинот ва қарори суд, судя шикоят намояд;

- нусхаҳои қарорҳои шикоятшударо ғирад;
- нусхаҳои шикоят ва пешниҳодҳои ба парвандаи ҷиноятӣ овардашударо ғирад ва ба онҳо норозигӣ изҳор намояд;
- дар баррасии масъалаҳое, ки ба иҷрои ҳукм вобастаанд, иштирок намояд;
- аз дигар ҳуқуқҳое, ки Кодекси мазкур пешбинӣ намудааст, истифода кунад.

7. Маҳкумшуда аз ҳуқуқҳои дар моддаҳои 403 ва 410 Кодекси мазкур пешбинишуда метавонад истифода намояд.

Моддаи 48. Намояндаи қонунии ноболиғ

Дар парвандаҳо оид ба ҷиноятҳое, ки аз ҷониби ноболиғон содир шудаанд, ҷиҳати иштирок дар парванда ҳатман намояндагони қонунии онҳо бо тартиби муқарраркардаи Кодекси мазкур ҷалб карда мешаванд.

Моддаи 49. Ҳимоятгар

1. Ба сифати ҳимоятгар адвокатҳо роҳ дода мешаванд. Бо таъиноти суд, қарори судя, прокурор, муфаттиш ва таҳқиқбаранда ҳешовандони наздик ва намояндагони қонунии дастгиршуда, гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда ба сифати ҳимоятгар ба пешбурди парванда роҳ дода мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 № 1229*).

2. Ҳимоятгар ба баррасии парвандаи ҷиноятӣ ва ҷойҳои дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ва маҳкумшуда бо пешниҳоди ордер ва шаҳодатномаи адвокатӣ роҳ дода мешавад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

3. Як шахс наметавонад ҳимоятгари ду дастгиршуда, гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда бошад, ба шарте, ки манфиати яке аз онҳо ҳилофи манфиати дигаре бошад.

Моддаи 50. Даъват, таъин ва иваз кардани ҳимоятгар

1. Ҳимоятгар аз ҳисоби шахсоне, ки дар моддаи 49 Кодекси мазкур зикр шудаанд, аз ҷониби дастгиршуда, гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда, намояндаи қонунии онҳо, инчунин бо супориш ё ризои онҳо аз ҷониби дигар шахсон даъват карда мешавад.

2. Мақомоти пешбурди мурофияи судии ҷиноятӣ ҳуқуқ надорад, ки ба ягон кас даъвати ҳимоятгари муайяно тавсия намояд.

3. Иштироки ҳимоятгар бо дархости дастгиршуда, гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда ва намояндаи онҳо аз ҷониби таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ё суд, судя таъмин карда мешавад.

4. Агар иштироки ҳимоятгари интихоб ё таъиншуда дар давоми на камтар аз панҷ шабонарӯз имконнопазир бошад, таҳқиқбаранда, муфаттиш ва прокурор ва суд ҳуқуқ доранд ба дастгиршуда, гумонбаршуда ё

айбдоршаванда даъват кардани Ҳимоятгари дигарро пешниҳод кунанд ва дар сурати даст кашидани ӯ аз таъин намудани Ҳимоятгар чораҳо андешанд.

5. Агар Ҳимоятгари дар парвандаи ҷиноятӣ иштироккунанда дар давоми панҷ шабонарӯз дар амалиёти муҳофизатӣ иштирок карда натавонад, гумонбаршуда, айбдоршаванда Ҳимоятгари дигарро даъват накунад ва барои таъин намудани Ҳимоятгар дархост пешниҳод накунад, таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ҳуқуқ доранд ҳамин амалиёти муҳофизатиро бе иштироки Ҳимоятгар гузаронанд, ба ғайр аз ҳолатҳое, ки дар қисми 1 моддаи 51 Кодекси мазкур пешбинӣ гардидаанд.

6. Агар дар давоми 24 соат аз лаҳзаи дастгиркунии гумонбаршуда ё ба ҳаёс гирифтани гумонбаршуда, айбдоршаванда таъин намудани Ҳимоятгари интихобнамудаи онҳо имконнопазир бошад, таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор барои таъин намудани Ҳимоятгари дигар бояд чораҳо андешанд.

7. Агар гумонбаршуда, айбдоршаванда аз Ҳимоятгари таъиншуда даст кашанд, амалҳои тафтишӣ бо иштироки гумонбаршуда, айбдоршаванда мумкин аст бе иштироки Ҳимоятгар гузаронида шаванд, ба истиснои ҳолатҳое, ки дар қисми 1 моддаи 51 Кодекси мазкур пешбинӣ гардидаанд. Даст кашидан аз Ҳимоятгар аз ҷониби гумонбаршуда ва айбдоршаванда бо тартиби муқаррарнамудаи моддаи 52 Кодекси мазкур сурат мегирад.

8. Агар гумонбаршаванда ё айбдоршаванда аз ҳуқуқи гирифтани Ҳимоятгар истифода накунад, прокурор ё муфаттиш ба ӯ Ҳимоятгар таъин менамояд (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*).

9. Ҳимоятгар дар муҳофизатии судӣ мутобиқи талаботи қисми 2 моддаи 281 Кодекси мазкур иваз карда мешавад.

10. Музди меҳнати Ҳимоятгар мутобиқи қонунгузориҳои ҷорӣ пардохта мешавад.

11. Таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ё суд, судья ҳуқуқ доранд, ки дастгиршуда, гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшавандаро аз пардохти музди ӯрии ҳуқуқӣ пурра ё қисман озод кунанд. Дар чунин ҳолат музди меҳнати Ҳимоятгар аз ҳисоби давлат пардохта мешавад.

12. Музди меҳнати Ҳимоятгар, инчунин дар ҳолатҳои пешбининамудаи қисми 4 ҳамин модда, ҳангоме ки Ҳимоятгар тибқи таъинот бе бастанӣ шартнома бо мизоч дар пешбурди тафтишии пешакӣ ё суд иштирок намудааст, аз ҳисоби давлат пардохта мешавад. Дар ин ҳолат ҷуброни хароҷоти давлатро ба ӯҳдаи маҳкумшуда гузоштан мумкин аст.

13. Таъмини Ҳимоятгар аз ҳисоби давлат ва пардохти ҳаққи хизмати ӯ дар ҳолатҳои пешбининамудаи моддаи 50(1) бо тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи ӯрии ҳуқуқӣ" амалӣ карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 04.07.2020 № 1696*).

Моддаи 50(1). Пардохти ҳаққи хизмати Ҳимоятгар аз ҳисоби давлат

1. Пардохти ҳаққи хизмати Ҳимоятгар аз ҳисоби давлат ба шахсони зерин кафолат дода мешавад:

- гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ва маҳкумшудае, ки ба ёрии ҳуқуқӣ эҳтиёҷ доранд, вале имконияти пардохти чунин хизматрасониро надоранд ва мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон гирандаи кумакҳои унвонии иҷтимоӣ мебошанд;

- гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ё маҳкумшудаи ноболиғи бепарастор ё ноболиғе, ки падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда)-и ӯ имконияти пардохти чунин хизматрасониро надоранд ва мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон гирандаи кумакҳои унвонии иҷтимоӣ мебошанд;

- ветеранҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ ва шахсони ба онҳо баробаркардашуда, ветеранҳои амалиёти ҷангӣ дар ҳудуди давлатҳои дигар ва шахсони ба онҳо баробаркардашуда, инчунин шахсоне, ки бар асари фалокати неругоҳи барқи атомии Чернобил зарар дидаанд ва ё дар рафъи оқибатҳои ин фалокат ширкат варзидаанд;

- шахсони дар сарҳатҳои сеюм, панҷум, шашум ва ҳафтуми қисми I моддаи 51 Кодекси мазкур пешбинигардида.

2. Ҳангоми таъмини ҳимоятгар аз ҳисоби давлат, таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва судья қарор, суд бошад, дар бораи таъини адвокат ҳамчун ҳимоятгар ва баъд аз ба анҷом расидани пешбурди парванда дар бораи пардохти ҳаққи хизмати адвокат таъинот мебароранд (*Қонуни ҚТ аз 04.07.2020 № 1696*).

Моддаи 51. Ҳатмӣ будани иштироки ҳимоятгар

1. Иштироки ҳимоятгар дар пешбурди парвандаҳо ҳатмист, ба шарте, ки:

- дар ин бора гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда дархост пешниҳод кунанд;

- гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда ноболиғ бошанд;

- гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда бинобар камбудихои қисмонии рӯҳӣ ҳуқуқи худашонро оид ба ҳимоя мустақилона амалӣ карда натавонанд;

- гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда забони пешбурди муурофиаро надонанд;

- судшавандаи таҳти ҳабс қарордошта аз ҳозир шудан ба маҷлиси судӣ саркашӣ намояд (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*);

- айбдоршаванда берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дошта, аз ҳозир шудан ба тафтишот саркашӣ кунад (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*);

- шахс дар содир намудани ҷинояте айбдор карда шавад, ки барои он ҷазои қатл ё ҷазои якумра аз озодӣ маҳрум сохтан пешбинӣ шуда бошад.

2. Таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судья ҳуқуқ доранд иштироки ҳимоятгарро оид ба дигар парвандаҳо низ зарур шуморанд, ба шарте онҳо чунин шуморанд, ки мураккабии парванда ва дигар ҳолатҳо метавонанд ба

гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда амалӣ гардонидани ҳуқуқшунро барои ҳимоя мушқил намоянд.

3. Агар дар ҳолатҳои дар ҳамин модда зикршуда ҳимоятгар аз ҷониби ҳуди дастгиршуда, гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ё намояндаи қонунии онҳо, инчунин бо ризои онҳо аз ҷониби дигар шахсон даъват нашуда бошад, таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судья вазифадоранд иштироки ҳимоятгарро дар парванда таъмин намоянд. Дар ин сурат қарори таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, судья ё таъиноти суд дар бораи ҷудо кардани ҳимоятгар барои Иттифоқи адвокатҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳатмӣ аст (*Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 № 1229*).

Моддаи 52. Дасти кашидан аз ҳимоятгар

1. Гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда ҳуқуқ доранд дар ҳар лаҳзаи пешбурди парванда бо ташаббуси худ, ки дар шакли хаттӣ пешниҳод намудаанд, аз хизмати ҳимоятгар дар ҳузури ӯ даст кашанд.

2. Дасти кашидан аз ҳимоятгар бинобар надоштани маблағ барои пардохти музди ҷории ҳуқуқӣ ё дигар ҳолатҳое, ки аз маҷбуран дасти кашидан аз ҳимоятгар шаҳодат медиҳанд, иҷозат дода намешавад.

3. Дар ҳолатҳои пешбиниамудаи қисми 1 моддаи 51 Кодекси мазкур ба дасти кашидан аз ҳимоятгар иҷозат дода намешавад.

4. Дасти кашидан аз ҳимоятгар гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшавандаро аз ҳуқуқи дар оянда изҳор кардани дархост доир ба роҳ додани ҳимоятгар барои иштирок дар пешбурди парвандаи ҷиноятӣ маҳрум намесозад. Роҳ додани ҳимоятгар такроран доир намудани амалҳои муурофиавиро талаб намекунад.

Моддаи 53. Салоҳияти ҳимоятгар

1. Ҳимоятгар вазифадор аст бо мақсади ошкор ва пешниҳод намудани далелҳои сафедкунандаи гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ё сабуқкунандаи ҷавобгарии онҳо ҳамаи восита ва усулҳои дар қонун ва Кодекси мазкур манънашударо истифода барад ва ба онҳо ҷории ҳуқуқи зарурӣ расонад.

2. Ҳимоятгар аз лаҳзаи ба парванда роҳ дода шудани ҳуқуқ дорад:

- донад, ки шахсе, ки ӯ манфиатхояшро ҳимоя мекунад, барои ҷӣ гумонбар ё айбдор карда мешавад, бо қарор дар бораи оғози парвандаи ҷиноятӣ ва ё дар бораи ба ҷавобгарӣ кашидан ба сифати айбдоршаванда шинос шавад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*);

- бе мамониат бо шахси таҳти ҳимояташ буда як ба як, бе маҳдуд кардани шумора ва давомнокӣ сӯҳбат кунад (*Қонуни ҚТ аз 27.11.2014 № 1134*);

- далел ва маълумоти барои расонидани ҷории ҳуқуқӣ заруриро ҷамъ оварад ва пешниҳод кунад;

- бо тартиби муқаррарнамудаи қисми 3 моддаи 225 Кодекси мазкур ҳангоми ба айбдоршаванда эълон кардани айб иштирок намояд;

- дар пурсиши гумонбаршуда ва айбдоршаванда, инчунин дигар амалҳои тафтишӣ, ки бо дархости худи ҳимоятгар анҷом дода мешавад, иштирок кунад;

- бо протоколи дастгиркунӣ, қарори татбиқи чораҳои пешгирӣ, протоколи амали тафтишӣ, ки бо иштироки гумонбаршуда ё худи ҳимоятгар гузаронида шудааст, бо ҳуҷҷатҳои, ки пешниҳод шудаанд ё бояд ба гумонбаршуда ё айбдоршаванда пешниҳод карда шаванд, шинос шавад;

- пас аз анҷоми таҳқиқ ё тафтиши пешакӣ бо тамоми маводи парванда шинос шуда, аз он ҳама гуна маълумотро дар ҳар ҳаҷме, ки хоҳад, рӯйнавис кунад;

- дархост изҳор кунад;

- дар муҳокимаи судии суди марҳилаи якум иштирок намояд;

- дар музокираҳои судӣ баромад кунад;

- дар маҷлиси суд, ки парвандаро бо тартиби кассатсионӣ ё назоратӣ баррасӣ мекунад ё ҳангоми аз нав оғоз кардани парванда оид ба ҳолатҳои нав ошкоршуда иштирок намояд ва оид ба шикоятҳо тавзеҳот диҳад;

- раддия арз кунад;

- аз амал ва қарори таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судья шикоят кунад ва дар баррасии онҳо иштирок намояд;

- барои ҳимоя ҳама гуна воситаҳо ва усули хилофи қонун набударо истифода барад;

- оид ба эътироз ва шикоятҳои ба парванда пешниҳодшуда маълумот дошта бошад ва нисбат ба онҳо изҳори норизоӣ кунад.

3. Ҳимоятгаре, ки дар пешбурди амалҳои тафтишӣ иштирок кардааст, ҳуқуқ дорад бо иҷозати муфаттиш ба шахсони пурсидашаванда саволҳо диҳад. Муфаттиш ё таҳқиқбаранда метавонад додани саволҳои раҳнамункунандаро рад кунанд, вале вазифадоранд онҳоро дар протокол сабт кунанд (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

4. Ҳимоятгар ҳуқуқ дорад дар протоколи амали тафтишӣ дар бораи саҳеҳӣ ва пуррагии сабти он эродҳои ҳаггии худро инъикос намояд.

5. Ҳимоятгари дар баррасии парванда иштироккунанда метавонад ёрдамчӣ дошта бошад. Ёрдамчӣ бо ризои гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда дар ҳузури ҳимоятгар ё бо ваколатномаи ӯ бо маводи парванда шинос шавад.

6. Ҳимоятгар ҳуқуқ надорад:

- маълумотро, ки бинобар татбиқи ҳимоя ё расонидани дигар кӯмаки ҳуқуқӣ барояш маълум гаштааст, фош кунад;

- аз ӯҳдадорӣ худ дар бобати ҳимояи гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда даст кашад;

- шахси таҳти ҳимояташ қарордоштаре бар хилофи мавқеи ӯ ба кирдори барои ҷамъият хавфнок алоқадор ё дар содир кардани ҷиноят гунаҳгор эътироф намояд;

- бе супориши шахси тахти ҳимояташ қарордошта дар бораи ошғи шудан бо ҷабрдида, эътироф кардани даъвои граждани ва баргардонидани шикоятномаи додаи ӯ арз намояд;

- худсарона ваколатхояшро қатъ намояд ва бе ризои ҳимоятшаванда ваколатхояшро дар бобати ҳимоя ба зиммаи дигар кас вогузорад.

7. Ҳимоятгар ӯҳдадор аст:

- бо даъвати мақомоти пешбарандаи муурофияи судии ҷиноятӣ ва суд, судя барои ҳимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда ва ба онҳо расонидани ёрии ҳуқуқӣ ҳозир шавад;

- дар сурати ҳозир шуда натавоништан дар давоми 24 соат дар ин бора мақомоти пешбарандаи таъқиби ҷиноятӣ ва судро огоҳ намояд;

- ба амрҳои қонунии мақомоти пешбарандаи муурофияи судии ҷиноятӣ итоат намояд;

- маълумотро дар бораи ҳолатҳое, ки бо сабаби расонидани ёрии ҳуқуқӣ ба ӯ маълум гаштааст, инчунин маълумоти тафтиши пешакӣ ва маҷлиси пӯшидаи судиро фош насозад.

8. Ҳимоятгар барои фош кардани маълумоти таҳқиқи ибтидоӣ ё тафтиши пешакӣ бе иҷзати мақомоти пешбарандаи муурофияи судии ҷиноятӣ мутобиқи моддаи 361 Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешавад, ба шарте, ки ӯ дар ин бора аз тарафи мақомоти пешбарандаи таъқиби ҷиноятӣ ё суд, судя мутобиқи моддаи 177 Кодекси мазкур огоҳ карда шуда бошад.

Моддаи 54. Ҷавобгари граждани

1. Ба сифати ҷавобгари граждани шахси воқеӣ ва шахси ҳуқуқие, ки тибқи қонун барои зарари аз ҷиноятрасида масъулияти молӣ доранд, ҷалб карда мешаванд.

2. Таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва судя дар бораи ба ҷавобгариҳои граждани кашидани шахс қарор, судя бошад, таъинот мебароранд.

3. Ҷавобгари граждани ҳуқуқ дорад:

- моҳияти айбдоркунӣ ва даъвои гражданиро донанд;

- зидди даъвои норозигӣ баён кунанд;

- оид ба моҳияти даъвои пешниҳодшуда нишондод диҳанд;

- намоянда дошта бошад;

- далелҳои пешниҳод кунанд;

- дархост ва раддия диҳанд;

- пас аз анҷоми тафтиш бо маводи парванда, ки ба даъвои граждани марбут аст, шинос шавад, маълумотҳои заруриро рӯйнавис кунанд;

- дар муурофияи судӣ иштирок намояд;

- дар музокираҳои судӣ баромад кунанд;

- аз амал ва қарори таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судя шикоят кунад;

- бо протоколи маҷлиси суд шинос шуда, ба он эрод пешниҳод кунад;

- аз ҳукм ва таъиноти суд дар бобати даъвои граждани шикоят кунад, эътироз ва шикоятро, ки нисбат ба парванда пешниҳод шудааст, донд ва ба онҳо изҳори норизоӣ баён кунад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*);

- дар баррасии судии эътироз ва шикоятҳо иштирок намояд.

4. Ҷавобгари граждани ӯҳдадор аст:

- бо даъвати мақомоти пешбарандаи мурофияи судии ҷиноятӣ ва суд, судя ҳозир шавад;

- ба қарори қонунии мақомоти пешбарандаи мурофияи судии ҷиноятӣ ва суд, судя итоат намояд;

- маълумотро дар бораи ҳолатҳое, ки аз рӯи парвандаи ҷиноятӣ ба ӯ маълум гаштааст, фош насозад, ба шарте, ки ӯ дар ин бора аз тарафи мақомоти пешбурди мурофияи судии ҷиноятӣ ё суд, судя огоҳ карда шуда бошад.

5. Ҷавобгари граждани барои фош кардани маълумоти таҳқиқи ибтидоӣ ё тафтиши пешакӣ бе иҷозати мақомоти пешбурди мурофияи судии ҷиноятӣ мутобиқи моддаи 361 Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешавад.

Моддаи 55. Намояндаи ҷавобгари граждани

1. Намояндаи ҷавобгари граждани ҳимояттар, хешовандони наздик ва дигар шахсоне эътироф карда мешаванд, ки мутобиқи қонун ва Кодекси мазкур ҳангоми пешбурди парвандаи ҷиноятӣ ҳуқуқ доранд манфиатҳои қонунии ҷавобгари гражданиро ҳифз кунанд ва бо қарори таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, судя ё бо таъиноти суд барои иштирок дар парванда роҳ дода шудаанд.

2. Намояндаи ҷавобгари граждани дорои ҳуқуқҳое мебошад, ки ҷавобгари граждани дорад.

3. Иштироки ҷавобгари граждани дар парванда ӯро аз ҳуқуқи дар ин парванда доштани намоянда маҳрум намекунад.

БОБИ 7. ИШТИРОКЧИЁНИ ДИГАРИ МУРОФИАИ СУДИИ ҶИНОЯТӢ

Моддаи 56. Шоҳид

1. Ба сифати шоҳид барои додани нишондод шахсе даъват карда мешавад, ки ба ӯ ягон ҳолати барои парвандаи ҷиноятӣ аҳамиятдошта маълум аст.

2. Ба сифати шоҳид шахсони зерин пурсида намешаванд:

- шахсоне, ки бо сабаби норасоҳои ҷисмонӣ ё рӯҳӣ қобилият надоранд, ки ҳолатҳои дар парвандаи ҷиноятӣ муқарраршавандаро дуруст дарк ва барқарор намоянд;

- адвокат ва ёрдамчии ӯ барои аниқ намудани маълумоте, ки мумкин аст ба онҳо ба сабаби мурочиат барои расонидани ёри ҳуқуқӣ ё расонидани чунин ёрӣ аён гардидааст;

- хешовандони наздики гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда, ба шарте, ки онҳо барои пурсиш ба сифати шоҳиди парвандаи мазкур розӣ нашуда бошанд;

- судя, машваратчии халқӣ оид ба ҳолатҳои муҳокимаи масъалаҳое, ки ҳангоми иштироки онҳо дар баррасии парванда маълум гапфтааст.

3. Шоҳид ҳуқуқ дорад:

- бо забони модарӣ ё бо забони дигаре, ки медонад, нишондод диҳад;

- аз хизмати тарҷумон ройгон истифода барад;

- ба тарҷумоне, ки дар пурсиши ӯ иштирок мекунад, раддия изҳор намояд;

- бо дасти худ дар протоколи пурсиш нишондодашро сабт кунад;

- оид ба татбиқ намудани чораҳои ҳимояи ҳуқуқи озодиҳои худ тибқи муқаррароти моддаи 12 Кодекси мазкур дархост пешниҳод намояд;

- аз амали таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судя шикоят кунад.

4. Шоҳид вазифадор аст:

- бо даъвати таҳқиқкунанда, муфаттиш, прокурор ва суд ҳозир шавад;

- ҳамаи он чизеро, ки оид ба парванда барояш маълум аст, саҳеҳ иттилоъ диҳад ва ба саволҳои гузашташуда дуруст ҷавоб диҳад;

- бе иҷзати пурсишкунанда маълумоти оид ба ҳолатҳои парванда ба ӯ маълумро фош накунад;

- тартиби муайяншудаи пешбурди амали тафтишӣ ва маҷлиси судро риоя кунад.

5. Шоҳид ҳангоми қасдан аз рӯи даъват ҳозир нашудан маҷбуран оварда мешавад ва бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешавад.

6. Шоҳид барои саркашӣ аз ҳозир шудан ва барои дидаю дониста додани нишондоди бардурӯғ ё нахостани додани нишондод мутобиқи моддаҳои 351 ва 352 Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷавобгар мебошад.

Моддаи 57. Мутахассис

1. Мутахассис шахсест, ки ба ҳалли парвандаи ҷиноятӣ манфиатдор набуда, дорои донишу таҷрибаи махсус аст ва барои мусоидат намудан ба таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судя дар ошкор ё дарёфт намудани далел, асоснок кардани он, инчунин дар татбиқи воситаҳои техникӣ мумкин аст ҷалб карда шавад.

2. Мутахассис барои иштирок намудан дар пешбурди амалҳои тафтишӣ ва муҳокимаи судии парвандаи ҷиноятӣ мутобиқи моддаҳои 179, 284, 305 Кодекси мазкур даъват карда мешавад.

3. Мутахассис ҳуқуқ дорад:

- сабаби даъват шуданашро донад;
- агар дорои донишу таҷрибаи соҳаи дахлдор набошад, аз иштирок дар пешбурди парванда даст кашад;
- бо иҷозати таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судя ба иштирокчиёни амали тафтишӣ савол диҳад;
- бо протоколи тафтиш, ки дар он иштирок мекунад, шинос шавад ва арзу мулоҳизотеро пешниҳод намояд, ки бояд ба протокол дохил карда шаванд;
- аз амали таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судя шикоят кунад.

4. Мутахассис ӯҳдадор аст:

- бо даъвати таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судя ҳозир шавад;
- дар пешбурди амали тафтишӣ ва муҳокимаи судӣ донишу таҷрибаи худ ва воситаҳои илмию техниро истифода намуда, барои ошкор ё дарёфт намудани далел ва асоснок кардани он иштирок намояд;
- дар чараёни маҷлиси суд оид ба амалҳои анҷомдодааш тавзеҳот диҳад.

5. Мутахассис барои саркашӣ кардан аз ҳозиршавӣ ба даъвати мақомоти таҳқиқи ибтидоӣ, тафтишотӣ ва суд ё саркашӣ кардан аз иҷрои вазифаҳои худ мутобиқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешавад.

Моддаи 58. Коршинос (эксперт)

1. Коршинос дар ҳолатҳои даъват карда мешавад, ки барои пешбурди таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ё ҳангоми муҳокимаи судии парванда ба дониши махсус дар соҳаи илм, техника, фарҳанг ё касбу ҳунар зарурат ба миён ояд.

2. Ба сифати коршинос ҳар шахсе, ки барои пешниҳоди хулосаи дониши махсус ва дар ҳолатҳои зарурӣ иҷозатномаи дахлдор дорад, даъват шуданаш мумкин аст.

3. Даъват кардани коршинос, таъин ва пешбурди экспертиза бо тартиби пешбининамудаи боби 24 Кодекси мазкур анҷом дода мешавад.

4. Коршинос ҳуқуқ дорад:

- бо маводи парвандаи ҷиноятӣ, ки ба мавзӯи экспертиза алоқаманд аст, шинос шавад;
- дар бораи ба ӯ пешниҳод намудани маводи иловагӣ, ки барои додани хулоса заруранд ё дар бораи таъини экспертизаи комплексӣ дархост кунад;
- бо иҷозати таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судя дар пешбурди амали тафтишӣ иштирок карда, ба пурсишшавандагон ва дигар шахсон, ки дар ин амал иштирокдоранд, вобаста ба масъалаҳои мавзӯи экспертиза саволҳо диҳад;
- бо забони модарӣ ё дигар забоне, ки медонад, нишондод диҳад;
- аз хизмати тарҷумон ройгон истифода барад;

- аз амали таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судя, ки ҳуқуқи ӯро хангоми пешбурди экспертиза маҳдуд мекунад, шикоят намояд;

- агар ҳаллу фасли масъалаи гузашташуда аз доираи дониши таҳассусаш берун бошад ё маводи дар ихтиёраш буда барои додани хулоса нокифоя бошад, аз пешниҳоди хулоса даст кашад.

5. Коршинос ҳуқуқ надорад бе огоҳ намудани таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судя бо дигар иштирокчиёни мурофиа дар бораи масъалаҳои марбут бо экспертиза гуфтушунид кунад, барои тадқиқот мустақилона мавод ҷамъоварӣ намояд, агар барои он иҷозати махсуси таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судя мавҷуд набошад, тафтише гузаронад, ки боиси пурра ё қисман несту нобуд гардидани объектҳо ё тағйир ёфтани намуди зоҳирӣ ё ҳосиятҳои асосии онҳо гардад.

6. Коршинос ӯҳдадор аст:

- бо даъвати таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судя ҳозир шавад;
- вобаста ба масъалаҳои тадқиқот ва саволҳои пешниҳодшуда хулосаи асоснок ва воқеъбинонаи ҳатӣ пешниҳод намояд;
- маълумоти маводи парвандаро ғош накунад;
- хангоми пешбурди амали тафтишӣ ва маҷлиси суд тартиботро риоя намояд.

7. Коршинос барои дидаю доништа додани хулосаи бардурӯғ, инчунин барои саркашӣ кардан аз ҳозиршавӣ ё иҷрои вазифаҳои худ мутобиқи моддаҳои 351 ва 352 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

Моддаи 59. Тарҷумон

1. Тарҷумон шахсест, ки забонҳои барои тарҷума зарурро медонад ва барои иштирок дар амалҳои тафтишию судӣ дар ҳолатҳос, ки гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда, Ҳимоятгарони онҳо ё ҷабрдида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ё намояндагони онҳо, инчунин шоҳидон ва дигар иштирокчиёни мурофиа забонеро, ки пешбурди парванда ба воситаи он анҷом дода мешавад, намедонанд, инчунин барои тарҷумаи маводи ҳатӣ даъват карда мешавад.

2. Тарҷумон бо қарори таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, судя ва таъиноти суд таъин карда мешавад.

3. Тарҷумон инчунин мутобиқи Кодекси мазкур шахсе ҳисоб меёбад, ки имову ишораи гунгунро мефаҳмад ва қодир аст бо қарҳо бо истифодаи аломатҳо сӯхбат кунад.

4. Тарҷумон ҳуқуқ дорад:

- бо протоколи амали тафтишӣ, ки хангоми пешбурди он иштирок дошт, инчунин бо протоколи маҷлиси суд шинос шавад ва ба онҳо эрод гирад ва он бояд дар протокол дарҷ шавад;

- агар ӯ дониши барои тарҷума зарурӣ надошта бошад, аз иштирок дар парванда даст кашад;

- аз амали таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судья шикоят кунад.

5. Тарҷумон ӯҳдадор аст:

- бо даъвати таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судья ҳозир шавад;

- тарҷумаи матни ба ӯ супурдашударо дақиқ ва пурра ба ҷо орад, саҳеҳ будани тарҷума дар протоколи тафтиш, ки бо иштироки ӯ сурат гирифтааст, инчунин тарҷумаи матни ҳуҷҷатҳои мурофиавиро, ки ба иштирокчиёни мурофиа бо забони модарии онҳо ё дигар забоне, ки онҳо медонанд, додасшударо бо имзои худ тасдиқ кунад;

- маълумоти маводи парвандаро фош накунад;

- ҳангоми пешбурди амали тафтишӣ ва маҷлиси суд тартиботро риоя кунад.

6. Тарҷумон дар ҳолати дидаю доништа нодуруст тарҷума кардан, инчунин ҳангоми саркашӣ кардан аз ҳозир шудан ба даъват ё аз иҷрои вазифаҳои худ бо тартиби муқаррарнамудаи моддаҳои 351 ва 352 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида мешавад.

Моддаи 60. Шахси холис

1. Шахси холис шахсест, ки ба ҳалли парвандаи ҷиноятӣ манфиатдор нест ва барои иштирок дар амали тафтишӣ ё дигар амали мурофиавӣ барои тасдиқи далели, пешбурди он, мазмун, чараён ва натиҷаҳои он аз ҷониби таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судья даъват шудааст.

2. Инҳо шахсони холис буда наметавонанд:

- ноболиғон;

- шахсони номукаллаф;

- иштирокчиёни мурофиаи судӣ ва ҳешовандони онҳо;

- қоромӯзон, ёрдамчиёни ғайривоҳидӣ (ҷамъиятӣ) ва қормандони воҳидии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ (*Қонуни ҚТ аз 20.04.2021 № 1777*).

3. Шахсони холисе, ки дар пешбурди амали тафтишӣ иштирок мекунанд, набояд камтар аз ду нафар бошанд. Пеш аз оғози амали тафтишӣ таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ба онҳо ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳояшонро мефаҳмонанд.

4. Шахси холис ҳуқуқ дорад:

- дар пешбурди амали тафтишӣ иштирок кунад;

- оид ба пешбурди амали тафтиши мулоҳизаҳояшро баён кунад, ба он эрод гирад ва ин мулоҳизаву эродҳо бояд дар протокол сабт шаванд;

- бо протоколи тафтиш, ки дар он иштирок кардааст, шинос шавад;

- аз амали таҳқиқбаранда, муфаттиш ва прокурор шикоят кунад.

5. Шахси холис ўхдадор аст:

- бо даъвати таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ва суд, судя ҳозир шавад;
- дар пешбурди амали тафтишӣ иштирок кунад;
- далели пешбурди ин амал, чараён ва натиҷаҳои онро дар протоколи тафтиш бо имзо тасдиқ намояд;
- маълумоти маводи тафтишро фош накунад;
- ҳангоми пешбурди амали тафтишӣ тартиботро риоя кунад.

6. Шахси холис дар сурати саркашӣ кардан аз ҳозир шудан ё аз иҷрои вазифаҳои худ тибқи моддаи 352 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешавад.

7. Шахси холис бояд тамоми амали дар ҳузури ӯ ба миёномадаро пурра ва саҳеҳ дарк карда тавонад.

БОБИ 8. ҲОЛАТҲОЕ, КИ ИМКОНИЯТИ ИШТИРОКРО ДАР МУРОФИАИ СУДИИ ҶИНОЯТИ ИСТИСНО МЕКУНАНД

Моддаи 61. Ҳолатҳое, ки иштироки судяро дар баррасии парвандаи ҷиноятӣ истисно мекунад

1. Судя наметавонад дар баррасии парвандаи ҷиноятӣ иштирок намояд, агар:

- тибқи қонун барои баррасии ҳамин парвандаи ҷиноятӣ ваколатдор набошад;

- оид ба ҳамин парвандаи ҷиноятӣ ҷабрдида, даъвогари граҷданӣ, ҷавобгари граҷданӣ ё шохид бошад;

- дар ҳамин парвандаи ҷиноятӣ ба сифати коршинос, мутахассис, тарҷумон, шахси холис, таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, котиби маҷлиси суд, ҳимоятгар, намояндаи қоқунии гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда, намояндаи ҷабрдида, даъвогари граҷданӣ ё ҷавобгари граҷданӣ иштирок карда бошад;

- худ, ҳешовандони наздики ӯ бевосита ё бавосита ба ҳалли парванда манфиатдор бошанд;

- ҳешованди айбдоркунандаи давлатӣ, айбдоркунандаи хусусӣ, муфаттиш, таҳқиқбаранда, айбдоршаванда, ҷабрдида, даъвогари граҷданӣ, ҷавобгари граҷданӣ, намояндаи онҳо, ҳимоятгар бошад;

- ҳолатҳое мавҷуд бошанд, ки беғаразии судяро таҳти шубҳа гузоранд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

2. Дар ҳолатҳои пешбининамудаи қисми 1 моддаи мазкур судя вазифадор аст аз иштирок дар парванда даст кашад.

Моддаи 62. Ҳолатҳое, ки иштироки такрории судяро дар баррасии парвандаи ҷиноятӣ истисно мекунад

1. Судяе, ки қарори ба ҳабс гирифтагӣ ё таҳти ҳабси хонагӣ қарор додани гумонбаршуда ё айбдоршавандаро қабул намудааст, мӯҳлати дар ҳабс ё ҳабси хонагӣ нигоҳ доштани онҳоро дароз кардааст, дар баррасии ҳамон парванда дар судҳои марҳилаҳои якум, кассатсионӣ ва назоратӣ иштирок карда наметавонад (*Қонуни ҚТ аз 16.04.2012 № 809*).

2. Судяе, ки дар баррасии парвандаи ҷиноятӣ дар суди марҳилаи якум иштирок намудааст, ҳангоми баррасии ҳамон парванда ба тариқи кассатсионӣ ё назоратӣ, ҳамчунин дар сурати бекор шудани ҳукм ё қарор (таъинот) дар бораи қатъ намудани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ, ки бо иштироки ӯ қабул карда шудааст, ҳамзамон ҳангоми аз нав баррасӣ намудани парвандаи ҷиноятӣ дар суди марҳилаи якум иштирок карда наметавонад.

3. Судяе, ки дар баррасии парвандаи ҷиноятӣ дар суди марҳилаи кассатсионӣ иштирок намудааст, дар баррасии ҳамон парванда дар суди марҳилаҳои якум ё назоратӣ, ҳамчунин дар баррасии нави парванда дар суди марҳилаи кассатсионӣ баъди бекор шудани таъиноти бо иштироки ӯ баровардашуда иштирок карда наметавонад.

4. Судяе, ки дар баррасии парвандаи ҷиноятӣ дар суди марҳилаи назоратӣ иштирок намудааст, дар баррасии ҳамон парванда дар судҳои марҳилаҳои якум ва кассатсионӣ иштирок карда наметавонад.

Моддаи 63. Рад кардани судя

1. Ҳангоми мавҷуд будани ҳолатҳои пешбиниамудай моддаҳои 61 ва 62 Кодекси мазкур судя ва машваратчи халқӣ вазирад аст аз иштирок дар парванда даст кашад. Бо ҳамон асосҳо ба судя ва машваратчи халқӣ аз тарафи иштирокчиёни муурофияи судии дар моддаи 301 Кодекси мазкур нишондодашуда метавонад раддия арз намояд.

2. Раддия бояд асоснок карда, то оғози тафтиши судӣ арз шавад. Арзи дертари раддия танҳо дар ҳолатҳои иҷозат дода мешавад, ки асоси раддия ба суд ё ба шахси изҳоркунандаи раддия пас аз оғози тафтиши судӣ аён гардида бошад. Судя ё машваратчи халқӣ, ки ба ӯ раддия арз шудааст, ҳуқуқ дорад доир ба ин масъала баёнот диҳад.

Моддаи 64. Тартиби ҳалли раддияе, ки нисбат ба судя арз шудааст

1. Масъалаи рад намудани судя, инчунин дигар иштирокчиёни муурофия, ки дар давраи муурофияи судӣ арз шудааст, аз ҷониби суд тавассути баровардани таъинот дар ҳонаи машваратӣ ҳал карда мешавад.

2. Раддияе, ки нисбат ба судя арз шудааст, аз тарафи судҳои дигар дар ғайби ӯ ҳал карда мешавад. Радшаванда ҳуқуқ дорад то ба ҳонаи машваратӣ даромадани суд баёноташро дар бораи раддияи ба ӯ арзшуда изҳор намояд. Ҳангоми баробар будани овозҳо судя рад кардашуда ҳисоб меёбад.

3. Раддияе, ки ба якчанд судя ё ҳайати пурраи суд арз шудааст, аз ҷониби ҳайати пурраи ҳамон суд бо аксарияти овозҳо ҳал карда мешавад.

4. Раддия нисбат ба судяе, ки парвандаро танҳо баррасӣ мекунад ё шикоятро оид ба татбиқи чораи пешгирӣ ва дигар чораҳои маҷбурунии муурофиавӣ дида мебарояд, аз тарафи судя танҳо тавассути қабули қарор ҳал карда мешавад.

5. Дар ҳолати қонсӯ намудани арзи раддия парвандаи ҷиноятӣ, шикоят ё дархост барои баррасӣ ба дигар судя супорида мешавад.

6. Дар баробари аз ҷониби яке аз тарафҳо нисбат ба судя, котиби маҷлиси суд, тарҷумон, коршинос, мутахассис арз шудани раддия дар навбати аввал масъалаи рад кардани судя ҳал карда мешавад.

Моддаи 65. Рад кардани прокурор

1. Прокурор ҳангоми мавҷуд будани асосҳои пешбиниамудаи моддаи 61 Кодекси мазкур вазифадор аст аз иштирок дар баррасии парвандаи ҷиноятӣ даст кашад.

2. Прокурор дар пешбурди тафтиши пешакӣ ё таҳқиқ, инчунин дастгирӣ кардани айбдоркунӣ дар суд иштирок карда бошад, барои иштироки минбаъдаи ӯ дар парванда монеа шуда наметавонад.

3. Бо асосҳои пешбиниамудаи моддаи 61 Кодекси мазкур ба прокурор метавонанд гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда, намояндаи қонунии онҳо, ҳимоятгар, инчунин ҷабрдида ва намояндагони ӯ, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ё намояндагони онҳо раддия арз кунанд.

4. Масъалаи рад кардани прокурор дар давраи пешбурди тосудии парванда аз ҷониби прокурори болоӣ, ҳангоми пешбурди судии парванда бошад, аз ҷониби суди баррасикунандаи парванда ҳал карда мешавад.

Моддаи 66. Рад кардани муфаттиш ва таҳқиқбаранда

1. Муфаттиш ва таҳқиқбаранда дар тафтиши парвандаи ҷиноятӣ ҳангоми мавҷуд будани асосҳои пешбиниамудаи қисми 1 моддаи 61 Кодекси мазкур иштирок карда наметавонанд. Иштироки онҳо дар таҳқиқ ё тафтиши пешакӣ, ки қаблан оид ба ҳамин парванда сурат гирифта буд, барои рад кардани онҳо асос шуда наметавонад.

2. Ҳангоми мавҷуд будани асосҳо барои рад кардани муфаттиш ё таҳқиқбаранда онҳо вазифадоранд аз иштирок дар парвандаи ҷиноятӣ даст кашанд.

3. Масъалаи рад кардани муфаттиш ё таҳқиқбаранда аз ҷониби прокурор ҳал карда мешавад.

Моддаи 67. Рад кардани котиби маҷлиси суд

1. Муқаррароти моддаи 61 Кодекси мазкур ба котиби маҷлиси суд низ дахлдоранд. Иштироки қаблии ӯ дар парванда ба сифати котиби маҷлиси суд барои рад кардани ӯ асос шуда наметавонад.

2. Масъалаи рад кардани котиби маҷлиси суд аз ҷониби суд ё судяе, ки парвандаро баррасӣ менамояд, ҳал карда мешавад.

Моддаи 68. Рад кардани тарҷумон

1. Тарҷумон ҳангоми мавҷуд будани асосҳои дар моддаи 61 Кодекси мазкур нишондодашуда, ҳамчунин дар ҳолате, ки бесалоҳиятии ӯ ошкор мегардад, дар пешбурди парванда иштирок карда наметавонад.

2. Ҳангоми мавҷуд будани ин асосҳо гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда, намояндаи қонунии ӯ, Ҳимоятгар, айбдоркунанда, инчунин ҷабрдида ва намояндаи онҳо, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ё намояндагони онҳо нисбат ба тарҷумон раддия арз карда метавонанд.

3. Дар ҳолати ошкор гардидани бесалоҳиятии тарҷумон шохиде, ки нишондодашро тарҷумон тарҷума кардааст, нисбат ба ӯ раддия арз карда метавонад.

4. Қаблан ба сифати тарҷумон иштирок кардани шахс дар парванда барои рад кардани ӯ асос шуда наметавонад.

5. Масъалаи рад намудани тарҷумон ҳангоми пешбурди таҳқиқ ё тафтиши пешакӣ мутаносибан аз ҷониби таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор, дар мурофиаи судӣ аз ҷониби суд, судяе, ки парвандаро баррасӣ мекунад, ҳал карда мешавад.

Моддаи 69. Рад кардани коршинос

1. Коршинос дар ҳолатҳои зайл наметавонад дар пешбурди парвандаҳо иштирок кунад:

- ҳангоми мавҷуд будани асосҳои дар моддаи 61 Кодекси мазкур зикргардида;

- агар ӯ таҳти вобастагии хизмати ё дигар вобастагии таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, судя, гумонбаршуда ё айбдоршаванда ё судшаванда, Ҳимоятгар ё намояндагони қонунии онҳо, ҷабрдида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ё намояндагони онҳо қарор дошт ё қарор дорад;

- агар ӯ оид ба ҳамин парванда санҷиш (ревизия) анҷом дода бошад;

- дар ҳолати ошкор гардидани бесалоҳиятии ӯ.

2. Иштироки қаблии коршинос дар парванда ба сифати мутахассис ва ё ба сифати коршинос барои рад кардани ӯ асос шуда наметавонад.

3. Масъалаи рад кардани коршинос бо тартиби пешбиниамудаи қисми 5 моддаи 68 Кодекси мазкур ҳал карда мешавад.

Моддаи 70. Рад кардани мутахассис

1. Мутахассис ҳангоми мавҷуд будани асосҳои дар моддаи 61 Кодекси мазкур нишондодашуда дар пешбурди парванда иштирок карда наметавонад.

2. Иштироки қаблӣ дар парванда ба сифати мутахассис барои рад кардани ӯ асос шуда наметавонад.

3. Масъалаи рад кардани мутахассис бо тартиби пешбиниамудаи қисми 5 моддаи 68 Кодекси мазкур ҳал карда мешавад.

Моддаи 71. Ҳолатҳое, ки иштироки ҳимоятгар, намояндаи ҷабрдида, даъвогари граждани ё ҷавобгари гражданиро дар парванда истисно мекунад

1. Ҳимоятгар, намояндаи ҷабрдида, даъвогари граждани ва ё ҷавобгари граждани ҳуқуқ надоранд дар баррасии парвандаи ҷиноятии иштирок кунанд, ба шарте, ки:

- қаблан дар парванда ба сифати судя, прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда, котиби маҷлиси суд, шоҳид, коршинос, мутахассис, тарҷумон ё шахси холис иштирок карда бошанд;

- бо судя, прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда ё котиби маҷлиси суд, ки дар тафтиш ё баррасии судии ҳамин парванда иштирок мекунад ё бо шахси манфиаташ ба манфиати иштирокчиёни муурофияи бо ӯ дар бораи расонидани ёри ҳуқуқӣ созишномабаста муҳолифанд, муносибатҳои хешутаборӣ дошта бошанд;

- ба шахсе, ки манфиаташ ба манфиати айбдоршаванда ё гумонбаршуда аз ҷониби ӯ ҳимояшаванда ё ҷабрдида, даъвогари граждани ва ҷавобгари граждани, ки онҳоро намояндагӣ мекунад, муҳолиф аст, ёри ҳуқуқӣ мерасонад ё қаблан ёри расонидааст.

2. Масъалаи рад кардани ҳимоятгар, намояндаи ҷабрдида, даъвогари граждани ё ҷавобгари граждани бо тартиби пешбининамудаи қисми 5 моддаи 68 Кодекси мазкур ҳал карда мешавад.

ФАСЛИ Ш. ДАЛЕЛҲО ВА ИСБОТ

БОБИ 9. ДАЛЕЛҲО

Моддаи 72. Далелҳо

1. Далелҳо оид ба парвандаи ҷиноятии маълумоти воқеие ба шумор мераванд, ки дар асоси онҳо суд, прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда бо тартиби муайяннамудаи Кодекси мазкур мавҷуд будан ё набудани кирдори барои ҷамъият хавфнок, исбот гардидан ё нагардидани ҳолатро оид ба парвандаи ҷиноятии ва ҳолати дигари барои ҳалли дурусти парванда аҳамиятдоштаро муқаррар мекунад.

2. Инҳо ҳамчун далел ҳисобида мешаванд:

- нишондоди шоҳид;
- нишондоди ҷабрдида;
- нишондоди гумонбаршуда;
- нишондоди айбдоршаванда;
- нишондоди судшаванда;
- хулоса ва нишондоди коршинос;
- хулоса ва нишондоди мутахассис;
- далелҳои шайъӣ;

- протоколҳои амалҳои тафтишӣ ва судӣ;
- сабтҳои пинҳонӣ;
- гуфтугӯи телефони гӯшкардашуда ва сабтгардида;
- мушоҳидаҳои электронӣ, видео ва магнитофонӣ;
- ҳуҷҷатҳои дигар.

Моддаи 73. Нишондоди шохид

Барои муқаррар намудани ҳамаи ҳолатҳои марбут ба парвандаи ҷиноятӣ, аз ҷумла дар хусуси шахсияти гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда, ҷабрдида ва муносибатҳои байни онҳо бояд аз шохид пурсида шавад. Агар шохид сарчашмаи ин маълумотро нишон дода натавонад, маълумоти додаи ӯ далел шуда наметавонад.

Моддаи 74. Нишондоди ҷабрдида

1. Ҷабрдида оид ба ҳолате, ки нисбати ҳамин парванда бояд исбот карда шавад, инчунин оид ба муносибатҳои байни ӯ ва гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда метавонад пурсида шавад.

2. Агар ҷабрдида сарчашмаи маълумоти додаширо нишон дода натавонад, он далел шуда наметавонд.

Моддаи 75. Нишондоди гумонбаршуда

Гумонбаршуда ҳуқуқ дорад дар хусуси ҳолатҳое, ки барои дастгир шудани ӯ ё интиҳоб кардани чораҳои пешгириӣ дар ҳаққи ӯ асос шудаанд, инчунин дар хусуси ҳолатҳои ба ӯ маълуми парвандаи ҷиноятӣ нишондод диҳад.

Моддаи 76. Нишондоди айбдоршаванда

1. Айбдоршаванда ҳуқуқ дорад дар бораи айби ба ӯ эълоншуда, инчунин дигар ҳолатҳои ба ӯ маълуми барои парванда аҳамиятдошта ва далелҳои нишондод диҳад.

2. Ба гуноҳи худ иқро шудани айбдоршаванда барои гунаҳгор эътироф намудани ӯ асос шуда наметавонад, ба шарте, ки он бо маҷмӯи далелҳои дар парванда ҷамъоварда исбот нашуда бошад.

Моддаи 77. Хулоса ва нишондоди коршинос

1. Агар ҳангоми пешбурди тафтиш ва муҳокимаи судии парвандаи ҷиноятӣ дониши махсус дар соҳаи илм, техника, санъат ё касбу ҳунар зарур бошад, экспертиза таъин карда мешавад, ки тартиби гузаронидани онро боби 24 Кодекси мазкур муайян намудааст.

2. Хулосаи коршинос барои суд, судя ҳатмӣ нест, вале норизоии онҳо нисбати хулоса бояд асоснок бошад.

3. Коршинос оид ба ҳолатҳое, ки аз хулосаи ӯ бармеоянд, пурсида шуданаш мумкин аст.

Моддаи 77(1). Хулоса ва нишондоди мутахассис

(Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 [№ 1755](#))

1. Агар ҳангоми пешбурди амалҳои тафтишӣ ва муҳокимаи судии парвандаи ҷиноятӣ ба дониш ва таҷрибаи махсус зарурат пайдо шавад, мутахассис ҷалб карда мешавад.

2. Хулосаи мутахассис оид ба мусоидат дар ошкор ё дарёфт кардани далел ва асоснок кардани он, инчунин татбиқи воситаҳои техникӣ дар протоколи амали тафтишӣ, ки бо иштироки ӯ гузаронида шудааст, нишон дода мешавад. Хулосаи хаттии мутахассисе, ки дар амалҳои тафтишӣ ва муҳокимаи судӣ иштирок кардааст, ба протоколи амали тафтишӣ ва судӣ замима мешавад.

3. Мутахассис оид ба ҳолатҳое, ки аз хулосаи ӯ бармеоянд, метавонад пурсида шавад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 [№ 1755](#)*).

Моддаи 78. Далелҳои шайъӣ

1. Далелҳои шайъӣ ашёе ба ҳисоб мераванд, ки:

- чун олоти ҷиноят истифода шудаанд;
- дар худ нишонаҳои ҷиноятро нигоҳ доштаанд;
- объекти содир шудани кирдори ҷиноятӣ будаанд;
- пул ва дигар арзишҳое, ки бо роҳи ҷиноятӣ ба даст оварда шудаанд;
- ашёи дигаре, ки барои ошкор намудани ҷиноят, муайян кардани ҳолатҳои воқеии парванда, пайдо намудани гунаҳгорон ё рад кардани айб ё сабук кардани ҷавобгарӣ восита шудаанд.

2. Далелҳои шайъӣ бояд дар протоколи азназаргузаронӣ муфассал сабт гардида, ба қадри имкон аксбардорӣ карда, бо қарори таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судья ба парванда илова карда шаванд.

3. Ҳангоми баровардани ҳукм, таъинот ё қарор дар бораи қатъ кардани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ бояд масъалаи далели шайъӣ бо чунин роҳҳо ҳал карда шавад:

- олоти ҷиноят, ки ба айбдоршаванда, судшаванда тааллуқ дорад, бояд мусодира карда ё ба муассисаи дахлдор супорида ё нобуд карда шавад;

- ашёе, ки муомилоти он манъ аст, бояд ба муассисаи дахлдор супорида ё нобуд карда шавад;

- ашёе, ки ҳеч арзиш надорад ва аз тарафи шахсе талаб карда нашудааст, бояд нобуд карда шавад ва ё онро дар ҳолати гирифтани дархости шахси манфиатдор ё муассиса ба онҳо додан мумкин аст;

- даромадҳои бо роҳи ҷиноят бадастовардашуда, сарфи назар аз он, ки қонунигардонӣ (расмиқунонӣ) шудаанд, бо ҳукми суд ба ғоидаи давлат гузаронида шуда, ашёи дигар ба моликони қонунии онҳо баргардонида мешавад, дар мавриде, ки соҳибони онҳо муайян нашуда бошанд, ба моликияти давлат гузаронида мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 [№ 1067](#)*);

- дар сурати ба миён омадани баҳс оид ба мансубияти ашё баҳс бояд бо тартиби мурофиаи судии граждани ҳал карда шавад;

- ҳуҷҷате, ки далели шайъи мебошад, ҳамроҳи парванда нигоҳ дошта ё ба муассисаи дахлдор супурда мешавад.

4. Таҳти ашё суд аҳамияти далели шайъиро фақат дар ҳолатҳои зайл эътироф мекунад, агар:

- бо тасвири мукаммали он, мӯҳргузорӣ ва дигар чунин амал, ки фавран баъди ба даст овардани он анҷом дода, имконияти иваз кардани он, ба таври назаррас тағйир додани нишона, хосият, изҳои дар он мавҷуда бартараф карда шуда бошанд;

- он бевосита пеш аз таҳқиқ дар суд аз чониби гумонбаршуда, айбдоршаванда, қабрида ё шохид шинохта шуда бошад.

Моддаи 79. Нигоҳ доштани далелҳои шайъӣ

1. Далелҳои шайъӣ бояд яққоя бо парвандаи ҷиноятӣ нигоҳ дошта шаванд.

2. Агар далели шайъӣ бинобар калонҳаҷм буданаш ё бо сабаби дигар бо парвандаи ҷиноятӣ нигоҳ доштани имконнопазир бошад, аксбардорӣ карда, мӯҳр зада, дар ҳоле, ки таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судья нишон медиҳанд, нигоҳ дошта, дар ин бора дар парванда маълумоти дахлдор сабт карда мешавад.

3. Дар вақти аз мақомоти таҳқиқ ба муфаттиш ё аз як муфаттиш гирифта ба муфаттиши дигар супоридани парвандаи ҷиноятӣ, инчунин ба прокурор ва суд супоридани он далели шайъӣ яққоя бо парвандаи ҷиноятӣ раван карда мешавад, ғайр аз мавридҳои, ки дар қисми 2 ҳамин модда, қисмҳои 3 ва 4 моддаи 185 Кодекси мазкур пешбинӣ шудаанд (*Қонуни ҚТ аз 01.08.2012 № 878*).

4. Агар нигоҳдории далели шайъӣ бар зарари парванда набошад, он гоҳ ба нигоҳубини соҳибаш вогузор карда, ҳамзамон ӯ огоҳонида мешавад, ки дар сурати содир намудани ҳаракати ғайриқонунӣ нисбат ба далелҳои шайъӣ тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ қашида мешавад.

Моддаи 80. Мӯҳлатҳои нигоҳ доштани далели шайъӣ

1. Далели шайъӣ, ҳамчунин намунаҳои далелҳои шайъии дар қисми 5 моддаи 185 Кодекси мазкур пешбинишуда то эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукм ё то тамом шудани мӯҳлати шикоят аз қарор ё таъиноти оид ба қатъ кардани парванда нигоҳ дошта мешаванд. Дар мавридҳои, ки баҳси ҳуқуқ доштан ба ашё бо роҳи мурофиаи судии граждани ҳал карда мешавад, далелҳои шайъӣ то эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳалномаи суд нигоҳ дошта мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 01.08.2012 № 878*).

2. Дар баъзе мавридҳо далели шайъиро то тамом шудани мӯҳлатҳои, ки дар қисми 1 ҳамин модда зикр ёфтаанд, ба соҳибонашон баргардонидан мумкин аст, ба шарте ки ин ба тафтиши парванда зарар нарасонад.

3. Агар далелҳои шайъӣ маҳсулоти зуднобудшаванда бошанд ва онҳоро ба соҳибаш баргардондан мумкин набошад, барои мақсаднок истифода бурдан онҳо ба муассисаҳои дахлдор супурда мешаванд. Агар зарур шавад, ба ҷои онҳо ба соҳибаш чизҳои дорои ҳамон гуна сифат ё арзишшон пардохта мешавад.

Моддаи 81. Протоколи амали тафтишӣ ва маҷлиси суд

Протоколи амали тафтишӣ, ки мувофиқи талаботи Кодекси мазкур тартиб дода шуда, ҳолатҳоеро тасдиқ мекунад, ки ҳангоми азназаргузаронӣ, шаҳодаткунонӣ, ёфта гирифтани, кофтуков, дастгиркунӣ, барои шинохтан, пешниҳод намудан, санҷиши нишондодҳо дар ҷои ҳодиса, озмоиши тафтишӣ, гӯш кардани гуфтугӯи телефонӣ ва дигар воситаҳои техникаи алоқа ҷой доштанд, инчунин протоколи маҷлиси суд, ки мутобиқи талаботи Кодекси мазкур тартиб дода шудаанд, далелҳо оид ба парвандаи ҷиноятӣ ба шумор мераванд.

Моддаи 82. Ҳуҷҷатҳои дигар

1. Ҳуҷҷатҳои дигар ҳамчун далел эътироф мешаванд, ба шарте, ки маълумоти дар онҳо аз ҷониби корхонаю ташкилот, шахсони мансабдор ва воқеи инъикос ё тасдиқнамуда барои парвандаи ҷиноятӣ аҳамият дошта бошанд.

2. Ҳуҷҷат метавонад маълумотеро дар бар гирад, ки хаттӣ ё ба тарзи дигар сабт шудааст. Ба ҳуҷҷат маводи аккосӣ ва навори кино, сабти аудиою видео дохил мешаванд, ки аз сарчашмаҳои электронии иттилоот ва манбаъҳои дигар гирифта шудаанд ё бо тартиби пешбиниамудай моддаи 86 Кодекси мазкур пешниҳод ва ҳамчун далели парванда эътироф гардидаанд.

3. Агар ҳуҷҷат дорои ҳамаи нишонаҳои дар моддаи 78 Кодекси мазкур зикргардида бошад, далели шайъӣ ба ҳисоб меравад.

Моддаи 83. Ба парванда ҳамроҳ кардан, нигоҳ доштан ва насгардонидани ҳуҷҷат

1. Ҳуҷҷат ба маводи парвандаи ҷиноятӣ аз ҷониби мақомте, ки мурофиаи ҷиноятиро пеш мебарад, ҳамроҳ карда, дар тамоми давраи мавҷудияти он нигоҳ дошта мешавад.

2. Агар ҳуҷҷати гирифта ва ба парванда ҳамроҳкарда ба соҳиби қонуниаш барои ҳисобгирӣ ё ҳисоботдиҳии ҷорӣ ё мақсадҳои дигари қонунӣ зарур шавад, ба ӯ имконият дода мешавад, ки ин ҳуҷҷатро барои истифодаи муваққатӣ гирад ё нусхабардорӣ кунад.

3. Баъди як соли эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукми суд ё қарори мақомоти пешбурди мурофиаи ҷиноятӣ дар бораи қатъи пешбурди парвандаи ҷиноятӣ ҳуҷҷати аслии ба парванда ҳамроҳкардашуда тибқи дархост ба соҳиби қонуниаш баргардонидани мешавад. Ҳамзамон дар парванда нусхаи ҳуҷҷате нигоҳ дошта мешавад, ки саҳеҳ будани он вобаста ба ҷойи нигоҳдошти

парвандаи ҷиноятӣ аз ҷониби муфаттиш, прокурор ё суд, судя тасдиқ карда шудааст.

Моддаи 84. Истифодаи натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯӣ

(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 692)

Натиҷаҳои фаъолияти оперативӣ-ҷустуҷӯии ба даст овардашуда ба шарте далел эътироф карда мешаванд, ки бо риояи муқаррароти Кодекси мазкур ҷамъоварӣ шуда бошанд *(Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 692)*.

БОБИ 10. ИСБОТ

Моддаи 85. Ҳолатҳое, ки оид ба парвандаи ҷиноятӣ бояд исбот карда шаванд

1. Исбот кардан аз ҷамъ овардан, тафтиш ва баҳодихии далелҳо бо мақсади муқаррар кардани ҳолатҳое, ки дар қисми 2 моддаи мазкур пешбинӣ шудаанд, иборат мебошад *(Қонуни ҚТ аз 20.04.2021 № 1777)*.

2. Ҳангоми пешбурди таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ва муҳокимаи парвандаи ҷиноятӣ ҳолатҳои зерин бояд исбот карда шаванд *(Қонуни ҚТ аз 20.04.2021 № 1777)*:

- ҳодисаи ҷиноят (вақт, ҷой, тарз ва дигар ҳолатҳои содир намудани ҷиноят);
- ҳолатҳое, ки шахсияти айбдоршавандаро муайян мекунанд;
- ҳолатҳое, ки ҷиноят будани кирдорро истисно мекунанд;
- ҳолатҳое, ки метавонанд боиси аз ҷавобгарии ҷиноятӣ ва ҷазо озод кардани шахс гарданд;
- ҳолатҳое, ки гунаҳгории айбдоршавандаро дар содир кардани ҷиноят ва мусоидат намудан ба он, дараҷаи гуноҳ ва ангезаи онро муайян мекунанд;
- ҳолатҳои ба дараҷа ва хусусияти ҷавобгарии айбдоршаванда таъсиррасонанда, ки дар моддаҳои 61 ва 62 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудаанд, инчунин дигар ҳолатҳое, ки шахсияти айбдоршавандаро арзёбӣ мекунанд;
- ҳолатҳое, ки хусусият ва андозаи зарари аз ҷинояти содиршуда расидаро муайян мекунанд;
- ҳолатҳое, ки боиси содиршавии ҷиноят гардидаанд.

Моддаи 86. Ҷамъ овардани далел

1. Ҷамъ овардани далел дар ҷараёни таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ва муҳокимаи судӣ бо тартиби пешбининамудаи Кодекси мазкур анҷом дода мешавад.

2. Таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, инчунин суд, судя бо дархости тарафҳо ҳуқуқ доранд:

- оид ба парвандаи тахти пешбурд қарордошта бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур ҳар шахсро барои пурсиш ва пешниҳод кардани хулоса ба сифати коршинос ҷалб намоянд;

- азназаргузаронӣ, кофтуков ва амали дигари тафтишии пешбинидамудаи Кодекси мазкурро анҷом диҳанд;

- аз корхона, ташкилот, муассиса, шахсони мансабдор ва шахрвандон, инчунин мақомоти амаликунандаи фаъолияти оперативӣ-чустучӯӣ пешниҳод кардани ҳуҷҷатҳо ва ашёи барои парванда аҳамиятдоштаро талаб намоянд (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 692*);

- пешбурди тафтиш ва санҷишро (ревизия) аз мақомоти ваколатдор ва шахсони мансабдор талаб кунанд.

3. Ҳимоятгаре, ки бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур барои иштирок дар баррасии парванда роҳ дода шудааст, ҳуқуқ дорад:

- далелҳо пешниҳод кунад;

- маълумотеро, ки барои расонидани ёрии ҳуқуқӣ заруранд, ҷамъ оварад;

- маълумотнома, тавсифнома ва дигар ҳуҷҷатҳоро аз муассиса, ташкилот ва корхонаҳои мухталиф, ки бо тартиби муқарраршуда ба додани ин ҳуҷҷатҳо ё нусхаи онҳо ӯҳдадоранд, талаб кунад;

- бо ризои ҳимояшаванда фикри мутахассисонро барои шарҳи масъалаҳое, ки вобаста ба расонидани ёрии ҳуқуқӣ ба миён меоянд ва онҳо дониши махсусро талаб мекунанд, пурсад.

4. Маълумот ба тариқи шифоҳӣ, хаттӣ, сабти аудиою видео, инчунин ашё ва ҳуҷҷатҳоеро, ки далел шуда метавонанд, гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҳимоятгар, айбдоркунанда, судшаванда, ҷабрдида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва намояндагони онҳо, шахрвандон, шахсони мансабдори корхона, ташкилоту муассиса ҳуқуқ доранд пешниҳод кунанд.

Моддаи 87. Тафтиши далелҳо

Далелҳои аз рӯи парванда ҷамъовардашуда бояд ҳамаҷониба ва ҳолисона тафтиш карда шаванд. Тафтиш аз таҳлили далелҳои ба даст овардашуда, муқоисаи онҳо бо дигар далелҳо, далелҳои нави ҷамъовардашуда, манбаъҳои ба даст овардашудаи далелҳо иборат аст.

Моддаи 88. Баҳодихии далелҳо

(*Қонуни ҶТ аз 14.05.2016 № 1306*)

1. Таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судя қонун ва дарки ҳуқуқиро ба роҳбарӣ гирифта, далелҳоро бо ақидаи ботинии худ, ки ба баррасии ҳаматарафа, пурра ва ҳолисонаи ҳама ҳолатҳои парванда асос ёфтааст аз нигоҳи мансубият доштан, қобили қабул будан, саҳеҳ будан ва кифоя будани маҷмӯи ҳамаи далелҳои ҷамъовардашуда барои ҳалли парвандаи ҷиноятӣ баҳо медиҳад.

2. Далел ба парванда мансубиятдошта эътироф карда мешавад, агар аз маълумотҳои воқеие иборат бошад, ки онҳо ҳулосаҳо оид ба мавҷуд будани ҳолатҳои барои парвандаи мазкур аҳамиятдоштаро тасдиқ намоянд, рад кунанд ё таҳти шубҳа гузоранд.

3. Далел қобили қабул эътироф карда мешавад, агар он бо тартиби дар Кодекси мазкур пешбинишуда ба даст оварда шуда бошад.

4. Далел саҳеҳ эътироф карда мешавад, агар дар натиҷаи тафтиш маълум шавад, ки он ба ҳақиқат мувофиқ аст.

5. Маҷмӯи далелҳо барои ҳалли парвандаи ҷиноятӣ кофӣ эътироф карда мешавад, агар далелҳои ба парванда мансубиятдошта ва қобили қабуле ҷамъоварӣ шуда бошанд, ки ҳақиқатро оид ба ҳама ва ҳар як ҳолате, ки бояд бо парвандаи мазкур исбот карда шаванд, бе баҳс муайян намоянд.

6. Ягон далел барои таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судья қувваи пешакӣ муқарраршударо доро нест (*Қонуни ҶТ аз 14.05.2016 № 1306*).

Моддаи 88(1). Далелҳои ғайри қобили қабул

(Қонуни ҶТ аз 14.05.2016 № 1306)

1. Далелҳои ғайри қобили қабул ҳисобида мешаванд, агар онҳо бо вайрон кардани талаботи Кодекси мазкур бо роҳи маҳрум кардан ё маҳдуд кардани ҳуқуқҳои иштирокчиёни муроғиати ҷиноятӣ, ки бо қонун қафолат дода шудаанд, вайрон кардани тартиби ҷамъоварии далелҳои ё дигар қоидаҳои муроғиати ҷиноятӣ ҳангоми пешбурди тосудӣ ё муҳокимаи судии парванда ба даст оварда шуда, ба саҳеҳияти маълумотҳои воқеии бадастовардашуда таъсир расонида бошанд ё имкони таъсиррасонӣ дошта бошанд, аз ҷумла бо:

- истифодаи шиканча, муносибати бераҳмона, зӯроварӣ, таҳдид, фиреб ё дигар кирдори ғайриқонунӣ;

- истифодаи гумроҳшавӣ, ки дар натиҷаи нафаҳмонидан, ноপুরра ё нодуруст фаҳмонидани ҳуқуқ ва ўҳдадорихои иштирокчии муроғиати ҷиноятӣ ба миён омадааст;

- гузаронидани амали муроғиавӣ аз ҷониби шахсе, ки ҳуқуқи анҷом додани пешбурдро бо парвандаи ҷиноятӣ мазкур надошт;

- гузаронидани амали муроғиавӣ бо иштироки шахсе, ки бояд рад карда мешуд;

- ба таври ҷиддӣ вайрон кардани тартиби гузаронидани амали муроғиавӣ;

- ба даст овардани маълумот аз сарчашмаи номаълум ё сарчашмаи дигаре, ки дар муроғиати ҷиноятӣ муайян кардани он ғайриимкон аст;

- истифода бурдани усулҳои хилофи донишҳои муосири илмӣ ҳангоми исботкунӣ.

2. Қобили қабул набудани далелҳои, инчунин маҳдуд кардани истифодаи онҳо дар муроғиати ҷиноятӣ, аз тарафи таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судья бо ташаббуси худӣ онҳо ё бо дархости тарафҳо муайян карда

мешаванд. Маълумоти воқеӣ дар бораи истифода шудани шиканча ё муносибати бераҳмона нисбати гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда, новобаста ба ворид шудани аризаи онҳо ё дархости химоятгар аз нигоҳи қобили қабул будани нишондодҳои онҳо ҳамчун далел, мавриди тафтиш ва баҳодихӣ қарор дода мешаванд.

3. Таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судя ҳангоми ҳал кардани масъалаи ғайри қобили қабул будани далелҳо вазифадоранд дар ҳар як ҳолат маҳз дар чӣ зоҳир шудани қонунвайронкуниро муайян карда, қарори асоснок қабул намоянд. Ҳангоми ғайри қобили қабул ҳисобидани далел бо сабаби истифода намудани шиканча ё муносибати бераҳмона таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судя дар доираи салоҳияти худ оид ба ҷавобгарии дахлдори шахсони ба ин амалҳо роҳдода, чораҳо меандешанд.

4. Далелҳое, ки ғайри қобили қабул ҳисобида шудаанд, беътибор доништа шуда, ба асоси айбдоркунӣ гузошта намешаванд ва барои исботи ягон ҳолати дар моддаи 85 Кодекси мазкур зикрѐфта истифода шуда наметавонанд.

5. Маълумотҳои воқеие, ки бо қонунвайронкуниҳои дар қисми 1 моддаи мазкур пешбинигардида ба даст оварда шудаанд, ба сифати исботи ҳолати ҷой доштани қонунвайронкуниҳои дахлдор ва айбдоркунии шахсоне, ки ба онҳо дар рафти таъқиби ҷиноятӣ роҳ додаанд, истифода шуда метавонанд (*Қонуни ЧТ аз 14.05.2016 № 1306*).

Моддаи 89. Преюдиция

1. Ҳуқми эътибори қонунӣ пайдокарда оид ба парвандаи ҷиноятӣ барои суд, судя, прокурор, муфаттиш ва таҳқиқбаранда ҳангоми пешбурди парвандаи ҷиноятӣ нисбат ба ҳолатҳои муқарраркардашуда ва ҳам баҳодихии ҳуқуқии онҳо ҳатмӣ мебошад.

2. Ҳалномаи эътибори қонунӣ пайдокардаи суд оид ба парвандаҳои граждани, оилавӣ, иқтисодӣ ва қарори суд оид ба парвандаҳои ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ барои суд, судя, прокурор, муфаттиш таҳқиқбаранда ҳангоми пешбурди парвандаи ҷиноятӣ танҳо оид ба масъалаи ҷой доштани ҳуди ҳодиса ё кирдор ҳатмӣ буда, набояд пешакӣ гунаҳгорӣ ё беғуноҳии судшавандаро ҳал намояд (*Қонуни ЧТ аз 27.11.2014 № 1134*).

Моддаи 90. Ҳолатҳое, ки доир ба парвандаи ҷиноятӣ нисбат ба ноболиғон бояд муқаррар карда шаванд

1. Ҳангоми пешбурди тафтиши пешакӣ ва муҳокимаи судӣ доир ба парвандаи ҷиноятӣ нисбат ба ноболиғон ба муайян кардани ҳолатҳои зайл диққати махсус додан лозим аст:

- синну соли ноболиғ (рӯз, моҳ, соли таваллуд);
- шароити зиндагӣ ва таълиму тарбия (*Қонуни ЧТ аз 2.08.2011 № 755*);
- сабаб ва шароитҳое, ки ба ҷиноят содир кардани ноболиғ мусоидат намудаанд;
- мавҷудияти таҳрикунандагон ва шарикони дигар.

2. Хангоми мавчуд будани маълумот дар бораи камақлии ноболиғ, ки бо бемории рӯҳӣ алоқаманд нест, инчунин бояд моҳияти кирдори худро пурра дарк карда тавонистани ӯ ошкор карда шавад.

Барои муқаррар кардани ин ҳолат бояд падару модари ноболиғ, муаллимон, мураббӣни ӯ ва шахсони дигаре, ки маълумоти зарурӣ дода метавонанд, пурсида, ҳамчунин хуччатҳои лозима талаб карда, амалҳои дигари тафтишӣ ва судӣ анҷом дода шаванд.

ФАСЛИ IV. ЧОРАҲОИ МАҚБУРКУНИИ МУРОФИАВӢ

БОБИ 11. ДАСТГИР КАРДАНИ ШАХС

Моддаи 91. Дастгир кардани шахс

1. Дастгир кардани шахс, яъне ба мақомоти таъқиби ҷиноятӣ овардани ӯ ва ба мӯҳлати кӯтоҳ дар ҷойҳои махсус бо тартиби муқарраркардаи қонунгузорӣ ва Кодекси мазкур нигоҳ доштан аст.

2. Дастгир кардани шахс танҳо татбиқ мегардад:

- нисбат ба гумонбаршуда дар содир намудани ҷинояте, ки барои он ҷазо дар намуди маҳрум сохтан аз озодӣ ё нигоҳ доштан дар қисмҳои ҳарбии интизомӣ пешбинӣ шудааст;

- нисбат ба айбдоршаванда ва судшавандае, ки қоидаҳои чораи пешгирии нисбат ба ӯ татбиқшударо вайрон намудааст;

- нисбат ба маҳкумшудае, ки дар ҳаққи ӯ пешниҳоди мақомоти ваколатдор дар бораи бекор кардани шартан татбиқ накардани ҷазо (моддаи 71 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон), шартан пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод кардан (моддаи 76 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон), мавқуф гузоштани адои ҷазо (моддаи 78 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон) мавчуд аст.

3. Шахс танҳо дар ҳолатҳои зайл дастгир карда мешавад:

- дар асоси гумони бевосита дар содир намудани ҷиноят;

- дар асоси қарори мақомоти таъқиби ҷиноятӣ;

- дар асоси қарори (таъиноти) суд, судья дар бораи дастгир кардани маҳкумшуда то ҳалли масъалаи бекор кардани шартан татбиқ накардани ҷазо, мавқуф гузоштани адои ҷазо ё шартан пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод кардан.

4. Дар китоби бақайдгирии овардани дастгиршуда сана ва вақти овардани дастгиршуда ба мақомоти таъқиби ҷиноятӣ ва даъват кардани Ҳимоятгар нишон дода мешаванд (*Қонуни ҶТ аз 29.01.2021 № 1755*).

Моддаи 92. Дастгир кардан дар асоси гумони бевосита дар содир намудани ҷиноят

1. Шахсро дар содир намудани ҷиноят ба шарте гумонбаршуда ҳисобидан мумкин аст, ки аз тарафи мақомоти пешбурди таъқиби ҷиноятӣ дар доираи

салоҳияти худ ҳангоми мавҷуд будани яке аз асосҳои зерин дастгир карда шавад, агар:

- дар вақти содир кардани ҷинойт ё бевосита баъди содир кардани он боздошт шуда бошад;

- шохидони ҳодиса, аз он ҷумла, шахси аз ҷинойт ҷабрдида бевосита шахси содирнамудаи ҷинойтро нишон диҳанд ё бо тартиби пешбиниамудаи моддаи 94 Кодекси мазкур боздошт намоянд;

- дар бадан, либос, ашёи ҳамроҳи шахсбуда, дар ҷизҳои истифодакарда, манзил, ҷои қор ё воситаи нақлиёти ӯ осори бараълои ҷинойт ошкор карда шуда бошанд, ки аз шарик будани ӯ дар содир намудани ҷинойт дарак медиҳанд;

- агар асосҳои дигари қоғизии гумонбар шудани шахс дар содир намудани ҷинойт мавҷуд бошанд, ба шарте, ки вай қўшиши аз ҷои ҳодиса ё аз мақомоти таъқиби ҷинойтӣ пинҳон шуданро карда бошад ё ҷои зисти доимӣ надошта бошад ё дар маҳалли дигар зиндагӣ кунад ё шахсияташ муайян карда нашуда бошад.

2. Шахс мумкин аст бо асосҳои пешбиникардаи қисми 1 ҳамин модда то оғоз кардани парвандаи ҷинойтӣ дастгир карда шавад. Дар айни замон масъалаи оғоз кардани парвандаи ҷинойтӣ аз тарафи мақомоти таъқиби ҷинойтӣ бояд дар давоми 12 соат аз лаҳзаи дастгир кардан ҳал карда шавад. Дар сурати рад кардан аз оғози парвандаи ҷинойтӣ ё дар мўҳлати муқарраршуда қабул накардани қарор дар бораи оғози парвандаи ҷинойтӣ дастгиршуда бояд озод карда шавад.

3. Шахсро бо асосҳои пешбиниамудаи қисми 1 ҳамин модда аз лаҳзаи боздошт зиёда аз 72 соат, шахси ноқобилро бошад, зиёда аз 48 соат боздоштан мумкин нест. Баъди гузаштани ин мўҳлат дастгиршуда бояд аз ҳабс озод карда ё дар ҳаққи ӯ ҷораи дигари пешгирии дар Кодекси мазкур пешбинишуда татбиқ карда шавад, ба истиснои муқаррароти қисми 5 моддаи 111 Кодекси мазкур. Оғози мўҳлати дастгиршавии шахс лаҳзаи воқеан дастгир кардани ӯ ҳисоб карда мешавад ([Қонуни ҚТ аз 14.05.2016 № 1306](#), аз [23.12.2021 №1811](#)).

Моддаи 93. Ҳуқуқи шахрванд ба дастгир кардани шахси ҷинойтсодиркарда

Ҳар як шахрванд ҳуқуқ дорад шахсро, ки ҷинойт содир кардааст ё баъди содир кардани ҷинойт қўшиши пинҳон шуданро дорад, дастгир карда, маҷбуран ба мақомоти ҳокимият супорад.

Моддаи 94. Тартиби дастгир намудани гумонбаршуда

([Қонуни ҚТ аз 14.05.2016 № 1306](#))

1. Ҳангоми дастгир намудани шахси дар содир намудани ҷинойт гумонбаршуда қораманди ваколатдори мақомоти таъқиби ҷинойтӣ ё дигар шахси босалоҳият вазифадор аст дар ҷои дастгиркунии воқеӣ ба таври шифоҳӣ

ба шахс эълон намояд, ки барои содир намудани кадом ҷиноят ӯ дастгир карда шудааст, ҳуқуқи ӯро ба занги телефонӣ, ё хабар додан ба адвокат ё хешованди наздик, доштани Ҳимоятгар ва даст кашидан аз додани нишондод фаҳмонида, огоҳ намояд, ки нишондодҳои ӯ метавонанд ба сифати далел дар парвандаи ҷиноятӣ муқобили ӯ истифода шаванд.

2. Баъд аз ба мақомоти таъқиби ҷиноятӣ овардани дастгиршуда шахси мансабдори мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш дар давоми се соат протоколи дастгиркунӣ тартиб медиҳанд. Ҳангоми тартиб додани протоколи мазкур ба гумонбаршуда ҳуқуқҳои ӯ, ки бо моддаи 46 Кодекси мазкур пешбинӣ шудаанд, фаҳмонида шуда, дар ин бора дар протоколи дастгиркунӣ сабт карда мешавад. Дар протоколи дастгиркунӣ маълумотҳои зерин дарҷ карда мешаванд:

- сана, ҷой ва вақти тартиб додани протокол, рақами тартибии он;
- насаб, ном ва номи падар, вазифа ва рутбаи кормандони мақомоти таъқиби ҷиноятӣ, шахсони мансабдор ва шахсони дигар, ки дар анҷом додани амалиёти дастгиркунӣ иштирок кардаанд;
- дар сурати иштирок кардани шахсони ҳолис, тарҷумон ва дигар шахсон дар амалиёти дастгиркунӣ насаб, ном, номи падар, суроға ва дигар маълумотҳое, ки шахсияти онҳоро муайян мекунанд;
- асос ва вазъҳои дастгир намудан, ҷой ва вақти дастгиркунии воқеӣ, ба мақомоти таъқиби ҷиноятӣ овардани шахс (бо зикри сана, соату дақиқа);
- маълумот дар бораи фаҳмонидани ҳуқуқҳои гумонбаршуда, ҳолисон ва шахсони дигар, ки дар амалиёт иштирок мекунанд;
- натиҷаҳои кофтукови шахсии дастгиршуда;
- сана ва вақти дастгиркунии шахс ва аз ҷои нигоҳдории ӯ хабардор кардани аъзои болиғи оила ё хешованди наздики шахси дастгиршуда, тарзи хабардоркунӣ (аз ҷониби кӣ ва ба кадом восита хабар расонида шудааст, агар хабари телефонӣ бошад, рақами телефон нишон дода мешавад, насаб, ном ва номи падари шахсе, ки аз дастгиркунӣ ва ҷои нигоҳдории дастгиршуда хабардор карда шудааст.

3. Протоколи дастгиркунӣ ба дастгиршуда эълон карда шуда, аз ҷониби шахси мансабдори онро тартибдода, дастгиршуда, Ҳимоятгари ӯ (агар ӯ иштирок дошта бошад) ва дигар шахсон, ки дар амалиёти мазкур иштирок кардаанд, имзо карда мешавад.

4. Ҳангоми ҷойгир кардани гумонбаршуда дар изолятори (тавқиғоҳи) нигоҳдории муваққатӣ барои муайян намудани вазъи умумии саломатӣ ва ё мавҷуд будани ҷароҳатҳои ҷисмонӣ аз ҷониби корманди тиб муоинаи тиббии ӯ гузаронида мешавад. Гумонбаршуда ё Ҳимоятгари ӯ ҳуқуқ доранд талаб намоянд, ки муоинаи тиббиро табиби мустақил ё коршиноси судӣ-тиббӣ гузаронад. Хулосаи муоинаи тиббӣ ба протоколи дастгиркунӣ ҳамроҳ карда мешавад.

5. Баъд аз ба мақомоти таъқиби ҷиноятӣ овардани дастгиршуда, фаҳмонидани ҳуқуқҳои ӯ, тартаб додани протоколи дастгиркунӣ ва гузаронидани муоинаи тиббӣ шахси дастгиршуда бетаъхир дар изолятори (тавқиғгоҳи) нигоҳдории муваққатӣ ҷойгир карда мешавад.

6. Дар бораи дастгир намудани гумонбаршуда мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда ё муфаттиш ӯҳдадоранд дар давоми 12 соат аз лаҳзаи дастгиркунии воқеии шахс ба прокурори дахлдор ба таври хаттӣ хабар диҳанд (*Қонуни ҚТ аз 14.05.2016 № 1306*).

Моддаи 95. Дастгир кардани айбдоршаванда барои эълон кардани айб

1. Агар айбдоршаванда дар дигар маҳал бошад ё ҷои будубоши ӯ маълум набошад, мақомоти таъқиби ҷиноятӣ ҳуқуқ дорад дар бораи дастгир кардани ин шахс қарор барорад. Қарор бояд аз тарафи мақомоти таҳқиқ иҷро карда шавад.

2. Аз иҷро шудани қарори дастгиркунӣ мақомоти таъқиби ҷинояте, ки қарор баровардааст, ғавран хабардор карда мешавад.

3. Дастгиркунӣ бо асосҳои пешбиникардаи қисми 1 ҳамин модда аз 72 соат аз лаҳзаи дастгиркунии воқеӣ зиёд идома ёфта наметавонад.

4. Ба дастгиршуда мумкин аст дар мӯҳлати мазкур айб эълон карда шавад, ба шарте, ки то ба охир расидани 72 соат аз лаҳзаи дастгиркунӣ вай аз ҳабс бо татбиқи ҷораи пешгирӣ, ки бо дар ҳабс нигоҳ доштан вобаста нест ё бе татбиқи ҷораи пешгирӣ дар ҳаққи ӯ озод карда шавад.

Моддаи 96. Дастгир кардани айбдоршаванда то ба ҳабс гирифтани ӯ дар асоси қарори мақомоти пешбурди муруфиаи ҷиноятӣ

1. Агар айбдоршаванда қоидаҳои ҷораи пешгирии дар ҳаққи ӯ татбиқшударо, ки ба нигоҳ доштан дар ҳабс вобаста нест ё ӯҳдадории хаттиашро дар бобати ҳозир шудан бо даъвати мақомоти пешбурди муруфиаи ҷиноятӣ ё хабар додан, дар бораи ивази ҷои истиқомат риоя накунад, мақомоти пешбурди муруфиаи ҷиноятӣ ҳуқуқ дорад дар бораи дастгир кардани ин шахс дар як вақт бо тартиби муқарраркардаи Кодекси мазкур ҳал намудани масъалаи татбиқи ҷораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани қарор (таъинот) барорад.

2. Дастгир кардани айбдоршаванда бо тартиби пешбиникардаи қисми 1 ҳамин модда аз 72 соат аз лаҳзаи дастгир кардани воқеӣ зиёд буда наметавонад.

Моддаи 97. Дастгир кардани маҳкумшуда то ҳалли масъалаи бекор кардани шартан татбиқ накардани ҷазо ё шартан пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод кардан ё мавқуф гузоштани адои ҷазо

1. Суд, судя дар бораи дастгир кардани маҳкумшуда то ҳалли масъалаи бекор кардани шартан татбиқ накардани ҷазо ё шартан пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод кардан ё мавқуф гузоштани адои ҷазо қарор (таъинот) мебарорад, ба шарте, ки аз мақомоти ваколатдор пешниҳод бо маводе ворид шуда бошад, ки

дар онҳо асосҳои аз ҷониби маҳкумшуда иҷро нагардидани ӯҳдадорихои барои ӯ аз ҷониби суд муқарраршуда ё дигар шартҳои дар моддаҳои 71, 76 ва 78 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда шаҳодат диҳанд.

2. Суд, судя дар давоми ҳафт шабонарӯз аз лаҳзаи дастгиркунии воқеӣ пешниҳоди мақомоти ваколатдорро баррасӣ мекунад.

3. Суд, судя қарор (таъинот)-ро дар бораи дастгиркунии маҳкумшуда барои иҷро ба мақомоти таҳқиқ раво мекунанд. Доир ба иҷрои қарор (таъинот) дар бораи дастгиркунии мақомоти онро иҷрокарда фавран судро хабардор мекунанд.

Моддаи 98. Тартиби дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда

Тартиб ва шароити дар ҳабс нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян карда мешавад.

Моддаи 99. Озод кардани дастгиршуда

1. Дастгиршуда дар асоси қарори (таъиноти) мақомоти пешбурди мурофияи ҷиноятӣ дар ҳолатҳои зайл бояд озод карда шавад, агар:

- гумони аз тарафи шахс содир шудани ҷиноят тасдиқ нагардида бошад;
- асосҳои минбаъд дар ҳабс нигоҳ доштан аз байн рафта бошанд;
- муқаррар карда шуда бошад, ки дастгиркунии бо риоя накардани қоидаҳои муқаррарнамудаи Кодекси мазкур амалӣ шудааст;
- мӯҳлати дастгиркунии гузашта бошад.

2. Дар ҳолатҳои пешбиниқардаи сарҳати қоруми қисми 1 ҳамин модда сардори муассисаи нигоҳдории муваққатӣ дастгиршударо пас аз огоҳ намудани мақомоти пешбурди мурофияи ҷиноятӣ, ки айбдорро дастгир кардааст, озод менамояд.

3. Мақомоти пешбурди мурофияи ҷиноятӣ, ки дар бораи озод кардани дастгиршуда қарор қабул кардааст, ба ӯ маълумотномае медиҳад, ки дар он аз тарафи кӣ дастгир шудан, асос, ҷой ва вақти дастгиркунии, асос, сабаб ва вақти озодшавӣ нишон дода мешавад.

Моддаи 100. Хабар додан дар бораи дастгиркунии

1. Мақомоти пешбурди мурофияи судии ҷиноятӣ, ки шахсро дастгир кардааст, вазифадор аст бетаъхир аз лаҳзаи дастгиркунии воқеӣ дар бораи дастгиркунии ва ҷои нигоҳ доштани дастгиршуда ё ивазкунии ҷои нигоҳдории дастгиршуда ягон аъзои болиғи оила ё хешовандони наздикро хабардор кунанд ё ба худи дастгиршуда имконияти чунин хабардор карданро диҳад (*Қонуни ҚТ аз 14.05.2016 № 1306*).

2. Мақомоти пешбурди мурофияи судии ҷиноятӣ, ки шахрванди давлати хориҷиро дастгир кардааст, дар мӯҳлати пешбиниқардаи қисми 1 ҳамин

модда дар бораи дастгиркунӣ ба Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои огоҳ намудани сафоратхона ё консулгарии ин давлат хабар медиҳад.

БОБИ 12. ЧОРАҲОИ ПЕШГИРӢ

Моддаи 101. Чораҳои пешгирӣ

1. Чораҳои пешгирӣ амалҳои маҷбуриё мебошанд, ки дар ҳаққи гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда барои пешгирии аз тарафи онҳо содир шудани ҷиноят ё ҳаракатҳои ҳалалдоркунандаи пешбурди парвандаи ҷиноятӣ, инчунин барои таъмини иҷрои ҳукм татбиқ карда мешаванд.

2. Чораҳои пешгирӣ инҳоянд:

- забонхат дар бораи нарафтан аз маҳалли истиқомат;
- кафолати шахсӣ;
- супоридани хизматчиё ҳарбӣ таҳти назорати фармондеҳии қисми ҳарбӣ;
- таҳти назорат супоридани ноболиғ (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*);
- гарав;
- ҳабси хонагӣ;
- ба ҳабс гирифтани.

Моддаи 102. Асосҳои татбиқи чораҳои пешгирӣ

1. Мақомоти пешбурди мурофиаи ҷиноятӣ танҳо дар ҳолате чораи пешгириро татбиқ карда метавонанд, агар:

- далелҳои аз рӯи парвандаи ҷиноятӣ ҷамъ овардашуда асоси кофӣ диҳанд, ки гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда метавонанд аз мақомоти таъқиби ҷиноятӣ ва суд пинҳон шаванд;

- гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ба тафтиши пешакии парвандаи ҷиноятӣ ё баррасии он аз тарафи суд мамониат кунанд, аз ҷумла маводи барои парванда аҳамиятдоштаро пинҳон ё сохтакорӣ кунанд ё бо роҳи ғайриқонунӣ ба шахсони дар мурофиаи ҷиноятӣ иштироккунанда таъсир расонанд, бе сабабҳои узрнок бо даъвати мақомоти пешбурди мурофиаи ҷиноятӣ ҳозир нашаванд, ҷинояти дигарро содир намоянд, ба иҷрои ҳукм монеъ шаванд.

2. Ҳангоми зарурати татбиқи чораи пешгирӣ дар ҳаққи гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда хусусияти гумонбаркунӣ ё айбдоркунӣ, шахсият, синну сол ва вазъи саломатии онҳо, намуди машғулият, вазъи оилавӣ ва молумулкӣ, мавҷудияти ҷои доимии истиқомат ва ҳолатҳои дигар ба инобат гирифта мешаванд.

Моддаи 103. Татбиқ ва мӯҳлати амали чораи пешгирӣ дар ҳаққи гумонбаршуда

Дар сурати мавҷуд будани асосҳо ва бо дарназардошти ҳолатҳои дар моддаҳои 101 ва 102 Кодекси мазкур пешбинишуда мумкин аст дар ҳаққи гумонбаршуда чораи пешгирӣ татбиқ карда шавад. Агар дар ин ҳолат гумонбаршуда дастгир гардида ва синас нисбат ба ӯ чораи пешгирӣ дар намуди ҳабс татбиқ шуда бошад, ба ӯ бояд айбдоркунӣ дар мӯҳлати на дертар аз даҳ шабонарӯз аз лаҳзаи татбиқи чораи пешгирӣ, дар ҳамон мӯҳлат аз лаҳзаи дастгиркунии воқеӣ эълон карда шавад. Агар дар ҳамин мӯҳлат айб эълон карда нашавад, мақомоти пешбурди муруфияи ҷиноятӣ бояд чораи пешгириро фавран бекор намояд.

Моддаи 104. Тартиби татбиқ намудан, тағйир додан ва ё бекор

кардани чораи пешгирӣ

1. Дар бораи татбиқ намудан, тағйир додан ва ё бекор кардани чораи пешгирӣ таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, судя қарор ва суд таъинот мебароранд, ки дар онҳо зарурати татбиқи чораи пешгирӣ, тағйир додан ва ё бекор кардани он нишон дода мешавад.

2. Ҳабс кардан ва ба ҳабси хонагӣ гирифтани ҳамчун чораи пешгирӣ бо қарори судя ё таъиноти суд татбиқ карда мешавад.

3. Мақомоти пешбурди муруфияи ҷиноятӣ ба гумонбаршуда ва айбдоршаванда қарор ё таъиноти татбиқ намудан, тағйир додан ё ин ки бекор намудани чораи пешгириро эълон мекунад, тартиби шикоят намуданро фаҳмонида, нусхаи қарор ё таъинотро ба ӯ месупорад. Иҷрои амалҳои мазкур бо имзои гумонбаршуда ё айбдоршаванда ва шахси мансабдоре, ки қарор ё таъиноти татбиқи чораи пешгириро эълон намудааст, тасдиқ карда мешавад.

4. Агар ҳолатҳои парвандаи ҷиноятӣ талаб намоянд, чораҳои пешгирӣ бекор карда ё тағйир дода мешаванд. Бекор кардан ва тағйир додани чораҳои пешгирӣ дар намуди ҳабси хонагӣ ва ба ҳабс гирифтани дар давраи тосудии парвандаи ҷиноятӣ аз тарафи муфаттиш ё таҳқиқбаранда бо розигии прокурор амалӣ карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*).

Моддаи 105. Забонхат дар бораи тарк накардани маҳалли истиқомат

1. Забонхат дар бораи тарк накардани маҳалли истиқомат дар гирифтани ӯҳдадорӣ хаттӣ аз гумонбаршуда ё айбдоршаванда ё судшаванда дар бораи тарк накардани маҳалли истиқомати доимӣ ё муваққатӣ бе иҷозати мақомоти таъқиби ҷиноятӣ ё суд, судя, монсӯ нашудан ба тафтиши парвандаи ҷиноятӣ ва баррасии он дар суд, дар вақти таъиншуда ҳозир шудан бо даъвати мақомоти пешбурди муруфияи ҷиноятӣ ифода меёбад.

2. Дар сурати аз ҷониби гумонбаршуда ё айбдоршаванда ё судшаванда риоя накардани талаботи забонхат дар ҳаққи ӯ чораи саҳттари пешгирӣ татбиқ карда мешавад, ки ин талабот хангоми гирифтани забонхат бояд ба ӯ эълон карда шавад.

Моддаи 106. Кафолати шахсӣ

1. Кафолати шахсӣ аз тарафи шахси ба боварӣ сазовор қабул кардани ўҳдадорӣ хаттӣ аст, ки гумонбаршуда ё айбдоршаванда ё судшаванда ҳангоми дар озодӣ будан аз мақомоти таъқиби ҷиноятӣ ва суд пинҳон намешавад, ба тафтиши парванда ё баррасии судии он монета намегардад ва бо ғайбияти ҷиноятӣ машғул намешавад.

Шумораи кафилон бояд аз ду нафар кам набошад.

2. Кафолати шахсӣ бо дархости хаттии кафилон ва ризои шахсе, ки ба ӯ кафолат дода мешавад, татбиқ мегардад.

3. Кафилон забонхат дода, тасдиқ мекунад, ки моҳияти гумонбар ё айбдор кардани шахсе, ки ба вай кафолат медиҳанд ва масъулияти кафил ба онҳо ғайбӣ шудааст.

4. Дар сурати аз ҷониби кафил иҷро накардани ўҳдадорихояш ӯ мутобиқи моддаи 117 Кодекси мазкур ба ҷавобгарӣ қашида мешавад.

Моддаи 107. Таҳти назорати фармондеҳии қисми ҳарбӣ супоридани хизматчиҳои ҳарбӣ

1. Таҳти назорати фармондеҳии қисми ҳарбӣ супоридани хизматчиҳои ҳарбӣ маънои ба зиммаи фармондеҳии қисми ҳарбӣ, қўшун, сардори муассисаи ҳарбӣ, ки гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда дар он адои хизмат мекунад ё барои таълими ҳарбӣ ҷамъ омадаанд, гузоштани вазифаи таъмини рафтори матлуби онҳоро дорад.

2. Нусхаи қарор ё таъиноти татбиқи ҷораи пешгирии мазкур ба ҳайати фармондеҳӣ, ки гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда таҳти назорати он супорида шудааст, дода мешавад. Фармондеҳии қисми ҳарбӣ дар бораи муқаррар намудани назорат мақомотеро, ки ин ҷораи пешгириро татбиқ намудааст, огоҳ месозад.

3. Ҳайати фармондеҳӣ барои иҷрои ўҳдадорихояш оид ба назорат кардани гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда ба ӯ тобеъ ҳуқуқ дорад ҷораҳои дахлдори пешбининамудаи Оинномаи интизомии Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистонро андешад, ки метавонанд рафтори дахлдори ин шахсон ва ҳозир шудани онҳоро бо даъвати мақомоти пешбурди муҳофизатии ҷиноятӣ таъмин кунанд.

4. Дар сурати аз ҷониби гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда содир намудани амале, ки ҷихати пешгирии он ҳамин ҷораи пешгири андешида шуда буд, фармондеҳии қисми ҳарбӣ бояд ғайбӣ дар ин бора ба мақомоте, ки ҷунин ҷораро татбиқ кардааст, хабар диҳад.

Моддаи 108. Таҳти назорат супоридани нобилиғи гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда

(Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 [№ 1755](#))

1. Таҳти назорати падару модар, парасторон, васиён ё дигар шахсони сазовори эътимод, инчунин намояндагони муассисаҳои махсуси кӯдакон додани нобилиғон аз он иборат аст, ки яке аз шахсони номбаршуда ба зиммаи

худ ӯҳдадории хаттӣ мегирад, ки ноболиғи дар озодӣ будаи гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда аз мақомоти пешбурди таъқиби ҷиноятӣ ва суд пинҳон намешавад, ба тафтиши парванда ва баррасии судии он монеъ намегардад ва бо ғаъолияти ҷинояткорӣ машғул намешавад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

2. Супурдани ноболиғ таҳти назорати шахсони дар қисми 1 ҳамин модда пешбинишуда бо дархости хаттии онҳо имконпазир аст. Дар айни замон онҳо доир ба хусусияти ҷиноят ва ҷавобгариашон дар сурати риоя накардани ӯҳдадориҳои назоратӣ огоҳ карда мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

3. Шахсоне, ки ноболиғи гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда таҳти назоратиашон суприда шудааст, дар сурати аз ҷониби онҳо риоя накардани ӯҳдадорӣ мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешаванд.

Моддаи 109. Гарав

1. Гарав аз супоридани маблағ ба депозити мақомоти тафтишот ё судӣ аз тарафи худи гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ё дигар шахсони воқеӣ ва ҳуқуқӣ барои таъмини ҳозир шудани гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда бо даъвати мақомоти таъқиби ҷиноятӣ ва суд иборат аст. (*Қонуни ҚТ аз 03.07.2012 № 864*, аз 29.01.2021 *№ 1755*).

2. Таҳқиқбаранда ва муфаттиш гаравро бо розигии прокурор татбиқ мекунад. Маблағи гаравро мақомоти пешбурди мурофиаи ҷиноятӣ ва судӣ вобаста ба вазнинии ҷиноят, шахсияти гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ва вазъи молумулкии гаравгузор муқаррар менамоянд, ки он аз сесада нишондиҳанда барои ҳисобҳо нисбати ҷиноятҳои начандон вазнин, аз нӯҳсад нишондиҳанда барои ҳисобҳо нисбати ҷиноятҳои дараҷаи миёна ва аз ду ҳазор нишондиҳанда барои ҳисобҳо нисбати ҷиноятҳои вазнин кам буда наметавонад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

3. Ба гаравгузор, агар ӯ гумонбаршуда ё айбдоршаванда набошад, моҳияти гумонбарӣ ё айбдоркунии шахси нисбатан ин чораи пешгирӣ татбиқшаванда фаҳмонида, бо имзои шахси нисбатан ин чораи пешгирӣ татбиқшаванда, гаравгузор ва шахси мансабдори ин чораи пешгириро татбиқнамуда тасдиқ карда мешавад. Нусхаи қарор, таъинот барои супоридани гарав ба гаравгузор дода мешавад.

4. Дар сурати саркашӣ намудани гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда аз ҳозир шудан бо даъвати мақомоти таъқиби ҷиноятӣ ва суд чораи пешгирӣ иваз карда, маблағи гарав тибқи талаботи моддаи 118 Кодекси мазкур дар асоси қарори суд ба ғоидаи давлат гузаронида мешавад.

5. Дар дигар ҳолатҳо суд зимни ҳукм ё таъинот (қарор) баровардан дар бораи қатъ кардани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ масъалаи ба гаравдеҳ баргардонидани маблағи гаравро ҳал менамояд. Ҳангоми қатъ кардани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ дар давраи тафтиши пешакӣ маблағи гарав ба

гаравдеҳ бо қарори таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ё муовини ӯ баргардонида мешавад.

Моддаи 110. Ҳабси хонагӣ

1. Ҳабси хонагӣ аз комилан ҷудо нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшаванда аз ҷамъият бе таҳти ҳабс қарор додан, вале бо татбиқи маҳдудиятҳои ҳуқуқии муайянкардаи суд, судя иборат аст.

2. Ҳабси хонагиро метавон бо чораҳои зерин дар алоҳидагӣ ва дар якҷоягӣ татбиқ кард:

- тамоман ё дар вақти муайян набаромадан аз манзил;
- манъи гуфтугӯи телефонӣ, мукотибот ва истифодаи воситаҳои алоқа, ба истиснои ҳолатҳои дар сарҳати панҷуми ҳамин қисм пешбинишуда;
- манъи робита бо шахсони муайян ва дар хонаи худ қабул кардани ягон шахс;
- истифодаи воситаҳои электронии назоратӣ, вогузориҳои ӯҳдадорӣ доир ба гирифта гаштани ин воситаҳо бо худ ва кори онҳоро таъмин намудан;
- ӯҳдадор кардан дар хусуси ҷавоб додан ба зангҳои назорати телефонӣ ё дигар ишораҳои (сигналҳои) назоратӣ, занг задан бо телефон ё шахсан ҳозир шудан дар вақти муайян ба мақомоти таҳқиқ ё дигар мақомоти назораткунандаи рафтори гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда;
- ба зери назорат гирифтани гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда ё ин ки манзил, инчунин муҳофизати манзил ё дигар ҷои ба ӯ чун манзил ҷудо кардашуда;
- чораҳои дигар, ки рафтори дахлдор ва аз ҷамъият ҷудо нигоҳ доштани гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшавандаро таъмин менамоянд.

3. Асосҳо ва тартиби ҳамчун чораи пешгирӣ татбиқ кардани ҳабси хонагӣ, муқаррар намудан ва дароз кардани мӯҳлати он, бекор кардани ҳабси хонагӣ бо меъёрҳои дахлдори марбут ба чораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани танзим мегарданд.

4. Дар қарори судя ва таъиноти суд дар бораи ба ҳабси хонагӣ гирифтани маҳдудиятҳои мушаххасе, ки дар ҳаққи гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда татбиқ мегарданд, инчунин мақомот ё шахси мансабдоре нишон дода мешавад, ки чунин назоратро анҷом медиҳад.

Моддаи 111. Ба ҳабс гирифтани

1. Ба ҳабс гирифтани ба сифати чораи пешгирӣ бо қарори судя ё таъиноти суд танҳо дар ҳаққи гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшавандае татбиқ карда мешавад, ки барои ҷинояти содиркардаашон қонуни ҷиноятӣ ҷазоро дар намуди маҳрум кардан аз озодӣ ба мӯҳлати зиёда аз ду сол пешбинӣ намудааст. Дар мавридҳои истисно ин чораи пешгирӣ, мумкин аст, нисбат ба гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда оид ба ҷиноятҳои, ки барояшон қонун ҷазои маҳрум кардан аз озодиро ба мӯҳлати камтар аз ду сол пешбинӣ

намудааст, татбиқ карда мешавад, ба шарте, ки онҳо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷои истиқомати доимӣ надошта бошанд ё шахсияташон муқаррар карда нашуда бошад ё ин ки онҳо аз мақомоти таъқиби ҷиноятӣ ё суд пинҳон шуда бошанд ё ҷораи пешгириро риоя накарда бошанд (*Қонуни ҶТ аз 04.07.2020 № 1702*).

2. Ҳангоми зарурати интихоби ҷораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани прокурор, муфаттиш ва таҳқиқбаранда бо ризои прокурор дархости дахлдорро дар шакли қарор ба суд пешниҳод менамоянд. Дар қарор дар бораи пешниҳод кардани дархост оид ба интихоби ҷораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани асос ва сабабҳои, ки аз рӯи он зарурати ба ҳабс гирифтани гумонбаршуда, айбдоршаванда ба миён омадааст ва интихоби дигар ҷораи пешгирӣ ғайриимкон аст, дарҷ карда мешавад. Ба қарор маводе, ки асоснок будани дархостро тасдиқ менамояд, ҳамроҳ карда мешавад. Агар дархост нисбат ба гумонбаршуда, ки бо тартиби муқарраркардаи моддаҳои 92 ва 94 Кодекси мазкур дастгир шудааст, оғоз карда шавад, қарор ва маводи номбурда ба судя на дертар аз 8 соат то ба охир расидани мӯҳлати дастгиркунӣ бояд пешниҳод карда шавад. Гумонбаршуда, айбдоршаванда ва ҳимоятгар бояд бо дархости мақомоти таъқиби ҷиноятӣ ва маводе, ки асоснокии дархостро тасдиқ менамоянд, то ба суд ирсол намудани он шинос карда шаванд (*Қонуни ҶТ аз 29.01.2021 № 1755*).

3. Қарори оғоз кардани дархост дар бораи интихоб кардани ҷораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани аз ҷониби судяи суди шаҳр ва ноҳия ё ин ки суди ҳарбии гарнизон бо иштироки гумонбаршуда, айбдоршаванда, прокурор, ҳимоятгар, ба шарте, ки ҳимоятгар дар парвандаи ҷиноятӣ иштирок намояд, аз рӯи маҳалли пешбурди тафтиши пешакӣ ё ин ки аз рӯи маҳалли дастгиршавии гумонбаршуда дар муддати 8 соат аз лаҳзаи ба суд ворид шудани мавод баррасӣ карда мешавад. Гумонбаршудае, ки бо тартиби муқаррарнамудаи моддаҳои 92 ва 94 Кодекси мазкур дастгир шудааст, ба маҷлиси суд оварда мешавад. Дар маҷлиси суд инчунин намояндаи қонунии гумонбаршуда ва айбдоршавандаи ноболиғ, муфаттиш, таҳқиқбаранда ҳуқуқи иштирок кардан доранд. Бе сабабҳои узрнок ҳозир нашудани тарафҳо, ки аз вақти гузаронидани маҷлиси суд сари вақт оғохонидани шудаанд, барои баррасии дархост монеъ шуда наметавонад, ба истиснои ҳолатҳои ҳозир нашудани гумонбаршуда ё айбдоршаванда.

Маҷлиси суд бо тартиби пешбиниамудаи моддаи 276 Кодекси мазкур, бо назардошти талаботи моддаҳои 273, 277, 278, 279, 281, 290, 293, 299, 301 ва 306 Кодекси мазкур гузаронида мешавад. Ҳамзамон, шахси дархостпешниҳоднамуда ё прокурор дархостро асоснок мекунад, сипас мавқеи тарафи ҳимоя оид ба моҳияти дархост муайян карда мешавад. Ҳангоми баррасии дархости мақомоти таъқиби ҷиноятӣ, суд бо таҳқиқи мавод вобаста ба қонунӣ будани дастгиркунӣ ва мувофиқи мақсад будан ё набудани татбиқи ҷораи пешгирӣ, бо назардошти талаботи дар моддаи 102 Кодекси мазкур нишондодашуда маҳдуд мегардад. Иштирокчиёни маҷлиси суд ҳуқуқ доранд аз лаҳзаи эълони қарори суд дар муддати як шабонарӯз бо протоколи маҷлиси суд шинос шаванд ва ба он дар ҳамин мӯҳлат эрод пешниҳод намоянд. Дар

бораи шинос шудан дар протоколи маҷлиси суд шахсони шиносшуда имзо мегузоранд (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

5. Судя дархостро баррасӣ карда, яке аз қарорҳои зеринро мебарорад:

- дар бораи ба сифати чораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс, ҳабси хонагӣ гирифтани гумонбаршуда ё айбдоршаванда иҷозат медиҳад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*);

- дар бораи рад кардани дархост;

- дар бораи ба таъхир гузоштани қабули қарори дархост ба мӯҳлати на зиёда аз 72 соат барои пешниҳоди далелҳои асосноки дастгиркунӣ. Дар ин маврид судя дар қарор муқаррар менамояд, ки мӯҳлати дастгиркуниро то чанд рӯзу соат дароз мекунад.

6. Қарори суд, судя ба шахси дархостро пешниҳодкарда, прокурор, гумонбаршуда ё айбдоршаванда равои карда мешавад ва бояд ҷавран иҷро гардад.

7. Дар хусуси ба ҳабс гирифтани ҳамон як шахс аз рӯи ҳамон як парвандаи ҷиноятӣ пас аз баровардани қарори суд дар бораи рад кардани интиҳоби ин чораи пешгирӣ танҳо ҳангоми пайдо шудани ҳолатҳои нав, ки зарурати татбиқи ба ҳабс гирифтани шахсро ба миён меоваранд, такроран ба суд бо дархост муроҷиат кардан мумкин аст.

8. Агар масъалаи ба ҳабс гирифтани судшаванда дар мувофиқи судӣ пайдо шавад, дар ин маврид судя ё суд бо дархости тарафҳо ё ин ки бо ташаббуси худ ин масъаларо ҳал намуда, дар ин бора қарор ё таъинот мебарорад.

9. Аз қарори судя дар бораи ба сифати чораи пешгирӣ ба ҳабс гирифтани ин ки рад кардани он ба суди болоӣ бо тартиби кассатсионӣ дар муддати 3 шабонарӯз аз рӯзи баровардани қарор шикоят ва эътироз кардан мумкин аст. Суде, ки чунин қарорро қабул кардааст, бояд на дертар аз рӯзи дигари ба охир расидани ин мӯҳлат шикоят ё эътирозро яққоя бо мавод ба суди марҳилаи кассатсионӣ ирсол намояд. Суди марҳилаи кассатсионӣ аз рӯи шикоят ва ё эътироз дар муддати на дертар аз 3 шабонарӯз аз лаҳзаи воридшавии мавод қарор қабул мекунад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755, аз 16.04.2012 № 809*).

10. Шахсе, ки дар пешбурди ӯ парвандаи ҷиноятӣ қарор дорад, вазифадор аст, ки барои татбиқи чораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани ба шахсони дар моддаи 100 Кодекси мазкур нишондодашуда, дар хусуси хизматчиёни ҳарбӣ бошад, ба фармондеҳи қисми ҳарбӣ хабар диҳад.

Моддаи 112. Мӯҳлати нигоҳ доштан дар ҳабс ва тартиби дароз кардани он

1. Чораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани ҳангоми тафтиши пешакии парвандаи ҷиноятӣ набояд аз ду моҳ зиёд бошад.

2. Мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштан аз вақти ба ҳабс гирифтани гумонбаршуда, айбдоршаванда то рӯзи аз тарафи прокурор ба суд фиристодани парванда ҳисоб карда мешавад. Ба ин мӯҳлат вақти нигоҳ

доштани шахс дар ҷойҳои маҳрумӣ аз озодӣ (тавқиғҳои нигоҳдории муваққатӣ ва дигар ҷойҳои нигоҳдории маҳбусон дар мақомоти корҳои дохилӣ ва дигар мақомоти пешбурди тосудӣ), инчунин мӯҳлати ба таври маҷбурӣ дар беморхона ё табобатгоҳи равонпизишкӣ будан ба ҳисоб гирифта мешавад.

3. Дароз кардани мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштани айбдоршаванда дар вақти тафтиши пешакӣ то шаш моҳ аз ҷониби судьяи суди ноҳия ва шаҳр ё суди ҳарбии гарнизон бо тартиби муқарраркардаи қисмҳои 2 ва 3 моддаи 111 Кодекси мазкур танҳо дар сурати ғайриимкон будани анҷом додани тафтиш дар мӯҳлати 2 моҳ ва дар сурати набудани асос барои нисбат ба айбдоршаванда татбиқ намудани чораи дигари пешгирӣ мумкин аст. Минбаъд дароз кардани мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштан ба мӯҳлати зиёда аз шаш моҳ танҳо дар ҳаққи шахсони дар содир намудани ҷиноятҳои вазнин ё махсусан вазнин айбдоршаванда, инчунин дар ҳаққи шахсони дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиноят содирнамудае, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷои зисти доимӣ надоранд, мумкин аст, ба шарте, ки барои гумон кардан асосҳои кофӣ бошанд, ки онҳо аз тафтиш ва суд берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон пинҳон мешаванд. Дар ин сурат дароз кардани мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштанро судьяи ҳамон суд дар асоси дархости муфаттиш бо ризои прокурори Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, прокурори вилоят, нақлиёти Тоҷикистон, шаҳри Душанбе ва прокурорҳои ба онҳо баробаркардашуда, барои ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ бо ризои муовини Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Сарпрокурори ҳарбии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳодкарда ба мӯҳлати то 12 моҳ амалӣ менамояд.

4. Мӯҳлати зиёда аз 12 моҳ дар ҳабс нигоҳ доштан танҳо дар ҳолатҳои истисноӣ, нисбат ба шахсоне, ки дар содир намудани ҷиноятҳои махсусан вазнин айбдор карда мешаванд, аз ҷониби судьяҳои суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят, шаҳри Душанбе ва коллегияи ҳарбии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси дархости муфаттиш, ки бо ризои Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муовинони ӯ пешниҳод гардидааст, ба мӯҳлати то 18 моҳ дароз намудан мумкин аст. Мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштан дар ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ аз ҷониби судьяи Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дароз карда мешавад.

5. Минбаъд ба дароз кардани мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштан роҳ дода намешавад ва айбдоршаванда бояд фавран озод карда шавад, ба истисноӣ ҳолатҳои дар қисми 8 ҳамин модда пешбинишуда.

6. Маводи тафтиши анҷомёфтаи парвандаи ҷиноятӣ барои шиносшавӣ ба айбдоршаванда ва ҳимоятгари ӯ бояд дар мӯҳлати на дертар аз 30 шабонарӯз то анҷоми мӯҳлати ниҳоии дар ҳабс нигоҳ доштан, ки қисмҳои 3 ва 4 ҳамин модда муайян кардаанд, пешниҳод гардад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

7. Агар баъд аз анҷом ёфтани тафтиши пешакӣ маводи парвандаи ҷиноятӣ ба айбдоршаванда ва ҳимоятгари ӯ дар муддати камтар аз 30 шабонарӯз то анҷоми мӯҳлати ниҳоии дар ҳабс нигоҳ доштан пешниҳод шуда бошад, он гоҳ пас аз гузаштани ин мӯҳлат айбдоршаванда ҳатман озод карда мешавад. Дар

ин маврид айбдоршаванда ва Ҳимоятгари ӯ ҳуқуқ доранд минбаъд бо маводи парвандаи ҷиноятӣ шинос шаванд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

8. Агар баъд аз анҷом ёфтани тафтиши пешакӣ мӯҳлати пешбиниқардаи қисми 6 ҳамин модда оид ба пешниҳоди маводи парвандаи ҷиноятӣ мазкур ба айбдоршаванда ва Ҳимоятгари ӯ риоя шуда бошад, лекин 30 шабонарӯз барои шиносшавӣ бо маводи парвандаи ҷиноятӣ камӣ кунад, муфаттиш ҳуқуқ дорад на дертар аз 5 рӯзи то анҷом ёфтани мӯҳлати ниҳонии дар ҳабс нигоҳ доштан бо ризои прокурорҳои дар қисмҳои 3 ва 4 ҳамин модда пешбинишуда мувофиқан ба судҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, шаҳри Душанбе, вилоятӣ, Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи дароз кардани мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштан дархост пешниҳод намояд.

9. Судьяи суди дахлдор дар давоми 5 шабонарӯзи баъди қабул кардани дархост бояд яке аз қарорҳои зеринро қабул намояд:

- дар бораи дароз кардани мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштан то лаҳзаи анҷом додани шиносшавии айбдоршаванда ва Ҳимоятгари ӯ бо маводи парвандаи ҷиноятӣ ва аз ҷониби прокурор ба суд фиристонидани парвандаи ҷиноятӣ, ба истиснои ҳолати дар қисми 7 ҳамин модда пешбинишуда;

- дар бораи рад кардани дархост ва аз ҳабс озод кардани айбдоршаванда.

10. Ба мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштан ҳамчунин мӯҳлатҳои зерин ҳисоб карда мешаванд:

- муддати дастгир шудани шахс ба сифати гумонбаршуда;

- муддати дар ҳабси хонагӣ будан;

- муддати дар ҳабс будани шахс дар ҳудуди давлати хориҷа аз рӯи талаботи расонидани ёрии ҳуқуқӣ ё ин ки мутобиқи талаботи моддаи 481 Кодекси мазкур ба Ҷумҳурии Тоҷикистон додани ӯ (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*);

- муддати дар асоси қарори суд ба таври маҷбури дар беморхона ё табобатгоҳи равонпизишкӣ будан;

11. Дар сурати такроран татбиқ намудани чораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани дар ҳаққи гумонбаршуда, айбдоршаванда дар рафти тафтиши пешакӣ ҳамон як парванда, инчунин парвандаи ҷиноятӣ ба он ҳамроҳ ё аз он ҷудо кардашуда мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштан бо ба ҳисоб гирифтани мӯҳлати пештар таҳти ҳабс қарор доштани он ҳисоб карда мешавад.

12. Ҳангоми ба тафтиши иловагӣ баргардонидани парвандаи ҷиноятӣ, ки мӯҳлати бо қисми 1 ҳамин модда пешбинишудаи дар ҳабс нигоҳ доштани айбдоршаванда ба охир расидааст аз рӯи ҳолатҳои қор бошад, чораи пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани тағйир додан мумкин нест, мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштан бо тартиби муқаррарқардаи қисмҳои 3 ва 4 ҳамин модда дароз карда мешавад. Дар ин маврид мӯҳлати дар суд будани парвандаи ҷиноятӣ ба инбат гирифта намешавад.

БОБИ 13. ЧОРАҲОИ ДИГАРИ МАҶБУРИИ МУРОФИАВӢ

Моддаи 113. Асосҳои барои татбиқи чораҳои дигари маҷбурии муурофиавӣ

1. Бо мақсади таъмини тартиби бо Кодекси мазкур пешбинишудаи тафтиш ва муурофияи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ, иҷрои дахлдори ҳукм таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ё суд, судя дар доираи салоҳияти худ ҳуқуқ доранд дар ҳаққи гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда чораҳои дигари зерини маҷбурии муурофиявиरो татбиқ намоянд:

- муваққатан дур кардан аз вазифа;
- маҷбуран овардан;
- ҷарима таъин кардан;
- ҳабси молу мулк, аз ҷумла маблағи амонатҳо, суратҳисобҳои бонкӣ.

2. Дар ҳолатҳои пешбинишудаи Кодекси мазкур таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ё суд, судя дар доираи салоҳияташон ҳуқуқ доранд дар ҳаққи ҷабрдида ва дигар иштирокчиёни муурофия чораҳои маҷбурии муурофиявии зайлро татбиқ намоянд:

- маҷбуран овардан;
- таъин кардани ҷарима.

Моддаи 114. Муваққатан дур кардан аз вазифа

1. Муваққатан дур кардан аз вазифа аз он иборат аст, ки ба айбдоршаванда иҷро намудани ваколат ё маҳсул шудан ба ҷаъолияте, ки ӯ пештар анҷом меод, манъ карда мешавад.

2. Мақомоти пешбурди муурофияи ҷиноятӣ бо ризои прокурор барои муваққатан аз вазифа дур кардани айбдоршаванда ба суд дархост пешниҳод менамояд. Ин дархост аз ҷониби судя бо тартиби пешбинишудаи моддаи 35(2) Кодекси мазкур баррасӣ карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

3. Қарори муваққатан аз вазифа дур кардани айбдоршаванда ба роҳбари ҷои қораш раван карда мешавад ва ӯ вазифадор аст дар муҳлати се шабонарӯз баъди гирифтани қарор онро иҷро карда, дар ин бора ба шахси мансабдори мақомоти пешбурди таъқиби ҷиноятӣ ва суд, ки қарори дур карданро аз вазифа қабул кардааст, огоҳ кунад.

4. Айбдоршавандаи аз вазифа дуркардашуда ҳуқуқ дорад бо кӯмакпулии хармоҳаи давлатӣ дар ҳаҷми на камтар аз ду нишондиханда барои ҳисобҳо таъмин карда шавад, ба шарте, ки ӯ дар натиҷаи ҳолатҳои ба ӯ новобаста ба қори дигар гузашта натавонад (*Қонуни ҚТ аз 03.07.2012 № 864*).

Моддаи 115. Маҷбуран овардан

1. Дар сурати бе сабабҳои узрнок ба даъват ҳозир нашудани гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда, инчунин шохид ва ҷабрдида бо қарори асосноки таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ё судя ва ё бо таъиноти суд онҳо аз ҷониби мақомоти қорҳои дохилӣ маҷбуран оварда мешаванд. Сабабҳои узрнокӣ ҳозир нашудан ба даъват ҳолатҳои дар қисми 2 моддаи 224 Кодекси мазкур нишондодашуда эътироф мешаванд. Дар бораи мавҷуд будани

сабабҳои узрнок, ки ба ҳозир шудан дар мӯҳлати муайяншуда тибқи даъват монеа шуда метавонанд, гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда, инчунин шохид ва чабрдида бояд мақомоти даъватнамударо огоҳ кунад.

2. Қарор (таъинот)-и маҷбуран овардан ба гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда, инчунин шохид ва чабрдида қабл аз иҷрои он эълон карда, ин ҳолат бо имзои онҳо дар қарор тасдиқ карда мешавад.

3. Маҷбуран овардан ҳангоми шаб ба истисноии ҳолатҳои таъхирнопазир иҷозат дода намешавад.

4. Маҷбуран овардани ноболиғи то 14 - сола, зани ҳомила, инчунин беморе, ки бо вазъи саломатӣ наметавонанд ё набояд маҳалли будубоши худро тарк намоянд ва ин ҳолат аз ҷониби духтури муассисаи тиббӣ тасдиқ гардидааст, иҷозат дода намешавад.

Моддаи 116. Ҳабси молу мулк

1. Ҳабси молу мулк ҷораи маҷбурии мурофиавӣ буда, аз номнависи молу мулк ва ба молик ё соҳиби он манъ кардани ихтиёрдорӣ ва дар ҳолатҳои зарурӣ истифода бурдани ин молу мулк иборат аст.

2. Ҳабси молу мулк барои таъмини даъвои граждани, иҷрои ҷазо дар намуди ҷарима ва ситонидани дигар пардохтҳои молумулкӣ ё эҳтимоли мусодираи молу мулк татбиқ карда мешавад. Мақомоти пешбурди парвандаи ҷиноятӣ бо ризои прокурор дар бораи ҳабси молу мулки гумонбаршуда, айбдоршаванда ё шахсоне, ки мувофиқи қонун барои кирдорашон аз ҷиҳати моддӣ ҷавобгаранд, ба суд дархост пешниҳод менамояд. Судя дар бораи ҳабси молу мулк қарор мебарорад. Дар муддати то се рӯзи корӣ баъд аз қабул кардани санади судӣ мақома, ки ба суд дархостро дар бораи ба ҳабс гирифтани молу мулк пешниҳод кардааст, нусхаи санади судиро ба мақоми ваколатдор барои ворид намудани маълумоти дахлдор ба Феҳристи ягонаи давлатии ўҳдадорихои таъминшуда ё Феҳристи ягонаи давлатии молу мулки ғайриманқул ва ҳуқуқҳо ба он ирсол менамояд (*Қонуни ҚТ аз 17.05.2018 № 1516, аз 2.01.2019 № 1556*).

3. Ҳабси молу мулк ва тартиб додани протокол тибқи қоидаҳои моддаҳои 35(2), 172 ва 173 Кодекси мазкур сурат мегирад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

4. Ҳабси молу мулке, ки мутобиқи замимаи Кодекси иҷрои ҷазои ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ашъи зарурати аввал ба ҳисоб меравад, мумкин нест.

5. Ҳабси молу мулк бо иштироки шахсони холис ва дар ҳолатҳои зарурӣ бо иштироки мутахассисе, ки арзиши онро муайян менамояд, сурат мегирад.

6. Молу мулки ба ҳабс гирифтара ситонидан ё бо салоҳияти шахсе, ки онро боздошт кардааст, барои нигоҳдошт ба намояндаи мақомоти худидоракунии маҳаллӣ, ташкилоти истифодаи манзил, молики ин молу мулк ё ба дигар шахсе, ки барои таъмини нигоҳдошти он мутассадӣ шудааст, супоридан мумкин аст, ки дар ин бора забонхат гирифта мешавад.

7. Ҳабси маблағи амонатҳо, суратҳисобҳои бонкӣ, коғазҳои қиматнок ҳама гуна амалиёти додугирифтҳо қатъ мекунад.

8. Ҳабси молу мулк бо қарори таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, таъиноти суд, судяе, ки парванда таҳти пешбурди онҳо қарор дорад, бекор карда мешавад, ба шарте, ки зарурат ба ин чора аз байн равад. Дар асоси қарори таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ё судя мақоми ваколатдор бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон маълумотро дар бораи бекор кардани ҳабси молу мулк ба Феҳристи ягонаи давлатии ўҳдадорихои таъминшуда ё Феҳристи ягонаи давлатии молу мулки ғайриманқул ва ҳуқуқҳо ба он ворид менамояд. Тартиби ворид намудани маълумотро ба феҳристҳои зикршуда Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад (*Қонуни ҚТ аз 2.01.2019 № 1556*).

Моддаи 117. Чарима

Барои иҷро накардани ўҳдадорихои мурофиавӣ, риоя накардани тартибот дар маҷлиси суд ба иштирокчиёни мурофиаи судии ҷиноятӣ бо тартиби муқаррарнамудаи моддаи 118 Кодекси мазкур ба миқдори то даҳ нишондиҳанда барои ҳисобҳо чарима таъин карда мешавад.

Моддаи 118. Тартиби таъини чарима ва ба ғоидаи давлат

гузаронидани маблағи гарав

1. Чарима дар ҳолатҳои пешбининамудаи моддаи 117 Кодекси мазкур аз ҷониби суд таъин карда мешавад.

2. Агар ўҳдадорихои мурофиавӣ иҷро нашуда, дар маҷлиси суд тартибот риоя нашуда бошад, қарори чарима таъин кардани суд, судяе, ки парвандаро баррасӣ мекунад, дар ҳамон маҷлиси суд қабул карда, дар ин бора таъинот (қарор) бароварда мешавад.

3. Агар ҳуқуқвайронкуниҳои дар моддаи 117 Кодекси мазкур пешбинишуда дар давраи тосудии пешбурди мурофиаи судии ҷиноятӣ содир шуда бошанд, таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор дар ин хусус протокол тартиб дода, онро ба суд ирсол мекунад. Протокол аз ҷониби судя дар давоми панҷ шабонарӯз бо даъвати шахси протоколро тартибдода ва шахсе, ки дар бораи ӯ протокол тартиб дода шудааст, баррасӣ карда мешавад. Ҳозир нашудани ҳуқуқвайронкунанда барои баррасии он монеъ шуда наметавонад.

4. Оид ба баррасии протокол судя дар бораи таъин кардан ё накардани чарима қарор мебарорад. Нусхаи қарор ба шахси протоколро тартибдода ва шахсе, ки нисбатан чарима таъин карда шудааст, фиристода мешавад.

5. Масъалаи ба ғоидаи давлат гузаронидани маблағи гарав дар ҳолатҳои пешбининамудаи қисми 4 моддаи 109 Кодекси мазкур аз ҷониби суд, судя дар маҷлиси суд бо баровардани таъинот (қарор) халлу фасл мешавад.

БОБИ 14. ШИКОЯТ ОВАРДАН АЗ АМАЛ (БЕАМАЛӢ) ВА ҚАРОРҲОИ ТАҲҚИҚБРАНДА, МУФАТТИШ, РОҲБАРИ МАҚОМОТИ

ТАФТИШОТ, ПРОКУРОР, СУД, СУДЯ ДАР МУРОФИАИ СУДИИ ЧИНОЯТӢ

(Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 [№ 1755](#))

Моддаи 119. Шикоят

1. Иштирокчиёни мурофияи судии чиноятӣ, инчунин шахсони дигаре, ки манфиати онҳо ҳалалдор шудааст, метавонанд бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур аз амал (беамалӣ) ва қарорҳои таҳқиқбаранда, муфаттиш, роҳбари мақомоти тафтишот, прокурор, суд, судя шикоят оваранд (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 [№ 1755](#)*).

2. Шикоят шифоҳӣ ва хаттӣ шуда метавонад. Шикояти шифоҳӣ дар протокол инъикос меёбад, ки ба он шикояткунанда ва шахси мансабдори шикоятро қабулкарда имзо мегузоранд.

3. Шикояти шифоҳии шахрванд, ки ҳангоми ӯро қабул кардани шахси мансабдори дахлдор арз шудааст, бо асосҳои умумӣ дар қатори шикоятҳои дар шакли хаттӣ пешниҳодгардида ҳал карда мешавад. Ба шикоят маводи иловагиро замима кардан мумкин аст.

Моддаи 119(1). Тартиби ирсол намудани шикояти шахси дастгиршуда ё таҳти ҳабс қарордошта

(Қонуни ҚТ аз 20.04.2021 [№ 1777](#))

1. Маъмурияти ҷойҳои дар ҳабс нигоҳ доштан ӯҳдадор аст фавран ба мақомоти пешбурди мурофияи чиноятӣ шикояти шахси дастгиршуда ё таҳти ҳабс қарордоштаро, ки ба унвони он ирсол гардидааст, супорад.

2. Маъмурияти ҷойҳои дар ҳабс нигоҳ доштан ӯҳдадор аст шикояти шахси дастгиршуда ё таҳти ҳабс қарордоштаро оид ба шиканча, дигар намудҳои муносибати бераҳмона, ғайриинсонӣ ё таҳқиқкунандаи шаъну шараф, инчунин оид ба амал ва қарори корманди мақомоти таҳқиқ ва муфаттиш на дертар аз се шабонарӯз ба прокурор ё суд, шикоят оид ба амал ва қарори прокурорро ба прокурори болоӣ ё суд супорад. Дигар шикоятҳо бояд дар ҳамин мӯҳлат пас аз ворид шудани онҳо ба маъмурияти ҷойҳои дар ҳабс нигоҳ доштан ба шахс ё мақоме, ки парвандаи чиноятӣ дар пешбурди он қарор дорад, супорида шаванд (*Қонуни ҚТ аз 20.04.2021 [№ 1777](#)*).

Моддаи 120. Мӯҳлати пешниҳоди шикоят

1. Аз амал (беамалӣ) ва қарори таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор, суд, судя дар тамоми давраи пешбурди таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ва муҳокимаи судӣ шикоят кардан мумкин аст.

2. Шикоят аз қарори рад кардани оғози парвандаи чиноятӣ ва қатъ кардани парвандаи чиноятӣ, ҳукм ва таъиноте, ки судҳои марҳилаи якум баровардаанд, дар мӯҳлати муайянкардаи Кодекси мазкур оварда мешавад.

Моддаи 121. Боздоштани иҷроӣ қарор вобаста ба шикоят

Шикоят бо тартиби мақарраркардаи Кодекси мазкур иҷроӣ қарореро, ки аз он шикоят оварда шудааст, бознамедорад, ба шарте ки дар Кодекси мазкур тартиби дигар пешбинӣ нашуда бошад.

Моддаи 122. Тартиби умумии баррасии шикоят

1. Баррасии шикоятро ба зиммаи прокурор ва судяе, ки аз амали онҳо шикоят кардаанд ва инчунин ба зиммаи шахси мансабдоре, ки қарори аз он шикоятшударо тасдиқ намудааст, вогузоштан манъ аст.

2. Прокурор ё судя дар чараёни баррасии шикоят вазифадоранд, ки ваҷҳҳои дар он овардашударо ҳамачониба санҷад, ҳангоми зарурат маводи иловагӣ талаб намояд ва бо хоҳиши аризадиханда вобаста ба амал ва қарори аз он шикоятшуда аз вай тавзеҳот гирад.

3. Прокурор ё судяе, ки шикоятро баррасӣ мекунад, вазифадор аст дар доираи ваколати худ барои барқарор намудани ҳуқуқи манфиатҳои қонунии поймолшудаи иштирокчиёни муҳофизатии ҷиноятӣ, инчунин дигар шахрвандон, корхона, ташкилот ва муассисаҳо чораҳо андешад.

4. Агар аз амал ё қарори ғайриқонунии шикоятшуда ба шахрванд зарари маънавӣ, ҷисмонӣ ё моддӣ расида бошад, ба ӯ бояд ҳуқуқҳои дар бораи ҷуброн ё бартараф кардани зарар ва тартиби татбиқи ин ҳуқуқ, ки боби 47 Кодекси мазкур пешбинӣ кардааст, фаҳмонда шавад.

Моддаи 123. Шикоят аз амал (беамалӣ) ва қарори мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ва прокурор

1. Аз амал (беамалӣ) ва қарори мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ба прокуроре, ки иҷроӣ қонунҳоро ҳангоми пешбурди тафтиши пешакӣ ва таҳқиқ назорат мекунад, шикоят кардан мумкин аст. Аз амал ва қарори прокурор ба прокурори болоӣ ва ё суд шикоят карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

2. Прокурор вазифадор аст, ки шикоятро дар давоми се шабонарӯз аз лаҳзаи гирифтани он баррасӣ кунад. Дар ҳолатҳои истисно, агар барои санҷиши шикоят зарурати талаб карда гирифтани маводи иловагӣ ё андешидани чораҳои дигар пеш ояд, мумкин аст, ки шикоят дар мӯҳлати то ҳафт шабонарӯз баррасӣ гардад ва дар ин бора шахси шикояткарда ва манфиатдор огоҳ карда мешаванд.

3. Дар натиҷаи баррасии шикоят қарори пурра ё қисман қонунгардонидани шикоят ба воситаи бекор кардан ё тағйир додани қарори шикоятшуда ё ин ки дар бораи рад намудани қонунгардонидани шикоят қарор қабул карда мешавад. Дар айни замон қарори қаблан қабулгардида тағйир дода намешавад, ба шарте, ки он боиси бад шудани вазъи шахсе гардад, ки шикоят карда ё ба манфиати он шахс шикоят арз шуда буд.

4. Шахси шикояткарда ва шахсони манфиатдор бояд аз қарори доир ба шикоят қабулгардида огоҳ карда шаванд.

Моддаи 124. Тартиби судии баррасии шикоят аз қарори прокурор

1. Агар шикоятӣ шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ аз ҷониби прокурор, прокурори болоӣ қонест нашуда бошад ва ё дар мӯҳлати муайянкардаи Кодекси мазкур ҳал нашуда бошад, онҳо ҳуқуқ доранд дар бораи рад кардани қабули аризаашон оид ба ҷиноят ё вайрон кардани қонун ҳангоми оғоз, боздоштан ё қатъ кардани парвандаи ҷиноятӣ ба суд шикоят кунанд (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

2. Шикоятро ба суди маҳалли ҷойгиршавии мақомоти прокуратура дар давоми як моҳ аз рӯзи гирифтани огоҳиномаи прокурор дар бораи рад намудани қонестгардонии он ё аз рӯзи гузаштани мӯҳлати як моҳи баъди додани шикоят, ба шарте, ки ба он ҷавоб нарасида бошад, арз кардан мумкин аст.

3. Шикоят аз ҷониби судя дар давоми даҳ шабонарӯз аз лаҳзаи ворид шудани он бо огоҳ намудани шикояткунанда, таҳқиқбаранда ё муфаттиш ва прокурор аз вақти баррасӣ дида баромада мешавад. Ба маҷлиси суд ҳозир нашудани шикояткунанда, таҳқиқбаранда ё муфаттиш ва прокурор ба баррасии шикоят монеъ шуда наметавонад, вале судя метавонад ҳозир шудани онҳоро ҳатмӣ шуморад. Прокурор ба суд маводи бо шикоят алоқамандро пешниҳод наметавонад. Дар оғози маҷлиси суд судя эълон мекунад, ки кадом шикоят баррасӣ мешавад, ба шахсони ба маҷлиси суд ҳозиршуда ҳуқуқ ва ӯҳдадорихоӣ онҳоро мефаҳмонад. Пас аз ин шикояткунанда, агар дар маҷлиси суд иштирок дошта бошад, шикояти худро асоснок мекунад, сипас дигар шахсони ба маҷлиси суд ҳозиршуда ақидаҳои худро баён мекунанд. Ба шикояткунанда иҷозати бо луқмапартӣ баромад кардан дода мешавад. Иштирокчиён ҳуқуқ доранд пас аз эълон кардани қарори суд, судя дар мӯҳлати як шабонарӯз бо протоколи маҷлиси суд шинос шаванд ва ба он дар ҳамин мӯҳлат эродҳо баён намоянд. Шинос шудан бо протокол бо имзои шахсони шиносшуда дар ҳуди протоколи маҷлиси суд тасдиқ карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

4. Судя шикоятро асоснок эътироф намуда, дар бораи қонест намудани шикоят ва бекор кардани қарор ё ин ки беқаноат мондани шикоят қарор мебарорад. Қарори судя дар бораи бекор кардани қарори рад кардани оғоз, боздоштан ё ин ки қатъ намудани парвандаи ҷиноятӣ барои иҷро ба прокурор раво карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

5. Судяе, ки шикоят аз қарори прокурорро баррасӣ кардааст, моҳиятан дар баррасии парванда ҳуқуқи иштирок кардан надорад (*Қонуни ҚТ аз 22.07.2013 № 982*).

Моддаи 125. Шикоят аз қарори суд ё эътироз ба он

1. Шикоят аз ҳукм, таъинот ва қарори суди марҳилаи якум, ки эътибори қонунӣ пайдо накардаанд ё эътироз ба он тибқи қоидаҳои боби 38 Кодекси мазкур оварда мешавад.

2. Шикоят ё эътирози аз нав дида баромадани ҳукм, таъинот ва қарори суди марҳилаҳои якум, кассатсионӣ ва назоратӣ, ки эътибори қонунӣ пайдо

кардаанд, тибқи қоидаҳои бобҳои 42 ва 43 Кодекси мазкур пешниҳод карда мешаванд.

ФАСЛИ V. ДИГАР МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

БОБИ 15. ДАЪВОИ ГРАЖДАНӢ ДАР ПАРВАНДАИ ЧИНОЯТӢ

Моддаи 126. Даъвои гражданӣ, ки дар парвандаи чиноятӣ баррасӣ карда мешавад

1. Дар парвандаи чиноятӣ даъвои граждании шахси воқеӣ ва ҳуқуқӣ, ҳамчунин прокурор ва мақомоти махсусгардонидашудаи мубориза бо коррупсия оид ба рӯёнидани зараре, ки дар натиҷаи содир кардани чиноят расонида шудааст, мавриди баррасӣ қарор мегирад.

2. Даъвогар ҳангоми пешниҳоди даъвои граждани дар парвандаи чиноятӣ аз бочи давлатӣ озод карда мешавад.

3. Тобеияти судии даъвои граждани, ки аз парвандаи чиноятӣ бармеояд, тибқи тобеияти судии парвандаи чиноятӣ, ки дар он пешниҳод гардидааст, муайян карда мешавад.

4. Даъвои гражданӣ, ки аз парвандаи чиноятӣ бармеояд, тибқи қоидаҳои муайяннамудаи Кодекси мазкур исбот карда мешавад.

5. Агар муносибатҳои муурофиявие, ки аз даъвои граждани бармеоянд, дар асоси Кодекси мазкур танзим нашуда бошанд, меъёрҳои қонунгузории муурофиявии граждани истифода бурда мешаванд.

Моддаи 127. Пешниҳоди даъвои граждани

1. Шахсе, ки аз чиноят ё кирдори бо Кодекси чиноятӣ манъгардидаи шахси номукаллаф зарар дидааст ё намояндаи ӯ ҳуқуқ доранд аз лаҳзаи оғози парвандаи чиноятӣ то оғози тафтиши судӣ даъвои граждани арз кунад. Рад кардани қоньнагардонии даъвое, ки бо тартиби муурофияи граждани пешниҳод шудааст, даъвогарро аз ҳуқуқи дубора арз намудани ҳамон даъво оид ба парвандаи чиноятӣ маҳрум месозад.

2. Даъвои гражданиро ба таври шифоҳӣ ё хатӣ арз кардан мумкин аст. Арзи шифоҳӣ бо тартиби пешбиниамудаи қисми 2 моддаи 141 Кодекси мазкур дар протокол сабт мешавад.

3. Номаълум будани шахсе, ки бояд ба сифати айбдоршаванда ҷалб шавад, ба пешниҳоди даъвои граждани дар парвандаи чиноятӣ монеъ шуда наметавонад.

4. Шахсе, ки дар муурофияи чиноятӣ даъвои граждани арз накардааст, инчунин шахсе, ки даъвои ӯро суд бе муҳокима гузоштааст, ҳуқуқ дорад бо тартиби муурофияи граждани даъво кунад.

5. Барои ҳифзи манфиати давлат прокурор ҳуқуқ дорад дар муурофияи чиноятӣ даъвои граждани пешниҳод намояд.

Моддаи 128. Эътироф намудани даъвогари граждани

1. Агар аз маводи парвандаи ҷинояти муайян гардад, ки аз ҷиноят ё кирдори барои ҷамъият хавфноки шахси номукаллаф ба шахси воқеӣ ё шахси ҳуқуқӣ зарар расидааст, таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ё суд ба онҳо ё намояндагони онҳо ҳуқуқашонро дар бораи пешниҳоди даъвои граждани мефаҳмонанд.

2. Шахси воқеӣ ва ҳуқуқӣ, ки даъво арз кардааст, бо тартиби муқаррарнамудаи қисми 1 моддаи 44 Кодекси мазкур даъвогари граждани эътироф мешавад. Ба шахси пешниҳодкардаи даъво ва намояндаи ӯ қарори (таъиноти) эътироф кардани даъвогари граждани эълон карда, ҳуқуқи ӯхдадорихои пешбиниамудаи қисмҳои 4 ва 5 моддаи 44 ва қисми 3 моддаи 45 Кодекси мазкур фаҳмонда мешавад.

Моддаи 129. Рад кардани эътирофи даъвогари граждани

Агар барои пешниҳоди даъвои граждани ба шахси воқеӣ ё шахси ҳуқуқӣ, ки даъво арз кардааст, асосҳои пешбиниамудаи моддаи 127 Кодекси мазкур мавҷуд набоянд, ба эътирофи ӯ ба сифати даъвогари граждани ҷавоби рад дода, дар ин бора қарор ё таъиноти асоснок бароварда, ба ӯ ҳуқуқи шикоят кардан фаҳмонда мешавад. Дар тафтиши пешакӣ рад кардани эътироф ба сифати даъвогари граждани то оғози тафтиши судӣ ӯро аз ҳуқуқи пешниҳоди даъво дар суд маҳрум намесозад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

Моддаи 130. Ҷалб намудан ба сифати ҷавобгари граждани дар парвандаи ҷинояти

Дар сурати пешниҳод намудани даъвои граждани ба парвандаи ҷинояти ҳангоми муайян кардани шахсе, ки барои бо ҷиноят ё кирдори барои ҷамъият хавфноки шахси номукаллаф зарар расониданаш масъулият дорад, таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ё суд ӯро бо тартиби муқаррарнамудаи қисми 1 моддаи 54 Кодекси мазкур ба сифати ҷавобгари граждани ҷалб менамояд. Ба ҷавобгари граждани ё намояндаи ӯ қарор (таъинот) дар бораи ба сифати ҷавобгари граждани ҷалб шудан эълон карда, ҳуқуқҳои пешбиниамудаи қисми 2 моддаи 55 Кодекси мазкур фаҳмонда мешавад.

Моддаи 131. Татбиқи қоидаҳо дар бораи асосҳо, шартҳо, ҳаҷм ва тарзи рӯёнидани зарар

Ҳангоми баррасии даъвои граждани, ки дар парвандаи ҷинояти пешниҳод шудааст, асос, шарт, ҳаҷм ва тарзи рӯёнидани зарар мутобиқи меъёрҳои қонунгузори Чумхурии Тоҷикистон, инчунин тибқи санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, муайян карда мешавад.

Моддаи 132. Даст кашидан аз даъвои граждани

1. Шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ аз даъвои граждани арзкардааш ҳуқуқи даст кашиданро дорад.

2. Аризаи даъвогар дар бораи даст кашидан аз даъво ба протоколи амали тафтишӣ ва маҷлиси суд дохил карда мешавад. Агар даст кашидан аз даъво аз чониби даъвогар хаттӣ пешниҳод шуда бошад, он ба парванда ҳамроҳ карда мешавад.

3. Даст кашидан аз даъво аз чониби таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор дар ҳар лаҳзаи пешбурди таҳқиқи парвандаи ҷиноятӣ қабул гардида, дар ин бора қарор бароварда мешавад. Инчунин суд дар ҳар лаҳзаи муҳокимаи судӣ таъинот бароварда, то даромадани суд ба хонаи машваратӣ барои баровардани ҳукм аз даъво даст кашиданро қабул карда метавонад.

4. Қабули даст кашидан аз даъво боиси қатъ намудани пешбурди он гардида, даъвогари граҷданиро дар муруфиаи ҷиноятӣ ё граҷданӣ аз ҳуқуқи такроран пешниҳод кардани даъво ба ҳамон шахс ва бо ҳамон асос маҳрум месозад.

5. То даст кашидани даъвогар аз даъво таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ё суд вазифадоранд ба даъвогар оқибатҳои муқаррарнамудаи қисми 4 ҳамин моддаро фаҳмонанд.

6. Агар даст кашидани даъвогари граҷданӣ аз даъво хилофи қонун бошад ё ҳуқуқи манфиатҳои қонунан ҳифзшавандаи дигар шахсонро вайрон кунад, таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ё суд аз даъво даст кашидани даъвогарро қабул намеkunанд ва дар ин бора қарор ё таъиноти асоснок мебароранд.

Моддаи 133. Қарор оид ба даъвои граҷданӣ

1. Ҳангоми баровардани ҳукми айбдоркунӣ ё таъинот дар бораи чораи маҷбурий, ки хусусияти тиббӣ дорад, суд даъвои граҷданиро пурра ё қисман қонун мегардонад ё онро рад мекунад.

2. Ҳангоми қонун гардонидани даъвои граҷданӣ суд, судья ҳуқуқ дорад аз доираи талаботи даъво берун барояд, ба шарте, ки ҳаҷми он ба бандубасти ҷиноят ва чораи ҷазои гунаҳгорон таъсир нарасонад.

3. Ҳангоми баровардани ҳукми сафедкунанда, ҳамчунин баровардани таъинот ва қарори қатъ намудани парванда дар бораи татбиқи чораи маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ суд метавонад:

- қонун гардонидани даъвои граҷданиро рад кунад, ба шарте, ки ҳодисаи ҷиноят ё кирдори барои ҷамъият хавфноки айбдоршаванда ё иштироки судшаванда ё шахсе, ки нисбати ӯ масъалаи татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ ҳал карда мешаванд, содир намудани ҷиноят ё кирдори барои ҷамъият хавфнок муайян ва исбот карда нашуда бошад;

- даъворо бе баррасӣ монад, дар сурати аз сабаби мавҷуд набудани таркиби ҷиноят судшаванда сафед карда шуда бошад ё ин ки қатъ намудани парванда барои набудани асоси татбиқи чораи маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ, ки бо хусусияти кирдори аз чониби ӯ содиршуда ва вазъи худ барои ҷамъият хавфнок нест ва ба муолиҷаи маҷбурий мӯҳтоҷ намебошад;

- дар сурати имконнопазирии муайян кардани миқдори аниқи маблағи талаби даъво ба даъвогари граждани фаҳмонида мешавад, ки ӯ ҳуқуқ дорад, ба тариқи умумӣ бо даъвои граждани ба суд мурочиат намояд.

4. Ҳангоми қатъ намудани парванда бо асосҳои, ки дар сархатҳои сеюм-нӯҳуми қисми 1 моддаи 27 ва моддаи 28 Кодекси мазкур зикр гардидаанд, суд даъвои гражданиро бе баррасӣ мемонад.

5. Агар тибқи асосҳои пешбиниамудаи қисми 3 ҳамин модда парвандаи ҷиноятӣ дар давраи пешбурди тосудӣ қатъ гардида бошад, шахси воқеӣ ё ҳуқуқӣ ё намояндагони онҳо ҳуқуқ доранд бо тартиби муурофияи граждани даъво пешниҳод кунанд.

Моддаи 134. Таъмини иҷрои ҳукм дар қисми даъвои граждани

Дар сурати қонест гардонидани даъвои граждани суд ҳуқуқ дорад то эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукм дар бораи қабули чораи таъмини даъво, ба шарте, ки чунин қарор қаблан бароварда нашуда бошад, қарор қабул кунад.

Моддаи 135. Иҷрои ҳукм ва таъиноти суд дар қисми даъвои граждани

Ҳангоми аз ҷониби суд қонест гардонидани даъвои граждани ҳукм, инчунин таъинот дар бораи татбиқи чораи маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ дар қисми даъвои граждани бо тартиби пешбиниамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон "Дар бораи истехсолоти иҷро" амалӣ карда мешавад.

БОБИ 16. МҶҲЛАТ ВА ҲАРОҶОТИ МУРОФИАВӢ

Моддаи 136. Баҳисобгирии мӯҳлат

1. Мӯҳлати муқаррарнамудаи Кодекси мазкур бо соат, шабонарӯз, моҳ ва сол ба ҳисоб гирифта мешавад. Дар ҳисоби мӯҳлат соат ва рӯзе, ки ҷараёни мӯҳлат оғоз мегардад, ба ҳисоб гирифта намешавад. Ин қоида ба ҳисоби мӯҳлати дастгиркунӣ дахл надорад. Ба ҳисоби мӯҳлат, инчунин вақти ғайрикӯрӣ низ зам карда мешавад.

2. Дар ҳисоби мӯҳлат бо моҳ ё сол мӯҳлат дар рӯзи дахлдори моҳи охириин хотима меёбад, агар ин моҳ санаи дахлдор надошта бошад, мӯҳлат дар рӯзи охириини ҳамин моҳ ба охир мерасад. Агар ҳатми мӯҳлат ба рӯзи ғайрикӯрӣ рост ояд, рӯзи охириини мӯҳлат рӯзи кӯрии баъди он рӯз фарорасанда ба ҳисоб меравад, ба ғайр аз ҳолатҳои ҳисоби мӯҳлат ҳангоми дастгиркунӣ, ба ҳабс гирифтани, ҳабси хонагӣ ва мӯҳлати дар муассисаи тиббӣ будан.

3. Ҳангоми дастгиркунӣ мӯҳлат аз лаҳзаи татбиқи воқеии ин чора ба ҳисоб гирифта мешавад.

4. Мӯҳлат гузаронидашуда ба ҳисоб намеравад, ба шарте, ки шикоят ё дигар санад то гузашти мӯҳлат дар почта ва барои шахсони ба ҳабс гирифташуда ва ё дар муассисаи тиббӣ ҷойдода бошад, агар шикоят ё дигар ҳуҷҷатҳо то гузашти мӯҳлат ба маъмурияти маҳалли баҳабсгирӣ ё муассисаи тиббӣ супурда шуда бошанд. Вақти супурдани шикоят ё дигар ҳуҷҷатҳо ба почта аз рӯи мӯҳри почта ва вақти супурдани он ба маъмурияти маҳалли

нигоҳдории тахти ҳабс ё муассисаи тиббӣ тибқи сабти дафтархона ё шахси мансабдори ин муассисаҳо муайян карда мешавад.

5. Аз ҷониби шахси мансабдор риоя кардани мӯҳлати муайяншуда бо сабти дахлдор дар ҳуччати муурофиавӣ тасдиқ карда мешавад. Гирифтани ҳуччат, ки бояд ба иштирокчиёни муурофияи судии ҷиноятӣ супурда шавад, бо забонхати ба парванда ҳамроҳгардидаи онҳо тасдиқ мегардад.

Моддаи 137. Оқибатҳои гузаронидани мӯҳлат ва барқарор намудани он

1. Амалҳои муурофиавие, ки бо гузаштани мӯҳлат содир шудаанд, дар сурати барқарор карда нашудани мӯҳлат беъътибор доништа мешаванд.

2. Шахсе, ки ба барқарор намудани мӯҳлати гузаронидашуда манфиатдор аст, ба мақомоти пешбарандаи муурофияи судии ҷиноятӣ бо дархост ё хоҳиш мууроҷиат мекунад. Мутобиқи дархост ё хоҳиши шахси зикргардида иҷрои қароре, ки вобаста ба гузаштани мӯҳлати муқарраргардида шудааст, мумкин аст, то ҳалли масъалаи барқарор намудани мӯҳлати гузаронидашуда боздошта шавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

3. Мӯҳлати бо сабабҳои узрнок гузаронидашуда бояд бо қарори мақомоте, ки муурофияи судии ҷиноятиро пеш мебарад, бо дархост ё хоҳиши шахси манфиатдоре, ки мӯҳлатро гузаронидааст, барқарор карда шавад.

4. Дар хусуси рад кардани барқарор намудани мӯҳлати гузаронидашуда бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур шикоят овардан мумкин аст.

Моддаи 138. Харочоти муурофиавӣ

1. Харочоти муурофиавӣ аз маблағҳои зерин иборат аст:

- маблағи ба шохидон, ҷабрдидаҳо ва намояндагони онҳо, коршиносон, мутахассисон, тарҷумонҳо, шахсони холис барои пӯшонидани хароҷоташон ҳангоми ҳозир шудан ба маҳалли гузаронидани амали муурофиавӣ ва бозгашт, барои иҷораи манзил, инчунин масрафи шабонарӯзии пардохташуда;

- маблағи ба коршиносон, тарҷумонҳо, мутахассисон пардохташуда барои иҷрои ӯҳдадориҳои ҳангоми таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ё дар суд, ба ғайр аз ҳолатҳои, ки ин ӯҳдадориҳо бо тартиби супориши хизмати анҷом дода шудаанд;

- подоши кӯмаки ҳуқуқи ҳимоятгар дар сурати озод кардани гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда аз пардохти он ё иштироки ҳимоятгар дар таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ва дар суд тибқи таъинот, бе бастании созишнома бо мизоч;

- маблағи ба сифати кӯмакпулӣ ба айбдоршаванда пардохташуда, ки нисбат ба он ҷораи пешгирии бо роҳи дур кардан аз вазифа татбиқ шуда буд;

- маблағи барои нигоҳдорӣ ва интиқоли далелҳои шайъӣ масрафгардида;

- маблағи барои ҷустуҷӯи гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшаванда масрафгардида, ки аз тафтиш ё суд пинҳон карда шудааст (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*);

- маблағи барои гузаронидани экспертиза дар муассисаҳои эксперти масрафгардида;

- маблағи барои чораҳои дигари анҷом додани пешбурди парвандаи дахлдори ҷиноятӣ ё маводи дахлдор масрафгардида.

2. Харочоти мурофиавӣ ба депозити суд қабул карда, аз ҳисоби маблағҳои буҷети маҳаллӣ пардохта мешавад, ба шарте, ки Кодекси мазкур тартиби дигареро муқаррар накарда бошад.

3. Маблағҳои дар сарҳатҳои яқум - чорум ва ҳаштуми қисми 1 ҳамин модда зикргардида бо қарори таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор ё бо таъиноти (қарори) суд пардохта мешаванд.

Моддаи 139. Ситонидани харочоти мурофиавӣ

1. Харочоти мурофиавӣ аз маҳкумшудагон ситонида ё аз ҳисоби давлат пардохт мешавад.

2. Суд, судя ҳуқуқ доранд дар ҳолатҳои пешбиниамудай қисмҳои 4 ва 5 ҳамин модда, ба истиснои маблағи ба тарҷумон, инчунин ба ҷимоятгар пардохташуда, харочоти мурофиавиро аз маҳкумшуда ситонанд. Харочоти мурофиавиро ҳам аз маҳкумшудае, ки аз ҷазо озод карда шудааст, ҳам аз маҳкумшудае, ки дар ҳаққи ӯ ҷазо таъин нагардидааст, ситонидан мумкин аст.

3. Харочоти мурофиавӣ вобаста ба иштироки тарҷумон дар парванда аз ҳисоби давлат мебошад. Агар тарҷумон вазифаи худро тибқи супориши вазифагӣ анҷом дода бошад, музди меҳнати ӯ аз ҷониби давлат ба корхонае, ки ӯ кор мекунад, ҷуброн карда мешавад.

4. Агар гумонбаршуда ё айбдоршаванда аз ҷимоятгар даст кашада, вале он қонунгардонидани нашоуда, ҷимоятгар дар парванда тибқи таъинот иштирок дошта бошад, музди меҳнати ҷимоятгар бо тартиби муайянкардаи қонунгузорӣ ва Кодекси мазкур пардохта мешавад.

5. Дар ҳолати бо сарҳатҳои яқум ва дуюми қисми 1 моддаи 27 ва сарҳати дуюми қисми 1 моддаи 234 Кодекси мазкур сафед кардани судшаванда ё қатъ намудани парванда харочоти мурофиавӣ аз ҳисоби давлат пардохта мешавад. Агар судшаванда қисман сафед шуда бошад, суд ӯро ӯҳдадор мекунад харочоти мурофиавиро вобаста ба айбдоркуни, ки ӯ гунаҳгор дониста шудааст, пардозад.

6. Дар сурати бад будани вазъи молумулкии шахсе, ки аз ӯ харочоти мурофиавӣ бояд ситонида шавад, он аз ҳисоби давлат пардохта мешавад. Суд ҳуқуқ дорад маҳкумшударо пурра ё қисман аз пардохти харочоти мурофиавӣ озод кунад, ба шарте, ки он ба вазъи молумулкии шахсоне, ки таҳти парастории маҳкумшуда қарор доранд, таъсири ҷиддӣ расонад.

7. Суд оид ба парванда яқчанд судшавандаро гунаҳгор эътироф намуда, муайян мекунад, ки харочоти мурофиавӣ ба қадом андоза аз ҳар яки онҳо ситонида мешавад. Дар айни замон суд хусусияти гуноҳ, дараҷаи масъулият ва вазъи молумулкии маҳкумшударо ба инобат мегирад.

8. Оид ба парвандаи ҷиноятии ноболиғон суд метавонад пардохти харочоти муурофиавиро ба зиммаи падару модари ноболиғон ё шахсоне, ки онҳоро иваз мекунад, гузорад.

9. Ҳангоми сафед кардани судшаванда оид ба парвандаи айбдоркунии хусусӣ суд ҳуқуқ дорад харочоти муурофиавиро аз шахсе, ки мутобиқи шикоятӣ ӯ пешбурди парванда оғоз гардида буд, пурра ё қисман ситонад. Ҳангоми қатъ намудани парванда ба сабаби ошӣ шудани тарафҳо харочоти муурофиавӣ аз як ё аз ҳар ду тараф ситонида мешавад.

ҚИСМИ II. ҚИСМИ МАХСУС

ФАСЛИ VI. ПЕШБУРДИ ТОСУДИИ ПАРВАНДАИ ҶИНОЯТӢ

БОБИ 17. САБАБ ВА АСОСҲОИ ОҶОЗИ ПАРВАНДАИ ҶИНОЯТӢ

Моддаи 140. Асос ва сабабҳои оғози парвандаи ҷиноятӣ

Қонуни ҚТ аз 24.12.2022 [№ 1926](#)

1. Асоси оғоз кардани парвандаи ҷиноятӣ мавҷудияти маълумоти кофие мебошад, ки дар он аломатҳои таркиби ҷинояти дар қисми махсуси Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда дида мешаванд.

2. Сабабҳои оғози парвандаи ҷиноятӣ инҳо мебошанд:

- ариза дар бораи ҷиноят;
- ҳозир шудан бо иқрори гуноҳ;
- иттилооти шахси мансабдори корхона, муассиса ва ташкилот;
- иттилоот дар воситаҳои ахбори омма, аз ҷумла дар шабакаи интернет;
- аз ҷониби таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор бевосита ба даст овардани маълумоте, ки ба аломатҳои ҷиноят ишора мекунад (*Қонуни ҚТ аз 24.12.2022 № 1926*).

Моддаи 141. Ариза дар бораи ҷиноят

1. Ариза дар бораи ҷиноят шифоҳӣ ё хаттӣ шуда метавонад.

2. Аризаи хаттӣ бояд аз ҷониби шахси аризадиханда имзо гузошта шавад.

3. Аризаи шифоҳӣ ба протокол дохил карда шуда, ба он аризадиханда ва шахси мансабдори мақомоти таҳқиқ, муфаттиш ё прокуроре, ки аризаро қабул кардаанд, имзо мегузоранд.

4. Протокол бояд маълумотро дар бораи аризадиханда, маҳалли истиқомат ва кор, инчунин ҳуҷҷатҳои шахсии ӯ дар бар гирад.

5. Аризадиханда дар бораи ҷавобгарии ҷиноятӣ оид ба дидаю дониста расонидани хабари бардурӯғ огоҳонида, дар протокол сабт ва бо имзоаш тасдиқ карда мешавад.

6. Ариза, мактуб ё дигар иттилооти беном, беимзо ё бо имзои қалбаки ё аз номи шахси сохта навишташуда барои оғози парвандаи ҷиноятӣ асос шуда наметавонад.

Моддаи 142. Ҳозир шудан бо иқрори гуноҳ

1. Ҳозир шудан бо иқрори гуноҳ иттилооти ихтиёрии шахс дар бораи ҷинояти содирнамудааш, ки ба мақомоти таъқиби ҷиноятӣ маълум нест, ҳисобида мешавад, ба шарте, ки ин шахс ҳанӯз гумонбар нашуда ё айбдоркунӣ дар содир намудани ҷиноят пешниҳод нагардида бошад.

2. Аризаи иқрори гуноҳ ба тарзи шифоҳӣ ё хаттӣ дода мешавад ва бояд аз тарафи аризадиханда ба мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор супорида шавад.

3. Аризаи шифоҳӣ ба протокол дохил карда шуда, мазмунаш пурра инъикос мегардад. Протокол аз ҷониби шахси бо иқрори гуноҳ ҳозиршуда ва мансабдоре, ки онро қабул кардааст, имзо карда мешавад.

Моддаи 143. Иттилооти шахси мансабдори корхона, муассиса ва ташкилот дар бораи ҷиноят

1. Иттилооти шахси мансабдори корхона, муассиса ва ташкилот дар бораи ҷиноят бояд дар шакли хаттӣ пешниҳод карда шавад.

2. Ба иттилоот мумкин аст ҳуҷҷат ва дигар маводи тасдиқкунандаи ҳолатҳои содир намудани ҷиноят замима шаванд.

Моддаи 144. Иттилооти воситаҳои ахбори омма

1. Иттилоот дар воситаҳои ахбори омма, аз ҷумла дар шабакаи интернет барои оғози парвандаи ҷиноятӣ асос шуда метавонад, ба шарте ки он асоси воқеӣ дошта, дар рӯзнома ё маҷалла дарҷ гардида ё ба воситаи радио ва телевизион пахш шуда бошад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755, аз 24.12.2022 № 1926*).

2. Шахси мансабдори воситаи ахбори омма, ки иттилоотро дар бораи ҷиноят дарҷ ва ё пахш кардааст, бо талаби шахси барои оғози парвандаи ҷиноятӣ ваколатдор вазифадор аст, ки ҳамаи ҳуҷҷатҳо ва маводи дар ихтиёраш будаи тасдиқкунандаи иттилооти пахшшударо дастрас кунад, инчунин шахси пешниҳодкардаи ин маълумотро, ба ғайр аз ҳолатҳои, ки ин шахс онро бо шартӣ маҳфуз доштани манбаи иттилоот додааст, номбар кунад.

Моддаи 145. Ҳатмӣ будани қабул ва баррасии аризаю иттилоот дар бораи ҷиноят

1. Мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ва прокурор вазифадоранд дар бораи ҳама гуна ҷинояти тайёршаванда, содиршаванда ва содиршуда аризаю иттилоотро қабул ва баррасӣ намоянд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

2. Ба аризадиханда дар бораи ба қайд гирифтани ариза ё иттилоот дар бораи ҷиноят бо сабти номи шахсе, ки ариза ё иттилоотро қабул кардааст ва вақти ба қайд гирифтани он ҳуҷҷат дода мешавад.

3. Аз беасос даст кашидан аз қабули ариза ё иттилоот дар бораи ҷиноят ба прокурор ё суд бо тартиби муқаррарнамудаи моддаҳои 122, 123 ва 124 Кодекси мазкур шикоят кардан мумкин аст.

4. Ариза ва иттилоот дар бораи ҷиноят, ки ба суд ворид шудааст, барои ҳалли масъалаи оғози парвандаи ҷиноятӣ ба прокурор раво карда, аризадиханда огоҳ карда мешавад.

5. Қарор оид ба ариза ва иттилоот дар бораи ҷиноят бояд дар мӯҳлати на дертар аз се шабонарӯз аз лаҳзаи гирифтани ариза ва иттилоот қабул карда шавад. Дар ҳолатҳои зарурӣ прокурор барои гирифтани баёноти иловагии шахси аризадиханда, талаб карда гирифтани ҳуҷҷатҳо, азназаргузаронии ҷои ҳодиса ин мӯҳлатро то даҳ шабонарӯз дароз карда метавонад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

6. Дар мавриди гирифтани ариза ё иттилоот дар бораи ҷиноят ё бевосита ошкор кардани ҷиноят мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, сардори воҳиди таҳқиқ, муфаттиш, сардори воҳиди тафтишот ё прокурор яке аз қарорҳои зайлро қабул мекунад:

- дар бораи оғози парвандаи ҷиноятӣ;
- дар бораи рад кардан аз оғози парвандаи ҷиноятӣ;
- дар бораи аз рӯи тобеияти тафтишӣ раво кардани ариза ё иттилоот.

7. Оид ба қарори нисбат ба ариза ё иттилооти қабулшуда ба шахс, корхона, муассиса, ташкилот ё шахси мансабдоре, ки аз онҳо ариза ё иттилоот расидааст, хабар дода, ба онҳо ҳуқуқи шикоят кардан аз қарор фаҳмонда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

8. Дар сурати аз рӯи тобеияти тафтишӣ раво кардани ариза ё иттилоот мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор вазифадоранд барои пешгирии ё рафъи ҷиноят, ҳамчунин тақвияти изи ҷиноят чораҳо андешанд.

БОБИ 18. ТАРТИБИ ОҒОЗИ ПАРВАНДАИ ҶИНОЯТӢ

Моддаи 146. Оғози парвандаи ҷиноятӣ айбдоркунии умумӣ

1. Ҳангоми мавҷуд будани асосҳои пешбиниқардаи моддаи 140 Кодекси мазкур таҳқиқбаранда, муфаттиш, прокурор дар бораи оғози парвандаи ҷиноятӣ қарор қабул мекунад.

2. Дар қарор вақт ва маҳалли қабули он, аз ҷониби кӣ қабул карда шудани он, сабаб ва асосҳо барои оғози парванда, моддаи Кодекси ҷиноятӣ, ки тибқи он парвандаи ҷиноятӣ оғоз шудааст, инчунин самти минбаъдаи парванда нишон дода мешавад. Нусхаи қарор дар бораи оғози парвандаи ҷиноятӣ феврал ба прокурор фиристода шуда, шахсе, ки нисбат ӯ парвандаи ҷиноятӣ оғоз гардидааст, бо он шинос карда шуда, ба аризадиханда хабар дода мешавад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

Моддаи 147. Оғози парвандаи ҷиноятии айбдоркунии хусусӣ-умумӣ

1. Парвандаҳои ҷиноятҳои пешбиникардаи қисми 3 моддаи 24 Кодекси мазкур аз ҷониби таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор тибқи муқаррароти Кодекси мазкур, танҳо бо аризаи ҷабрдида оғоз гардида, дар сурати ошғи шудани ҷабрдида бо айбдоршаванда мутобиқи муқаррароти Кодекси мазкур ҳал карда мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

2. Дар ҳолатҳои истисно, агар парванда дар бораи ягон ҷинояти пешбиникардаи қисми 3 моддаи 24 Кодекси мазкур дорои аҳамияти махсуси ҷамъиятӣ бошад ё ҷабрдида оид ба ҳамин парванда бо сабаби вазъи оҷизонаи худ, вобастагӣ аз айбдоршаванда ва ё дигар сабабҳо ба ҳимояи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии худ қодир набошад, прокурор ҳуқуқ дорад бе аризаи ҷабрдида парвандаи ҷиноятӣ оғоз кунад. Чунин парванда бо сабаби ошғи шудани ҷабрдида бо айбдоршаванда тибқи муқаррароти Кодекси мазкур ҳал карда мешавад.

Моддаи 148. Равон кардани парвандаи оғозшуда

Пас аз қабули қарор дар хусуси оғози парванда:

- мақомоти таҳқиқ оид ба парвандаҳое, ки пешбурди тафтиши пешакиашон ҳатмист, баъди иҷрои амалҳои тафтиши таъхирнопазир аз ҷониби таҳқиқбаранда парвандаро барои пешбурди тафтиши пешакӣ фиристода, аз рӯи парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои пешбиникардаи қисми 1 моддаи 154 Кодекси мазкур бошад, таҳқиқ мегузаронад;

- муфаттиш баъди қабули парвандаи ҷиноятӣ ба пешбурди тафтиши пешакӣ шурӯъ мекунад;

- прокурор парвандаи ҷиноятиро барои пешбурди тафтиши пешакӣ ба муфаттиш ё таҳқиқбаранда равон мекунад ё худаш ба пешбурди тафтиши пешакӣ шурӯъ мекунад.

Моддаи 149. Рад кардан аз оғози парвандаи ҷиноятӣ

1. Ҳангоми мавҷуд набудани асос барои оғози парвандаи ҷиноятӣ мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор оид ба рад кардан аз оғози парвандаи ҷиноятӣ қарори асоснок мебароранд.

2. Нусхаи қарор дар бораи рад кардан аз оғози парвандаи ҷиноятӣ дар мӯҳлати се шабонарӯз ба шахс, корхона, муассиса, ташкилот ё мансабдоре, ки аз он ариза ё иттилоот гирифта шудааст, равон карда мешавад.

3. Дар айни замон ба онҳо бояд ҳуқуқҳоиашон ва тартиби шикоят кардан аз қарор фаҳмонда шаванд.

4. Аз қарор дар бораи рад кардан аз оғози парвандаи ҷиноятӣ дар давоми чордаҳ шабонарӯз аз лаҳзаи гирифтани нусхаи қарор ба прокурор ва дар хусуси аз ҷониби прокурор рад кардан аз қоненъ гардонидани шикоят бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси мазкур ба прокурори болоӣ ё суд шикоят кардан мумкин аст.

5. Ҳангоми рад кардан аз оғози парвандаи ҷиноятӣ дар бораи ҷинояте, ки вобаста ба содир шудани он иттилоъ аз шахс гирифта шудааст, прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда масъалаи оғози парвандаи ҷиноятиро вобаста ба иттилои бардурӯғи шахс дида мебароянд.

6. Иттилооте, ки дар бораи содир намудани ҷиноят дар воситаҳои ахбори омма чоп гардида, дар рафти тафтиш тасдиқи худро наёфтааст, дар ҳамон воситаи ахбори омма дар ин бора раддия чоп карда мешавад.

Моддаи 150. Назорати прокурор чихати қонунӣ будани оғози парвандаи ҷиноятӣ

Прокурор ҳангоми амалӣ гардонидани назорат чихати қонунӣ будани оғози парвандаи ҷиноятӣ ҳуқуқ дорад:

- мӯҳлати баррасии ариза ё иттилоотро бо тартиби пешбиниамудаи қисми 5 моддаи 145 Кодекси мазкур дароз намояд;

- қарори мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурори поёниро дар хусуси рад намудан аз оғози парвандаи ҷиноятӣ бекор карда, маводро барои санҷиши иловагӣ ирсол намояд;

- қарори мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурори поёниро дар хусуси оғози парвандаи ҷиноятӣ бекор кунад ва оғози парвандаи ҷиноятиро рад намояд;

- қарори мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурори поёниро дар хусуси рад кардан аз оғози парвандаи ҷиноятӣ бекор кунад ва парвандаи ҷиноятиро оғоз намояд;

- қарори мақомоти таҳқиқ, таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурори поёниро дар хусуси оғози парвандаи ҷиноятӣ бекор кунад ва парвандаи ҷиноятиро, агар оид ба он амалҳои тафтишӣ анҷом дода шуда бошанд, қатъ кунад.

ФАСЛИ VII. ТАҲҚИҚ ВА ТАФТИШИ ПЕШАКӢ

БОБИ 19. ТАҲҚИҚ

Моддаи 151. Таҳқиқи парвандаҳои ҷиноятӣ

Таҳқиқи парвандаҳои ҷиноятӣ дар хусуси ҷиноятҳои пешбинишуда дар моддаҳои 119, 120, 125 қисми 1, 126, 131 қисми 1, 171, 195 қисми 4, 213 қисми 1, 230, 232, 234, 235, 237 қисми 1, 238, 242 қисми 1, 243, 244 қисми 1, 252 қисми 1, 254 қисми 1, 255 қисми 1, 256, 259 қисми 1, 286 қисми 1, 294, 341, 342 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи мақомоти таҳқиқ анҷом дода мешавад.

Моддаи 152. Фаъолияти мақомоти таҳқиқ

Фаъолияти мақомоти таҳқиқ вобаста ба амалиёташон бо парвандаҳое, ки доир ба онҳо пешбурди тафтиши пешакӣ ҳатмист ё ин ки бо парвандаҳое, ки доир ба онҳо пешбурди тафтиши пешакӣ ҳатмӣ нест, фарқ мекунад.

Моддаи 153. Фаъолияти мақомоти таҳқиқ дар мавриди парвандаҳое, ки доир ба онҳо тафтиши пешакӣ ҳатмист

1. Дар сурати мавҷуд будани аломатҳои ҷинояте, ки доир ба он пешбурди тафтиши пешакӣ ҳатмист, мақомоти таҳқиқ ҳуқуқ дорад парвандаи ҷиноятиро оғоз намояд. Таҳқиқбаранда қоидаҳои Кодекси мазкурро ба роҳбарӣ гирифта, ҳаракатҳои таъхирнопазири тафтишӣ ва дигар амалҳои муҳофизатиро барои муқаррар ва мустаҳкам намудани изҳои ҷиноят мегузаронад, ҷунончи: азназаргузаронӣ, ёфта гирифтани, кофтуков, ҳабси муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигаре, ки тавассути шабакаҳои алоқавӣ барқӣ ва алоқавӣ почта интиқол мешаванд, гӯш кардан ва сабти гуфтугӯ, нишон додан барои шинохтан, шаҳодаткунонӣ, дастгиркунӣ ва пурсиши гумонбаршуда, ҷабрдида ва шохидон (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

2. Оид ба ҷинояти ошкоршуда ва оғози парвандаи ҷиноятӣ феврал ба прокурор хабар медиҳад.

3. Пас аз иҷро намудани амалҳои таъхирнопазири тафтишӣ, вале на дертар аз даҳ шабонарӯз аз рӯзи оғози парванда мақомоти таҳқиқ вазифадор аст парвандаро ба муфаттиш супорад.

4. Баъд аз он ки парванда ба муфаттиш супорида шуд, мақомоти таҳқиқ амалҳои тафтишӣ ва ҷорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ бо супориши муфаттиш анҷом дода метавонад. Дар сурати ба муфаттиш супорида шудани парвандае, ки оид ба он ошкор кардани шахси содиркунандаи ҷиноят муяссар нашудааст, мақомоти таҳқиқ вазифадор аст барои муқаррар намудани шахси ҷиноятро содиркарда ҷорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯиро давом дода, муфаттишро аз натиҷаҳои бадастоварда хабардор кунад (*Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 692*).

Моддаи 154. Тартиби таҳқиқи парвандаҳои ҷиноятӣ, ки пешбурди тафтиши пешакӣ онҳо ҳатмӣ нест

1. Оид ба парвандаи ҷиноятӣ, ки пешбурди тафтиши пешакӣ ҳатмӣ нест, мақомоти таҳқиқ парвандаро оғоз мекунад ва барои муқаррар намудани ҳолатҳое, ки бояд оид ба парвандаи ҷиноятӣ исбот карда шаванд, ҳамаи ҷораҳои пешбиниқардаи Кодекси мазкурро меандешад.

2. Оид ба парвандаи ҷиноятӣ, ки пешбурди тафтиши пешакӣ ҳатмӣ нест, маводи таҳқиқ барои дар суд баррасӣ намудани парванда асос мегардад.

3. Дар сурати мавҷуд будани асосҳои дар боби 46 Кодекси мазкур пешбинишуда мақомоти таҳқиқ пешбурди суръатнокро анҷом медиҳад.

Моддаи 155. Мӯҳлати пешбурди таҳқиқ

1. Оид ба парвандае, ки пешбурди тафтиши пешакӣ ҳатмӣ нест, пешбурди таҳқиқ бояд дар мӯҳлати на дертар аз понздаҳ шабонарӯз аз рӯзи оғози парвандаи ҷиноятӣ то рӯзи ба прокурор барои ба суд равон кардан ё то рӯзи қатъ кардани пешбурди парванда тамом карда шавад.

2. Ба мӯҳлати пешбурди таҳқиқ муддате, ки дар давоми он таҳқиқ бо асосҳои пешбиниқардаи Кодекси мазкур боздошта шуда буд, дохил намешавад.

3. Мӯҳлати бо қисми 1 ҳамин модда пешбинишудаи пешбурди таҳқиқ мумкин аст аз тарафи прокурор ё муовини ӯ дароз қарда шавад, вале на зиёдтар аз понздаҳ шабонарӯз.

4. Дар ҳолатҳои истисноӣ мӯҳлати пешбурди таҳқиқи парванда мумкин аст тибқи қоидаҳои муқаррарқардаи моддаи 168 Кодекси мазкур дароз қарда шавад.

Моддаи 156. Ҳолатҳои истисноии пешбурди ҳатмии тафтиши пешакӣ

Оид ба парвандаи ҷиноятӣ, ки доир ба он тибқи қоидаҳои муқаррарқардаи Кодекси мазкур тафтиши пешакӣ ҳатмӣ нест, ба шарте, ки ҷиноят аз тарафи ноболиғ, шахси номуқаллаф ё баъди содиркунии ҷиноят ба бемории рӯҳӣ гирифтورشуда содир қарда шуда бошад, ҳатман тафтиши пешакӣ гузаронида мешавад.

Моддаи 157. Анҷом додан ва боздоштани таҳқиқ

1. Таҳқиқи парвандае, ки доир ба он пешбурди тафтиши пешакӣ ҳатмист, бо тартиб додани қарор дар бораи ба муфаттиш раво қардани парванда анҷом меёбад.

2. Таҳқиқи парвандае, ки доир ба он пешбурди тафтиши пешакӣ ҳатмӣ нест, бо тартиб додани фикри айбдорқунӣ ё қарори қатъ қардани парванда анҷом меёбад.

3. Дар сурати мавҷуд будани яке аз асосҳои пешбинишудаи моддаи 234 Кодекси мазкур, мақомоти таҳқиқ парвандаро бо қарори асоснок қатъ намуда, нусхаи онро дар муддати як шабонарӯз ба прокурор раво мекунад.

4. Дар сурати қатъ қарда шудани парванда нисбати даъватшаванда мақомоти таҳқиқ дар муддати ҳафт шабонарӯз дар ин хусус ба комиссариати ҳарбии ноҳиявӣ (шаҳрӣ) хабар медиҳад.

5. Дар мавридҳои дигар фикри айбдорқунӣ тартиб дода, бо якҷоягии ҳамаи маводи таҳқиқ парвандаи ҷиноятӣ ба прокурор барои тасдиқ пешниҳод қарда мешавад.

6. Дар сурати мавҷуд будани яке аз асосҳои пешбиниқардаи моддаи 230 Кодекси мазкур мақомоти таҳқиқ ҳуқуқ дорад пешбурди парвандаеро, ки доир ба он тафтиши пешакӣ ҳатмӣ нест, боздорад. Дар бораи боздоштани таҳқиқ қарор бароварда, нусхаи он дар муддати як шабонарӯз ба прокурор раво қарда мешавад.

Моддаи 158. Вақолатҳои прокурор оид ба назорати пешбурди таҳқиқ

Прокурор дар рафти назорати иҷрои қонунҳо ҳангоми пешбурди таҳқиқ ҳуқуқ дорад:

- аз мақомоти таҳқиқ маводи таҳқиқро талаб қарда гирад;

- парвандаи ҷиноятӣ оғоз намояд;
- парвандаи оғозшударо барои пешбурди тафтиши пешакӣ равон кунад;
- ваколатҳои дигарро, ки Кодекси мазкур муқаррар кардааст, амалӣ гардонад.

БОБИ 20. ШАРТҲОИ УМУМИИ ТАФТИШИ ПЕШАКӢ

Моддаи 159. Мақомоти тафтиши пешакӣ

1. Тафтишоти парвандаҳои ҷиноятӣ мутобиқи тобеияти тафтишии пешбининамудаи Кодекси мазкур аз ҷониби муфаттишони мақомоти прокуратура, қорҳои дохилӣ, амнияти миллӣ, мубориза бо коррупсия, назорати маводи нашъаовар анҷом дода мешавад.

2. Прокурор ҳуқуқ дорад ҳама гуна парвандаҳои ҷиноятиро мувофиқи тартиби пешбининамудаи моддаҳои 161, 168 ва 169 Кодекси мазкур ба пешбурди худ қабул намояд (*Қонуни ҚТ аз 22.07.2013 № 983*).

Моддаи 160. Пешбурди ҳатмии тафтиши пешакӣ

1. Тафтиши пешакии ҳамаи парвандаҳои ҷиноятӣ ба истиснои парвандаҳои ҷиноятӣ дар моддаи 151 Кодекси мазкур зикр шуда, ҳатмӣ мебошад.

2. Тафтиши пешакии ҳамаи парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои содиркарда тавассути ноболиғон ё шахсоне, ки бинобар камбудии ҷисмонӣ ё рӯҳӣ наметавонанд ҳуқуқашонро ба ҳимояи худ татбиқ намоянд, ҳатмӣ мебошад.

Моддаи 161. Тобеияти тафтиши пешакии парвандаҳои ҷиноятӣ

1. Тафтиши пешакии парвандаҳои ҷиноятӣ аз ҷониби мақомоти дар қисми 1 моддаи 159 нишондодашуда, анҷом дода мешавад.

2. Тафтиши пешакии парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои, ки дар моддаҳои 104-109, 121-124, 127-130, 1301, 131 қисмҳои 2 ва 3, 132, 133, 137, 137(1), 138, 141-164, 168-170, 172-178, 183, 185-188, 190, 191, 198, 199, 207-211, 217, 220-229, 231, 233, 236, 245 қисми 1, қисми 2 бандҳои "а", "б", "в", 246, 251, 257, 258, 261, 263, 274, 276, 286 қисмҳои 2 ва 3, 2, 287-291, 295-297, 298-304, инчунин моддаҳои 314-317, 322, 323, агар ин қирдор хусусияти коррупсионӣ надошта бошад, моддаҳои 328-332, 334(1), 338, 343-365, 368-393, 398-405 Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудаанд, аз тарафи муфаттиши мақомоти прокуратура бурда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755, аз 24.02.2017 № 1381, аз 04.07.2020 № 1702, аз 24.12.2022 № 1926*).

3. Тафтиши пешакии парвандаҳоро оид ба ҷиноятҳои, ки аз тарафи судя, прокурор, муфаттиш ё шахси мансабдори мақомоти қорҳои дохилӣ ва гумрук, агентии мубориза бо коррупсия ва назорати маводи нашъаовар содир шудаанд, инчунин нисбат ба онҳо ҳангоми иҷрои вазифаи хизматӣ содир гардидаанд, ба истиснои ҷиноятҳои, ки дар қисми 7 моддаи мазкур пешбинӣ гардидаанд, муфаттишони мақомоти прокуратура мегузаронанд. Тафтиши пешакии парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта, ки бо тафтиши

парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои дар ҳамин қисм ва қисми 2 моддаи мазкур пешбинигардида алоқаманд мебошанд, аз тарафи муфаттишони мақомоти прокуратура гузаронида мешавад (*Қонуни ҚТ аз 22.07.2013 № 983*).

4. Тафтиши пешакии парвандаҳоро оид ба ҷиноятҳое, ки аз тарафи хизматчиҳои ҳарбӣ, шахси ўҳдадори ҳарбӣ, ки ба ҷамъомади ҳарбӣ даъват мешавад, инчунин аз ҷониби ҳайати ғайринизомии Қувваҳои Мусаллаҳи Тоҷикистон вобаста ба адои вазифаи хизматӣ ё дар ҳудуди қисми ҳарбӣ содир гаштаанд, муфаттишони прокуратураи ҳарбӣ мегузаронанд.

5. Тафтиши пешакии парвандаҳоро оид ба ҷиноятҳое, ки дар моддаҳои 179-182, 184, 189, 218, 287-290, 298-313, 335, 336, 395-397 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудаанд, аз тарафи мафаттишони мақомоти амнияти миллии гузаронида мешавад (*Қонуни ҚТ аз 23.12.2021 № 1810, аз 24.12.2022 № 1926*).

6. Тафтиши пешакии парвандаҳо оид ба ҷиноятҳое, ки дар моддаҳои 314, 316, 319-322 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудаанд низ аз тарафи муфаттишони мақомоти амнияти миллии гузаронида мешавад, ба шарте, ки онҳо бо тафтиши дигар парвандаҳои ҷиноятӣ, ки дар тобеияти тафтишии ин мақомотанд, алоқаманд бошанд.

7. Тафтиши пешакии парвандаҳо оид ба ҷиноятҳое, ки дар моддаи 245 қисми 2 банди "г", қисмҳои 3 ва 4, моддаҳои 246, 247 қисми 2 банди "г", қисмҳои 3 ва 4 ба шарте, ки ин кирдорҳо бо истифодаи ваколати мансабӣ содир шуда бошанд, моддаҳои 257, 258, 259, 259(1), 260, 260(1), 261, 262, 264, агар ин кирдор аз ҷониби роҳбари корхона, муассиса ва ташкилоти дигар қатъи назар аз шакли моликият содир шуда бошад, моддаҳои 265, 268, 269, 270, 271, моддаи 273 қисми 3 банди "в", ба шарте ин кирдорҳо бо истифодаи ваколати мансабӣ содир шуда бошад, моддаҳои 274, 278, 279, 280, 287, моддаи 289 қисми 3 банди "б", агар ин кирдор бо истифодаи ваколатҳои мансабӣ содир шуда бошад, қисми 4, агар дар гурӯҳи муташаккил субъекти ҷинояти коррупсионӣ иштирок дошта бошад, моддаи 291 қисми 2 банди "б", моддаҳои 292, 293, 295, 296, 314 -317, агар ин кирдорҳо хусусияти коррупсионӣ дошта бошанд, моддаҳои 318- 321, 323-327, 338(1) 340(1), 345 қисми 3, агар ин кирдорҳо бо истифодаи ваколатҳои мансабӣ содир шуда бошанд, моддаҳои 348, 349, 359 қисмҳои 2 ва 3, ба шарте, ки ин кирдорҳо аз ҷониби субъекти ҷинояти хусусияти коррупсионидошта содир шуда бошанд, моддаҳои 360, 363 ва 391 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, агар ин кирдорҳо хусусияти коррупсионӣ дошта бошанд, аз тарафи муфаттишони мақомоти махсусгардонидашудаи мубориза бо коррупсия гузаронида мешавад. Тафтиши пешакии парвандаҳо дар ҳаққи судяҳо, прокурорҳо, муфаттишон, кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ (аз ҷумла кормандони мақомоти мубориза бо коррупсия), оид ба ҷиноятҳое, ки дар ҳамин қисм пешбинӣ шудаанд, аз тарафи муфаттишони мақомоти махсусгардонидашудаи мубориза бо коррупсия гузаронида мешавад. Дар ҳолати аз тарафи мақомоти махсусгардонидашудаи мубориза бо коррупсия ошкор намудани ҷиноятҳои дар ҳамин қисм пешбинигардида, ки аз ҷониби хизматчиёни ҳарбӣ, инчунин ўҳдадорони ҳарбии ба ҷамъомади ҳарбӣ даъват кардашуда содир гардида

бошанд, тафтиши пешакии парвандаҳо аз тарафи муфаттишони ҳамин мақомот бурда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755, аз 23.11.2015 № 1229*).

8. Тафтиши пешакии парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои дар моддаҳои 143-164, 244-297- и Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда, ки бо тафтиши парванда оид ба ҷиноятҳои дар қисми 7 моддаи мазкур пешбинигардида алоқаманд мебошанд, аз тарафи муфаттишони мақомоти махсусгардонидашудаи мубориза бо коррупсия гузаронида мешавад.

9. Тафтиши пешакии парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои дар моддаҳои 181, 200, 201, 202, 202(1), 202(2), 206(1), 245, 246, 251, 257, 258, 261, 263-268, 273-280, 286 қисми 1, 287-291, 323-325 пешбинишудаи Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин ҷиноятҳои, ки дар қисмҳои 2-7 моддаи мазкур дарч нагардидаанд, аз тарафи муфаттишони мақомоти корҳои дохилӣ гузаронида мешавад. Тафтиши пешакии парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои дар моддаҳои 314, 316, 340, 346, 347, 352, 353 пешбинишудаи Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин аз тарафи муфаттишони мақомоти корҳои дохилӣ гузаронида мешавад, ба шарте, ки онҳо бо тафтиши парвандаҳои дигари ҷиноятӣ, ки дар тобеияти ин мақомотанд, алоқаманд бошанд (*Қонуни ҚТ аз 04.07.2020 № 1702*).

10. Тафтиши пешакии парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои, ки ноболиғон ё шахсоне содир кардаанд, ки бинобар иллати ҷисмонӣ ё рӯҳӣ ҳуқуқи ҳудро ҳимоя карда наметавонанд, аз тарафи муфаттишони мақомоти корҳои дохилӣ гузаронида мешавад.

11. Оид ба парвандаҳои вобаста ба ҷиноятҳои, ки моддаҳои 200, 201, 202, 202(1), 202(2), 203, 204, 205, 206, 206(1) ва 289 (нисбати қочоқи воситаҳои нашъадор ё моддаҳои психотропӣ ё ҳаммонанди (аналогӣ) онҳо ва ё прекурсорҳои онҳо, моддаҳои саҳтгаъсир ва захрнок) Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ намудааст, тафтиши пешакӣ инчунин аз ҷониби муфаттишони Агентии назорати маводи нашъаовари назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон гузаронида мешавад (*Қонуни ҚТ аз 24.12.2022 № 1927*).

12. Прокурор бо мақсади пурра, ҳаматарафа ва ҳолисона анҷом додани таҳқиқ ва тафтиши пешакӣ сарфи назар аз тобеияти тафтиш тибқи моддаи 168 Кодекси мазкур ҳуқуқ дорад ҳар як парвандаи ҷиноятиро ба истиснои парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта аз як мақомоти таҳқиқ ё тафтиш ба дигар мақомоти таҳқиқ ё тафтишот диҳад ё таҳти тафтиши мақомоти прокуратура гирад. Агар дар рафти фаъолияти мақомоти прокуратура, корҳои дохилӣ, амнияти миллӣ ва назорати маводи нашъаовар ҷиноятҳои хусусияти коррупсионидошта ошкор шаванд, прокурор ҳуқуқ дорад оид ба тафтиши онҳо гурӯҳҳои тафтишотӣ - оперативӣ таъсис дода, тафтиши пешакии парвандаҳои ҷиноятиро ба зиммаи ҳамин мақомот супорад (*Қонуни ҚТ аз 22.07.2013 № 983*).

Моддаи 162. Маҳалли пешбурди тафтиши пешакӣ

1. Пешбурди тафтиши пешакӣ дар маҳалле сураат мегирад, ки дар он ҷо ҷиноят содир шудааст.

2. Бо мақсади таъмини анҷоми ҷаврӣ, холисона ва пурра мумкин аст пешбурди тафтиши пешакӣ дар ҷои ошкор шудани ҷиноят, инчунин дар маҳалли будубоши гумонбаршуда, айбдоршаванда ё аксарияти шохидон анҷом дода шавад.

3. Муфаттиш баъди дар тобеияти тафтишии худ набудани парвандаро муайян кардан вазифадор аст амалҳои таъхирнопазири тафтиширо анҷом диҳад ва парвандаро барои ирсол тибқи тобеият ба прокурор супорад. Масъалаи тобеияти тафтишӣ аз тарафи прокурори маҳалле, ки дар он ҷо тафтиш шурӯъ шудааст, ҳал карда мешавад.

4. Ҳангоми зарурати пешбурди амалҳои тафтишӣ дар маҳалли дигар муфаттиш ҳуқуқ дорад онҳоро шахсан гузаронад ё пешбурди ин амалҳоро ба муфаттиш ё мақомоти таҳқиқи ин маҳал супорад. Муфаттиш ҳуқуқ дорад гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯиро ба мақомоти таҳқиқи маҳалли тафтиши пешакӣ ё маҳалли пешбурди он супорад. Супориши муфаттиш бояд дар мӯҳлати на дертар аз понздаҳ шабонарӯз иҷро карда шавад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 692*).

Моддаи 163. Оғози пешбурди тафтиши пешакӣ

1. Пешбурди тафтиши пешакӣ танҳо пас аз оғози парвандаи ҷиноятӣ ва бо тартиби муқарраркардаи Кодекси мазкур гузаронида мешавад.

2. Муфаттиш вазифадор аст ба тафтиши парвандаи оғоз намудааш ё парвандаи ба ӯ супурдашуда ҷавран шурӯъ кунад. Муфаттиш дар бораи ба баррасии худ қабул кардани парванда қарор мебарорад. Агар парвандаи ҷиноятӣ аз ҷониби муфаттиш оғоз ёфта, ба пешбурди худ қабул шуда бошад, дар ин бора як қарор бароварда мешавад. Муфаттиш нусхаи қарорро дар муддати на дертар аз 24 соат ба прокурор равон мекунад.

Моддаи 164. Мӯҳлати пешбурди тафтиши пешакӣ

1. Пешбурди тафтиши пешакӣ парвандаи ҷиноятӣ бояд дар мӯҳлати на дертар аз ду моҳ аз рӯзи оғози парвандаи ҷиноятӣ анҷом дода шавад.

2. Пешбурди тафтиши пешакӣ парвандаҳои ҷиноятӣ, ки таҳқиқбаранда мегузаронад, бояд дар мӯҳлати як моҳ аз рӯзи оғози парвандаи ҷиноятӣ анҷом дода шавад.

3. Мӯҳлати тафтиши пешакӣ аз рӯзи оғози парванда ва то рӯзи ба прокурор равон кардани парванда бо фикри айбдоркунӣ ё қарор дар бораи ба суд равон кардани парвандаи ҷиноятӣ барои баррасии масъалаи татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ ё то рӯзи баровардани қарори қатъӣ парвандаи ҷиноятӣ ба ҳисоб гирифта мешавад.

4. Ба мӯҳлати пешбурди тафтиши пешакӣ муддате, ки дар давоми он тафтиши пешакӣ тибқи асосҳои пешбининамудаи Кодекси мазкур боздошта шуда буд, дохил карда намешавад.

5. Мӯҳлати тафтиши пешакии парвандаҳои ҷиноятии дар қисми 1 ҳамин модда нишондодашуда аз тарафи прокурори ноҳия, шаҳр, ва прокурорҳои ба онҳо баробаркардашуда то шаш моҳ, аз тарафи Сарпрокурори Ҳарбӣ, прокурори Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе ва прокурори нақлиёти Тоҷикистон мумкин аст то як сол дароз карда шавад. Мӯҳлати тафтиши пешакии парвандаҳои ҷиноятӣ дар шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ аз тарафи муовини Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон дароз карда мешавад. Мӯҳлати минбаъдаи тафтиши пешакии парвандаҳои ҷиноятӣ аз тарафи Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон дароз карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755, аз 14.03.2014 № 1067*).

6. Мӯҳлати бо маводҳои парвандаи ҷиноятӣ шинос шудани айдоршаванда ва ҳимоятгари ӯ ба мӯҳлати тафтиши пешакӣ ба ҳисоб гирифта намешавад.

Моддаи 165. Анҷоми тафтиши пешакӣ

Пешбурди тафтиши пешакӣ бо тартиб додани фикри айбдоркунӣ ё қарор дар бораи ба суд равон кардани парвандаи ҷиноятӣ барои татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ ё баровардани қарори қатъ кардани парвандаи ҷиноятӣ анҷом меёбад.

Моддаи 166. Якҷоя кардани парвандаҳои ҷиноятӣ

1. Бо қарори прокурор, инчунин бо қарори муфаттиш таҳқиқбаранда ё таъинот ва қарори суд, судя дар як пешбурд мумкин аст парвандаҳо оид ба айбдоркунии чандин шахс дар содир намудани як ё якчанд ҷиноят дар шарикӣ, парвандаҳо оид ба айбдоркунии як шахс дар содир намудани чандин ҷиноят, инчунин оид ба айбдоркунӣ дар пинҳон кардани ин ҷиноятҳо бе ваъдаи пешакӣ ё хабар надодан дар бораи онҳо якҷоя карда шаванд.

2. Якҷоя кардани парвандаҳои ҷиноятӣ, ки тибқи он як шахс ҳам айбдоршаванда ва ҳам ҷабрдида мебошад, ба ғайр аз парвандаҳои айбдоркунии хусусӣ, иҷозат дода намешавад.

3. Мӯҳлати пешбурди парвандаи ҷиноятӣ, ки дар он якчанд парвандаи ҷиноятӣ якҷоя карда шудааст, аз рӯзи оғози парвандае ба ҳисоб гирифта мешавад, ки аввал оғоз шудааст. Ба мӯҳлати умумии тафтишоти парвандаҳои якҷоя кардашуда тамоми вақти воқеии тақвимие, ки ба пешбурди он сарф шудааст, дохил карда мешавад.

Моддаи 167. Чудо кардани парвандаҳои ҷиноятӣ ё мавод

1. Таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор дар чараёни пешбурди парвандаи ҷиноятӣ ҳуқуқ доранд дар ҳолатҳои зарурӣ қисми онро нисбат ба шахсони зерин ба пешбурди алоҳида ҷудо кунанд:

- айбдоршавандае, ки маҳалли зисташ номаълум аст;
- айбдоршавандае, ки ба бемории вазнин гирифта аст;
- айбдоршавандаи ноболиғ, ки дар як парвандаи ҷиноятӣ якҷоя бо шахси болиғ ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида шудааст.

2. Оид ба парвандаҳои бисёрлаҳза бо назардошти муқаррароти қонун дар бораи тобеияти судии парвандаи ҷиноятӣ прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда ҳуқуқ доранд ҳангоми нисбат ба шахси алоҳида ба баъзе ҳолатҳои айбдоркунӣ кифоя эътироф кардани далелҳои ҷамъоваришуда барои тартиб додани фикри айбдоркунӣ ва ба суд фиристодани парванда доир ба ҳамин ҳолатҳо қарор қабул намоянд. Қарор дар бораи ҷудо кардан ва тафтиши парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои дигар (лаҳзаҳо) мутобиқи Кодекси мазкур қабул карда мешавад. Ҷудо кардани парванда ба шарт мумкин аст, ки он ба тафтиши ҳамачониба ва ҳолисонаи парвандаи таҳти пешбурд қарордошта таъсир нарасонад.

3. Парвандаи ҷиноятӣ оид ба ҷинояти шахси дигар содиркардае, ки дар ҷараёни тафтиши ҷиноят маълум гардида, ба кирдори оид ба парвандаи тафтишшаванда марбути айбдоршаванда доништашуда алоқаманд нест, бояд барои пешбурди алоҳида ҷудо карда шавад. Дар ҷунин ҳолатҳо аз парвандаи ҷиноятӣ маводе, ки барои оғоз кардан ва тафтиши парвандаи ҷиноятӣ дар бораи ҷинояти ошкоршуда зарур мебошад, ҷудо карда шуданаш мумкин аст.

4. Ҷудо кардани парванда ё мавод бо қарори мақомоти таҳқиқ, муфаттиш ё прокурор, бо қарор ё таъиноти суд анҷом дода мешавад. Ба парвандаи ҷудокардашуда бояд номгуӣ маводи дар шакли асл ё нусхаи он ҷудокардашуда замима гардад.

5. Мӯҳлати тафтиши пешакии парвандаи ҷудо кардашуда аз рӯзи қабули қарори дахлдор ба ҳисоб гирифта мешавад, ба шарт, ки парванда ба ҷинояти нав ё нисбат ба шахси дигар ҷудо карда шавад. Дар ҳолатҳои дигар мӯҳлат аз лаҳзаи оғози парвандаи ҷиноятӣ асосӣ ба ҳисоб гирифта мешавад.

Моддаи 167(1). Барқарор намудани парвандаи ҷиноятӣ

(Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1275)

1. Барқарор намудани парвандаи ҷиноятӣ нобуд ё гумшуда ва ё қисми маводи он ҳангоми пешбурди тафтиши пешакӣ ва таҳқиқ бо қарори прокурор амалӣ карда мешавад. Дар ҳолати нобуд ё гум шудани парвандаи ҷиноятӣ ва ё қисми маводи он дар рафти пешбурди судӣ барқарор намудани онҳо, бо қарори суд амалӣ гардида, барои иҷро ба прокурор ирсол карда мешавад.

2. Парвандаи ҷиноятӣ нобуд ё гумшуда аз рӯи нусхаҳои нигоҳдошташудаи маводи парвандаи ҷиноятӣ, ки бо тартиби пешбининамудаи Кодекси мазкур далел эътироф карда мешаванд, инчунин бо роҳи гузаронидани амалҳои тафтишӣ барқарор карда мешавад.

3. Мӯҳлатҳои таҳқиқ, тафтиши пешакии парвандаи ҷиноятӣ ва дар ҳабс нигоҳ доштани айбдоршаванда ҳангоми барқарор намудани парвандаи ҷиноятӣ бо тартиби муқарраркардаи моддаҳои 112, 155 ва 164 Кодекси мазкур ҳисоб карда мешаванд.

4. Агар аз рӯи парвандаи ҷиноятӣ нобуд ё гумшуда ҳадди ниҳоии мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштан гузашта бошад, айбдоршаванда бояд фавран озод карда шавад *(Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1275)*.

Моддаи 168. Ваколатҳои прокурор оид ба назорати иҷроӣ қонунҳо Ҳангоми таҳқиқ ва тафтиши парвандаи ҷиноятӣ

1. Прокурор назорати иҷроӣ қонунҳоро Ҳангоми таҳқиқ ва тафтиши парвандаи ҷиноятӣ амалӣ намуда, дар доираи салоҳияти худ:

- иҷроӣ талаботи қонунро Ҳангоми қабул, бақайдгирӣ ва баррасии ариза ва иттилоот дар хусуси ҷиноят назорат мекунад;

- Ҳангоми пешбурди таҳқиқ ва тафтиши пешакӣ иҷроӣ талаботи қонунро санҷида, дар айни замон ҳуқуқ дорад аз мақомоти тафтишоти пешакӣ ва таҳқиқ парвандаҳои ҷиноятӣ, ҳуччатҳо, мавод ва маълумоти дигарро дар хусуси ҷиноятҳои содиршуда, чараёни таҳқиқ ва тафтиш, гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ, талаб кунад (*Қонуни ҚТ аз 25.03.2011 № 692*);

- ба таҳқиқбаранда, муфаттиш барои ба суд дархост пешниҳод намудан дар бораи татбиқи чораи пешгирӣ ба тариқи ба ҳабс гирифтани, ба ҳабси хонагӣ гирифтани, аз ҷумла, дар бораи тағйир додан ва бекор кардани онҳо розигӣ диҳад;

- ба таҳқиқбаранда ва муфаттиш барои ба суд пешниҳод намудани дархост оид ба ҳабси муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигаре, ки тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқол мешаванд, азназаргузаронӣ, ёфта гирифтани онҳо аз муассисаҳои алоқаи почта ё шабакаҳои алоқаи барқӣ, гӯш кардан ва сабти гуфтугӯи телефонӣ ва дигар гуфтугӯҳо розигӣ диҳад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*);

- ба таҳқиқбаранда ва муфаттиш барои ба суд пешниҳод намудани дархост оид ба ҳабси маблағҳои шахсони воқеӣ ва ҳуқуқие, ки дар суратҳисобҳо ва пасандозҳо ё дар нигоҳдории бонк ва дигар ташкилотҳои қарзии молиявӣ қарордоранд, розигӣ диҳад (*Қонуни ҚТ аз 19.07.2022 № 1900*);

- дар пешбурди тафтиши пешакӣ иштирок намуда, дар ҳолатҳои зарурӣ шахсан амали тафтиширо анҷом медиҳад, оид ба ҳар як парванда дар ҳаҷми пурра тафтиши ҳамаҷонибаи пешакӣ мегузаронад;

- дар ҳолатҳои пешбиниамудаи Кодекси мазкур қарор ё амали муфаттиш ва таҳқиқбарандаро тасдиқ мекунад;

- мӯҳлати таҳқиқ ва тафтиши пешакиро дароз мекунад;

- аризаи оид ба радди таҳқиқбаранда ва муфаттиш, инчунин прокурори поёниро баррасӣ мекунад;

- дар бораи амал ва қарори таҳқиқбаранда ва муфаттиш, инчунин прокурори поёнӣ шикоятҳоро баррасӣ мекунад;

- дар хусуси иҷроӣ талаботи қонун ва тафтиши парвандаҳои ҷиноятӣ дастурҳои хатгӣ медиҳад;

- парвандаи ҷиноятӣ оғоз мекунад ё оғози онро рад мекунад;

- пешбурди парвандаи ҷиноятиро қатъ мекунад ё бозмедорад;

- оид ба қатъи парвандаи ҷиноятӣ аз ҷониби муфаттиш ё мақомоти таҳқиқ дар ҳолатҳои пешбиниамудай Кодекси мазкур розигӣ медиҳад;

- қарорҳои ғайриқонунии таҳқиқбаранда, мақомоти таҳқиқ, муфаттиш ва прокурори поёниро бекор мекунад;

- ба мақомоти таҳқиқ дар бораи анҷом додани амали тафтишӣ супориш медиҳад;

- дар бораи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ барои ошкор кардани ҷиноят ва пайдо кардани шахсони ҷиноят содиркарда доир ба парвандаҳои, ки таҳти пешбурди прокурор ё муфаттиш қарор дорад, дастур медиҳад (*Қонуни ҶТ аз 25.03.2011 № 692*);

- бо дастури худ дар хусуси пешбурди тафтиши иловагӣ парвандаҳои ҷиноятиро ба муфаттиш ё мақомоти таҳқиқ бармегардонад;

- парвандаро аз мақомоти таҳқиқ гирифта, ба муфаттиш месупорад;

- парвандаро бо ҳатман нишон додани асос тибқи тартиби пешбиниамудай моддаи 161 Кодекси мазкур аз як муфаттиш гирифта, ба муфаттиши дигар ё аз як мақомоти тафтишот ба мақомоти дигари тафтишот месупорад (*Қонуни ҶТ аз 22.07.2013 № 983*);

- таҳқиқбаранда ё муфаттишро, ки ҳангоми тафтиши парванда қонунро вайрон карда бошанд, аз пешбурди минбаъдаи тафтиш дур месозад;

- фикри айбдоркуниро тасдиқ мекунад;

- парвандаро ба суд ирсол мекунад;

- дигар ваколатҳои пешбиниамудай Кодекси мазкурро анҷом медиҳад.

2. Иҷрои дастурҳои прокурор барои муфаттиш, мақомоти таҳқиқ ва таҳқиқбаранда, ки бо тартиби пешбиниамудай Кодекси мазкур дода шудаанд, ҳатмӣ мебошад.

Моддаи 169. Пешбурди тафтиши пешакӣ аз ҷониби гурӯҳи муфаттишон

Агар парвандаи ҷиноятӣ мураккаб ё калонҳаҷм бошад, тафтиши пешакиашро ба гурӯҳи муфаттишон (гурӯҳи тафтишот) супоридан мумкин аст ва ин ҳолат дар қарори оғози парвандаи ҷиноятӣ зикр мегардад ё қарори алоҳида қабул карда мешавад. Дар ин хусус прокурор, сардори воҳиди тафтишот ё роҳбари мақомоти махсусгардонидашудаи мубориза бо коррупсия ҳуқуқ доранд, қарор қабул кунанд. Прокурор оид ба пешбурди тафтиши пешакии парвандаҳои ҷиноятӣ, новобаста аз тобеияти тафтишотии онҳо, гурӯҳҳои тафтишотӣ - оперативӣ таъсис дода, тафтиши парвандаро ба зиммаи мақомоти прокуратура, корҳои дохилӣ, амнияти миллӣ, мақоми махсусгардонидашудаи мубориза бо коррупсия ё назорати маводи напӯаовар месупорад. Дар қарор бояд ҳамаи муфаттишоне, ки пешбурди тафтиш ба онҳо супорида шудааст, аз он ҷумла роҳбари гурӯҳ нишон дода шаванд. Гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҷабрида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва намояндагони онҳо бояд бо қарори тафтиши парванда аз ҷониби

гурӯҳи муфаттишон шинос карда, ҳуқуқи онҳо дар бораи рад намудани ҳар як муфаттиш аз ҳайати гурӯҳ фаҳмонда шавад (*Қонуни ҚТ аз 22.07.2013 № 983*).

Моддаи 170. Ваколати роҳбари гурӯҳи тафтишот

1. Роҳбари гурӯҳи тафтишот парвандаи ҷиноятиро ба пешбурди худ қабул карда, фаъолияти гурӯҳи тафтишотро ташкил намуда, ба амали муфаттишони дигар роҳбарӣ мекунад.

2. Қарори якҷоя ё ҷудо кардани парванда, оғоз кардани дархост дар хусуси дароз кардани мӯҳлати тафтиш, ба сифати ҷораи пешгирӣ татбиқ намудани баҳабсгирӣ, ҳабси хонагӣ ва дароз кардани мӯҳлати онҳо, инчунин гарав ва муваққатан дур кардани айбдоршаванда аз вазифа, қатъ кардани парвандаи ҷиноятӣ дар маҷмӯъ ё қисман боздоштани он ё аз нав шуруъ кардани пешбурди парванда танҳо аз ҷониби роҳбари гурӯҳи тафтишот қабул карда мешавад.

3. Фикри айбдоркунӣ ё қарор дар бораи ба суд равон кардани парванда барои баррасии масъалаи татбиқи ҷораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ аз ҷониби роҳбари гурӯҳи тафтишот таҳия мегардад.

4. Роҳбари гурӯҳи тафтишот ҳуқуқ дорад:

- дар амали тафтишое, ки дигар муфаттишон анҷом медиҳанд, иштирок намояд;

- шахсан тафтиш гузаронад;

- оид ба парванда қарор қабул кунад.

Моддаи 171. Қоидаҳои умумии пешбурди амали тафтишӣ

1. Муфаттиш ба тафтишот шахсони пешбиникардаи Кодекси мазкурро ҷалб намуда, шахсияти онҳоро муайян мекунад, ба онҳо ҳуқуқ ва ўҳдадориро, инчунин тартиби пешбурди тафтишро мефаҳмонад.

2. Пешбурди амали тафтишӣ ба истисноии ҳолатҳои таъхирнопазир шабона манъ аст.

3. Ҳангоми пешбурди амали тафтишӣ мумкин аст воситаҳои техникӣ, усулҳои илман асоснокӣ ошкоркунӣ, бақайдгирию сабт ва ёфта гирифтани изҳои ҷиноят ва далелҳои шайъӣ истифода шаванд.

4. Ҳангоми пешбурди амали тафтишӣ татбиқи зӯроварӣ, таҳдид ва дигар ҷораҳои ғайриқонунӣ, ҳамчунин ба вучуд овардани хавф барои ҳаёт ва саломатии шахсони дар он ширкаткунанда мумкин нест.

5. Дар ҳолатҳои пешбиникардаи моддаи 35 Кодекси мазкур амали тафтишӣ дар асоси қарори суд анҷом дода мешавад.

Моддаи 172. Протоколи амали тафтишӣ

1. Протоколи амали тафтишӣ дар ҷараёни пешбурди тафтиш ё бевосита баъди анҷоми он тартиб дода мешавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

2. Протоколро дастӣ навиштан, дар мошинка ҷоп кардан ё ба тарзи компютерӣ тартиб додан мумкин аст. Барои мукамал таҳия намудани

протокол мумкин аст сабтҳои стенографӣ, сабти овоз ва видео истифода шаванд. Сабти стенографӣ, маводи сабти овоз ва видео якҷоя бо парванда нигоҳ дошта мешаванд.

3. Дар протокол инҳо инъикос меёбанд:

- маҳал (ҷой) ва санаи пешбурди амали тафтишӣ;
- вақти оғоз ва анҷоми он;
- вазифа ва ному насаби шахси тартибдиҳандаи протокол;
- ном, номи падари ҳар шахсе, ки дар амали тафтишӣ иштирок намудааст, инчунин суроғай ӯ;
- амали муруфиавӣ бо ҳамон тартибе, ки онҳо ҷой доштанд;
- ҳолатҳои ҳангоми гузаронидани муруфиа ошкоршудаи барои парванда муҳим;
- арзи шахсони дар пешбурди амали тафтишӣ иштирокдошта.

4. Агар ҳангоми пешбурди амали тафтишӣ аксбардорӣ, сабти овоз ва видео татбиқ шуда бошад ё қолабگیرӣ ва нақшگیرӣ аз из анҷом дода шуда, нақшаю тарҳ кашида шуда бошад, пас дар протокол воситаҳои техникӣ, ки ҳангоми анҷом додани амали дахлдори тафтишӣ ба кор бурда шудаанд, шарт ва тартиби татбиқи онҳо, объектҳои, ки нисбати онҳо ин воситаҳо татбиқ шудаанд ва натиҷаҳои ба даст омада бояд инъикос гарданд. Дар протокол ба ғайр аз он бояд сабт гардад, ки оё қабл аз татбиқи воситаҳои техникӣ дар ин бора шахсони дар пешбурди амали тафтишӣ иштирокдошта огоҳ карда шуда буданд ё не.

5. Протокол барои шиносӣ ба ҳамаи шахсоне, ки дар пешбурди амали тафтишӣ иштирок доштанд, пешниҳод карда мешавад. Ба онҳо ҳуқуқи эродگیرӣ, ки ба протокол бояд дохил карда шавад, фаҳмонда мешавад. Тамоми эроду иловаҳо ва ислоҳоти ба протокол дохил кардашуда, бояд пешакӣ мувофиқа ва бо имзои ин шахсон тасдиқ карда шаванд.

6. Ҳар як саҳифаи протокол аз ҷониби муфаттиш, шахси нурсидашуда, тарҷумон, мутахассис, шахсони холис ва дигар шахсони иштирокчии амали тафтишӣ имзо карда мешавад.

7. Ба протокол негативҳои акс, сурат, диапозитив, кассета, сабти овоз ва видео, нақшаю тарҳ ва схема, қолаб, изу пай, ки ҳангоми пешбурди амали тафтишӣ анҷом дода шудааст, замима мегарданд.

8. Ҳангоми мавҷуд будани асос барои эҳтимоли он, ки таъмини амнияти ҷабрдида, намояндаи ӯ, шохид ва аъзои оилаи онҳо зарур аст, муфаттиш ҳуқуқ дорад дар протоколи амали тафтиши, ки дар он ҷабрдида, намояндаи ӯ ва шохид иштирокдоранд, маълумотро дар бораи шахсияти онҳо зикр накунад. Дар ин сурат муфаттиш вазифадор аст қароре барорад, ки дар он сабаби дар хусуси махфӣ нигоҳ доштани маълумот оид ба шахсияти иштирокчии амали тафтишӣ қабул кардани қарорро зикр намуда, намунаи имзоро, ки вай дар протоколи амали тафтишӣ бо иштироки ӯ аз он истифода мебарад, сабт кунад. Қарор дар лифтофаи мӯҳршуда нигоҳ дошта мешавад, ки бо мазмуни он ба ғайр

аз муфаттиш, прокурори назораткунанда, ҳайати суд ё судья шинос шуда метавонанд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

Моддаи 173. Тасдиқи воқеияти даст кашидан аз имзо ё ғайриимкон

будани имзои протоколи амали тафтишӣ

1. Агар гумонбаршуда, айбдоршаванда, шоҳид ё шахси дигар имзои протоколи амали тафтиширо рад кунад, дар ин бора дар протокол сабт ва бо имзои шахсе, ки амали тафтиширо анҷом додааст, тасдиқ карда мешавад.

2. Ба шахсе, ки имзогузори протоколро рад кардааст, бояд имконият фароҳам овард, ки ӯ сабаби онро шарҳ диҳад ва шарҳи ӯ ба протокол дохил карда мешавад.

3. Агар гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҷабрдида ё шоҳид бо сабаби камбудии ҷисмонӣ ё вазъи саломатӣ протоколи пурсишро имзо карда натавонанд, муфаттиш шахси бегонаро даъват мекунад ва ӯ бо розигии шахси пурсидашуда дурустии сабти нишондоди ӯро бо имзои худ тасдиқ мекунад. Ин протоколро инчунин муфаттише, ки пурсиш кардааст, имзо мегузорад. Агар бо ҳамин сабабҳо яке аз шахсони дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида протоколи амали дигари тафтиширо имзо карда натавонад, он дар протокол зикр ёфта, бо имзои муфаттиш ва шахсони ҳолис тасдиқ карда мешавад.

Моддаи 174. Ҳатмӣ будани фаҳмондан ва таъмини ҳуқуқи иштирокчиёни муурофияи ҷиноятӣ

Муфаттиш вазифадор аст ба гумонбаршуда, айбдоршаванда, инчунин ҷабрдида, даъвогари граҷданӣ, ҷавобгари граҷданӣ ва намояндагони онҳо, инчунин шахсони дигари иштирокчии пешбурди амали тафтишӣ ҳуқуқи ҳар кадоми онҳоро фаҳмонда, имконияти татбиқи ҳуқуқҳояшонро ҳангоми таҳқиқи парванда таъмин намояд. Ҳамзамон ба онҳо бояд ӯҳдадорихояшон ва оқибати иҷро накардани онҳо фаҳмонда шаванд.

Моддаи 175. Ҳатмӣ будани баррасии дархост

1. Муфаттиш вазифадор аст, тамоми дархостҳои оид ба парванда арзшударо баррасӣ кунад. Дар айни замон ӯ ҳуқуқ надорад дархости гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҷимоятгари онҳо, инчунин ҷабрдида, даъвогари граҷданӣ, ҷавобгари граҷданӣ ва намояндагони онҳоро дар хусуси пурсиши шоҳидон, пешбурди экспертиза ва дигар амали тафтишӣ рад намояд, агар ҳолатҳое, ки барои муқаррар намуданашон онҳо дархост додаанд, барои парванда аҳамиятнок бошанд.

2. Дар бораи натиҷаҳои баррасии дархост дар мӯҳлати на бештар аз панҷ шабонарӯз ба аризадиҳанда хабар дода мешавад. Ҳангоми пурра ё қисман рад кардани қонсгардонии дархост муфаттиш вазифадор аст бо зикри сабабҳои рад қарор барорад.

Моддаи 176. Чораҳои парасторӣ нисбати кӯдак, мӯҳтоҷон ва ҳифзи молу мулки гумонбаршуда ё айбдоршаванда

1. Агар дастгиршуда ё ба сифати чораи пешгирӣ таҳти ҳабс қарордошта фарзандони ноболиғи бидуни сарпараст ё ғамхор, падару модари пиронсол ё дигар шахсони эҳтиёчманд дошта бошанд, муфаттиш вазифадор аст онҳоро барои парасторӣ ба падару модар ё дигар шахсон супорад ё дар муассисаҳои барои кӯдакони бе парастормонда ё иҷтимоӣ (муассисаҳои тарбиявӣ, табобатӣ, ҳифзи иҷтимоии аҳоли ва муассисаҳои дигар) ҷойгир кунад.

2. Муфаттиш вазифадор аст барои ҳифзи молу мулк ва манзили гумонбаршуда ё айбдоршавандаи дастгиршуда ё ба ҳабс гирифташуда тибқи қонунгузорӣ чораҳо андешад.

3. Дар бораи чораҳои парасторӣ ва ҳифзи молу мулк гумонбаршуда ё айбдоршаванда огоҳ карда мешаванд.

Моддаи 177. Норавоии фош кардани маълумоти тафтиши пешакӣ

1. Маълумоти тафтиши пешакиро танҳо бо иҷозати шахси пешбарандаи таъкиби ҷиноятӣ ва ба андозае, ки ӯ имконпазир меонад, фош кардан мумкин аст.

2. Дар ҳолатҳои зарурӣ шахси пешбарандаи таъкиби ҷиноятӣ муфаттиш, шохид, ҷабрдида, даъвогари граҷданӣ, ҷавобгари граҷданӣ, коршинос, мутахассис, тарҷумон, шахсони ҳолис ва шахсони дигари ҳангоми пешбурди амали тафтишӣ иштирокдоштаро дар бораи норавоии фош кардани маълумоти тафтиши пешакӣ бе иҷозати ӯ огоҳ месозад. Аз шахсони зикршуда дар хусуси огоҳ карда шуданашон оид ба ҷавобгарии пешбиниқардаи моддаи 361 Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон забонхат гирифта мешавад.

Моддаи 178. Пешниҳод оид ба рафъи ҳолатҳое, ки ба содир шудани ҷиноят ва дигар қонуншиқаниҳо мусоидат мекунанд

1. Муфаттиш ҳангоми пешбурди парванда ҳолатҳое, ки ба содир шудани ҷиноят мусоидат мекунанд, муқаррар намуда, ҳуқуқ дорад ба ташкилот, муассисаи дахлдор сарфи назар аз шаклиҳои ташкилию ҳуқуқӣ ё шахси мансабдори дахлдор дар бораи андешидани чораҳо барои рафъи ин ҳолатҳо ё дигар қонуншиқаниҳо пешниҳод равон кунад.

2. Пешниҳод бояд дар муддати як моҳ баррасӣ карда, аз натиҷаи чораҳои андешидашуда ҳатман ба мақомоти пешниҳод ирсолнамуда хабар дода шавад.

Моддаи 179. Иштироки мутахассис

1. Муфаттиш ҳуқуқ дорад барои иштирок дар пешбурди амали тафтишӣ мутахассисеро, ки ба натиҷаҳои парванда манфиатдор нест, ҷалб намояд. Талаби муфаттиш дар хусуси даъвати мутахассис барои роҳбари қорхона, муассиса ё ташкилоте, ки мутахассис дар он қор мекунад, ҳатмӣ мебошад.

2. Пеш аз оғози амали тафтишӣ муфаттиш ба шахсият ва салоҳиятмандии мутахассис боварӣ ҳосил намуда, муносибати ӯро нисбат ба гумонбаршуда, айбдоршаванда ва ҷабрдида муайян мекунад, ба мутахассис ҳуқуқ ва ӯҳдадорихояшро, ки моддаи 57 Кодекси мазкур пешбинӣ қардааст, фаҳмонда, оид ба ҷавобгарии пешбиниқардаи ҳамин модда барои қардани ё сарқашӣ

аз иҷрои ӯҳдадориҳои ӯро дар ин бора огоҳ месозад ва дар ин ҳусус дар протоколи амали тафтишӣ зикр намуда, онро бо имзои мутахассис тасдиқ мекунад.

Моддаи 180. Иштироки тарҷумон

1. Дар ҳолатҳои пешбиниамудаи қисми 2 моддаи 18 Кодекси мазкур муфаттиш ҳангоми пурсиш ё дигар амали тафтишӣ вазифадор аст тарҷумонро даъват кунад.

2. Пеш аз оғози амали тафтишӣ, ки дар он тарҷумон иштирок мекунад, муфаттиш ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳои ӯро, ки моддаи 59 Кодекси мазкур пешбинӣ намудааст, фаҳмонда, ӯро оид ба ҷавобгарии муқаррарнамудаи ҳамин модда ҳангоми саркашӣ аз ҳозиршавӣ ё иҷрои ӯҳдадорӣ, инчунин дар бораи ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дидаю доништа нодуруст тарҷума кардан огоҳ месозад ва инро дар протоколи амали тафтишӣ зикр намуда, бо имзои тарҷумон тасдиқ мекунад.

Моддаи 181. Иштироки шахсони ҳолис

1. Дар ҳолатҳои пешбиниамудаи Кодекси мазкур тафтиш бо иштироки на камтар аз ду шахси ҳолис, ки барои тасдиқи воқеияти пешбурди амали тафтиш, ҷараён ва натиҷаҳои он даъват мешаванд, анҷом мешавад.

2. Пеш аз оғози тафтиш муфаттиш ба шахсони ҳолис мақсади амали тафтишӣ, ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳои онҳоро, ки моддаи 60 Кодекси мазкур пешбинӣ кардааст, фаҳмонда медиҳад.

БОБИ 21. АЗНАЗАРГУЗАРОНИЌ, ШАҲОДАТКУНОНИЌ, ОЗМОИШИ (ЭКСПЕРИМЕНТИ) ТАФТИШЌ

Моддаи 182. Асос барои пешбурди азназаргузаронӣ

1. Азназаргузаронии ҷои ҳодиса, маҳал, бино, асбобу анҷом ва ҳуҷҷатҳо бо мақсади ошкор кардани осори ҷиноят ва дигар объектҳои моддӣ, муайян кардани дигар ҳолатҳои барои парванда аҳамиятнок анҷом дода мешавад.

2. Дар мавридҳои таъхирнопазир азназаргузаронии ҷои ҳодисаро то оғози парвандаи ҷиноятӣ анҷом додан мумкин аст.

Моддаи 183. Тартиби пешбурди азназаргузаронӣ

1. Азназаргузаронӣ бо иштироки шахсони ҳолис сурат мегирад. Дар ҳолатҳои истисно (дар маҳалҳои душворгузар, ҳангоми мавҷуд набудани воситаҳои дахлдори иттилоот, инчунин дар ҳолатҳои, ки азназаргузаронӣ барои ҳаёт ва саломатии одамон хавфнок бошад) азназаргузаронӣ бидуни шахсони ҳолис анҷом дода мешавад.

2. Муфаттиш ва таҳқиқбаранда ҳуқуқ доранд барои иштирок дар азназаргузаронӣ айбдоршаванда, гумонбаршуда, ҷабрдида, шохид, инчунин мутахассисро ҷалб намоянд.

3. Дар ҳолатҳои зарурӣ ҳангоми азназаргузарони андозагирӣ, аксбардорӣ, сабти овоз, ба навори видео гирифтани, нақшакашӣ ва тарҳрезӣ анҷом дода мешавад. Қолаб ва нусхаи изҳо бардошта мешаванд ва дар сурати имконпазирӣ ҳуди из якҷоя бо асбобу анҷом ё як қисми он бо истифода аз воситаю усулҳои техникий иҷозатдодаи қонун гирифта мешавад.

4. Азназаргузарони изҳо, ва дигар объектҳои моддӣ ошкоршуда дар маҳалли пешбурди амали тафтишӣ анҷом дода мешавад. Агар барои азназаргузаронӣ мӯҳлати зиёд лозим бошад ё азназаргузаронӣ дар ҷойи муайяншуда ниҳоят душвор бошад, объектҳо бояд гирифта, печонда ва мӯҳр зада, бидуни расонидани осеб ба ҷойи дигари барои азназаргузаронӣ мусоид оварда мешаванд.

5. Ҳамаи чизҳои ҳангоми азназаргузаронӣ ошкоргардида ва гирифташуда бояд ба шахси ҳолис, дигар иштирокчиёни азназаргузаронӣ нишон дода шаванд.

6. Танҳо объектҳои гирифта мешаванд, ки ба парванда дахл доранд. Объектҳои гирифташуда бастубанд ва мӯҳр карда, бо имзои муфаттиш ва шахси ҳолис тасдиқ карда мешаванд.

7. Иштирокчиёни азназаргузаронӣ ҳуқуқ доранд тавачҷӯҳи муфаттишро ба ҳамаи он чизе, ки ба ақидаи онҳо, метавонад ба дақиқ сохтани ҳолатҳои парванда мусоидат намояд, ҷалб кунанд.

8. Ҳангоми азназаргузарони манзили истиқоматӣ бояд ҳозир будани шахси болиғи маскуни он таъмин карда шавад. Дар сурати имконнопазирӣ ҳозир шудани ӯ намояндагони таъкилот манзилию коммуналӣ ё маъмурияти маҳаллӣ даъват карда мешаванд ва азназаргузарони манзил бо риоя талаботи моддаи 13 Кодекси мазкур амалӣ мегардад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

9. Азназаргузаронӣ дар бинои корхона, таъкилот ва муассисаҳо бо иштироки намояндагони онҳо ва мақомоти худидораи маҳаллӣ анҷом дода мешавад.

10. Азназаргузаронӣ дар биноҳои, ки намояндагҳои дипломатӣ ҷойгир шудаанд, ҳамчунин дар биноҳои, ки аъзои намояндагии дипломатӣ ва оилаи онҳо истиқомат мекунанд, танҳо бо хоҳиш ё ризои намояндаи дипломатӣ ва дар ҳузури онҳо анҷом дода мешавад. Ризои намояндаи дипломатӣ ба воситаи Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон гирифта мешавад. Ҳангоми азназаргузаронӣ иштироки прокурор ва намояндаи Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳатмист.

Моддаи 184. Азназаргузарони ҷасад, эксгуматсия

1. Муфаттиш азназаргузарони зоҳирии ҷасадро дар ҷойи ошкор намудани он бо иштироки шахси ҳолис ва коршиноси судии тиббӣ ва агар иштироки ӯ имконнопазир бошад бо иштироки духтури дигар анҷом медиҳад.

2. Ҷасадҳои шинохтанашуда бояд ҳатман аксбардорӣ ва дактилоскопия карда шаванд.

3. Ҳангоми зарурати аз ҷои дафн (гӯр) ҷиҳати азназаргузаронӣ берун овардани ҷасад муфаттиш қарор мебарорад. Иҷрои қарор дар бораи аз ҷои дафн (гӯр) берун овардани ҷасад (эксгуматсия) барои маъмурияти қабристон ва ҳешовандони наздики ҷавида ҳатмӣ мебошад.

4. Берун овардани ҷасад аз ҷои дафн ва азназаргузаронии он бо иштироки шахсони дар қисми 1 ҳамин модда зикршуда сурат мегирад.

Моддаи 185. Азназаргузаронӣ ва нигоҳдошти далелҳои шайъӣ

1. Ашёе, ки мутобиқи моддаи 78 Кодекси мазкур далели шайъӣ ба ҳисоб рафта, ҳангоми азназаргузаронии ҷои ҳодиса ё бино ошкор шудааст, ҳангоми пешбурди кофтуков, ёфта гирифтани, озмоиши тафтишӣ ё амали дигари тафтишӣ гирифта шудааст ё бо талаби муфаттиш корхонаҳо, ташкилотҳо, муассисаҳо ва шахрвандон пешниҳод кардаанд, бояд тибқи қоидаҳои моддаи 183 Кодекси мазкур аз назар гузаронида шаванд.

2. Дар бораи далели шайъӣ эътироф намудани ашё ва ба парванда замима кардани он муфаттиш қарор мебарорад. Дар ҳама қарор бояд масъалаи ба парванда ҳамроҳ кардани далели шайъӣ ё ба молики он ё ба шахсони дигар ё ба ташкилот барои нигоҳдошт супоридани он ҳал карда шавад.

3. Агар ашёе вобаста ба калонҳаҷм будан ё дигар сабабҳо ба парванда ҳамроҳ карда нашавад, он бояд аксбардорӣ шуда, аз рӯи имкон мӯҳргузорӣ ва дар ҷои муайяннамудаи муфаттиш ҳифз гардад.

Дар бораи ҷои нигоҳдошти далели шайъӣ дар парванда бояд маълумотномаи дахлдор мавҷуд бошад.

4. Далели шайъии зуд нобудшаванда, ба шарт, ки онро ба моликаш баргардонидан имконнопазир бошад, ба муассисаи дахлдор барои тибқи таъинот истифода бурдан супурда мешавад. Ҳангоми мавҷуд будани асос ба ивази он ба молик ҳама гуна ҷизи дигар ҳама гуна сифат баргардонида ва ё арзиши он пардохт мешавад.

5. Дар ҳолатҳои бо асосҳои пешбининамудаи сарҳатҳои яқум ва дуёми қисми 1 моддаи 230 Кодекси мазкур боздошта шудани тафтиши пешакии парвандаҳои ҷиноятӣ вобаста ба муомилоти ғайриқонунии воситаҳои напъадор ва моддаҳои психотропӣ ба миқдори калон ё махсусан калон, дар асоси қарори муфаттиш ва бо розигии прокурор, бо иштироки ҳатмии мутахассис ва шахсони ҳолис бо татбиқи сабти видео ва аксбардорӣ аз ҳаҷми умумии далелҳои шайъӣ барои ҳамроҳ намудан ба парвандаи ҷиноятӣ намунаҳо мутаносибан ба андозаи на камтар аз ҳадди ибтидоии миқдори калон ё махсусан калони воситаҳои напъадор ва моддаҳои психотропӣ, ки дар замимаи 1 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудаанд, ҷудо карда гирифта мешаванд. Қисми боқимондаи воситаҳои напъадор ва моддаҳои психотропӣ тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва тартиби муқаррарнамудаи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон нобуд карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 01.08.2012 № 878*).

6. Ҳангоми қатъ кардани парвандаи ҷиноятӣ дар марҳилаи тафтиш масъалаи далелҳои шайъӣ тибқи қоидаҳои қисми 3 моддаи 78 Кодекси мазкур ҳал карда мешавад.

Моддаи 186. Шаҳодаткунонӣ

1. Барои дар бадани инсон ошкор кардани нишонаҳои махсус, осори ҷиноят, захмҳои ҷисмонӣ, муайян кардани ҳолати мастӣ ё дигар хусусият ва аломатҳои, ки барои парванда муҳиманд, ба шарте, ки он муоина кардан (экспертиза)-ро тақозо накунад, мумкин аст, шаҳодаткунонии гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҷабрида ё шохид ба ҷо оварда шавад. Дар бораи гузаронидани шаҳодаткунонӣ муфаттиш қарор мебарорад.

2. Қарори гузаронидани шаҳодаткунонӣ барои гумонбаршуда ва айбдоршаванда ҳатмист.

3. Шаҳодаткунонӣ аз ҷониби муфаттиш бо иштироки шахси холис, дар мавридҳои зарурӣ бошад, бо иштироки духтур ба ҷо оварда мешавад. Дар ҳолатҳои, ки ин амали тафтишӣ бо бараҳна кардани шахси муоинашаванда алоқаманд бошад, муоина бо иштироки шахси холиси ҳамчун анҷом дода мешавад.

4. Муфаттиш ҳангоми муоинаи шахси ҷинси дигар иштирок намекунад, ба шарте, ки он бо бараҳна кардани шахс алоқаманд бошад. Дар ин сурат муоина аз ҷониби духтур бо иштироки шахси ҳамҷинси холис анҷом дода мешавад.

Моддаи 187. Протоколи азназаргузаронӣ ва шаҳодаткунонӣ

1. Муфаттиш дар бораи азназаргузаронӣ ва шаҳодаткунонӣ бо риояи талаботи моддаҳои 172 ва 173 Кодекси мазкур протокол тартиб медиҳад.

2. Дар протокол ҳамаи амалҳои муфаттиш, дар баробари он тамоми объектҳои ҳангоми азназаргузаронӣ ва шаҳодаткунонӣ ошкоргардида бо ҳамаи пайдарҳамие, ки азназаргузаронӣ ва шаҳодаткунонӣ сурат гирифта буд ва дар ҳамаи шакле, ки объекти ошкоргардида дар лаҳзаи азназаргузаронӣ ва шаҳодаткунонӣ мушоҳида шудааст, дарҷ мегардад. Дар протокол ҳамаи объектҳои ҳангоми азназаргузаронӣ ва шаҳодаткунонӣ гирифташуда номбар ва дарҷ карда мешаванд.

3. Дар протокол ба ғайр аз он бояд чунин нуқтаҳо зикр карда шаванд:

- дар кадом вақт, дар ҷӣ хел ҳаво, дар ҷӣ хел рушноӣ азназаргузаронӣ ва шаҳодаткунонӣ сурат гирифта;

- кадом воситаҳои техникӣ татбиқ шуд ва натиҷаҳои он ҷӣ гуна аст;

- кӣҳо ба азназаргузаронӣ ва ё шаҳодаткунонӣ ҷалб шуданд ва моҳияти иштироки онҳо аз ҷӣ иборат аст;

- кадом объектҳо мӯҳр зада шудаанд ва бо кадом мӯҳр;

- ҷасад ё ашӯҳе, ки барои парванда аҳамиятноканд, пас аз шаҳодаткунонӣ ба кучо равона карда шудаанд.

Моддаи 188. Озмоиши (эксперименти) тафтишӣ

1. Бо мақсади озмоиш ва аниқ намудани маълумоте, ки барои парванда аҳамиятноканд, муфаттиш ҳуқуқ дорад бо роҳи аз нав такрор намудани амалиёт, вазъ ё ҳолатҳои дигари ҳодисаи муайян кардан ва анҷом додани амали зарурии таҷрибавӣ озмоиши (эксперименти) тафтиширо анҷом диҳад. Дар айни замон имконияти дарки ягон далел, анҷом додани ҳаракати муайян, фарорасии ягон воқеа санчида шуда, инчунин пайдарҳамии ҳодисаи рухдода ва тариқи ба вуҷуд омадани изҳо санчида мешавад. Озмоиши тафтишӣ ба шарте иҷозат дода мешавад, ки он ба саломатии иштирокчиёнаш хавфнок набошад.

2. Ҳангоми озмоиши тафтишӣ бояд шахсони ҳолис иштирок дошта бошанд. Дар сурати зарурат барои иштирок дар озмоиши тафтишӣ мумкин аст гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҷабрдида, шохид, инчунин мутахассис, коршинос, шахсоне, ки амалиёти таҷрибавиро анҷом медиҳанд, ҷалб карда шаванд. Ба иштирокчиёни озмоиши тафтишӣ мақсад ва тартиби доир гузаронидани он фаҳмонда мешавад.

3. Дар ҳолатҳои зарурӣ, ҳангоми озмоиши тафтишӣ андозагирӣ, аксбардорӣ, сабти овоз ва видео анҷом дода, нақшаҳо ва тарҳҳо таҳия карда мешаванд.

Моддаи 189. Протоколи озмоиши тафтишӣ

1. Дар хусуси гузаронидани озмоиши тафтишӣ муфаттиш бо риояи талаботи моддаҳои 172-173 Кодекси мазкур протокол тартиб медиҳад.

2. Дар протокол шароит, чараён ва натиҷаҳои озмоиши тафтишӣ муфассал инъикос гардида, инҳо зикр мешаванд:

- бо кадом мақсад кай ва дар кучо ва дар кадом шароит озмоиш гузаронида шуд;

- айнан такрор кардани вазъият ва ҳолати ҳодиса дар ҷой мушаххас аён гардид;

- кадом ҳаракатҳои таҷрибавӣ, бо кадом пайдарҳамӣ, аз ҷониби кӣ ва чанд маротиба анҷом дода шуд;

- натиҷаҳои ба даст омада ҷой гунаанд.

БОБИ 22. КОФТУКОВ, ЁФТА ГИРИФТАН, ҲАБСИ МУРОСИЛОТИ ПОЧТА, ХАБАРҲОИ ТЕЛЕГРАФӢ ВА ХАБАРҲОИ ДИГАРЕ, КИ ТАВАССУТИ ШАБАКАҲОИ АЛОҚАИ БАҶӢ ВА АЛОҚАИ ПОЧТА ИНТИҚОЛ МЕШАВАНД, ГӢШ КАРДАН ВА САБТИ ГУФТУГӢИ ТЕЛЕФОНӢ

(Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755)

Моддаи 190. Асосҳо барои гузаронидани кофтуков

1. Барои кофтуков мавҷуд будани маълумоти кофӣ дар бораи тахмини он ки дар ягон бино ё ягон ҷой ё дар ягон шахс мумкин аст олоти ҷинойт, ашӯҳо,

хуччатҳо ё чизҳои арзишманди барои парванда аҳамиятнок мавҷуд бошад, асос мегардад.

2. Кофтуков инчунин мумкин аст бо мақсади ошкор намудани шахси ҷустуҷӯшаванда ва ҷасад гузаронида шавад.

Моддаи 191. Асосҳо барои дарёфт кардан

Ҳангоми зарурати дарёфти ашёҳо ё ҳуччатҳои муайян, ки барои парванда аҳамиятдоранд, ба шарте, ки дар кучо ва дар дасти кӣ будани онҳо маълум бошад, кофтуков ва дарёфти онҳо гузаронида мешавад.

Моддаи 192. Тартиби анҷом додани кофтуков ва дарёфт кардан

1. Кофтуков ва дарёфт кардан бо қарори асоснок аз ҷониби таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор бо иҷозати суд, судья гузаронида мешавад.

2. Кофтуков ва дарёфти ҳуччатҳои дорои сирри давлатӣ ё дигар сирри қонуни ҳифзшуда бояд аз ҷониби суд, судья иҷозат дода шавад.

3. Дар ҳолатҳои истисно, ҳангоми мавҷуд будани хавфи воқеӣ, ки объекти ҷустуҷӯшаванда ва ё дарёфтшаванда аз сабаби сари вақт ошкор накардан гум ё вайрон карда мешавад ё ба мақсадҳои ҷиноятӣ истифода мегардад ё шахси ҷустуҷӯшаванда пинҳон мешавад, мумкин аст бе иҷозати суд, судья кофтуков гузаронида дар ин бора дар давоми 24 соат ба суд маълумоти хаттӣ пешниҳод карда мешавад.

4. Пеш аз оғози кофтуков таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор шахсони манфиатдорро бо қарори гузаронидани кофтуков шинос мекунад.

5. Кофтуков ва ёфта гирифтани бо иштироки шахсони холис ва дар ҳолатҳои зарурӣ бо иштироки мутахассис ва тарҷумон сурат мегирад.

6. То оғози кофтуков ёфта гирифтани таҳқиқбаранда, муфаттиш бояд қарорро ба прокурор дар хусуси аз тарафи прокурор ба суд пешниҳод намудани дархост ирсол намоянд.

7. Таҳқиқбаранда, муфаттиш ба кофтуков шурӯъ намуда, пешниҳод мекунад, ки ашё ва ҳуччатҳои барои парванда аҳамиятнок ихтиёран супурда шаванд. Агар онҳо ихтиёран супурда шаванд ва хавфи ниҳон кардани ашё ва ҳуччатҳои гирифтани шаванда аз байн равад, кофтукови минбаъда қатъ карда мешавад.

8. Ҳангоми кофтуков мумкин аст қулфи бино ва анбори маҳкам, ба шарте, ки соҳиби он аз ихтиёран қушодан саркашӣ кунад, маҷбуран қушода мешавад. Бе зарурат ба вайрон кардани қулфи дар ва дигар ашё иҷозат дода намешавад.

9. Ҳангоми дарёфт кардани ашё ва ҳуччатҳои ҷустуҷӯшаванда таҳқиқбаранда, муфаттиш онҳоро маҷбури меситонанд.

10. Кофтуков ва дарёфт кардан дар манзили истиқоматӣ, бинои корхонаю ташкилот ва муассиса бо иштироки шахсони дар қисмҳои 8 ва 9 моддаи 183 Кодекси мазкур зикргардида анҷом дода мешавад.

11. Кофтуков ва дарёфт кардан дар биное, ки намояндагони дипломатӣ ишғол кардаанд, инчунин дар манзиле, ки онҳо бо оилашон зиндагӣ доранд, бо риояи талаботи муайяннамудаи қисми 10 моддаи 183 Кодекси мазкур анҷом дода мешавад.

12. Таҳқиқбаранда ва муфаттиш вазифадоранд барои фош накардани маълумоти дахлдори ҳаёти шахсии онҳое, ки дар ин бино зиндагӣ мекунанд ва ё шахсони дигари ҳангоми кофтуков ва дарёфт кардан ошкоршуда чораҳо андешад.

13. Таҳқиқбаранда, муфаттиш ҳуқуқ доранд ба шахсоне, ки дар бино ё маҳалли кофтуков ё дарёфт карда гирифтаан ҳузур доранд, инчунин ба шахсоне, ки ба ин бино ё маҳал меоянд, то охири кофтуков ё дарёфт кардан тарк намудани онро, инчунин байни ҳам ё бо дигар шахсон мусоҳиб шудани онҳоро манъ кунанд.

14. Таҳқиқбаранда, муфаттиш ҳангоми кофтуков ё дарёфт кардан бояд қатъиян бо гирифтани ашё ва ҳуҷҷатҳое, ки ба парванда муносибат дорад, маҳдуд шаванд. Ашё ва ҳуҷҷатҳое, ки барои муомилот манъ шудааст, сарфи назар аз алоқамандӣ бо парванда бояд гирифта шаванд.

15. Ҳамаи ашё ва ҳуҷҷатҳои гирифташуда бояд ба шахсони холис ва дигар иштирокчиён нишон дода, ҳангоми зарурат дар ҷои кофтуков ё ёфта гирифтаан бастубанд ва мӯҳр карда, бо имзои муфаттиш ва шахсони холис тасдиқ карда шаванд.

Моддаи 193. Кофтукови шахсӣ

1. Ҳангоми мавҷуд будани асосҳои пешбининамудаи моддаи 190 ва бо риояи талаботи қисмҳои 5 ва 7 моддаи 192 Кодекси мазкур прокурор, таҳқиқбаранда, муфаттиш ҳуқуқ доранд бо мақсади ошкор ва гирифтани ашё ва ҳуҷҷатҳо, ки шояд дар бадан, либос ё асбобу анҷоми шахс мавҷуд аст, кофтукови шахсиро анҷом диҳанд.

2. Ҳангоми дастгир намудани шахс ё ба ҳабс гирифтаан, инчунин ҳангоми будани асосҳои кофӣ, бо таҳмини он ки шахси дар бино ё дигар ҷой ҳузурдошта, ки дар он ҷо кофтуков сурат мегирад, ҳуҷҷатҳо ё ашёи барои парванда аҳамиятнокро пинҳон намудааст, кофтукови шахсиро бе қарори махсус анҷом додан мумкин аст.

3. Кофтукови шахсӣ танҳо аз ҷониби шахси бо кофтуковшаванда ҳамчинс ва бо иштироки шахсони холис ва мутахассисони ҳамчинс анҷом дода мешавад.

Моддаи 194. Протоколи кофтуков ва дарёфт кардан

1. Шахсе, ки кофтуков ё дарёфт карданро анҷом медиҳад, бо риояи талаботи моддаҳои 172, 173 ва 192 Кодекси мазкур протокол тартиб медиҳад.

2. Дар протокол бояд зикр гардад, ки дар кучо, дар кадом ҳолат ашё ва ҳуҷҷатҳо ошкор гардиданд, онҳо ихтиёрӣ дода ё маҷбурӣ гирифта шудаанд.

Шумора, андоза, вазн, аломатҳои инфиродӣ ва ҳаддалимкон бо арзиши ҳамаи ашёҳои гирифташуда бояд дар протокол дақиқ нишон дода шавад.

3. Агар ҳангоми кофтуков ё дарёфт кардан барои несту нобуд ё пинҳон кардани ашё ё ҳуччатҳои гирифташаванда кӯшише шуда бошад, ин ҳолат ва чораҳои пешгирии он бояд дар протокол инъикос ёбанд.

4. Нусхаи протоколи кофтуков ва дарёфт кардан бо гирифтани забонхат ба шахсе, ки кофтуков шудааст ё аъзои болиғи оилаи ӯ ва дар сурати ҳозир набудани онҳо ба намояндаи ташкилоти истифодаи манзил ё мақомоти худидоракунии маҳаллӣ супурда мешавад. Агар кофтуков ё дарёфт кардан дар корхона, муассиса ё ташкилот сурат гирифта бошад, нусхаи протокол бо гирифтани забонхат ба намояндагони онҳо супурда мешавад.

Моддаи 195. Ҳабси муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигаре, ки тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқол мешаванд, азназаргузаронӣ ва дарёфт карда гирифтани онҳо

(Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755)

1. Ҳангоми мавҷуд будани асосҳо барои тахмини он, ки мактуб, телеграмма, радиогарма, баста, фириста ва дигар муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигаре, ки тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқол мешаванд дорои маълумот, ҳуччат ё ашёи барои парванда аҳамиятнок мебошанд, онҳоро таҳти ҳабс қарор додан мумкин аст *(Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755)*.

2. Ҳабси муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигаре, ки тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқол мешаванд, азназаргузаронӣ ва дарёфт карда гирифтани онҳо танҳо бо иҷозати суд, судья анҷом дода мешавад *(Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755)*.

3. Таҳқиқбаранда, муфаттиш ҳангоми зарурати ҳабси муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигаре, ки тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқол мешаванд, азназаргузаронӣ ва дарёфт карда гирифтани онҳо қарори асоснок бароварда, инҳоро зикр менамояд *(Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755)*:

- насаб, ном ва номи падари шахсе, ки муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигари тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқолшавандаи он бояд ҳабс карда шаванд *(Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755, аз 14.03.2014 № 1067)*;

- суроғай аниқи ин шахс;

- асосҳо барои ба ҳасбгирӣ ва ёфта гирифтани муросилот;

- навиштаҳои муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигари тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқолшавандае, ки онҳо бояд ба ҳабс гирифта шаванд *(Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755)*;

- муҳлате, ки дар чараёни он баҳасбгирӣ бояд амал кунад;

- номи муассисаи алоқа, ки ба зиммаи он ӯҳдадори боздошти муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигаре, ки тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқол мешаванд, гузошта шудааст (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

4. Баррасии дархости муфаттиш дар хусуси боздошт кардани муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигаре, ки тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқол мешаванд, азназаргузаронӣ ва ёфта гирифтани онро суд, судя, тибқи қоидаҳои моддаҳои 35(2) ва 192 Кодекси мазкур анҷом медиҳад. Дар сурати ба боздошти муросилоти почтаю телеграф иҷозат додани суд, судя муфаттиш қарорро ба муассисаи дахлдори алоқа фиристода, ба он пешниҳод мекунад, ки муросилоти почтаю телеграфро боздорад ва феврал дар ин бора муфаттишро огоҳ намояд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755, аз 29.01.2021 № 1755*).

5. Муфаттиш азназаргузаронӣ, ёфта гирифтани ва нусхабардори муросилоти боздошташудаи почтаю телеграфро дар муассисаи алоқа бо иштироки ҳолисон аз ҳисоби кормандони ин муассиса мегузаронад. Муфаттиш дар ҳолатҳои зарурӣ барои иштирок дар азназаргузаронӣ ва ёфта гирифтани муросилоти почтаю телеграф ҳуқуқ дорад мутахассиси дахлдор, инчунин тарҷумонро даъват намояд. Барои ҳар як азназаргузаронии муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигаре, ки тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқол мешаванд, протокол тартиб диҳад ва зикр намояд, ки муросилоти почтаю телеграф аз чониби кӣ ва чӣ гуна аз назар гузаронида, нусхабардорӣ шудааст ва ба унвони кӣ равона карда ё боздошта шудааст (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

6. Ҳабси муросилоти почта, хабарҳои телеграфӣ ва хабарҳои дигаре, ки тавассути шабакаҳои алоқаи барқӣ ва алоқаи почта интиқол мешаванд, ҳангоми аз байн рафтани зарурат, вале дар ҳар ҳолат на дертар аз қатъи парванда ё ба суд фиристодани он бекор карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

Моддаи 196. Гӯш ва сабт кардани гуфтугӯ

1. Оид ба парвандаи ҷиноятӣ дар бораи ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнин, ба шартӣ мавҷуд будани асосҳои кофӣ барои тахмини он ки гуфтугӯи телефони гумонбаршуда, айбдоршаванда ва дигар шахсон ё гуфтугӯ бо дигар воситаҳои алоқа, ки дорои маълумот дар бораи ҷиноят шуда метавонанд ё дорои маълумоти барои парванда аҳамиятнок мебошанд, бо тартиби муқаррарнамудаи моддаҳои 35(2) ва 192 Кодекси мазкур ва иҷозати суд, судя гӯш ва сабт кардани ин гуфтугӯро анҷом додан мумкин аст (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

2. Ҳангоми мавҷуд будани таҳдиди истифодаи зӯрварӣ, тамаъкорӣ ва дигар амали ҷиноятӣ нисбат ба ҷабрдида, шохид ё аъзои оилаи онҳо, тибқи аризаи хаттии онҳо ё ҳангоми мавҷуд набудани чунин ариза тибқи дархости муфаттиш бо иҷозати суд, судя мумкин аст гуфтугӯе, ки тавассути телефони онҳо ё ба воситаҳои дигари алоқа сурат мегирад ва сабти он анҷом дода шавад.

3. Дар бораи зарурати гӯш ва сабт кардани гуфтугӯ муфаттиш қарори асоснок мебарорад, ки дар он инҳо зикр мегарданд ([Қонуни ҶТ аз 2.08.2011 № 755](#)):

- парвандаи ҷиноятӣ ва асосҳое, ки тибқи онҳо ин амали тафтишӣ сурат мегирад;
- ному насаби шахсе, ки гуфтугӯи онҳо гӯш карда мешавад;
- дар тӯли кадом мӯҳлат гӯш ва сабт кардани гуфтугӯ гузаронида мешавад;
- муассисае, ки ба зиммааш воситаҳои техникии гӯшкунӣ ва сабти гуфтугӯ вогузошта шудааст.

4. Муфаттиш қарорро ба суд, судя ирсол намуда, дар сурати иҷозат додани суд, судя онро барои иҷро ба муассисаи дахлдор раван мекунад.

5. Гӯш ва сабт кардани гуфтугӯ ба мӯҳлати на бештар аз шаш моҳ муайян мешавад. Ҳангоми дар оянда зарур набудани ин чора, вале дар ҳама ҳолат на дертар аз қатъи парванда ва ё ба суд раван кардани он ин амал бекор карда мешавад.

6. Муфаттиш дар тӯли тамоми мӯҳлати муқарраршуда ҳуқуқ дорад, дар ҳар вақту замон фонограммаро барои азназаргузаронӣ ва шунидани он талаб карда гирад. Фонограмма ба муфаттиш дар шакли мӯҳршуда бо мактуб раван карда мешавад, ки дар он бояд вақти оғоз ва хатми сабти гуфтугӯ ва таснифи зарурии техникийи воситаҳои татбиқшуда инъикос гардад.

7. Азназаргузаронӣ ва шунидани фонограмма аз ҷониби муфаттиш бо иштироки шахсони холис ва ҳангоми зарурат мутахассис, сурат гирифта, дар ин бора протокол тартиб дода, дар он ҳамон қисми фонограмма, ки ба парванда дахл дорад, айнан оварда мешавад. Фонограмма ба парванда замима мегардад ва дар айни замон қисмате, ки ба парванда алоқаманд нест, пас аз эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукм ё қатъи парванда нобуд карда мешавад.

БОБИ 23. ПУРСИШ, РҶБАРҶУНӢ, ШИНОХТАН ВА САНҶИШИ НИШОНДОД ДАР ҶОИ ХОДИСА

Моддаи 197. Ҷои пурсиш

1. Пурсиш дар ҷои тафтиши пешакӣ анҷом дода мешавад. Муфаттиш, агар зарур шуморад, метавонад шахсро дар ҷои будубош пурсиш намояд ([Қонуни ҶТ аз 19.07.2022 № 1900](#)).

2. Дар ҳолати берун аз ҷумхурӣ будани шохид ё ҷабридида пурсиш мумкин аст ба таври фосолавӣ бо истифодаи воситаҳои телекоммуникатсионӣ ва почтаи электронӣ бо тартиб додани протоколи пурсиш ба роҳ монда шуда, бо имзои рақамӣ тасдиқ карда шавад. Муфаттиш метавонад пурсиши фосолавиро бо иштироки шахсони холис гузаронад. Пурсиш бо риояи талаботи моддаҳои 199-203 Кодекси мазкур ва бе тартиб додани протоколи пурсиш анҷом дода мешавад ([Қонуни ҶТ аз 19.07.2022 № 1900](#)).

Моддаи 198. Тартиби даъват ба пурсиш

1. Шоҳид, ҷабридида, ҳамчунин гумонбаршуда, айбдоршавандае, ки дар озодӣ мебошанд, барои пурсиш тавассути даъватнома даъват карда шуда, дар он ба ҳайси кӣ, ба назди кӣ, ба кадом суроға, вақти ҳозир шудан, оқибатҳои бе сабабҳои узрнок ҳозир нашудан қайд карда мешавад.

2. Даъватнома ба шахси даъватшаванда супорида шуда, имзои ӯ гирифта мешавад. Дар сурати набудани даъватшаванда даъватнома барои ба ӯ расонидан ба яке аз аъзои болиғи оила супорида шуда, имзои ӯ гирифта мешавад. Ҳангоми набудани онҳо даъватнома ба ташкилоти истифодаи манзил ё мақомоти худидоракунии маҳаллӣ ва ё маъмурияти ҷои қор супорида мешавад, ки онҳо вазифадоранд, онро ба шахси даъватшуда супоранд. Даъватшавандаро бо воситаҳои дигари алоқа низ даъват кардан мумкин аст.

3. Шахсони дар қисми 1 ҳамин модда зикршуда вазифадоранд, ки мувофиқи даъват ба пурсиш ҳозир шаванд. Дар ҳолати бе сабабҳои узрнок ҳозир нашудан дар ҳаққи онҳо метавонанд чораҳои маҷбуркунии муурофиявӣ, ки дар моддаи 113 Кодекси мазкур пешбинӣ шудаанд, татбиқ карда шаванд.

4. Шахсоне, ки дар ҳабс нигоҳ дошта мешаванд ба пурсиш тавассути маъмурияти ҳабсхона даъват карда мешаванд.

5. Шахсе, ки ба синни шонздаҳ нарасидааст, ҳамроҳи падару модар ё дигар намояндагони қонунии ӯ ба ҳайси шоҳид ё ҷабридида даъват карда мешавад. Тартиби дигари даъват кардани ноболиғ танҳо дар сурате, ки ҳолатҳои парванда тақозо мекунанд, имконпазир аст.

Моддаи 199. Қоидаҳои умумии пурсиш

1. Пеш аз пурсиш муфаттиш бояд маълумотро оид ба шахсияти пурсишшаванда муайян намояд. Пурсишшаванда бо забони модарӣ ё забони дигаре, ки медонад, нишондод медиҳад.

2. Ба шахсе, ки ба пурсиш даъват шудааст, хабар дода мешавад, ки ӯ ба ҳайси кӣ, аз рӯи кадом парвандаи ҷиноятӣ пурсиш мешавад, ҳуқуқи ӯҳдадорихои ӯ, ки дар Кодекси мазкур пешбинӣ шудаанд, фаҳмонида, дар ин бобат дар протокол қайд карда мешавад. Шахсоне, ки ба пурсиш ба ҳайси шоҳид ё ҷабридида даъват шудаанд, дар бораи ҷавобгарии ҷиноятӣ барои рад кардан ё саркашӣ намудан аз додани нишондод, ҳамчунин барои дидаю доништа додани нишондоди бардурӯғ огоҳ карда мешаванд.

3. Пурсиш аз он оғоз мегардад, ки пурсишшаванда ҳолатҳои ба ӯ маълумбудаи парвандаро баён кунад. Агар пурсишшаванда дар бораи ҳолатҳои сухан гӯяд, ки бо парванда ҳеҷ робитае надорад, ӯ бояд огоҳ карда шавад.

4. Баъди ба охир расидани нақли озод ба пурсишшаванда саволҳои додан мумкин аст, ки мақсад аз онҳо саҳеҳ ва пурра гардонидани нишондод бошад. Додани саволҳои раҳнамункунанда манъ аст.

5. Агар нишондод бо маълумоти рақамӣ ё маълумоти дигар вобаста бошад, ки дар хотир нигоҳ доштани онҳо мушқил аст, пурсишшаванда ҳуқуқ дорад аз

хуччатҳо ва сабтҳое, ки бо ташаббуси муфаттиш ва бо ризои ё бо хоҳиши пурсишшаванда метавонанд ба парванда дохил карда шаванд, истифода барад.

6. Дар чараёни пурсиш муфаттиш метавонад ба пурсишшаванда далелҳои шайъӣ ва хуччатҳоро нишон диҳад ва баъди ба охир расидани нақли озод нишондодеро, ки дар маводи парвандаи ҷиноятӣ мавҷуданд, бихонад, сабти овоз ва видео ё маводи наворбардоришударо намоиш диҳад ва шарҳи онҳоро пурсад.

7. Пурсиши бэфосила аз 4 соат ва давомнокии он дар як рӯз аз 8 соат зиёд шуда наметавонад.

Моддаи 200. Протоколи пурсиш

1. Чараён ва натиҷаи пурсиш дар протоколи бо риояи талаботи моддаҳои 172 ва 173 Кодекси мазкур тартиб дода, инъикос карда мешаванд. Нишондод аз забони шахси аввал ва аз рӯи имкон айнан сабт карда мешавад. Саволҳо ва ҷавобҳои онҳо бо ҳамон тартибе, ки дар чараёни пурсиш сурат гирифтааст, сабт мегарданд. Дар протокол ҳамчунин бояд саволҳои шахсоне, ки дар пурсиш иштирок кардаанд, саволҳое, ки аз тарафи муфаттиш дур карда шудаанд ё саволҳое, ки пурсишшаванда ба онҳо ҷавоб доданро рад намудааст, бо зикри далелҳои дур ё рад кардан инъикос меёбанд.

2. Нишон додани далели шайъӣ ва хуччат, хондани протокол ва намоиши сабти овоз, видео ва наворбардории амалҳои тафтишӣ, ҳамчунин нишондод, ки вобаста ба он аз тарафи пурсишшаванда дода шудаанд, бояд ҳатман дар протокол инъикос ёбанд.

3. Пурсишшаванда дар чараёни тафтиш метавонад тарҳ, нақша, расм, диаграмма тайёр кунад, ки онҳо ба протокол ҳамроҳ карда, дар ин бобат дар протокол қайд карда мешавад.

4. Баъди ба охир расидани нақли озод пурсишшаванда ҳуқуқ дорад нишондодашро бо дасти худ нависад. Баъди бо дасти худ навиштани нишондод ва имзо гузоштани пурсишшаванда муфаттиш метавонад саволҳои пурракунанда ва дақиқкунанда диҳад.

5. Баъди ба охир расидани пурсиш протокол барои хондан ба пурсишшаванда пешниҳод мешавад ё бо хоҳиши ӯ хонда мешавад. Талаби пурсишшаванда дар бораи ба протокол дохил намудани иловаҳо ва тасҳеҳот бояд ҳатман иҷро карда шавад.

6. Пурсишшаванда далели шинос шудан бо нишондод ва дурустии сабти онҳоро бо имзои худ дар охири протокол тасдиқ менамояд. Ҳар саҳифаи протокол аз тарафи пурсишшаванда имзо карда мешавад.

7. Агар дар пурсиш тарҷумон иштирок карда бошад, ӯ низ ҳар як саҳифа ва протоколро дар маҷмӯъ имзо мекунад. Тарҷумон ба тарҷумаи нишондоди бо дасти худ навиштаи пурсишшаванда имзо мегузорад.

8. Ҳамаи шахсоне, ки дар пурсиш иштирок карданд, дар протокол имзо мегузоранд.

Моддаи 201. Истифодаи сабти овоз ва видео ҳангоми пурсиш

1. Бо қарори муфаттиш ҳангоми пурсиши гумонбаршуда, айбдоршаванда, шохид ё ҷабрдида сабти овоз ва видео истифода шуда метавонад. Сабти овоз ва видео метавонад ҳамчунин бо хоҳиши гумонбаршуда, айбдоршаванда, шохид ё ҷабрдида истифода гардад.

2. Муфаттиш дар бораи сабти овоз ва видео қарор қабул мекунад ва дар ин бобат ба пурсишшаванда то оғози пурсиш хабар медиҳад.

3. Сабти овоз ва видео маълумотеро, ки дар қисмҳои 3 ва 4 моддаи 172 Кодекси мазкур зикр шудаанд, бояд тамоми ҷараёни пурсишро инъикос намояд. Сабти овоз ва видеои як қисми пурсиш, ҳамчунин такрори маълумоте, ки дар ҷараёни ҳамон пурсиш дода шудаанд, махсус барои сабти нишондод мумкин нест.

4. Баъди ба охир расидани пурсиш сабти овоз ва видео ба пурсишшаванда пурра шунавонида ва нишон дода мешавад. Баъди ба охир расидани намоиш ё шунидани сабт аз пурсишшаванда пурсида мешавад, ки оё ӯ гуфтаҳои худро пурра ё аниқ карда метавонад ва оё ӯ дурустии сабтро тасдиқ мекунад. Иловаҳои пурсишшаванда ба нишондодҳои сабти овоз ва видео, ҳамчунин ба фонограмма ва видеограммаҳо дохил карда мешаванд. Сабти овоз ва видео бо изҳороти пурсишшаванда, ки дурустии онро тасдиқ мекунад, ба охир мерасад.

5. Нишондоди дар ҷараёни пурсиш бо истифодаи сабти овоз ва видео гирифташуда мутобиқи қоидаҳои Кодекси мазкур ба протокол дохил карда мешаванд. Дар протоколи пурсиш ҳамчунин инҳо зикр мегардад:

- қайди татбиқи сабти овоз ва видео ва оғоҳ кардани пурсишшаванда дар ин бобат;

- маълумот оид ба воситаҳои техникӣ ва шароити сабти овоз ва видео;

- изҳори пурсишшаванда доир ба татбиқи сабти овоз ва видео нисбати ӯ;

- тасдиқи дурустии протокол, сабти овоз ва видео аз тарафи пурсишшаванда ва муфаттиш.

6. Фонограмма ва видеограмма ҳамроҳи парванда нигоҳ дошта, баъди ба охир расидани тафтиши пешакӣ мӯҳр карда мешаванд.

Моддаи 202. Тартиби пурсиши шохид ва ҷабрдида

1. Шохид ва ҷабрдидае, ки аз рӯи як парванда даъват шудаанд, дар алоҳидагӣ ва дар набудани дигар шохид ва ҷабрдида пурсиш карда мешаванд. Муфаттиш чора меандешад, ки шохидон ва ҷабрдидагонии як парванда бо ҳамдигар гуфтугӯ карда натавонанд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

2. Пеш аз пурсиш муфаттиш ба шахсияти шохид ё ҷабрдида боварӣ ҳосил карда, муносибати онҳоро бо айбдоршаванда ё гумонбаршуда муайян менамояд, ба онҳо ҳуқуқ ва ўҳдадорихои мурофиавиро мефаҳмонад, доир ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои рад кардан аз додани нишондод ва дидаю доништа додани нишондоди бардурӯғ онҳоро оғоҳ мекунад. Зимнан муфаттиш вазифадор аст фаҳмонад, ки шохид ё ҷабрдида ҳуқуқ дорад аз додани

нишондоде, ки худи онҳо ё хешованди наздики онҳоро барои содир намудани ҷиноят айбдор мекунад, рад намояд. Шоҳид ё ҷабрдидае, ки аз ин ҳуқуқ истифода набурдааст, доир ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дидаю доништа додани нишондоди бардурӯғ огоҳ карда мешавад. Дар бобати ба шоҳид ё ҷабрдида фаҳмонидани ҳуқуқ ва ўҳдадорихои онҳо огоҳӣ доир ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои рад кардан ё саркашӣ намудан аз додани нишондод, ҳамчунин дидаю доништа додани нишондоди бардурӯғ дар протокол қайд намуда, бо имзои шахси пурсишшаванда тасдиқ карда мешавад.

3. Пурсиши шоҳид ва ҷабрдида мувофиқи қоидаҳои пешбиниамудайи моддаи 199 Кодекси мазкур сураат мегирад.

Моддаи 203. Хусусияти пурсиши шоҳид ё ҷабрдидаи ноболиғ

(Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1275)

1. Ҳангоми пурсиши шоҳид ё ҷабрдидаи ба синни шонздаҳ нарасида, инчунин шоҳид ё ҷабрдидаи ноболиғе, ки бинобар ҳолати ҷисмонӣ ё рӯҳии худ имконияти мустақилона ҷимоя кардани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии худро надорад, иштироки омӯзгор ва (ё) равоншинос ҳатмӣ мебошад. Омӯзгор ё равоншинос ҳангоми пурсиши шоҳид ва ҷабрдидаи синнаш аз шонздаҳ боло бо салоҳдиди прокурор, муфаттиш ва ё бо дархости ҷимоятгар иштирок мекунад. Ҳангоми пурсиши шоҳид ё ҷабрдидаи ноболиғ иштироки намояндагони қонунии он ҳатмист *(Қонуни ҚТ аз 23.12.2021 №1811)*.

2. Шоҳид ва ҷабрдидаи синнашон ба шонздаҳ нарасида, инчунин шоҳид ё ҷабрдидаи ноболиғе, ки бинобар ҳолати ҷисмонӣ ё рӯҳии худ имконияти мустақилона ҷимоя кардани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии худро надорад, доир ба ҷавобгарӣ барои надодани нишондод ва дидаю доништа додани нишондоди бардурӯғ огоҳ карда намешаванд. Ҳангоми ба ҷабрдидагони ноболиғ фаҳмонидани ҳуқуқ ва ўҳдадорихои Мувофиқи онҳо таъкид карда мешавад, ки танҳо ҳақиқатро гуянд. Ба шоҳидон ва ҷабрдидагони ноболиғ ҳуқуқи надодани нишондоде, ки худи онҳо ва хешовандони наздики онҳоро ба содир кардани ҷиноят айбдор мекунанд, фаҳмонида мешавад. Дар бораи фаҳмонидани ҳуқуқу ўҳдадорихо дар протокол қайд гузошта, он бо имзои шоҳид ё ҷабрдидаи ноболиғ, намояндаи қонунии ӯ, омӯзгор ва ё равоншинос тасдиқ карда мешавад *(Қонуни ҚТ аз 23.12.2021 №1811)*.

3. Омӯзгор ва ё равоншинос ҳуқуқ доранд бо иҷозати муфаттиш ба шоҳид ё ҷабрдидаи ноболиғ саволҳо диҳанд ва баъди ба охир расидани пурсиш бо протоколи пурсиш шинос шаванд ва доир ба дурустӣ ва пуррагии сабтҳои он мулоҳизаҳояшонро пешниҳод намоянд. Ин ҳуқуқро муфаттиш пеш аз пурсиши шоҳид ва ҷабрдидаи ноболиғ ба омӯзгор ё равоншинос мефаҳмонад. Дар ин ҳусус дар протоколи пурсиш сабт карда мешавад.

4. Ба шахсони дар қисми 1 ҳамин модда зикршуда, ки ҳангоми пурсиши шоҳид ё ҷабрдидаи ноболиғ иштирок кардаанд, ҳуқуқи пешниҳоди мулоҳизоти ба протокол воридшаванда оид ба вайрон гардидани ҳуқуқу манфиатҳои пурсишшавандагон, додани саволҳо бо иҷозати муфаттиш фаҳмонида мешавад. Муфаттиш метавонад саволро рад намояд, вале бояд

онро ба протокол ворид намуда, сабаби радкуниро зикр кунад (*Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1275*).

5. Пурсиши шоҳид ё ҷабрдидаи ноболиғи то ҳафтсола наметавонад дар як рӯз бе танаффус зиёда аз 30 дақиқа ва дар маҷмӯъ бештар аз як соат, аз ҳафт то чордаҳсола дар як рӯз бе танаффус зиёда аз як соат ва дар маҷмӯъ бештар аз ду соат, аз чордаҳ то шонздаҳсола дар як рӯз бе танаффус зиёда аз як соату 30 дақиқа ва дар маҷмӯъ бештар аз се соат ва аз шонздаҳ то ҳаждаҳсола дар як рӯз бе танаффус зиёда аз ду соат ва дар маҷмӯъ бештар аз чор соат давом ёбад. Давомнокии пурсиши шоҳид ё ҷабрдидаи ноболиғе, ки бинобар ҳолати ҷисмонӣ ё рӯҳӣ имконияти мустақилона ҳимоя кардани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии худро надорад, аз тарафи муфаттиш дар асоси тавсияи омӯзгор ё равшаншинос муқаррар карда мешавад, вале он набояд аз меъёри пешбиниғардидаи ҳамин қисм, зиёд бошад (*Қонуни ҚТ аз 23.12.2021 №1811*).

6. Муқаррароти қисми 5 моддаи мазкур дар рафти гузаронидани дигар амалҳои тафтишӣ (рӯбарӯкунӣ, нишон додан барои шинохтан, озмоиши тафтишотӣ, санҷиши нишондод дар ҷои ҳодиса ва ғайра), ки бо иштироки шоҳид ё ҷабрдидаи ноболиғ гузаронида мешаванд, татбиқ мегардад (*Қонуни ҚТ аз 23.12.2021 №1811*).

Моддаи 204. Рӯбарӯкунӣ

1. Муфаттиш ҳуқуқ дорад, ки ду шахси қаблан пурсишшударо, агар дар нишондоди онҳо муҳолифати ҷиддӣ вуҷуд дошта бошад, рӯбарӯ кунад.

2. Пеш аз оғози рӯбарӯкунӣ муфаттиш ба иштирокчиёни ин амал ҳуқуқ ва ўҳдадорихояшон, ҳамчунин тартиби ба ҷо овардани ин амали тафтиширо мефаҳмонад. Агар рӯбарӯкунӣ бо иштироки шоҳид ва ҷабрдида гузаронида шавад, онҳо дар бораи ҷавобгарии ҷиноятӣ барои саркашӣ намудан аз додани нишондод ва дидаю доништа додани нишондоди бардурӯғ огоҳ карда мешаванд ва дар ин бобат дар протокол қайд карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

3. Муфаттиш аз шахсоне, ки дар байни онҳо рӯбарӯкунӣ сурат мегирад, мепурсад, ки оё онҳо ҳамдигарро медонанд ё не ва ба ҳамдигар ҷӣ гуна муносибат доранд. Ба иштирокчиён бо навбат пешниҳод карда мешавад, ки оид ба муайян кардани ҳолатҳои рӯбарӯкунӣ нишондод диҳанд. Баъди додани нишондод муфаттиш метавонад ба ҳар кадоме аз пурсишшавандагон савол диҳад. Шахсоне, ки бо ҳамдигар рӯбарӯ карда мешаванд, метавонанд бо иҷозати муфаттиш ба якдигар саволҳо диҳанд. Дар ин бобат дар протокол қайд карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

4. Ҳангоми рӯбарӯкунӣ муфаттиш ҳуқуқ дорад, ки далелҳои шайъӣ ва ҳуҷжатҳои ба парванда дохил кардашударо нишон диҳад.

5. Хонда додани нишондоди иштирокчиёни рӯбарӯкунӣ, ки дар протоколҳои пурсишҳои пешина мавҷуданд, ҳамчунин шунавонидан ва намоиш додани сабти овозӣ ва видеои нишондоди мазкур танҳо баъди аз тарафи онҳо дода шудани нишондод дар вақти рӯбарӯкунӣ ва сабти онҳо дар протокол мумкин аст (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

6. Дар протоколи рӯбарӯкунӣ нишондоди шахсони пурсишшаванда бо ҳамон навбат сабт карда мешаванд, ки онҳо нишондод додаанд. Ҳар як иштирокчии рӯбарӯкунӣ нишондоди худ ва ҳар як саҳифаи протоколро дар алоҳидагӣ имзо мегузорад (*Қонуни ҶТ аз 2.08.2011 № 755*).

7. Агар муқаррар карда шуда бошад, ки рӯбарӯкунии айбдоршаванда бо ҷабрдида ва шохид метавонад ба шохид ва ҷабрдида зарар расонад ё онхоро тарсонад, рӯбарӯкунӣ бояд истисно карда шавад.

Моддаи 205. Нишон додан барои шинохтан

1. Муфаттиш метавонад шахс ё ашёро барои шинохтан ба шохид, ҷабрдида, гумонбаршуда ё айбдоршаванда нишон диҳад. Барои шинохтан ҷасадро низ нишон додан мумкин аст.

2. Шиносшавандагон қаблан дар бораи ҳолатҳое, ки онҳо шахс ё ашёи дахлдорро дидаанд, оид ба нишонаҳо ва мушаххасоте, ки аз рӯи онҳо метавонанд шахс ё ашёро шиносанд, пурсида мешаванд.

Моддаи 206. Тартиби нишон додан барои шинохтан

1. Шахс барои шинохтан яққоя бо шахсони дигаре, ки аз рӯи имкон зоҳиран ба ӯ монанд бошанд, нишон дода мешавад. Теъдоди умумии шахсоне, ки барои шинохтан нишон дода мешаванд, набояд аз се нафар кам бошад. Ин қоида дар мавриди шинохтани ҷасад татбиқ намегардад.

2. Пеш аз нишон додан барои шинохтан ба шахси шинохташаванда пешниҳод карда мешавад, ки дар байни нишондодашавандагон ҳар ҷоеро, ки хоста бошад, ишғол намояд ва дар ин бобат дар протокол қайд карда мешавад.

3. Ҳангоми ғайриимкон будани нишондиҳии шахс барои шинохтан, ин амал метавонад аз рӯи акси ӯ, ки яққоя бо аксҳои шахсони аз рӯи имкон зоҳиран ба ӯ монанд, бо теъдоди на кам аз се акс анҷом дода мешавад.

4. Ашё яққоя бо ашёи яхела бо теъдоди на камтар аз се ашё барои шинохтан пешниҳод карда мешавад.

5. Агар шиносанда шохид ё ҷабрдида бошад, ӯ пеш аз шинохтан дар бораи ҷавобгарӣ барои рад кардан ё саркашӣ кардан аз додани нишондод ва дидаю дониста додани нишондоди бардурӯғ огоҳ карда мешавад, ки дар ин бобат дар протокол қайд карда мешавад.

6. Ба шиносанда пешниҳод карда мешавад, ки шахс ё ашёи дар нишондоди худ зикркардашро нишон диҳад. Додани саволҳои раҳнамункунанда мумкин нест.

7. Агар шиносанда яке аз шахсон ё ашёи ба ӯ нишондодашударо шиносад, аз ӯ пурсида мешавад, ки аз рӯи кадом нишонаҳо ё мушаххасот он шахс ё ашёро шинохтааст.

8. Нишон додан барои шинохтан дар ҳузури шахсони холис гузаронида мешавад.

9. Бо мақсади таъмини амнияти шиносанда нишон додани шахс барои шинохтан метавонад дар шароите доир гардад, ки шинохташаванда шиносандаро дида натавонад. Дар чунин ҳолатҳо шахсони холис бояд дар ҷойи қарордоштаи шиносанда қарор дошта бошанд. Ба шахсони холис ва шиносанда бояд имкон фароҳам оварда шавад, ки шахсони шинохташавандаро дида тавонанд.

10. Дар бораи нишон додан барои шинохтан бо риояи талаботи моддаҳои 172, 187 Кодекси мазкур протокол тартиб дода мешавад. Дар протокол шароит, чараён, натиҷаҳои шинохтан зикр ва аз рӯи имкон шарҳҳои шиносанда айнан баён карда мешаванд. Агар пешниҳоди шахсе, ки барои шинохтан нишон дода шудааст, дар шароите анҷом дода шуда бошад, ки шинохташаванда имкони дидани шиносандаро надошт, ин ҷиҳат ҳам дар протокол зикр карда мешавад.

Моддаи 207. Санҷиши нишондод дар ҷои ҳодиса

1. Нишондоди гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҷабрдида ва шохид мумкин аст дар ҷое, ки ба ҳодисаи тафтишшаванда вобаста аст, барои муқаррар намудани маълумоти нави воқеӣ, нишон додани хатти сайр ва ҷойҳое, ки амали тафтишшаванда содир карда шудааст, ҳамчунин барои муайян намудани эътимоднокии онҳо бо роҳи муқоиса бо вазъи ҳодиса тафтиш ё аниқ карда шаванд.

2. Санҷиши нишондод дар ҷои ҳодиса метавонад аз инҳо иборат бошад:

- шахси нишондоддода дар ҷои ҳодиса, вазъ ва ҳолатҳои ҳодисаи тафтишшавандаро барқарор мекунад;

- ашё, ҳуҷҷатҳо ва нишонаҳоеро, ки барои парванда аҳамият доранд, кофта меёбад ва нишон медиҳад;

- амалҳои муайянро намоиш медиҳад;

- нишон медиҳад, ки дар воқеаи таҳқиқшаванда ин ё он ашё кадом нақшро иҷро кардааст;

- ба тағйири вазъи ҷои ҳодиса тавачҷӯҳ зоҳир менамояд;

- нишондоди пешинаи худро мушаххас ва аниқ месозад.

3. Ба ин амалҳо ягон даҳолати беруна ва саволҳои раҳнамункунанда додан мумкин нест.

4. Санҷиши нишондод дар ҷои ҳодиса дар ҳузури шахсони холис ва дар мавриди зарурӣ бо иштироки мутахассис гузаронида мешавад.

5. Дар ҷои ҳодиса дар як вақт санҷидани нишондоди якчанд шахс мумкин нест.

6. Баъди аниқ кардани нишондод ва нишон додани амалҳо ба шахсе, ки нишондодаш санҷида мешавад, саволҳои марбут ба амалҳои тафтишӣ додан мумкин аст.

7. Дар ҳолатҳои зарурӣ ҳангоми гузаронидани санҷиши нишондод дар ҷои ҳодиса андозагирию, аксбардорӣ, сабти овоз, сабти видео анҷом дода, нақшаҳо ва тарҳҳо тартиб дода мешаванд.

8. Доир ба гузаронидани санҷиши нишондод дар ҷои ҳодиса бо риояи талаботи моддаҳои 172, 187 Кодекси мазкур протокол тартиб дода мешавад. Дар протокол шароит, чараён ва натиҷаҳои санҷиши нишондод дар ҷои ҳодиса муфассал инъикос карда мешаванд.

БОБИ 24. ЭКСПЕРТИЗА

Моддаи 208. Тартиби таъини экспертиза

1. Муфаттиш таъини экспертизаро зарур шуморида, дар ин бора қарор қабул мекунад ва дар он маълумотҳои зеринро зикр менамояд:

- асосҳои таъини экспертиза;
- ному насаби коршинос ё муассисае, ки экспертиза бояд дар он ҷой гузаронида шавад;
- саволҳои, ки дар назди коршинос гузошта шудаанд;
- маводе, ки ба коршинос пешниҳод мешавад.

2. Иҷрои қарори муфаттиш доир ба таъини экспертиза барои шахсон ё муассисаҳои, ки қарор ба онҳо равон карда шудааст ва ба салоҳияти онҳо дохил мешавад, ҳатмиет.

3. Экспертиза аз тарафи мутахассисони муассисаҳои эксперти, муассисаҳои дигари давлатӣ ва ғайридавлатӣ, ташкилоту корхонаҳо ё шахсонӣ воқиф, ки муфаттиш таъин кардааст, гузаронида мешавад.

4. Иваз кардани экспертиза бо таҳқиқоте, ки берун аз тарзи муҳофизати муқаррарнамудаи қонун сурат мегирад, мумкин нест. Хулосаҳои нозироти идоравӣ, актҳои ревизия, машваратҳои мутахассисон зарурати гузаронидани экспертизаро истисно намеkunанд.

5. То фиристодани қарор ба муассисаи экспертизаи судӣ муфаттиш вазифадор аст, ки бо он гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҷабрдида, ҳамчунин шохидеро, ки таҳти экспертиза қарор мегирад, шинос намояд ва ба онҳо ҳуқуқи дар моддаи 210 Кодекси мазкур муқарраршударо фаҳмонад. Дар ин бобат протокол тартиб дода, аз тарафи муфаттиш ва шахсе, ки бо қарор шинос карда шудааст, имзо карда мешавад.

6. Қарор дар бораи таъини экспертизаи равоншиносии судӣ ва хулосаи коршиносон ба шахсоне, ки вазъи рӯҳиашон дарки онро ғайриимкон мегардонад, эълон карда намешавад.

Моддаи 209. Таъини ҳатмии экспертиза

Агар аз рӯи парванда муқаррар кардани ҳолатҳои зерин зарур бошад, таъин ва гузаронидани экспертиза ҳатмиет:

- сабаби марг;

- хусусият ва дараҷаи вазнинии зарари ҷисмонӣ;
- синну соли гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҷабрдида, ба шарте, ки ин барои парванда аҳамият дошта бошад ва ҳуҷҷатҳо доир ба синну сол вучуд надошта ё шубҳаовар бошанд;
- ҳолати рӯҳӣ ё ҷисмонии гумонбаршуда, айбдоршаванда, вақте ки дар масъалаи мукаллафӣ ё қобилияти онҳо дар бобати ҳимояи мустақилонаи ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии худ дар муруфияи ҷиноятӣ шубҳа ба миён меояд;
- ҳолати рӯҳӣ ва ҷисмонии ҷабрдида, шохид дар ҳолатҳое, ки қобилияти онҳо дар бораи дуруст дарк кардани ҳолатҳои барои парванда аҳамиятдошта ва додани нишондод доир ба онҳо таҳти шубҳа қарор мегирад.

Моддаи 210. Ҳуқуқи гумонбаршуда, анбдоршаванда, судшаванда, ҷабрдида, инчунин шохиди таҳти экспертиза қароргирифта ҳангоми таъин ва гузаронидани экспертиза

(Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 [№ 1755](#))

1. Ҳангоми таъин кардан ва гузаронидани экспертиза гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшаванда ва ҷабрдида, инчунин шохиди таҳти экспертиза қароргирифта ҳуқуқ доранд (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 [№ 1755](#)*):

- бо қарори таъин намудани экспертиза шинос шаванд;
- ба коршинос раддия изҳор намоянд;
- дар бораи дур кардани муассисаи экспертӣ аз гузаронидани экспертиза дар сурати муқаррар гардидани ҳолатҳое, ки ба оқибати парванда манфиатдор набудани роҳбари муассисаи экспертӣ - ҷои кори шахси салоҳиятдорро таҳти шубҳа қарор медиҳанд, дархост пешниҳод намоянд;
- хоҳиш намоянд, ки шахсони аз тарафи онҳо зикршуда ё мутахассисони муассисаҳои мушаххаси судии экспертӣ ба ҳайси коршиносон ҷалб карда шаванд;
- саволҳои иловагӣ пешниҳод намоянд;
- дар вақти гузаронидани экспертиза ҳузур дошта бошанд ва ба коршинос саволҳо диҳанд, шарҳу тафсир кунанд;
- бо ҳулосаи коршинос ё хабари имконнопазирии додани ҳулоса шинос шаванд.

2. Экспертизаи ҷабрдидагон ва шохидон танҳо бо ризои ихтиёрии онҳо, ки ба шакли хатӣ дода мешавад, сурат мегирад. Агар ин шахсон ба синни шонздаҳ нарасида бошанд ё суд онҳоро номукаллаф эътироф карда бошад, ризои хаттиро барои гузаронидани экспертиза намояндагони қонунии онҳо медиҳанд.

3. Дар сурати қонест кардани дархосте, ки шахсони дар қисмҳои 1 ва 2 ҳамин модда зикршуда додаанд, муфаттиш қарори худро оид ба таъини экспертиза мутобикан тағйир медиҳад ё пурра месозад. Дар бораи рад карда

шудани дархост муфаттиш қарор қабул мекунад, ки он ба шахси дархостдода эълон карда, имзои ӯ гирифта мешавад.

Моддаи 211. Гузаронидани экспертиза дар муассисаи эксперти

1. Ҳангоми гузаронидани экспертиза дар муассисаи эксперти муфаттиш қарори худ ва маводи заруриро ба ин муассиса ирсол менамояд.

2. Роҳбари муассисаи эксперти вазифадор аст:

- гузаронидани экспертизаро ба як ё якчанд коршинос супорида, дар ин бора ба муфаттиш хабар диҳад;

- ба коршиносон ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳои онҳоро, ки дар моддаи 58 Кодекси мазкур пешбинӣ шудаанд, фаҳмонад, оид ба ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дидаю доништа хулосаи бардурӯғ додан огоҳ кунад ва дар ин бобат аз онҳо забонхат гирад, ки он якҷоя бо хулосаи эксперт ба муфаттиш равон карда мешаванд.

Моддаи 212. Гузаронидани экспертиза берун аз муассисаи эксперти

1. Агар экспертиза берун аз муассисаи эксперти гузаронида шавад, муфаттиш пеш аз баровардани қарор оид ба таъини экспертиза бояд ба шахсияти фарде, ки экспертизаро ба ӯ супориданист, ба салоҳиятнокии ӯ итминон ҳосил намуда, муносибати ӯро бо айбдоршаванда, гумонбаршуда, ҷабрдида ва бо шахсе, ки таҳти экспертиза қарор гирифтааст, муайян намояд ва санҷад, ки оё асосҳо барои дур кардани коршинос мавҷуданд ё не.

2. Муфаттиш баъди аниқ кардани маълумоти зарурӣ дар бораи таъини экспертиза қарор мебарорад, онро ба коршинос месупорад, ба ӯ ҳуқуқ ва ӯҳдадориҳои дар моддаи 58 Кодекси мазкур пешбинишударо мефаҳмонад ва аз ҷавобгарии ҷиноятӣ барои дидаю доништа додани хулосаи бардурӯғ огоҳ мекунад. Доир ба иҷрои амалҳои мазкур муфаттиш дар қарори таъин кардани экспертиза қайд мегузорад ва он бо имзои коршинос тасдиқ карда мешавад.

Моддаи 213. Экспертизаи комисионӣ

1. Экспертизаи комисионӣ дар ҳолатҳои зарурати анҷом додани таҳқиқоти мураккаби эксперти ва аз тарафи якчанд нафар коршиноси дорои як ихтисос (қасб) гузаронида мешавад.

2. Ҳангоми гузаронидани экспертизаи комисионӣ коршиносон натиҷаҳои ҳосилшударо якҷоя таҳлил мекунанд ва баъди ба як ақида омадан хулосаи ягона (ё акт дар бораи имконнопазирии пешниҳоди хулоса) тартиб медиҳанд ва имзо мекунанд.

3. Дар сурати мавҷуд будани ихтилофи назар дар байни коршиносон ҳар кадоми онҳо ё як қисми онҳо хулосаи алоҳида пешниҳод мекунанд ва ё коршиносе, ки нуқтаи назари ӯ аз хулосаҳои аксарият фарқ дорад, ақидаи худро дар хулоса алоҳида инъикос мекунад.

Моддаи 214. Экспертизаи комплексӣ

1. Экспертизаи комплексӣ дар ҳолатҳое таъин карда мешавад, ки барои таҳқиқот маълумоти соҳаҳои гуногуни дониш зарур бошад. Он аз тарафи коршиносони дорои ихтисосҳои гуногун дар доираи салоҳиятнокии онҳо гузаронида мешавад.

2. Дар хулосаи экспертизаи комплексӣ бояд зикр гардад, ки ҳар як коршинос кадом таҳқиқотро ба кадом ҳаҷм анҷом дод ва ба чӣ хулоса омадааст.

3. Ҳар як коршинос ҳамон қисми хулосаро имзо мекунад, ки дар он таҳқиқоти ӯ инъикос ёфтааст.

4. Хулоса (хулосаҳо)-и умумиро коршиносоне мебароранд ки дар баҳодихии натиҷаи ҳосилшуда салоҳият доранд. Агар далелҳои аз ҷониби яке аз коршиносон (коршиносони алоҳида) муқарраркардашуда асоси хулосаи ниҳонии комиссия ё як қисми он бошад, он бояд дар хулоса зикр шавад. Дар сурати ихтилофи назар байни коршиносон натиҷаи таҳқиқот мувофиқи талаботи қисми 3 моддаи 213 Кодекси мазкур ба расмӣ дароварда мешавад.

5. Агар экспертиза ба муассисаи экспертӣ супорида шуда бошад, ташкили таҳқиқи комплексӣ ба зиммаи роҳбари он муассиса гузошта мешавад.

Моддаи 215. Гирифтани намунаҳо барои таҳқиқоти муқоисавӣ

1. Муфаттиш ҳуқуқ дорад, ки барои таҳқиқоти муқоисавӣ аз гумонбаршуда ё айбдоршаванда, инчунин ҷабрдида ва шохид намунаҳои дастнавис ё дигар намунаҳо гирад.

2. Ҳангоми гирифтани намунаҳо барои таҳқиқоти муқоисавӣ набояд усулҳои татбиқ гарданд, ки ба ҳаёт ва саломатии инсон хатарнок бошанд ё шараф ва номуси ӯро паст зананд.

3. Муфаттиш доир ба гирифтани намунаҳо барои таҳқиқоти муқоисавии шахсони зинда қарор мебарорад. Гирифтани намунаҳо бо иштироки шахсони ҳолис ва дар мавридҳои зарурӣ бо иштироки мутахассисон гузаронида мешавад. Дар ин бора бо риояи талаботи моддаҳои 172, 183 Кодекси мазкур протокол тартиб дода мешавад.

4. Агар гирифтани намунаҳо қисми таҳқиқоти экспертӣ бошад, ин амалро коршинос ба ҷо меоварад. Дар ин ҳолат коршинос маълумотро доир ба ин амал дар хулосаи худ инъикос мекунад.

Моддаи 216. Барои гузаронидани экспертиза дар муассисаи тиббӣ ҷойгир кардан

1. Агар ҳангоми таъин кардан ё гузаронидани экспертизаи тиббии судӣ ё раванпизишкии судӣ зарурати муоинаи статсионарӣ ба миён ояд, гумонбаршуда ё айбдоршавандаро дар муассисаи давлатии тиббӣ ҷойгир кардан мумкин аст, ки ин ҳолат дар қарори таъини экспертиза зикр карда мешавад.

2. Агар зарурати экспертиза ва дар муассисаи тиббӣ ҷойгир кардани судшаванда ҳангоми маҷлиси суд ба миён ояд, суд, судья дар ин бобат бо

дархости тарафҳо ё бо ташаббуси худ оид ба ин масъала таъинот ё қарор мебарорад.

3. Ҳангоми дар муассисаи тиббӣ барои гузаронидани экспертизаи стационарии равонпизишкии судӣ ҷойгир кардани гумонбаршуда мӯҳлате, ки дар давоми он ба ӯ бояд айб эълон карда шавад, то гирифтани хулосаи комиссияи духтурони равоншинос оид ба ҳолати рӯҳии гумонбаршуда боздошта мешавад.

Моддаи 217. Мазмуни хулосаи коршинос

1. Баъди гузаронидани таҳқиқ аз рӯи натиҷаҳои он коршинос ё коршиносон аз номи худ хулосае тартиб медиҳанд, ки дар он бояд маълумоти зерин зикр гардад:

- экспертиза кай, дар кучо гузаронида шудааст;
- аз тарафи кӣ (насаб, ном, номи падар, таҳсилот, ихтисос, собиқаи кор, дараҷаю унвони илмӣ, вазифаи ишғолкарда) (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067, аз 23.07.2016 № 1332*);
- дар кадом асос экспертиза гузаронида шудааст;
- қайди бо имзои коршинос тасдиқшуда доир ба он ки ӯ дар бобати ҷавобгарии ҷиноятӣ барои рад кардан ё саркашӣ намудан аз додани хулоса ё дидаю доништа хулосаи бардурӯғ додан огоҳ карда шудааст;
- ҳангоми гузаронидани экспертиза кӣ иштирок дошт;
- коршинос чӣ гуна маводро истифода намудааст ва кадом таҳқиқотро гузаронидааст;
- саволҳои дар назди коршинос гузошташуда ва ҷавобҳои асосноки ӯ.

2. Хулоса дар шакли хатгӣ пешниҳод ва аз тарафи коршинос (коршиносон) имзо карда мешавад. Ба хулосаи коршинос бояд далелҳои шайъии баъди таҳқиқ боқимонда, намунаҳое, ки бо роҳи таҷриба гирифта, барои муқоиса истифода бурда мешаванд, ҳамчунин аксҳо, тарҳрезаҳо, нақшаҳо, ҷадвалҳо ва маводи дигари иловагӣ, ки хулосаҳои коршиносро тасдиқ мекунанд, замима карда шаванд. Замимаи хулоса низ аз тарафи коршинос имзо карда мешавад.

3. Агар коршинос итминон ҳосил намояд, ки масъалаҳои гузошташуда аз доираи донишҳои махсуси ӯ берун мебароянд ё маводи ба ӯ пешниҳодшуда барои пешниҳод кардани хулоса корношоям ё нокифоя аст ва пурра кардани он номумкин мебошад ё ин ки сатҳи илм ва амалияи экспертӣ барои ҷавоб додан ба масъалаҳои гузошташуда имконият намедиҳанд, вай хабари асоснок кардашударо дар бораи ғайриимкон будани пешниҳоди хулоса тартиб медиҳад ва онро ба мақомот ё шахси экспертизаро таъиннамуда ирсол менамояд.

Моддаи 218. Пурсиши коршинос

1. Муфаттиш ҳуқуқ дорад, ки коршиносро барои шарҳ додани хулосаи пешниҳодкардааш пурсиш намояд. Коршинос метавонад ҷавобҳои ӯро бо

дасти худ нависад. Протоколи пурсиши коршинос бо риояи қоидаҳои дар моддаҳои 172 Кодекси мазкур пешбинигардида тартиб дода мешавад.

2. Пурсиши коршинос то аз тарафи ӯ пешниҳод шудани хулоса мумкин нест.

Моддаи 219. Ба гумонбаршуда, айбдоршаванда ва ҷабрдида пешниҳод кардани хулосаи экспертиза

1. Хулосаи коршинос ё хабари ӯ дар бораи имконнопазирии пешниҳоди хулоса, ҳамчунин протоколи пурсиши коршинос то анҷоми тафтиши пешакӣ ба гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҷабрдида, ҳамчунин ба шохиде, ки тахти экспертиза қарор гирифта буд, пешниҳод карда мешавад ва онҳо ҳуқуқдоранд, ки шарҳу мулоҳизаи худро пешниҳод кунанд ва ақидаи худро оид ба хулосаи коршинос изҳор намоянд. Дар сурати қонсӯ гардонидани шудан ё рад шудани чунин дархост муфаттиш қарори дахлдор бароварда, ба шахсе, ки дархост додаст, бо гирифтани забонхат эълон мекунад (*Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 № 1381*).

2. Дар бораи шинос кардан бо хулосаи коршинос ва протоколи пурсиш протоколе тартиб дода мешавад, ки дар он хабар ё эътирози баёншуда инъикос карда мешавад.

3. Қоидаҳои ҳамин модда дар ҳолатҳои низ татбиқ мегарданд, ки экспертиза то ҷалб намудани шахс ҳамчун айбдоршаванда, гумонбаршуда ё ҷабрдида эътироф шудани ӯ гузаронидани шуда бошад.

Моддаи 220. Экспертизаи иловагӣ ва такрорӣ

1. Ҳангоми нофаҳмо ё ношарҳ будани хулоса, инчунин ба миён омадани масъалаҳои нав нисбати ҳолатҳои қаблан таҳқиқшуда, мумкин аст экспертизаи иловагӣ таъин карда, иҷрои он ба ҳамон коршинос ё коршиноси дигар супурда шавад.

2. Дар ҳолати беасос будани хулосаи коршинос ё ба миён омадани шубҳа оид ба дурустии он экспертизаи такрорӣ таъин намудан мумкин аст, ки гузаронидани он ба коршинос ё коршиносони дигар супурда мешавад.

3. Экспертизаи иловагӣ ё такрорӣ бо риояи талаботи боби мазкур таъин ва гузаронидани мешавад.

БОБИ 25. ЭЪЛОН КАРДАНИ АЙБ ВА ПУРСИШИ АЙБДОРШАВАНДА

Моддаи 221. Ба ҷавобгарӣ кашидан ба сифати айбдоршаванда

1. Ҳангоми мавҷуд будани далелҳои кофӣ прокурор, муфаттиш ва таҳқиқбаранда дар бораи ба ҷавобгарӣ кашидани шахс ба сифати айбдоршаванда дар содир намудани ҷиноят ва ба ӯ эълон кардани айб қарори асоснок мебароранд.

2. Прокурор, муфаттиш, таҳқиқбаранда, айбдоршавандаро аз рӯзи эълон кардани айб огоҳ намуда, ҳамзамон ҳуқуқи ӯро дар бораи даъвати ҷимоятгар

ё ба муфаттиш пешниҳод кардани дархост оид ба таъмини иштироки ҳимоятгар мефаҳмонанд.

3. Оид ба парвандае, ки мутобиқи қисмҳои 1 ва 2 моддаи 51 Кодекси мазкур иштироки ҳимоятгар ҳатмист, муфаттиш барои таъмини иштироки ӯ чораҳо меандешад, ба шарте, ки ҳимоятгар аз ҷониби худ айбдоршаванда, намояндаи қонунии ӯ ё бо супориши ӯ аз ҷониби шахси дигар даъват нагардида бошад.

Моддаи 222. Қарор дар бораи ба ҷавобгарӣ кашидан ба сифати айбдоршаванда

1. Дар қарори ба ҷавобгарӣ кашидан ба сифати айбдоршаванда маълумотҳои зерин бояд нишон дода шаванд:

- вақт ва маҳалли тартиб додани он;
- аз ҷониби кӣ тартиб дода шудани он;
- ном, номи падари шахсе, ки ба сифати айбдоршаванда ба ҷавобгарӣ кашида мешавад;
- рӯз, моҳ, сол ва маҳалли таваллуди ӯ;
- баёни ҷинояте, ки тибқи он шахс айбдор доништа мешавад;
- нишон додани вақт, маҳалли содир шудани ҷиноят;
- ҳолатҳои дигаре, ки бояд мутобиқи моддаи 85 Кодекси мазкур исбот карда шаванд;
- Кодекси ҷиноятӣ (модда, қисм, банд), ки барои ҳамин ҷиноят ҷавобгарӣ пешбинӣ кардааст.

2. Қарор бояд масъалаи ба сифати айбдоршаванда ба ҷавобгарӣ кашидани шахсро оид ба парвандаи тахти тафтиш қарордошта дар бар гирад.

3. Ҳангоми айбдор намудани шахс дар содир намудани якчанд ҷиноят, ки дар банду қисмҳои мухталифи моддаҳои Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ шудаанд дар қарори ба ҷавобгарӣ кашидани ӯ ба сифати айбдоршаванда бояд зикр гардад, ки кадом амалҳои мушаххас, мутобиқи ҳар як банд ва қисми моддаи Кодекси ҷиноятӣ ба айбдоршаванда банду баст карда мешаванд.

Моддаи 223. Тартиби даъвати айбдоршаванда

1. Айбдоршаванда барои пурсиш ба назди прокурор, муфаттиш ва таҳқиқбаранда бо тартиби зерин даъват карда мешавад:

- айбдоршавандае, ки дар озодӣ мебошад, бо огоҳинома, даъватнома, телефонограмма ё телеграмма;
- айбдоршавандае, ки дар ҳабс аст, тавассути маъмурияти тавқиғоҳҳои муваққатӣ ва тафтишотӣ.

2. Дар даъватнома маълумотҳои зерин нишон дода мешаванд:

- насаб, ном, номи падар ва шахси даъватшаванда (*Қонуни ҶТ аз 14.03.2014 № 1067*);

- маҳал, мақомот, вақти ҳозиршавӣ ва ба назди кӣ даъват шудан;

- оқибати ҳозир нашудан.

3. Даъватнома бо гирифтани имзои айбдоршаванда ба ӯ супорида мешавад ва дар ҳолати ҳозир набудан ба аъзои болиғи оилаи ӯ ё намояндаи маъмурияти ҷои қор, ҷои таҳсил ё намояндаи мақомоти худидоракунии маҳаллӣ барои супоридан ба айбдоршаванда дода мешавад.

Моддаи 224. Ҳатмӣ будани ҳозир шудани айбдоршаванда

1. Айбдоршавандаи дар озодӣ буда вазифадор аст, ки дар мӯҳлати муайяншуда бо даъвати муфаттиш ҳозир шавад.

2. Сабабҳои узрҳои бо даъвати муфаттиш ҳозир нашудани айбдоршаванда инҳо эътироф карда мешаванд:

- беморӣ, ки ҳозир шудани айбдоршавандаро номумкин месозад;

- фавтидани хешовандони наздик;

- офатҳои табиӣ;

- нагирифтани даъватнома;

- ҳолатҳои дигаре, ки дар мӯҳлати муайян ҳозир шудани айбдоршавандаро номумкин месозад.

3. Айбдоршаванда бояд муфаттиш, таҳқиқбарандаро аз сабаби дар мӯҳлати таъингардида ҳозир нашуданаш огоҳ кунад.

Моддаи 225. Эълон кардани айб

1. Айб на дертар аз ду шабонарӯз аз лаҳзаи баровардани қарор дар бораи ба сифати айбдоршаванда ба ҷавобгарӣ кашидани шахс дар ҳузури ҳимоятгар эълон карда мешавад, ба шарт, ки ӯ дар парвандаи ҷиноятӣ иштирок дошта бошад ё иштироқи ҳимоятгар мутобиқи Кодекси мазкур ҳатмӣ бошад ё дар ин бора айбдоршаванда дархост карда бошад (*Қонуни ҶТ аз 23.07.2016 № 1333*).

2. Айб ба айбдоршаванда дар рӯзи маҷбуран оварда шуданаш эълон карда мешавад. Зимнан, дар сурате ки иштироқи ҳимоятгар тибқи Кодекси мазкур ҳатмӣ бошад, муфаттиш бояд барои иштирок намудани ҳимоятгар ҳангоми пешниҳоди айб ҳамаи чораҳоро андешад (*Қонуни ҶТ аз 23.07.2016 № 1333*).

3. Муфаттиш баъди ба шахсияти айбдоршаванда ва супоришнома (ордер)-и ҳимоятгар оид ба пешбурди ҳимоя итминон пайдо кардан ба айбдоршаванда ва ҳимоятгари ӯ қарори ба сифати айбдоршаванда ба ҷавобгарӣ кашиданро пешниҳод мекунад.

4. Муфаттиш вазифадор аст ба айбдоршаванда моҳияти айби пешниҳодшударо фаҳмонад.

5. Иҷрои амалҳои дар қисмҳои 3 ва 4 ҳамин модда нишондодашуда бо имзои айбдоршаванда, Ҳимоятгар ва муфаттиш дар қарори ба сифати айбдоршаванда ба ҷавобгарӣ кашидан бо сабти санад ва соати пешниҳоди айб тасдиқ карда мешавад.

6. Дар ҳолати қарорро имзо накардани айбдоршаванда муфаттиш ва Ҳимоятгар, ба шарте, ки ӯ ҳангоми эълони айб иштирок дошта бошад, дар қарори ба сифати айбдоршаванда ба ҷавобгарӣ кашидан ва дар хусуси ба ӯ эълон карда шудани матни қарор имзои тасдиқкунанда мегузоранд.

7. Ба айбдоршаванда нусхаи қарори ба сифати айбдоршаванда ба ҷавобгарӣ кашидани шахс супурда мешавад.

8. Нусхаи қарор ба прокурор фиристода мешавад.

Моддаи 226. Дар тафтиши пешакӣ фаҳмонда додани ҳуқуқҳои айбдоршаванда

Муфаттиш айбдоршавандаро бо қарори ба сифати айбдоршаванда ба ҷавобгарӣ кашидани ҷиноят намуда, вазифадор аст, ба ӯ ҳуқуқҳояшро, ки моддаи 47 Кодекси мазкур муайян кардааст, фаҳмонда, дар ин бора дар қарор сабт кунад. Сабт бояд бо имзои айбдоршаванда, инчунин имзои Ҳимоятгар тасдиқ карда шавад, ба шарте, ки ӯ ҳангоми эълони айб ҳозир бошад.

Моддаи 227. Пурсиши айбдоршаванда

1. Муфаттиш вазифадор аст айбдоршавандаро, баъди ба ӯ эълон намудани айб фавран пурсиш кунад ва дар сурати аз додани нишондод даст кашидани айбдоршаванда дар ин бора бояд дар протоколи пурсиши ӯ сабт гузорад.

2. Дар оғози пурсиш муфаттиш бояд муайян кунад, ки оё айбдоршаванда хоҳишманд аст, ки муносибати худро ба айби эълоншуда изҳор намояд, оё ӯ ба айби худ пурра ё қисман иқрор аст ё гуноҳи худро дар бораи айби пешниҳодшуда рад мекунад. Дар ин бора дар протоколи пурсиш бояд сабти дахлдор ворид карда шавад.

3. Иштироки Ҳимоятгар ҳангоми пурсиши айбдоршавандаи ноболиғ, айбдоршавандае, ки ба сабаби нуқсони ҷисмонӣ рӯҳӣ имкон надорад ҳуқуқашро Ҳимоя намояд ва ё забонеро, ки бо он пешбурди парванда анҷом дода мешавад, намедонад, инчунин ҳангоми айбдоркунии шахс барои ҷинояте, ки барои он ҷазои якумра маҳрум кардан аз озодӣ ё ҷазои қатл таъин кардан мумкин аст, ҳатмӣ мебошад.

4. Айбдоршаванда тибқи қоидаҳои моддаҳои 199 - 201 Кодекси мазкур пурсиш карда мешавад.

5. Айбдоршавандаҳое, ки аз рӯи як парванда даъват шудаанд, дар алоҳидагӣ пурсиш карда мешаванд. Зимнан, муфаттиш бояд барои бо ҳам сӯхбат карда натавонистани онҳо тамоми чораҳоро андешад.

6. Ҳангоми оид ба ҳолатҳои парвандаи тафтишшаванда ба миён омадани зарурати саҳеҳ ва ё пурра кардани нишондодҳои қаблан додашуда, айбдоршавандаро ба таври илова пурсиш кардан мумкин аст.

Моддаи 228. Протоколи пурсиши айбдоршаванда

1. Оид ба ҳар пурсиши айбдоршаванда муфаттиш бо риояи талаботи моддаи 200 Кодекси мазкур протокол тартиб медиҳад.

2. Дар протоколи пурсиши якум маълумот дар бораи шахсияти айбдоршаванда, аз ҷумла насаб, ном, номи падар, рӯз, моҳ, сол ва маҳалли таваллуд, шаҳрвандӣ, миллат, таҳсилот, вазъи оилавӣ, ҷои кор, машғулият ё вазифа, маҳалли истиқомат, қаблан суд шудан, инчунин маълумотҳои дигар, ки барои ҳолатҳои парванда муҳиманд, зикр карда мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1332*).

3. Дар протоколҳои минбаъдаи пурсиш маълумотро дар бораи шахсияти айбдоршаванда, ба шарте, ки тағйир наёфта бошад, танҳо бо сабти насаб, ном ва номи падар маҳдуд кардан мумкин аст (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*).

Моддаи 229. Тағйир додан, илова ва ё қисман қатъ кардани айби эълоншуда

1. Агар ҳангоми тафтиши пешакӣ барои тағйир додан ва илова кардани айб асосе ба миён ояд, муфаттиш вазифадор аст бо риояи талаботи моддаи 225 Кодекси мазкур дар бораи ба сифати айбдоршаванда ба ҷавобгарӣ кашидан қарори нав барорад ва онро бо тартиби муқаррарнамудаи моддаҳои 225 ва 226 Кодекси мазкур ба айбдоршаванда эълон кунад.

2. Агар дар ҷараёни тафтиши пешакӣ яке аз қисматҳои айби эълоншуда тасдиқ нашуда бошад, муфаттиш бо қарори худ таъқиби ҷиноятӣ ҳамин қисматро қатъ карда, дар ин бора айбдоршаванда ва дигар иштирокчиёни муурофиаро огоҳ месозад.

БОБИ 26. БОЗДОШТАН ВА АЗ НАВ САР КАРДАНИ ТАФТИШИ ПЕШАКӢ

Моддаи 230. Асос, тартиб ва мӯҳлати боздоштани тафтиши пешакӣ

1. Тафтиши пешакӣ ҳангоми мавҷуд будани яке аз асосҳои зайл, ки барои идома ва хатми он монса шуда метавонад, боздошта мешавад:

- вобаста ба муайян карда нашудани шахсе, ки бояд ба сифати айбдоршаванда ба ҷавобгарӣ кашида шавад;

- дар ҳолате, ки айбдоршаванда аз тафтиши ӯ суд пинҳон шудааст ё бо сабабҳои дигар маҳалли будубоши ӯ муайян карда нашудааст;

- дар сурати ба бемории рӯҳи ӯ бемории дигари вазнин гирифтӣ шудани айбдоршаванда, ки аз ҷониби духтури муассисаи табобатии давлатӣ тасдиқ карда шудааст;

- дар сурате, ки маҳалли будубоши айбдоршаванда маълум аст, вале вобаста ба ҳалли масъалаи маҳрум кардани айбдоршаванда аз масуният ё супоридани ӯ ба давлати хориҷӣ, инчунин бинобар дар экспедитсия ё сафари хизматӣ зиёда аз ду моҳ буданаш имконияти воқеии иштироки ӯ дар парванда мавҷуд нест.

2. Муфаттиш дар бораи боздоштани тафтиши пешакӣ қарори асоснок бароварда, нусхаи онро ба прокурор мефиристад.

3. Агар ба парванда ду ё якчанд айбдоршаванда ҷалб шуда, асоси боздорӣ ба ҳамаи онҳо дахл надошта бошад, муфаттиш ҳуқуқ дорад қисми маводро ба пешбурди алоҳида ҷудо намуда, дар ин қисм пешбурдро боздорад ё агар тафтиши пешакиро бе иштироки айбдоршавандагон давом додан мумкин набошад, пешбурди парвандаро боздорад.

4. Дар ҳолатҳои пешбиниамудай сархатҳои яқум ва дуёми қисми 1 ҳамин модда тафтиши пешакӣ танҳо пас аз гузаштани мӯҳлати пешбурди он боздошта мешавад. Дар ҳолатҳои пешбиниамудай сархати сеюми қисми 1 ҳамин модда онро пеш аз хатми мӯҳлати тафтиши пешакӣ низ боздоштан мумкин аст.

5. То боздоштани тафтиши пешакӣ муфаттиш вазифадор аст ҳамаи амалҳои тафтиширо, ки пешбурди онҳо бе иштироки айбдоршаванда имконпазир аст, анҷом диҳад ва барои ҷустуҷӯи айбдоршаванда, ҳамчунин муайян кардани шахсе, ки ҷиноятро содир кардааст, тамоми чораҳоро андешад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

Моддаи 231. Амали муфаттиш пас аз боздоштани тафтиши пешакӣ

1. Муфаттиш тафтиши пешакиро боздошта, вазифадор аст ҷабрдида, намояндаи ӯ, даъвогари граҷданӣ, ҷавобгари граҷданӣ ва намояндагони онҳоро хатгӣ огоҳ сохта, ҳамзамон ба онҳо фаҳмонад, ки аз қарори боздоштани тафтиши пешакӣ дар давоми панҷ шабонарӯз ба прокурор шикоят кардан мумкин аст. Ҳангоми бо асосҳои пешбиниамудай сархати сеюми қисми 1 моддаи 230 Кодекси мазкур боздоштани тафтиши пешакӣ инчунин айбдоршаванда ва ҷимоятгар дар ин бора огоҳ карда мешаванд.

2. Пас аз боздоштани тафтиши пешакӣ муфаттиш:

- дар ҳолатҳои пешбиниамудай сархати яқуми қисми 1 моддаи 230 Кодекси мазкур мустақиман, ҳамчунин аз тариқи мақомоти таҳқиқ барои муайян кардани шахсе, ки бояд ба сифати айбдоршаванда ба ҷавобгарӣ кашида шавад, чора меандешад;

- дар ҳолатҳои пешбиниамудай сархати дуёми қисми 1 моддаи 230 Кодекси мазкур маҳалли будубоши айбдоршавандаро муайян мекунад, агар ӯ пинҳон шуда бошад, барои ҷустуҷӯи ӯ чора меандешад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

3. Оид ба парвандае, ки тафтиши он боздошта шудааст, гузаронидани амали тафтишӣ мумкин нест.

Моддаи 232. Ҷустуҷӯи айбдоршаванда

(Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 [№ 1755](#))

1. Ҳангоми номуайян будани маҳалли будубоши айбдоршаванда муфаттиш ҳуқуқ дорад пешбурди ҷустуҷӯро ба мақомоти таҳқиқ супорад. Ин

супориш дар қарори боздоштани тафтиши пешакӣ зикр мегардад ё дар ин бобат қарори алоҳида бароварда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

2. Чустучӯи айбдоршавандаро чӣ ҳангоми пешбурди тафтиши пешакӣ ва чӣ ҳангоми боздоштани тафтиши он эълон кардан мумкин аст (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

3. Дар сурати мавҷуд будани асосҳои дар моддаи 101 Кодекси мазкур нишондодашуда, нисбат ба айбдоршавандаи дар чустучӯ қарордошта чораҳои пешгирӣ татбиқ кардан мумкин аст. Дар ҳолатҳои пешбининамудаи моддаи 111 Кодекси мазкур татбиқи чораҳои пешгирӣ дар намуди ба ҳабс гирифтани имконпазир аст (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

Моддаи 233. Аз нав сар кардани тафтиши пешакии боздошташуда

1. Тафтиши пешакии боздошташуда бо қарори асосноки муфаттиш аз нав сар карда мешавад, ба шарте, ки:

- асосҳои боздоштан аз байн рафта бошанд;
- зарурати пешбурди амали тафтишӣ ба миён омада бошад, ки бе иштироки айбдоршаванда низ анҷом додани он мумкин аст.

2. Тафтиши пешакии боздошташударо инчунин бо қарори асосноки прокурор, ки бинобар бекор кардани қарори муфаттиш дар хусуси боздоштани тафтиш баровардааст, аз нав сар кардан мумкин аст.

3. Дар бораи аз нав сар кардани тафтиши пешакӣ айбдоршаванда ва ҳимоятгар, инчунин ҷабрдида, намояндаи ӯ, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва намояндагони онҳо огоҳ карда мешаванд.

БОБИ 27. ҚАТЪ КАРДАНИ ПАРВАНДАИ ЧИНОЯТӢ

Моддаи 234. Асосҳои қатъ кардани парвандаи чиноятӣ

1. Парвандаи чиноятӣ бо асосҳои зерин қатъ карда мешавад:

- ҳангоми мавҷуд будани асосҳои дар моддаҳои 27 ва 28 Кодекси мазкур зикршуда;

- ҳангоми исбот нашудани иштироки гумонбаршуда ё айбдоршаванда дар содир намудани чиноят, ба шарте, ки тамоми имкониятҳо барои ҷамъоварии далелҳои иловагӣ истифода шуда бошанд.

2. Агар аз рӯи парванда якҷанд айбдоршаванда ҷалб карда шуда, вале асосҳои қатъ намудани он на ба ҳамаи айбдоршавандагон дахл дошта бошад, он гоҳ таъқиби чиноятӣ нисбат ба айбдоршавандагони алоҳида қатъ карда мешавад.

3. Муфаттиш дар сурати қатъи парванда бо асосҳои пешбининамудаи сархатҳои якум ва дуюми қисми 1 моддаи 27 Кодекси мазкур, инчунин ҳангоми исбот нашудани иштироки гумонбаршуда ё айбдоршаванда дар содир намудани чиноят бояд барои сафед кардани шахс ва ҷуброни зарари моддии

дар натиҷаи ғайриқонунӣ дастгир ва ё ҳабс кардан расонидашуда тамоми чораҳои пешбиниамудай қонунро андешад.

Моддаи 235. Қарор дар бораи қатъ кардани парвандаи ҷиноятӣ

1. Дар бораи қатъ кардани парвандаи ҷиноятӣ муфаттиш қарори асоснок қабул мекунад.

2. Дар қисми муқаддимавии қарор вақт ва маҳалли таҳияи он, насаб, ном ва вазифаи муфаттиш сабт карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*).

3. Дар қисми баёнию асосноккунии қарор ҳолатҳое, ки сабаб ва асоси оғози парванда гапштаанд, натиҷаҳои тафтиш ба воситаи нишон додани маълумот дар бораи шахсоне, ки аз рӯи парванда дар содир намудани ҷиноят гумонбар ё айбдор шудаанд, моҳияти он, бандубасти ҷиноят ва чораҳои пешгирии татбиқшуда дарҷ меёбад.

4. Дар қисми хулосавии қарор муфаттиш дар бораи қатъи парванда бо тақя ба моддаи Кодекси мазкур, ки барои қатъи парванда асос шудааст, инчунин дастур дар бораи бекор кардани чораи пешгирӣ, бекор кардани ҳабси молу мулк, дар бораи тақдирӣ далелҳои шайъӣ инъикос карда мешавад.

5. Дар ҳолатҳое, ки мутобиқи қонун қатъи парванда танҳо бо ризои айбдоршаванда ё ҷабрдида иҷозат дода мешавад, вучуд доштани чунин розигӣ бояд дар қарор зикр карда шавад.

6. Ҳангоми қатъи парванда мувофиқи асосҳои пешбиниамудай сархатҳои яқум ва дуёми қисми 1 моддаи 27 ва қисми 1 моддаи 229 Кодекси мазкур ба қарор дохил намудани ифодаҳои зерӣ шубҳа гузорандаи бегуноҳии шахсе, ки нисбат ба ӯ парванда қатъ шудааст, манъ мебошад.

7. Нусхаи қарор дар бораи қатъ кардани парвандаи ҷиноятӣ ба прокурор фиристода мешавад.

Моддаи 236. Амали муфаттиш пас аз қатъи парвандаи ҷиноятӣ

1. Муфаттиш аз қатъи парванда ва асосҳои қатъи он гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҳимоятгарони онҳо, ҷабрдида ва намояндаи ӯ, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва намояндагони онҳо, инчунин шахс ва ё муассисаеро, ки тибқи аризаи онҳо парванда оғоз шуда буд, хаттӣ огоҳ месозад. Дар сурати қатъи парванда нисбати даъватшаванда муфаттиш дар мӯҳлати ҳафт рӯз ба комиссариати ҳарбии ноҳиявӣ (шаҳрӣ) дар ин бора хабар медиҳад.

2. Ба шахсоне, ки дар қисми 1 ҳамин модда зикр шудаанд, ҳуқуқи шиносшавӣ бо маводи парванда ва тартиби шикоят кардан аз қарори қатъи он фаҳмонда мешавад. Бо хоҳиши ин шахсон нусхаи қарори қатъи парванда ба онҳо супорида мешавад.

3. Шиносӣ бо маводи парванда бо риояи талаботи моддаҳои 240-242 Кодекси мазкур сурат мегирад.

4. Агар дар натиҷаи тафтиш ҳолатҳое муқаррар карда шуда бошанд, ки нисбати шахси ба сифати айбдоршаванда ба ҷавобгарӣ кашидашуда ё шахсони дигар татбиқ намудани чораҳои таъсиррасонии интизомӣ ё ҷазои маъмуриро талаб мекунад, муфаттиш парвандаро қатъ карда, маълумотро ба маъмурияти ҷои кори ӯ мерасонад ва маводро барои татбиқи чораҳои таъсиррасонӣ ба мақомоти салоҳиятдор раво мекунад, ба шарте, ки мӯҳлати ба ҷавобгарии маъмури ва интизомӣ кашидан нагузафта бошад.

Моддаи 237. Шикоят кардан аз қарори қатъи парвандаи ҷиноятӣ

1. Аз қарори муфаттиш дар бораи қатъи парвандаи ҷиноятӣ гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҳимоятгарони онҳо, ҷабрдида ва намояндаи ӯ, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва ё намояндагони онҳо, инчунин шахс ва ё намояндаи муассиса, ки тибқи аризаи онҳо парвандаи ҷиноятӣ оғоз шуда буд, ба прокуроре, ки ба тафтиш назорат мекунад, дар давоми ҳафт шабонарӯз аз лаҳзаи ба онҳо супоридани нусхаи ин қарор ё огоҳинома дар бораи қатъи парванда шикоят карданашон мумкин аст.

2. Агар парванда бо ризои прокурор қатъ карда шуда бошад, аз қарор ба прокурори болоӣ шикоят карда мешавад.

3. Мӯҳлати бо сабабҳои узрнок гузаронидашуда оид ба додани шикоят аз ҷониби прокуроре, ки ба вай шикоят расидааст, барқарор карда шуданаш мумкин аст.

4. Дар ҳолати шикоятро қонест нагардонидани прокурор аз қатъи парвандаи ҷиноятӣ тибқи қоидаҳои моддаи 124 Кодекси мазкур ба суд шикоят кардан мумкин аст.

Моддаи 238. Аз нав сар кардани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ қатъшуда

1. Агар мӯҳлати ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидани шахс нагузафта бошад, пешбурди парвандаи ҷиноятӣ қатъшуда бо қарори прокурор дар ҳолатҳои зайл аз нав сар карда мешавад:

- бекор кардани қарори муфаттиш дар бораи қатъ кардани парвандаи ҷиноятӣ;

- аз ҷониби суд бо тартиби муайяннамудаи моддаи 124 Кодекси мазкур қонест кунонидани шикоят дар хусуси беасос будани қатъи парвандаи ҷиноятӣ;

2. Дар бораи аз нав сар кардани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ гумонбаршуда, айбдоршаванда ва ҳимоятгарони онҳо, ҷабрдида ва намояндаи ӯ, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва намояндагони онҳо, инчунин шахс ё муассиса, ки бо аризаи онҳо парванда оғоз шуда буд, хаттӣ огоҳ карда мешаванд.

БОБИ 28. БА ПРОКУРОР ИРСОЛ КАРДАНИ ПАРВАНДАИ ҶИНОЯТӢ БО ФИКРИ АЙБДОРКУНӢ

Моддаи 239. Эълони анҷоми тафтиши пешакӣ оид ба парвандаи ҷиноятӣ

1. Муфаттиш бо эътирофи он ки тамоми амалҳои тафтишӣ аз рӯи парвандаи ҷиноятӣ анҷом дода шудаанд ва далелҳои ҷамъоварда барои тартиб додани фикри айбдоркунӣ кифоянд, вазифадор аст, ки дар ин бора айбдоршавандаро огоҳ созад ва ба ӯ фаҳмонад, ки ҳуқуқ дорад шахсан ё бо ёрии Ҳимоятгар ба тамоми маводи парванда шинос шуда, дар бораи пурра кардани тафтиши пешакӣ барои қабул кардани қарори дигар нисбат ба парванда дархост кунад.

2. Муфаттиш дар бораи анҷоми тафтиши пешакӣ ва ҳуқуқи шинос шудан бо маводи парванда ва арзи дархост вазифадор аст, ки Ҳимоятгари айбдоршавандаро, ба шарте, ки ӯ дар парванда иштирок намояд, инчунин ҷабрдида ва намояндаи ӯ, даъвогари граҷданӣ, ҷавобгари граҷданӣ ва намояндагони онҳоро огоҳ созад.

3. Агар Ҳимоятгари айбдоршаванда ё намояндаи ҷабрдида, даъвогари граҷданӣ, ҷавобгари граҷданӣ бо сабабҳои узрнок барои шинос шудан бо парванда дар вақти муайяншуда ҳозир шуда натавонад, муфаттиш мӯҳлати шиносшавиро ба муддати на бештар аз панҷ шабонарӯз ба таъхир мегузорад.

4. Дар сурати ҳозир нашудани Ҳимоятгар ё намоянда дар давоми ин мӯҳлат муфаттиш барои ҳозир шудани Ҳимоятгар ё намояндаи дигар чора меандешад.

5. Дар ҳолатҳои истисноӣ аз рӯи парванда оид ба ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнин, ки айбдоршаванда берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дошта, аз ҳозир шудан ба тафтишот саркашӣ мекунад, муфаттиш оид ба анҷоми тафтиши пешакӣ ва ҳуқуқи шинос шудан бо маводи парванда ва пешниҳоди дархост оид ба пурра кардани тафтиши пешакӣ Ҳимоятгарро огоҳ менамояд (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*).

Моддаи 240. Бо маводи парвандаи ҷиноятӣ шинос кардани ҷабрдида, даъвогари граҷданӣ, ҷавобгари граҷданӣ ва намояндагони онҳо

1. Муфаттиш дар ҳолати изҳори дархости шифоҳӣ ё хаттӣ ҷабрдида, намояндаи ӯ, даъвогари граҷданӣ, ҷавобгари граҷданӣ ва намояндагони онҳо ин шахсонро бо ҳамаи маводи парванда ё бо он қисмати парванда, ки онҳо шинос шудан мехоҳанд, шинос мекунад. Агар даъвогари граҷданӣ, ҷавобгари граҷданӣ ё намояндаи онҳо дар бораи шинос шудан бо маводи парванда дархост арз карда бошанд, танҳо бо он қисме, ки ба даъвои граҷданӣ дахл дорад, шинос карда мешавад.

2. Шинос кардан бо тартиби пешбиникардаи моддаи 241 Кодекси мазкур сурат мегирад.

Моддаи 241. Шинос кардани айбдоршаванда ва Ҳимоятгари ӯ бо маводи парванда

1. Муфаттиш талаботи моддаҳои 239-240 Кодекси мазкурро иҷро намуда, ба айбдоршаванда ва Ҳимоятгари ӯ тамоми маводи парвандаро, ки бояд дӯхта ва рақамгузорӣ шаванд, пешниҳод мекунад. Барои шиносоӣ инчунин далелҳои шайъӣ пешниҳод гардида, бо хоҳиши айбдоршаванда ё Ҳимоятгари ӯ фонограмма, сабти видео, кинофилмҳо, слайдҳо, ба шарте, ки онҳо ба

протоколи амали тафтишӣ замима гардида бошанд, барои шунидан ва тамошо кардан низ пешниҳод мешаванд. Бо хоҳиши айбдоршаванда ё Ҳимоятгари ӯ онҳо метавонанд бо маводи парванда якҷоя ё дар алоҳидагӣ шинос карда шаванд. Дар ҳолатҳои пешбиниамудай қисми 5 моддаи 239 Кодекси мазкур маводи парванда барои шинос шудан ба Ҳимоятгар пешниҳод карда мешавад. Дар ҳолатҳои пешбиниамудай қисми 5 моддаи 239 Кодекси мазкур маводи парванда барои шинос шудан ба Ҳимоятгар пешниҳод карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*).

2. Агар парванда аз якҷанд чилд иборат бошад, айбдоршаванда ва Ҳимоятгар дар чараёни шиносшавӣ бо маводи парванда ҳуқуқ доранд тақрибан ба ҳар як чилди он баргарданд, аз онҳо ҳама гуна маълумотро ба андозаи гуногун рӯйнавис кунанд, аз ҷумла ҳуҷҷатҳоро бо ёрии воситаҳои техникӣ нусхабардорӣ намоянд, ки бояд аз ҷониби муфаттиш тасдиқ карда шаванд. Рӯйнависҳо ва нусхаи ҳуҷҷатҳои парванда, ки дорои маълумоти сирри давлатӣ, тижоратӣ ё дигар сирри бо қонун ҳифзшаванда мебошанд, дар парванда нигоҳ дошта шуда ба айбдоршаванда ва Ҳимоятгари ӯ ҳангоми муҳокимаи судӣ супурда мешаванд, ки онҳо танҳо дар маҷлиси судӣ истифода бурда, баъди анҷоми ҳар як маҷлиси судӣ барои нигоҳ доштан дар парванда баргардонидани мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 27.11.2014 № 1134*).

3. Мӯҳлате, ки барои шинос шудани айбдоршаванда ва Ҳимоятгари ӯ бо ҳамаи маводи парванда зарур аст, маҳдуд карда намешавад. Агар айбдоршаванда ё Ҳимоятгар мӯҳлати шиносшавиро бо маводи парванда кашол диҳанд, муфаттиш ва прокурор ҳуқуқ доранд бо қарори асосноки худ мӯҳлати муайяно, ки барои шинос шудан бо маводи парванда кифоя аст, муқаррар намоянд. Дар сурати бе сабабҳои узрнок дар мӯҳлати муқарраршуда ба охир нарасонидани шиносшавӣ бо маводи парвандаи ҷиноятӣ бо қарори муфаттиш ё прокурор шиносшавӣ бо маводи парвандаи ҷиноятӣ анҷомёфта ҳисобида мешавад (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*).

4. Пас аз анҷоми шиносоии айбдоршаванда ва Ҳимоятгар бо маводи парванда муфаттиш вазифадор аст аз онҳо пурсад, ки оё онҳо мехоҳанд дархост арз намоянд ва боз дар бораи чӣ арз кардан мехоҳанд.

Моддаи 242. Протокол дар бораи шиносӣ бо маводи парвандаи ҷиноятӣ

1. Дар хусуси ба айбдоршаванда эълон кардани анҷоми тафтиши пешакӣ ва шиносӣ бо ҳамаи маводи парванда протоколи ягона тартиб дода, дар он маҳал ва санаи гузаронидани амалҳои тафтишӣ, вақти оғоз ва анҷоми он, вазифа, насаб, ном ва номи падари шахси протоколро тартибдода, бо кадом парвандаи ҷиноятӣ шиносӣ сурат мегирад, насаб, ном, номи падари айбдоршаванда ва моддаи Кодекси ҷиноятӣ, ки дар асоси он ба ӯ айб эълон карда шудааст, хоҳиши айбдоршаванда бобати шиносӣ бо иштироки Ҳимоятгар ё бе иштироки ӯ (оид ба парвандаҳои, ки иштироки Ҳимоятгар дар онҳо ҳатмӣ нест), дар бораи таъмин бо тарҷумон, варақа ва чилди парванда бо нишон додани вақт ва санаи шиносшавӣ, дархости айбдоршаванда ва Ҳимоятгар баъди шиносӣ бо парванда, ба шарте, ки бошанд, нишон дода мешавад. Протоколро шахси дар шиносӣ иштирокдошта имзо мекунад.

Зимни тартиб додани протокол талаботи моддаи 172 Кодекси мазкур низ риоя карда мешавад. Дар бораи шиносии ҷабридида ва намояндаи ӯ, даъвогари граждани ва ҷавобгари граждани ё намояндагони онҳо тибқи талаботи ҳамин модда протокол тартиб дода мешавад (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*).

2. Агар шиносӣ бо маводи парванда аз ҷониби айбдоршаванда ва Ҳимоятгари ӯ ё ҷабридида ва намояндаи ӯ якҷоя сурат гирифта бошад, протоколи ягона тартиб дода мешавад.

Моддаи 243. Арзи дархост ва баррасии он

1. Дархости айбдоршаванда ва Ҳимоятгари ӯ, инчунин ҷабридида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва намояндагони онҳо, ки пас аз шиносӣ бо маводи парванда шифоҳӣ изҳор шудаанд, дар протоколи шиносӣ бо маводи парванда инъикос карда мешаванд.

2. Агар иштирокчии парванда дар бораи додани дархости хаттӣ арз кунад, барои таҳияи он вақти муайян ҷудо карда дар ин бора дар протокол сабт карда, сипас он хаттӣ ба парванда замима карда мешавад.

3. Мутобиқи моддаи 175 Кодекси мазкур муфаттиш ҳуқуқ надорад қонун намудани дархостро дар бораи муайян кардани ҳолатҳое, ки барои парванда дорои аҳамият мебошанд, рад кунад. Дар чунин ҳолатҳо муфаттиш вазифадор аст тафтиши пешакиро пурра намояд, зимнан бо маводи парвандаи ҷиноятӣ шинос шудани иштирокчиёни дигари мурофиа ба ҳалли дархост ва дар сурати ҳал гаштани он ба гузаронидани тафтиш монета намешавад.

4. Пас аз гузарондани амали иловагии тафтишӣ муфаттиш вазифадор аст иштирокчиёни мурофиаро аз хатми тафтиши пешакӣ аз нав огоҳ созад ва ба онҳо шароит фароҳам оварад, ки бо маводи иловагии парванда шинос шаванд.

5. Дар сурати пурра ё қисман рад намудани қонунгардонии дархост муфаттиш қарор бароварда, тартибу мӯҳлати шикоят оварданро фаҳмонида, нусхаи қарорро ба аризадиҳанда раво мекунанд.

Моддаи 244. Фикри айбдоркунӣ

1. Пас аз анҷоми тафтиши пешакӣ ва бо маводи парванда шинос кардани шахсони дар моддаи 239 Кодекси мазкур номбаршуда муфаттиш фикри айбдоркуниро тартиб медиҳад.

2. Фикри айбдоркунӣ аз қисми муқаддима, баёнию асосноккунӣ ва хулоса иборат аст.

3. Дар қисми муқаддима муфаттиш ном, номи падар ва насаб айбдоршаванда (айбдоршавандагон)-ро, ки нисбат ба ӯ (онҳо) фикри айбдоркунӣ таҳия мегардад, модда, қисм ва банди қонуни ҷиноятӣ, ки мувофиқи он амали ӯ бандубаст мешавад, инъикос мекунанд.

4. Дар қисми баёнию асосноккунӣ инҳо инъикос мегарданд:

- моҳияти айбдоркунӣ;
- маҳал ва вақти содир намудани ҷиноят;

- усул, сабаб, оқибат ва ҳолатҳои дигари муҳим;
- маълумот дар бораи ҷабрдида, хусусият ва андозаи зарари ба ӯ расонидашуда, даъвогар ва ҷавобгари ғараҷданӣ;
- далелҳои тасдиқкунандаи гуноҳи айбдоршаванда;
- ҳолатҳои сабуқкунанда ва вазнинкунандаи ҷазо;
- вачҳҳое, ки айбдоршаванда барои ҳимояи худ пеш меорад ва натиҷаи санҷиши ин вачҳҳо.

5. Фикри айбдоркунӣ бояд истинод ба ҷилд ва саҳифаҳои парвандаро дар бар гирад.

6. Дар қисми хулоса маълумоти шахсияти айбдоршаванда, ифодаи айби эълоншуда бо нишон додани қонуни ҷиноятӣ (модда, қисм, банд), ки барои ҳамин ҷиноят ҷавобгариро пешбинӣ мекунад, зикр мегардад.

7. Муфаттиш маҳал ва санаи таҳияи фикри айбдоркуниро нишон дода, онро имзо мекунад.

Моддаи 245. Замима ба фикри айбдоркунӣ

1. Ба фикри айбдоркунӣ рӯйхати айбдоршаванда, ҷабрдида, шоҳидон, коршинос, ки бояд ба маҷлиси суд даъват шаванд, замима мегардад.

2. Ба фикри айбдоркунӣ инчунин маълумотнома дар бораи мӯҳлати тафтиш, ҷораҳои интиҳобшудаи пешгирӣ бо нишон додани мӯҳлати нигоҳ доштан дар ҳабс ва ҳабси хонагӣ, дар хусуси далелҳои шайъӣ ва ҷойи нигоҳдошти онҳо, даъвои ғараҷданӣ, дар бораи ҷораҳое, ки барои таъмини даъвои ғараҷданӣ, иҷрои ҷазо дар намуди ҷарима, ситонидани дигар пардохтҳои молумулкӣ ва имконпазирии мусодираи молу мулк андешида шудаанд, хароҷоти муҳофизатӣ замима карда мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 17.05.2018 № 1516*).

3. Дар рӯйхати шахсоне, ки бояд ба маҷлиси суд даъват карда шаванд, ном, номи падар ва насаб, маҳалли зист ё будубоши онҳо ва варақаҳои парванда, ки дар он нишондоди онҳо ё хулосаҳо инъикос гардидаанд, зикр мешаванд. Дар ҳолатҳои пешбининамудаи қонун ва Кодекси мазкур дар ин рӯйхат танҳо таҳаллуסי шахсоне, ки бояд ба маҷлиси суд даъват карда шаванд, сабт мегардад (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*).

4. Ба суд ҳозир шудани шахсоне, ки дар рӯйхатҳо таҳаллуסי онҳо сабт шудааст, аз ҷониби мақомоти салоҳиятдори пешбурди тосудии парвандаи ҷиноятӣ таъмин карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 04.07.2020 № 1702*).

Моддаи 246. Ба прокурор ирсол кардани парвандаи ҷиноятӣ

Баъди аз ҷониби муфаттиш имзо шудани фикри айбдоркунӣ парвандаи ҷиноятӣ фавран ба прокурор равон карда мешавад.

БОБИ 29. АМАЛ ВА ҚАРОРИ ПРОКУРОР ОИД БА ПАРВАНДАИ ҶИНОЯТИЕ, КИ БО ФИКРИ АЙБДОРКУНИИ ВОРИД ШУДААСТ

Моддаи 247. Масъалаҳоеро, ки прокурор вобаста ба парвандаи ҷиноятии бо фикри айбдоркунӣ воридшуда ҳал мекунад

1. Прокурор бояд дар мӯҳлати ҳафт шабонарӯз парвандаи ҷиноятии бо фикри айбдоркунӣ воридшударо омӯхта, ҳолатҳои зеринро санҷад:

- оё кирдори ҷиноятии ба айбдоршаванда мансуб ҷой дорад ва дар ин кирдор таркиби ҷиноят мавҷуд аст ё не;

- оё дар парванда ҳолатҳои мавҷуд нестанд, ки метавонанд боиси қатъи он гарданд;

- оё айби эълоншуда асоснок аст ва он бо далелҳои дар парванда мавҷуда тасдиқ мегардад;

- оё нисбат ба ҳамаи кирдорҳои содиркардаи айбдоршаванда, ки муайян ва исбот шудаанд, айб эълон карда шудааст;

- оё ҳамаи шахсоне, ки дар парванда дар бораи ҷиноят содир намуданашон далел ба даст оварда шудааст, ба сифати айбдоршаванда ҷалб гардидаанд;

- оё кирдори айбдоршаванда дуруст бандубаст шудааст;

- оё ҷораи пешгирӣ дуруст интиҳоб гардидааст ва ё дар парванда барои тағйир додан ё бекор кардани он асос мавҷуд аст;

- оё барои таъмини даъвои граждани, иҷрои ҷазо дар намуди ҷарима, ситонидани дигар пардохтҳои молумулкӣ ва имконпазирии мусодираи молу мулк ҷораҳо андешида шудаанд (*Қонуни ҚТ аз 17.05.2018 № 1516*);

- оё фикри айбдоркунӣ мутобиқи талаботи Кодекси мазкур тартиб дода шудааст;

- оё дар пешбурди тафтиши пешакӣ ба вайронкунии ҷиддии қонуни муҳофизатии ҷиноятӣ роҳ дода нашудааст;

- оё таҳқиқи ибтидоӣ ё тафтиши пешакӣ ҳамаҷониба, пурра ва холисона гузаронида шудааст;

- оё шароите, ки барои содиршавии ҷиноят мусоидат кардаанд, муайян карда, барои рафъи оқибати онҳо ҷора андешида шудааст.

2. Мӯҳлати дар қисми 1 ҳамин модда зикршуда ба мӯҳлати тафтиш дохил намешавад.

Моддаи 248. Қарори прокурор оид ба парвандае, ки бо фикри айбдоркунӣ ворид гардидааст

1. Прокурор ё муовини ӯ парвандаи аз муфаттиш бо фикри айбдоркунӣ воридшударо баррасӣ намуда, ҳуқуқдоранд яке аз қарорҳои зеринро қабул намоянд:

- фикри айбдоркуниро тасдиқ кунанд;

- бо қарори худ бандҳои алоҳидаи айбдоркуниро хориҷ намоянд;

- кирдори айбдоршавандаро бо татбиқи қонун дар бораи ҷазои нисбатан сабук бандубаст намоянд;

- парвандаи ҷиноятиро пурра ё нисбат ба айбдоршавандагони алоҳида қатъ намоянд;

- парвандаро бо дастуроти хаттии худ барои пешбурди тафтиши иловагӣ ё аз нав таҳия кардани фикри айбдоркунӣ ба муфаттиш баргардонанд;

- дар ҳолатҳои истисноӣ аз рӯи парванда оид ба ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнин, ки айбдоршаванда берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дошта, аз ҳозир шудан ба тафтишот саркашӣ мекунад, фикри айбдоркуниро тасдиқ карда, парвандаро ба суд бо дархост оид ба гузаронидани мурофиаи судӣ дар ғоибии судшаванда ирсол намояд (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*);

- фикри айбдоркунӣ тартиб диҳанд (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*).

2. Прокурорҳои шаҳру ноҳияҳо ва прокурорҳои ба онҳо баробаркардашуда фикри айбдоркунии парвандаҳои ҷиноятиро, ба истисноӣ парвандаҳои ҷиноятӣ оид ба ҷиноятҳои, ки барои онҳо дар Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷазои якумра аз озодӣ маҳрум сохтан ё ҷазои қатл пешбинӣ шудааст, аз рӯи тобеият тасдиқ мекунанд. Фикри айбдоркунии парвандаҳои ҷиноятӣ оид ба ҷиноятҳои, ки барои онҳо дар Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷазои якумра аз озодӣ маҳрум сохтан ё ҷазои қатл пешбинӣ шудааст, аз ҷониби Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муовинони ӯ, Сарпрокурори ҳарбӣ, прокурори Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, прокурори нақлиёти Тоҷикистон ва муовинони онҳо аз рӯи тобеият тасдиқ карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*).

Моддаи 249. Қарор дар бораи чораҳои пешгириӣ

Оид ба парвандаи ҷиноятӣ, ки бо фикри айбдоркунӣ ба прокуратура ворид шудааст, прокурор ё муовини ӯ дар доираи салоҳияти худ ҳуқуқ доранд бо қарори худ чораҳои пешгирии қаблан дар ҳаққи айбдоршаванда андешидашударо бекор кунанд ё тағйир диҳанд, инчунин чораҳои дигари пешгириро ба истисноӣ ҳабс кардан ё ба ҳабси хонагӣ гирифтани интиҳоб намоянд.

Моддаи 250. Ба суд ирсол кардани парвандаи ҷиноятӣ

1. Пас аз тасдиқ кардани фикри айбдоркунӣ прокурор ба айбдоршаванда ва дар ҳолатҳои бо сархати шашуми қисми 1 моддаи 248 Кодекси мазкур пешбининамуда, ба ҳимоятгар супоридани нусхаи фикри айбдоркунӣ ва замимаи онро таъмин мекунад. Агар айбдоршаванда забонеро, ки бо он фикри айбдоркунӣ тартиб дода шудааст, надонад, нусхаи фикри айбдоркунӣ бо тарҷума ба забоне, ки ӯ медонад, супурда мешавад. Бо дархости ҳимоятгар ё ҷабрдида нусхаи фикри айбдоркунӣ ба онҳо низ супурда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1275, аз 23.07.2016 № 1333*).

2. Маъмурияти ҷойҳои дар ҳабс нигоҳ доштан бо дархости прокурор, муфаттиш ва ё таҳқиқбаранда ба айбдоршавандаи дар ҳабс нигоҳдошташуда нусхаи фикри айбдоркуниро бо гирифтани забонхат, ки дар он бояд имзо, рӯз

ва вақти супоридан гузошта шавад, месупорад. Нусхаи аслии забонхат ба суд пешниҳод карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1275*).

3. Прокуроре, ки фикри айбдоркуниро тасдиқ кардааст, бояд парвандаи ҷиноятиро ба суд аз рӯи тобеияти судӣ ирсол карда, ҳамзамон дар ин бора ба айбдоршаванда, ғимоятгар, ҷабрдида ва намояндаи ӯ, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва намояндагони онҳо хабар диҳад.

4. Баъди ба суд ирсол кардани парвандаи ҷиноятӣ ҳамаи дархосту шикоятҳо оид ба парванда бевосита ба суд ирсол карда мешаванд.

ҚИСМИ Ш. ПЕШБУРДИ СУДӢ

ҲАСЛИ VIII. ПЕШБУРДИ ПАРВАНДАИ ҶИНОЯТӢ ДАР СУДИ МАРҲИЛАИ ЯКУМ

БОБИ 30. ТОБЕИЯТИ СУДӢ

Моддаи 251. Тобеияти судии парвандаҳои ҷиноятӣ

1. Ба судҳои шахрӣ ва ноҳиявӣ ҳамаи парвандаҳои ҷиноятӣ, ба ғайр аз парвандаҳои, ки ба судҳои болоӣ ё судҳои ҳарбӣ тобеанд, тобеияти судӣ доранд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

2. Судҳои шахрӣ ва ноҳиявӣ дар рафти баррасии тосудии парвандаҳои ҷиноятӣ оид ба масъалаҳои, ки дар қисми 1 моддаи 35 ва моддаи 124 Кодекси мазкур пешбинӣ гардидаанд, қарор қабул менамоянд, агар дар қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

Моддаи 252. Тобеияти парвандаҳои ҷиноятӣ ба Суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят, суди шаҳри Душанбе

Ба Суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят, суди шаҳри Душанбе ҳамаи парвандаҳои ҷиноятӣ, ки барои онҳо мутобиқи қонун ҷазои якумра аз озодӣ маҳрум кардан ё ҷазои қатл пешбинӣ шудааст, ба ғайр аз парвандаҳои марбути судҳои ҳарбӣ, тобеияти судӣ доранд.

Моддаи 253. Тобеияти парвандаҳои ҷиноятӣ ба Суди Олии Ҷумҳурии

Тоҷикистон

1. Ба Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон парвандаҳои ҷиноятӣ, ки дар моддаи 252 Кодекси мазкур зикр шудаанд ва онҳо дар ноҳия ва шаҳрҳои тобеи ҷумҳурӣ содир шудаанд, тобеияти судӣ доранд.

2. Ба Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчунин парвандаҳои ҷиноятӣ, ки дорои сирри давлатӣ мебошанд ва ё тибқи қонун баррасии онҳо ба салоҳияти Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон вогузошта шудааст, тобеияти судӣ доранд.

Моддаи 254. Тобеияти парвандаҳои ҷиноятӣ ба судҳои ҳарбӣ

1. Ба судҳои ҳарбии Ҷумҳурии Тоҷикистон парвандаҳои ҷиноятии зерин тобеияти судӣ доранд:

- парвандаҳо дар бораи тамоми ҷиноятҳое, ки хизматчиёни ҳарбӣ, ҳамчунин ўҳдадорони ҳарбӣ дар давраи гузаштани чамъомади ҳарбӣ содир намудаанд;

- парвандаҳо дар бораи ҷиноятҳое, ки хизматчиёни ҳарбии воҳидҳо ва қисмҳои милитсияи аз рӯи даъват ташкилкардашудаи Вазорати қорҳои дохилии Ҷумҳурии Тоҷикистон содир кардаанд;

- парвандаҳо дар бораи ҷиноятҳои зидди тартиби муқарраршудаи адои хизмат, ки шахсони ҳайати роҳбарикунандаи муассисаҳои ислотӣ содир намудаанд;

- парвандаҳо дар бораи ҷосусӣ.

2. Судҳои ҳарбӣ якҷоя бо парвандаҳои ҷиноятӣ даъвои граждани қисмҳои ҳарбӣ, қорхонаю муассиса ва ташкилотҳо, шахсони дигари ҳуқуқиро, сарфи назар аз шаклҳои моликиятшон, ҳамчунин даъвои шахрвандонро дар бораи рӯёнидани товони зарари моддӣ, ки ба онҳо дар натиҷаи ҷинояти содирнамудаи хизматчиёни ҳарбӣ расонида шудааст, баррасӣ менамоянд.

3. Судҳои ҳарбии гарнизонҳо дар рафти баррасии тосудии парвандаҳои ҷиноятӣ оид ба масъалаҳои дар қисми 1 моддаи 35 ва моддаи 124 ҳамин Кодекс пешбинигардида қарор қабул менамоянд, агар дар қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон тартиби дигаре пешбинӣ нагардида бошад ([Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755](#)).

4. Ҳангоми айбдор донишани шахс ё гурӯҳи шахсон дар содир намудани як ё якчанд ҷиноят, ба шарте, ки ақаллан парванда дар бораи як ҷиноят ба Суди ҳарбӣ тобеият дорад, парвандаҳои ҳамаи ҷиноятҳоро Суди ҳарбӣ баррасӣ мекунад.

5. Ҳангоми айбдор донишани гурӯҳи шахсон дар содир намудани як ё якчанд ҷиноят, ба шарте, ки парванда ақаллан нисбат ба як айбдоршаванда дар тобеияти суди ҳарбӣ қарор дошта бошад, парвандаҳоро нисбат ба ҳамаи айбдоршавандагон суди ҳарбӣ баррасӣ менамояд.

6. Парвандаҳоро оид ба ҷиноятҳои шахсони дар сархатҳои яқум-сеюми қисми 1 ҳамин модда зикршуда, ки ҳангоми адои хизмати ҳарбӣ содир намудаанд ва дар вақти баррасии парванда дар суд аз хизмат ҷавоб шудаанд, судҳои ҳарбӣ баррасӣ мекунанд.

7. Тобеияти судии парвандаҳо оид ба ҷиноятҳое, ки шахс то вақти даъват ба хизмат ё дохил шудан ба хизмати низомии дар мақомоти дар сархатҳои яқум - сеюми қисми 1 ҳамин модда пешбинигардида содир намудааст, тибқи талаботи моддаҳои 251-253 Кодекси мазкур муайян карда мешавад.

8. Ба Суди ҳарбии гарнизон парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои содирнамудаи шахсони дорои унвони то подполковник тобеияти судӣ доранд.

9. Парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои содирнамудаи шахсоне, ки дорои унвони полковник ва аз он баланд ё вазифаи фармондеҳи полкро ишғол мекунанд ва

шахсони аз рӯи вазифаи хизматӣ ба онҳо баробар, парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои содирнамудаи хизматчиёни ҳарбӣ, ки барои онҳо қонуни ҷиноятӣ ҷазои якумра маҳрум кардан аз озодӣ ё қатл пешбинӣ намудааст, ба Коллегияи ҳарбии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон тобеияти судӣ доранд.

10. Коллегияи ҳарбии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқ дорад ҳама гуна парвандаро, ки ба суди ҳарбии поёни тобеияти судӣ доранд, ба сифати суди марҳилаи якум ба баррасии худ қабул намояд.

Моддаи 255. Ҳуқуқи суди болоӣ барои ба баррасӣ гирифтани парвандаҳои ҷиноятӣ тобеи суди поёни

Суди болоӣ дар ҳолатҳои истисно ҳуқуқ дорад аз суди поёни ҳама гуна парвандаҳои ҷиноятиро талаб карда, ба пешбурди худ қабул намуда, ба сифати суди марҳилаи якум баррасӣ намояд.

Моддаи 256. Тобеияти судии ҳудудии парвандаҳои ҷиноятӣ

Парвандаи ҷиноятӣ бояд дар ҳамагон суде мавриди баррасӣ қарор гирад, ки дар ҳудуди фаъолияти он ҷиноят содир шудааст. Агар маҳалли содир шудани ҷиноятро муайян кардан имконнопазир бошад, парванда тобеи он суде мебошад, ки дар доираи ҳудуди фаъолияти он пешбурди тафтиши пешакӣ ё таҳқиқи парванда анҷом дода шудааст.

Моддаи 257. Муайян кардани тобеияти судӣ ҳангоми якҷоя кардани парвандаҳои ҷиноятӣ

1. Ҳангоми айбдор кардани шахс ё гурӯҳи шахсон дар содир намудани якҷанд ҷиноят, ки парвандаи онҳо ба судҳои марҳилаҳои гуногун тобеият дорад, парванда оид ба ҳамин ҷиноятҳо аз ҷониби суди марҳилаи болоии судҳои зикршуда баррасӣ карда мешавад.

2. Парванда тобеи якҷанд судҳои марҳилаи якхела дар суде баррасӣ карда мешавад, ки дар ҳудуди фаъолияти он тафтиши пешакӣ ё таҳқиқи парванда ба охир расонида шудааст.

Моддаи 258. Супурда шудани парвандаи ҷиноятӣ аз рӯи тобеияти судӣ

1. Агар суд, судья ҳангоми муайян кардани он ки парвандаи воридшуда тобеи ҳамин суд намебошад, онро аз рӯи тобеияти судӣ равон мекунад.

2. Агар суд, судья муайян намояд, ки парвандаи ҷиноятӣ дар пешбурдаш қарордошта ба суди дигари марҳилаи якхела тобеият дорад, танҳо дар ҳамагон ҳолат ҳуқуқ дорад ин парвандаи ҷиноятиро дар пешбурдаш монад, ба шарте, ки баррасии парвандаро дар маҷлиси суд оғоз намуда бошад. Агар парванда тобеи суди болоӣ ё суди ҳарбӣ бошад, он бояд дар ҳама ҳолат аз рӯи тобеияти судӣ равона карда шавад.

3. Парвандаеро, ки баррасиаш дар маҷлиси судии суди болоӣ оғоз шудааст, ба суди поёни ирсол кардан мумкин нест.

Моддаи 259. Ба суди дигар супурдани парвандаи ҷиноятӣ аз суде, ки таҳти тобеияти судии он қарор дорад

1. Дар ҳолатҳои алоҳида бо мақсади пурра ва ҳолисона баррасӣ кардани парвандаи ҷиноятӣ онро аз як суд ба дигар суди монанд супурдан мумкин аст. Бо ин асосҳо супурдани парвандаи ҷиноятӣ танҳо пеш аз оғози баррасии он дар маҷлиси суд дар ҳолатҳои зерин иҷозат дода мешавад (*Қонуни ҚТ аз 20.04.2021 № 1777*):

- бо дархости тарафҳо дар ҳолати қаноатбахш кардани раддия ба ҳайати пурраи суд тибқи талаботи моддаи 63 Кодекси мазкур;

- бо дархости тарафҳо ё бо пешниҳоди раиси суд, агар қаблан парвандаи ҷиноятӣ аз ҷониби ҳамин ҳайати суд баррасӣ гардида бошад;

- бо дархости тарафҳо, ё ин ки бо пешниҳоди раиси суд, агар на ҳама иштирокчиёни муҳофизати судӣ дар ҳудуде, ки парванда баррасӣ мегардад, истиқомат кунанд ва ҳамаи айбдоршавандаҳо барои тағйир додани тобеияти судии ҳудудии парвандаи ҷиноятӣ мазкур розӣ бошанд (*Қонуни ҚТ аз 20.04.2021 № 1777*).

2. Масъалаи бо асосҳои зикршуда супурдани парвандаи ҷиноятӣ аз суди ноҳия (шаҳр) ба суди дигар дар ҳудуди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо ва шаҳри Душанбе мувофиқан аз ҷониби раиси суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, раисони судҳои вилоят ва шаҳри Душанбе иҷозат дода мешавад.

3. Ба суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят ва шаҳри Душанбе аз як суд ба суди дигари шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ супурдани парвандаи ҷиноятиро бо асосҳои пешбининамудаи қисми 1 ҳамин модда Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё муовини ӯ иҷозат медиҳанд.

Моддаи 260. Норовии баҳс дар бораи тобеияти судӣ

Баҳсҳо дар бораи тобеияти судӣ байни судҳо норово мебошад. Ҳама гуна парвандае, ки бо тартиби пешбиникардаи моддаҳои 258 ва 259 Кодекси мазкур аз як суд ба суди дигар ирсол гардидааст, бояд аз ҷониби суде, ки ба он раван карда шудааст, бе чунучаро барои пешбурд қабул карда шавад.

БОБИ 31. ТАЪИНИ МУҲОКИМАИ СУДӢ ВА ОМОДАГӢ БА ОН

Моддаи 261. Салоҳияти судья оид ба парвандаи ба суд воридшуда

1. Судья оид ба парвандаи ҷиноятӣ ба суд воридшуда яке аз қарорҳои зеринро қабул мекунад:

- дар бораи таъин намудани маҷлиси суд;
- дар бораи баргардонидани парванда ба тафтиши иловагӣ;
- дар бораи боздоштани пешбурди парванда;
- дар бораи тибқи тобеияти судӣ фиристодани парванда;
- дар бораи қатъ кардани парванда.

2. Оид ба парвандаи ҷиноятӣ судья санади худро дар шакли қарор қабул мекунад, ки дар он бояд инҳо нишон дода шаванд:

- вақт ва маҳалли қабул кардани қарор;

- мансаб, насаб, ном ва номи падари судьяе, ки қарор қабул кардааст (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*);

- асос ва моҳияти қарорҳои қабулшуда,

3. Қарор бояд дар мӯҳлати на дертар аз чордаҳ шабонарӯз аз лаҳзаи ба суд ворид шудани парвандаи ҷиноятӣ қабул карда шавад. Барои парвандаҳои мураккаб ва ҳаҷман калон мӯҳлат мумкин аст бо қарори раиси суд то як моҳ дароз карда шавад.

Моддаи 262. Муайян намудани ҳолатҳои вобаста ба парвандаи ҷиноятии ба суд воридшуда

1. Ҳангоми ба суд ворид шудани парвандаи ҷиноятӣ судья бояд ҳолатҳои зеринро муайян кунад:

- парванда таҳти тобеияти ҳамин суд қарор дорад ё не;

- ҳолатҳое, ки боиси қатъ ё боздоштани пешбурди ҳамин парванда мегарданд, вучуд доранд ё не;

- ҳангоми пешбурди таҳқиқ ва тафтиши пешакӣ ба вайрон кардани қонуни муурофиавии ҷиноятӣ, ки барои таъин намудани маҷлиси суд монса шуда метавонад, роҳ дода шудааст ё не;

- нусхаи фикри айбдоркунӣ ё қарори оғоз намудани парвандаи ҷиноятӣ оид ба пешбурди суръатнок супурда шудаанд ё не;

- чораи пешгирии интиҳобгардидаро тағйир додан ё бекор кардан зарур аст ё не;

- ҷиҳати таъмини рӯёнидани товони зарар, ки дар натиҷаи содир намудани ҷиноят расонида шудааст, иҷрои ҷазо дар намуди ҷарима, ситонидани дигар пардохтҳои молумулкӣ ва эҳтимоли мусодираи молу мулк чора андешида шудааст ё не (*Қонуни ҚТ аз 17.05.2018 № 1516*);

- ариза ва дархостҳо қобили қонунгардониданианд ё не.

2. Ҳангоми баррасии ариза ва дархостҳо судья ҳуқуқ дорад барои додани тавзеҳот шахс ё намояндаи ташкилотро, ки дархостро пешниҳод кардааст, даъват кунад.

3. Аз натиҷаи баррасии дархост шахс ё муассисаи дархостро пешниҳоднамуда хабардор карда мешавад. Рад намудани дархост мавриди шикоят қарор дода намешавад, аммо онро аз нав дар маҷлиси суд пешниҳод намудан мумкин аст.

Моддаи 263. Таъин кардани маҷлиси суд

1. Судя мавҷуд набудани асосҳои барои баррасии парванда дар маҷлиси суд монеашиавандаро муайян намуда, дар бораи таъини маҷлиси суд қарор мебарорад.

2. Дар қарори таъини маҷлиси суд масъалаҳои зайл ҳал карда мешаванд:

- дар бораи ҷой ва вақти муҳокимаи судӣ;

- дар бораи дар муҳокимаи судӣ иштирок доштани ҳимоятгар, ба шарте, ки иштироки вай ҳатмӣ бошад;

- дар бораи шахсоне, ки ба маҷлиси суд даъват карда мешаванд;

- дар хусуси дар маҷлиси пӯшидаи суд баррасӣ кардани парванда дар ҳолатҳои пешбининамудаи моддаи 273 Кодекси мазкур.

3. Дар баробари масъалаҳои дар қисми 2 ҳамин модда зикршуда дар қарори таъини маҷлиси суд бояд ҷорӣ пешгири нисбат ба шахсоне, ки аз рӯи парвандаи ҷиноятӣ айбдор доништа мешаванд, маълумот дар бораи шахсияти онҳо бандубасти ҷинояте, ки ба онҳо нисбат дода мешавад, инъикос гардад.

4. Тарафҳо бояд дар мӯҳлати на камтар аз панҷ шабонарӯз дар бораи вақти оғози муҳокимаи суд огоҳ карда шаванд.

Моддаи 264. Баргардонидани парвандаи ҷиноятӣ барои тафтиши иловагӣ

1. Дар ҳолати ҷиддан риоя накардани талаботи қонуни муурофиавии ҷиноятӣ дар муурофиаи судӣ судя ҳуқуқ дорад парвандаро барои тафтиши иловагӣ баргардонад.

2. Парвандаи ҷиноятӣ барои тафтиши иловагӣ ба прокурор баргардонида мешавад. Судя бояд дар қарори худ зикр кунад, ки парванда дар кадом асос баргардонида шудааст ва ба таври мушаххас кадом амали тафтиширо ҳангоми тафтиши иловагӣ гузаронидан зарур аст.

3. Ҳангоми ба тафтиши иловагӣ баргардонидани парванда судя бояд масъалаи татбиқи ҷорӣ пешгириро нисбат ба айбдоршаванда ҳал кунад.

Моддаи 265. Боздоштани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ

1. Суд, судя пешбурди парвандаи ҷиноятиро дар ҳолатҳои зайл бозмедорад:

- ҳангоме ки айбдоршаванда пинҳон шудааст ва маҳалли будубоши ӯ маълум нест;

- ҳангоми бемори вазнин будани айбдоршаванда, ки аз ҷониби духтури муассисаи давлатӣ тасдиқ карда шудааст;

- ҳангоми пешниҳоди суд, судя ба Суди конститусионии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар бораи конститусионӣ будани қонуни дар ҳамин парванда татбиқшуда;

- ҳангоми таъин намудани экспертиза.

2. Судя дар бораи боздоштани пешбурди парванда қарор қабул мекунад.

3. Ҳангоми боздоштани пешбурди парванда бо асосҳои пешбиниамудаи сархати якуми қисми 1 ҳамин модда парвандаи ҷиноятӣ барои ҷустуҷӯи айбдоршаванда ба прокурор баргардонидани мешавад. Агар асосҳои боздоштани парванда аз байн рафта бошанд, пешбурди он аз сари нав оғоз карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

Моддаи 266. Равон кардани парвандаи ҷиноятӣ аз рӯи тобеияти судӣ

Агар судя масъалаи таъини муҳокимаи судиро ҳаллу фасл намуда, муайян намояд, ки парвандаи ҷиноятӣ ба ҳамин суд тобеият надорад, онро бо қарори худ тибқи талаботи боби 30 Кодекси мазкур аз рӯи тобеият равон мекунад.

Моддаи 267. Чораҳои таъмини даъвои граждани, иҷрои ҷазо дар намуди ҷарима, ситонидани дигар пардохтҳои молумулкӣ ва мусодираи молу мулк

(*Қонуни ҚТ аз 17.05.2018 № 1516*)

Дар сурати аз ҷониби таҳқиқбаранда, муфаттиш ва прокурор наандешидани чорае, ки рӯёнидани товони зарари бо ҷиноят расонидашуда, иҷрои ҷазо дар намуди ҷарима, ситонидани дигар пардохтҳои молумулкӣ ва эҳтимоли мусодираи молу мулкро таъмин менамояд, судя бо қарори худ мақомоти тафтишотро вазифадор мекунад, ки чораҳои зарури таъминоти андешанд (*Қонуни ҚТ аз 17.05.2018 № 1516*).

Моддаи 268. Қатъ кардани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ

1. Судя ҳангоми мавҷуд будани асосҳои дар сархатҳои сеюм-нӯҳуми қисми 1 моддаи 27 Кодекси мазкур нишондодашуда оид ба қатъ намудани парванда қарор мебарорад. Судя дар бораи қатъ намудани парванда қарор бароварда, ҷораи пешгири, даъвои граждани, мусодираи молу мулкро тағйир медиҳад ва масъалаи далелҳои шайбиро ҳал мекунад. Нусхаи қарори судя дар бораи қатъ намудани парванда ба прокурор, инчунин ба шахси ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидашуда ва ба ҷабрдида супурда мешавад.

2. Судя инчунин ҳангоми мавҷуд будани асосҳои дар моддаи 28 Кодекси мазкур нишондодашуда бо дархости прокурор ва ризои ҷабрдида метавонад парвандаро қатъ кунад.

3. Нисбати қарор дар бораи қатъ кардани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ шикоят ва эътироз қардан мумкин аст.

Моддаи 269. Тайёр намудани муҳокимаи судӣ

Баъди аз ҷониби судя баровардани қарор дар бораи таъин намудани маҷлиси суд бо супориши ӯ котиби маҷлиси суд:

- ба судшаванда ва ҷабрдида нусхаи қарори ҷораи пешгириро нисбат ба судшаванда мефиристад, ба шарте, ки он аз тарафи судя тағйир дода шуда бошад;

- ба маҷлиси суд шахсонро даъват менамояд, ки дар бораи зарурати даъвати онҳо судя дар қарори таъин кардани маҷлиси суд нишон додааст;
- дигар чорахоро оид ба тайёр кардани муҳокимаи судӣ меандешад.

Моддаи 270. Ба тарафҳо таъмин намудани имконияти шиносӣ бо маводи парванда

Судя баъди таъини маҷлиси суд ба тарафҳо дар асоси дархости асоснокшудаи онҳо барои шиносӣ бо ҳамаи маводи парвандаи ҷиноятӣ, аз ҷумла аз он рӯйнавис кардани маълумоти зарурӣ, шароит фароҳам меорад, ба нусхабардорӣ ҳуччатҳо бо истифодаи воситаҳои техникӣ иҷозат медиҳад, ба истиснои маълумоти дорой сирри давлатӣ, тижоратӣ ё сирри дигари бо қонун ҳифзшаванда (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

Моддаи 271. Мӯҳлати оғози муҳокимаи парвандаи ҷиноятӣ дар маҷлиси суд

Баррасии парвандаи ҷиноятӣ бояд дар мӯҳлати на дертар аз чордах шабонарӯз аз лаҳзаи баровардани қарори судя дар бораи таъин намудани маҷлиси суд, дар ҳолатҳои истисноӣ бошад, дар мӯҳлати сӣ шабонарӯз дар маҷлиси суд оғоз карда шавад.

БОБИ 32. ШАРТҲОИ УМУМИИ МУҲОКИМАИ СУДӢ

Моддаи 272. Муҳокимаи бевосита ва шифоҳии судӣ

1. Дар муҳокимаи судӣ ҳамаи далелҳои парванда бояд таҳти тафтиши бевосита қарор дода шаванд. Суд, судя бояд нишондоди судшаванда, ҷабрдида, шохид, хулосаи коршиносонро шунавад, далелҳои шайъиро аз назар гузаронад, протокол ва дигар ҳуччатҳоро эълон кунад ва дигар амалҳои судиро оид ба тафтиши далелҳо анҷом диҳад.

2. Эълони нишондоде, ки ҳангоми пешбурди таҳқиқ ё тафтиши пешакӣ дода шудаанд, танҳо дар ҳолатҳои пешбининамудаи Кодекси мазкур иҷозат дода мешавад.

3. Ҳукми суд, судя танҳо бо он далелҳое, ки дар маҷлиси суд тафтиш шудаанд, асоснок карда мешавад.

Моддаи 273. Муҳокимаи ошкорои судӣ

1. Суд, судя бояд ошкоро будани муҳокимаи судии парвандаро, ба ғайр аз ҳолатҳое, ки он ба фош шудани сирри давлатӣ ва сирри дигари бо қонун ҳифзшуда оварда мерасонад, таъмин намояд.

2. Муҳокимаи пӯшидаи судӣ, инчунин бо таъиноти асосноки суд (қарори судя) оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ шахсоне, ки ба синни шонздаҳ нарасидаанд, ба муқобили озрдӣ ва дахлнопазирии ҷинсӣ ва ҷиноятҳои дигар, бо мақсади пешгирии фош шудани маълумоти ҷанбаҳои маҳрамонаи шахсони иштирокчии парванда ё маълумоте, ки шаъну эътибори онҳоро паст мезанад, инчунин дар ҳолатҳое, ки онро манфиати таъмини амнияти иштирокчиёни

мурофиа ва шоҳидон ё хешовандони наздики онҳо талаб мекунад, мумкин аст гузаронида шавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

3. Парванда дар маҷлиси пӯшидаи суд бо риояи ҳамаи қоидаҳои пешбурди судӣ баррасӣ карда мешавад. Таъиноти суд (қарори судя)-ро дар хусуси дар маҷлиси пӯшида баррасӣ намудани парванда оид ба тамоми муҳокима ё қисмҳои алоҳидаи он баровардан мумкин аст.

4. Бо мақсади риояи махфияти мукотиба ва муросилоти телеграфӣ, тафтиш намудани мукотибаи хусусӣ ва иттилооти шахсии шахрвандон дар маҷлиси ошкорои суд танҳо бо иҷозати шахсоне, ки байни онҳо чунин мукотиба ё иттилооти телеграфӣ сурат гирифтааст, иҷозат дода мешавад. Дар акси ҳол чунин мукотиба ва иттилооти телеграфӣ дар маҷлиси пӯшидаи суд эълон ва тафтиш карда мешавад. Қоидаҳои зикршуда инчунин ҳангоми тафтиши сабтҳои овоз ва видео, ки дорои хусусияти шахсӣ мебошанд, татбиқ карда мешаванд.

5. Шахсони иштирокчии маҷлиси ошкорои суд ҳуқуқ доранд рафти мурофиаро ба коғаз ва навори магнитофон сабт намоянд. Суратгирӣ ва сабти видео танҳо бо иҷозати раисикунанда ва ризои тарафҳо мумкин аст (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

6. Ноболиғони то шонздаҳсола, ба шарте, ки судшаванда, ҷабрдида ё аз рӯи парванда шоҳид набошанд, ба толори маҷлиси суд роҳ дода намешаванд.

7. Ҳуққи суд ба таври ошкоро эълон карда мешавад. Дар ҳолатҳои баррасии парванда дар маҷлиси пӯшида тибқи таъиноти (қарори) асосноки суд, судя, танҳо қисми муқаддима ва хулосаи ҳукм эълон карда мешавад.

Моддаи 274. Тағйирнопазирии ҳайати суд ҳангоми муҳокимаи парвандаи ҷиноятӣ

1. Ҳангоми дастаҷамъона баррасӣ кардани парванда, он бояд аз ҷониби ҳамон ҳайати суд мавриди баррасӣ қарор гирад.

2. Дар сурати имконнопазирии иштироқи яке аз судяҳо дар маҷлиси суд ба ғайр аз ҳолатҳои пешбиниамудаи моддаи 275 Кодекси мазкур он бо судяи дигар иваз карда, муҳокимаи парванда аз нав шурӯъ карда мешавад.

Моддаи 275. Машваратчии халқии эҳтиётӣ

Оид ба парвандаи ҷиноятӣ, ки барои муҳокимаи судӣ муддати дарозро талаб мекунад, мумкин аст машваратчии халқии эҳтиётӣ ҷалб карда шавад. Машваратчии халқии эҳтиётӣ, ки аз огози муҳокимаи парванда дар толори маҷлиси суд иштирок дорад, дар сурати хориҷ шудани яке аз машваратчиёни халқӣ ўро иваз мекунад ва муҳокимаи парванда идома дода мешавад.

Моддаи 276. Раисикунанда дар маҷлиси суд

Раисикунанда ба маҷлиси суд роҳбарӣ намуда, тамоми чораҳои пешбиниамудаи Кодекси мазкурро барои таъмини мубоҳиса ва баробарии тарафҳо меандешад, ки суд ҳаққонӣ ва беғаразона чараён гирад ва барои

ҳамаҷониба ва пурра тафтиш намудани ҳолатҳои парванда барои тарафҳо шароити зарурӣ фароҳам оварад. Раисиқунанда инчунин риояи тартиботи маҷлиси судро таъмин намуда, ба ҳамаи иштирокчиёни муҳокимаи судӣ ҳуқуқ ва ўҳдадорихояшон ва тартиби татбиқи онҳоро мефаҳмонад. Дар сурати аз ҷониби яке аз иштирокчиёни муҳокимаи судӣ арз кардани норозигӣ ба амали раисиқунанда ин норозигӣ дар протоколи маҷлиси суд инъикос мегардад.

Моддаи 277. Баробарҳуқуқии тарафҳо дар муҳокимаи судӣ

Айбдорқунанда, судшаванда, ҳимоятгар, инчунин ҷабрдида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва намояндагони онҳо барои изҳори раддия ва дархост, пешниҳоди далел, иштирок дар тафтиш, баромад дар музокираҳои судӣ, ба суд пешниҳод кардани тавсия оид ба ҳамаи масъалаҳои дар сарҳатҳои як-шаши қисми 1 моддаи 335 Кодекси мазкур нишондодашуда, инчунин барои иштирок дар баррасии ҳама масъалаҳои дигар, ки ҳангоми муҳокимаи судии парванда ба миён меоянд, аз ҳуқуқи баробар истифода мебаранд.

Моддаи 278. Қотиби маҷлиси суд

1. Қотиби маҷлиси суд ҳозир шудани шахсонеро, ки бояд дар маҷлиси суд иштирок кунанд, тафтиш намуда, бо супориши раисиқунанда дигар амалҳои пешбиниамудай Кодекси мазкурро анҷом медиҳад.

2. Қотиби маҷлиси суд протоколи маҷлиси судро тартиб медиҳад. У вазифадор аст амал ва қарори суд, инчунин амали иштирокчиёни муҳокима, ки дар ҷараёни маҷлис ҷой доштанд, пурра ва саҳеҳ дар протокол инъикос намояд.

Моддаи 279. Иштироки айбдорқунандаи давлатӣ дар муҳокимаи судӣ

1. Дар муҳокимаи суд иштироки айбдорқунандаи давлатӣ ҳатмист, ба истиснои парвандаҳои ҷиноятии айбдорқунии хусусӣ, ки дар онҳо айбдорқуниро ҷабрдида дастгирӣ мекунад.

2. Прокурор ҳамчун айбдорқунандаи давлатӣ дар суд бо парвандаҳои ҷиноятии айбдорқунии умумӣ ва хусусӣ-умумӣ айбдорқунии давлатиро дастгирӣ мекунад.

3. Оид ба парвандаҳои мураккаб ва бисёрлаҳза айбдорқуниро якҷанд айбдорқунандаи давлатӣ дастгирӣ карда метавонад.

4. Дар сурати ғайриимкон будани иштироки айбдорқунандаи давлатӣ дар ҷараёни тамоми муҳокимаи судӣ ўро иваз кардан мумкин аст.

5. Ворид шудани айбдорқунандаи давлатӣ ба баррасии парванда боиси такрори амалҳои намегардад, ки то ин лаҳза дар суд анҷом дода шуда буданд, вале бо дархости ў барои шиносӣ бо маводи парванда ва далелҳои дар тафтиши суд баррасишуда суд ба ў вақт ҷудо мекунад.

6. Айбдорқунандаи давлатӣ, ки айбдорқуниро дастгирӣ мекунад, аз рӯи талаботи қонун ва эътиқоди ботинии худ амал мекунад.

7. Айбдоркунандаи давлатӣ дар тафтиши далел иштирок намуда, ба суд ақидаи худро дар бораи моҳияти айбдоркунӣ ва дигар масъалҳое, ки ҳангоми муҳокимаи судӣ ба миён омадаанд, баён мекунад, инчунин ба суд дар бораи татбиқи қонуни ҷиноятӣ ва ба судшаванда таъин намудани ҷазо фикри худро изҳор менамояд.

8. Айбдоркунандаи давлатӣ мутобиқи талаботи Кодекси мазкур даъвои гражданинӣ ҷабрдида ро пешниҳод ё дастгирӣ мекунад, ба шарте, ки онро ҳифзи манфиати давлат ё ҷамъият ё ҳуқуқи шахрвандон талаб намояд.

9. Айбдоркунандаи давлатӣ ҳуқуқ дорад дар бораи сабук кардани айбдоркунӣ таклиф пешниҳод намояд, пурра ё қисман аз айбдоркунӣ даст кашад.

10. Аз айбдоркунӣ даст кашидани айбдоркунандаи давлатӣ, ба шарте, ки ҷабрдида ҳам аз айбдоркунӣ даст кашада бошад, барои аз ҷониби суд қабул кардани таъинот (қарор)-и қатъ намудани парванда асос шуда метавонад.

11. Агар ҷабрдида аз айбдоркунӣ даст накушад, суд муҳокимаи парвандаро идома дода, масъалаи гунаҳгор ё бегуноҳ будани судшавандаро бо тартиби умумӣ ҳал мекунад.

Моддаи 280. Иштироки судшаванда дар муҳокимаи судӣ

1. Муҳокимаи парванда дар маҷлиси суди марҳилаи якум ба ғайр аз ҳолати пешбиниамудаи қисмҳои 3 ва 4 ҳамин модда бо иштироки ҳатмии судшаванда мегузарад. Ҳангоми ҳозир набудани судшаванда баррасии парванда бояд мавқуф гузошта шавад.

2. Суд, судя ҳуқуқ доранд судшавандаи бе сабабҳои узрнок ҳозирнашударо маҷбуран оранд, нисбати ӯ ҷорӣ пешгириро татбиқ намоянд ё онро таъйир диҳанд.

3. Ҳангоми саркашӣ намудани судшавандаи тахти ҳабс қарордошта аз ҳозир шудан ба маҷлиси суд суд, судя ҳуқуқ доранд парвандаро дар ғойбии ӯ ва бо иштироки ҳатмии ҳимоятгар баррасӣ намоянд.

4. Дар ҳолатҳои истисноӣ суд метавонад парвандаро оид ба ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнин бе иштироки судшавандае, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дошта, аз ҳозиршавӣ ба муҳокимаи судӣ саркашӣ мекунад, баррасӣ намояд, агар ин шахс дар ҳудуди давлати хориҷӣ бо ҳамин ҷиноят ба ҷавобгарии ҷиноятӣ қашида нашуда бошад (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*).

5. Дар сурати аз байн рафтани ҳолатҳои истисноии дар қисми 4 ҳамин модда пешбинишуда ҳукм ё таъиноти судие, ки ғойбона қабул карда шудааст, бо дархости маҳкумшуда ё ҳимоятгари ӯ тибқи талаботи боби 42 Кодекси мазкур бекор карда мешавад. Муҳокимаи судӣ дар ин сурат бо тартиби умумӣ гузаронида мешавад (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*).

Моддаи 281. Иштироки ҳимоятгар дар муҳокимаи судӣ

1. Ҳимоятгари судшаванда дар тафтиши далелҳо иштирок намуда, ба суд дар бораи моҳияти айбдоркунӣ ва исбот карда шудани он, дар бораи ҳолатҳое, ки ҷавобгарии судшавандаро сабук ё ўро сафед мекунад, дар бораи чораи ҷазо ва дигар масъалаҳо, ки ҳангоми муҳокимаи судӣ ба миён омадаанд, ақидаи худро изҳор мекунад.

2. Ҳангоми ҳозир нашудани ҳимоятгар ва имконнопазирии иваз намудани вай муҳокимаи парванда мавқуф гузошта мешавад. Агар иштироки ҳимоятгари интихоб ё таъиншуда дар маҷлиси суд дар давоми на камтар аз панҷ шабонарӯз имконнопазир бошад, суд, судя ҳуқуқ доранд ба судшаванда даъвати ҳимоятгари дигарро пешниҳод кунанд ё барои таъин намудани ҳимоятгар чора андешанд.

3. Ба ҳимоятгаре, ки нав ба муҳокимаи парванда ҳамроҳ шудааст, барои омодагӣ ҷиҳати иштирок дар муҳокимаи судӣ вақти зарурӣ дода мешавад.

Моддаи 282. Иштироки ҷабрдида дар муҳокимаи судӣ

1. Муҳокимаи парванда дар маҷлиси суди марҳилаи якум бо иштироки хатмии ҷабрдида ё намояндаи ӯ гузаронида мешавад.

2. Ҳангоми ҳозир нашудани ҷабрдида суд масъалаи муҳокимаи парванда ё мавқуф гузоштани онро вобаста ба он ки оё дар ҳолати ҳозир набудани ҷабрдида комилан равшан сохтани ҳамаи ҳолатҳои парванда ва ҳимояи ҳуқуқи манфиатҳои қонунии ӯ имконпазир аст, ҳал мекунад. Агар дар маҷлиси суд намояндаи ҷабрдида ҳозир шавад, суд ин масъаларо мутобиқи фикри намоянда ҳал мекунад.

3. Мувофиқи дархости ҷабрдида суд, судя метавонад ўро аз иштирок дар маҷлиси суд озод намуда, вазифадор кунад, ки дар мӯҳлати муайян барои додани нишондод ҳозир шавад.

4. Оид ба парвандаҳои айбдоркунии хусусӣ бе сабабҳои узрнок ҳозир нашудани ҷабрдида ба маҷлиси суди марҳилаи якум боиси қатъ намудани пешбурди парванда шуда метавонад, вале бо дархости судшаванда дар ғоибии ҷабрдида моҳиятан баррасӣ шудани парванда имконпазир аст.

Моддаи 283. Иштироки даъвогари граждани ё ҷавобгари граждани дар муҳокимаи судӣ

1. Дар муҳокимаи судӣ даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ё намояндагони онҳо иштирок мекунанд.

2. Ҳангоми ба суди марҳилаи якум ҳозир нашудани даъвогари граждани ё намояндаи ӯ мумкин аст даъвои граждани бе баррасӣ монда шавад.

3. Суд, судя ҳуқуқ дорад бо дархости даъвогари граждани ё намояндаи ӯ даъвои гражданиро дар ғоибии даъвогари граждани мавриди баррасӣ қарор диҳад.

4. Суд, судя сарфи назар аз ҳозир шудани даъвогари граждани ё намояндаи ӯ, ба шарте, ки даъворо прокурор дастгирӣ намояд ё суд, судя онро зарур шуморад, даъвои гражданиро баррасӣ мекунад.

5. Ба суд ҳозир нашудани ҷавобгари граждани ё намояндаи ӯ баррасии даъвои гражданиро боздошта наметавонад.

Моддаи 284. Иштироки мутахассис дар муҳокимаи судӣ

Мутахассиси ба суд даъватшуда бо тартиби пешбинишудаи моддаҳои 57 ва 179 Кодекси мазкур дар муҳокимаи судӣ иштирок мекунад.

Моддаи 285. Ҳадди муҳокимаи судӣ

1. Парванда дар суд танҳо нисбат ба айбдоршавандагон ва танҳо нисбат ба ҳамон айбе, ки ба ӯ бо тартиби дар Кодекси мазкур пешбинишуда эълон шудааст, муҳокима карда мешавад.

2. Айбдоркуниро дар суд тағйир додан мумкин аст, ба шарте, ки вазъи судшаванда бадтар нашавад ва ҳуқуқи ӯ ба ҳимоя риоя гардад.

Моддаи 286. Мавқуф гузоштан ва боздоштани муҳокимаи суди

1. Агар дар натиҷаи ба маҷлиси суд ҳозир нашудани яке аз шахсони даъватшуда муҳокимаи парванда имконнопазир гардад ё бо дархости тарафҳо зарурати талаб карда гирифтани далелҳои нав ба миён ояд, суд, судья дар бораи мавқуф гузоштани муҳокимаи парванда таъинот (қарор) мебарорад. Ҳамзамон барои даъват ё маҷбуран овардани шахсони ҳозирнашуда, қонест намудани дархостҳо чораҳо андешида мешаванд.

2. Муҳокимаи парванда баъди мавқуф гузоштан ва боздоштани он аз лаҳзаи мавқуфгузорӣ ва боздошт идома дода, тарафҳо бояд бо далелҳои нави ба дастоварда шинос карда шаванд.

3. Агар судшаванда пинҳон шуда бошад, инчунин ба бемории рӯҳӣ ё бемории дигари вазнин гирифтор гашта, ҳозир шудани ӯро ба маҷлиси суд имконнопазир гардонад, суд пешбурди парвандаро нисбат ба ин судшаванда то ҷустуҷӯ намудан ё шифо ёфтани ӯ ё гирифтани хулосаи экспертиза бозмедорад ва нисбати судшавандагони дигар пешбурди парвандаро идома медиҳад. Агар муҳокимаи алоҳида ҳалли дурусти парвандаро мушкил гардонад, пешбурди парванда пурра боздошта мешавад. Қофтукови судшавандаи пинҳоншуда бо таъиноти (қарори) суд эълон карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

Моддаи 287. Баргардонидани парванда барои тафтиши иловагӣ

1. Агар дар ҷараёни муҳокимаи суд ҳолатҳои нави қаблан номуайян ва барои парванда муҳим ошкор шуда бошанд, ки тафтиши онҳо дар маҷлиси суд бе тафтиши иловагӣ имконнопазир аст, суд, судья метавонад бо ташаббуси худ ё дархости тарафҳо парвандаро барои тафтиши иловагӣ баргардонад.

2. Суд, судья парвандаро барои тафтиши иловагӣ баргардонидани, дар айни замон вазифадор аст, масъалаи чораҳои пешгириро нисбат ба судшаванда ҳал кунад.

3. Ҳангоми пас аз тафтиши иловагӣ ба суд ворид гардидани парванда масъалаи таъини маҷлиси суд бо тартиби умумӣ ҳал карда мешавад.

Моддаи 288. Қатъ намудани парванда дар маҷлиси суд

1. Агар ҳангоми муҳокимаи судӣ ҳолатҳои дар сарҳатҳои сеюмнӯҳуми қисми 1 моддаи 27 Кодекси мазкур нишондодашуда муайян гарданд, инчунин ҳангоми мутобиқи қоидаҳои қисми 10 моддаи 279 Кодекси мазкур аз айбдоркунӣ даст кашидани айбдоркунандаи давлатӣ парвандаи ҷиноятӣ бояд дар маҷлиси суд қатъ карда шавад.

2. Суд, судя ҳуқуқ дорад бо асосҳои дар моддаи 28 Кодекси мазкур зикршуда парвандаи ҷиноятиро дар маҷлиси суд қатъ намояд.

Моддаи 289. Ҳалли масъалаи чораи пешгирӣ

1. Суд, судя ҳуқуқ дорад ҳангоми муҳокимаи судӣ дар ҳаққӣ судшаванда чораи пешгириро интихоб намояд, тағйир диҳад ё бекор кунад.

2. Мӯҳлати чораи пешгирӣ ба сифати дар ҳабс нигоҳ доштани судшаванда аз лаҳзаи ба суд ворид гардидани парванда то лаҳзаи баровардани ҳукм аз шаш моҳ бештар шуда наметавонад.

3. Оид ба парвандаҳои ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнин бо гузашти мӯҳлати дар қисми 2 ҳамин модда нишондодашуда суд, судя ҳуқуқ дорад бо таъиноти (қарори) худ мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштанро то дувоздаҳ моҳ дароз кунад.

4. Пас аз гузаштани мӯҳлати тахти ҳабс қарор додан, ки дар қисмҳои 2 ва 3 ҳамин модда нишон дода шудаанд, суд, судя бояд чораи пешгириро дар ҳаққи судшаванда ба дигар чораи пешгирӣ иваз кунад.

Моддаи 290. Тартиби баровардани таъинот ва қарор дар маҷлиси суд

1. Оид ба ҳамаи масъалаҳои, ки ҳангоми муҳокимаи судӣ аз тарафи суд ҳал мегардад, суд, судя таъинот (қарор) мебароранд, ки он бояд дар маҷлиси суд эълон карда шавад.

2. Таъинот (қарор) дар бораи ба тафтиши иловагӣ фиристодани парванда, қатъ намудани парванда, тағйир додан, татбиқ ё бекор кардани чораи пешгирӣ оид ба раддияҳо, таъини экспертиза, ҳамчунин таъиноти хусусӣ дар ҳонаи машваратӣ бароварда, дар шакли хуччатҳои алоҳида тартиб дода мешаванд.

3. Ҳамаи таъинот (қарор)-и дигар бо салоҳиди суд, судя ё бо тартиби муқаррнамудаи қисми 2 ҳамин модда ё дар толори маҷлиси суд бо дохил намудани таъинот (қарор) ба протоколи маҷлиси суд бароварда мешаванд.

Моддаи 291. Тартиби маҷлиси суд

1. Муҳокимаи судӣ дар шароите, ки барои кори мӯътадили суд ва амнияти иштирокчиёни муурофия мусоид аст, гузаронида мешавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

2. Ҳангоми ба толори маҷлиси суд ворид шудани суд, судя бо хитоби котиби маҷлиси суд "Суд меояд, хоҳишмандам аз ҷой бархезед!" ҳамаи ҳозирин аз ҷой бармехезанд.

3. Ҳамаи иштирокчиёни муҳокимаи судӣ аз ҷой бармехезанд ва ҳар гоҳ ба суд бо ибораи "Мӯхтарам суд" мурочиат мекунанд, нишондод медиҳанд ва арзи изҳорот мекунанд. Сарфи назар кардани қоидаҳои мазкур танҳо бо иҷозати раискунанда мумкин аст (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

4. Ҳамаи иштирокчиёни муҳокимаи судӣ, ҳамчунин ҳамаи шахрвандони дар толори маҷлиси суд ҳозирбуда бояд фармоиши раискунандаро дар бобати риояи тартибот дар маҷлиси суд ба ҷо оваранд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

Моддаи 292. Чораҳои таъсир расонидан барои риоя накардани

тартибот дар маҷлиси суд

1. Ҳангоми риоя накардани тартибот дар толори маҷлиси суд, итоат накардан ба амри раискунанда иштирокчии мурофиа огоҳ карда мешавад, ки дар сурати такроран риоя накардани тартибот ӯ аз толори маҷлиси суд берун ё ба андозаи то ду нишондиҳанда барои ҳисобҳо ҷарима таъин карда мешавад. Ҳар як иштирокчии мурофиа, ғайр аз айбдоркунанда ва ғимоятгар мумкин аст аз толор берун карда шавад. Нисбат ба судшаванда, ғимоятгар ва айбдоркундаи давлатӣ ҷаримабандӣ татбиқ карда намешавад.

2. Агар судшаванда аз толори маҷлиси суд берун карда шуда бошад, ҳукм бояд дар ҳузури ӯ ё пас аз қабули он ба гирифтани забонхат фавран ба ӯ эълон карда шавад.

3. Дар бораи аз толори маҷлиси суд берун кардани иштирокчии мурофиа ва ҷаримабандӣ шудани ӯ таъинот (қарор) бароварда мешавад.

4. Шахсоне, ки дар толори маҷлиси суд ҳузур доранд, вале иштирокчии мурофиа намебошанд, дар сурати аз ҷониби онҳо риоя накардани тартибот бо амри раискунанда аз толори маҷлиси суд берун карда мешаванд. Ба ғайр аз ин суд онҳоро ба андозаи то ду нишондиҳанда барои ҳисобҳо ҷарима таъин карда метавонад.

5. Агар аз ҷониби иштирокчиёни муҳокимаи судӣ ё шахси дар толори маҷлиси суд ҳузурдошта ҳуқуқвайронкунии маъмурӣ содир шуда, ба суд ва нисбати қоидаҳои муайяннамудаи суд беэҳтиромӣ зоҳир гардад, суд ҳуқуқвайронкунандаро пурсиш ва далелҳои ӯро тафтиш намуда, ҳуқуқ дорад дар ҳамон муҳокимаи судӣ дар бораи ба ӯ татбиқ кардани яке аз ҷазоҳои маъмурии пешбининамудаи Кодекси ҳуқуқвайронкунии маъмурии Ҷумҳурии Тоҷикистон таъинот (қарор) барорад.

6. Агар дар амали вайронкундаи тартиботи маҷлиси суд аломатҳои ҷиноят вучуд дошта бошад, суд маводи дахлдорро барои ҳалли масъалаи оғоз кардани парвандаи ҷиноятӣ ба прокурор равон мекунад.

Моддаи 293. Протоколи маҷлиси суд

1. Дар маҷлиси суди марҳилаи якум протокол тартиб дода мешавад.
2. Протоколро бо даст навиштан ё чоп кардан мумкин аст.
3. Дар протоколи маҷлиси суд маълумоти зерин қайд карда мешаванд:
  - вақти оғоз ва анҷоми он;
  - ному насаби ҳайати суд, котиб, тарҷумон, айбдоркунанда, ҳимоятгар, судшаванда, инчунин ҷабрдида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва намояндагони онҳо, шахсони дигари даъватнамудаи суд;
  - парвандаи баррасишаванда;
  - маълумот дар бораи шахсияти судшаванда ва чораи пешгирӣ;
  - амали суд бо тартибе, ки он сурат гирифта буд;
  - нишондод, эътироз ва дархостҳои шахсони иштирокчии парванда;
  - таъиноти суд (қарори судя), ки бе рафтан ба ҳонаи машварат бароварда шудааст;
  - ишора дар бораи баровардани таъинот (қарор) дар ҳонаи машварат;
  - ба шахсони иштирокчии парванда фаҳмондани ҳуқуқ ва ӯҳдадорихои онҳо;
  - матни пурраи нишондод;
  - саволҳои, ки ба коршинос дода шудаанд ва ҷавоби ӯ;
  - натиҷаҳои азназаргузаронӣ ва амалҳои дигари тафтиши далелҳо, ки дар маҷлиси суд анҷом дода шудаанд;
  - ишора ба далелҳои, ки шахсони иштирокчии парванда хоҳиш кардаанд дар протокол тасдиқ карда шаванд;
  - мазмуни асосии баромади тарафҳо дар музокираи судӣ;
  - сухани охири судшаванда;
  - дар бораи ҷойгир намудани ҳукм дар сомонаи суди дахлдор ҳангоми мавҷуд будани розигии иштирокчиёни муҳофизати судӣ (*Қонуни ҚТ аз 18.03.2022 № 1853*);
  - ишора дар бораи эълон кардани ҳукм ва фаҳмонда додани тартиб ва мӯҳлати шикоят ё эътироз ба он.
4. Дар протокол инчунин далелҳои беэҳтиромӣ нисбат ба суд, ба шарте, ки чунин амал вучуд дошта бошад, ишора ба шахсияти вайронкунандаи тартибот ва чораҳои таъсиррасонӣ, ки суд дар ҳақиқи вайронкунанда андешидааст, инъикос карда мешавад.
5. Протокол бояд аз ҷониби раисикунанда ва котиб таҳия ва дар мӯҳлати на дертар аз панҷ шабонарӯз аз лаҳзаи хотимаи маҷлиси суд имзо карда шаванд.
6. Раисикунанда вазифадор аст ба тарафҳо барои пурра шинос шудан бо протоколи маҷлиси суд вобаста ба таҳия гардидани протокол имконият фароҳам орад.

Моддаи 294. Эродҳо ба протоколи маҷлиси суд

Тарафҳо ҳуқуқ доранд дар давоми панҷ шабонарӯзи баъди имзои протоколи маҷлиси суд эродҳои худро доир ба протокол пешниҳод кунанд. Ин мӯҳлат аз ҷониби раисикунанда, мумкин аст бо дархости тарафҳо то даҳ шабонарӯз дароз карда шавад.

Моддаи 295. Баррасии эродҳо доир ба протоколи маҷлиси суд

1. Эродҳо ба протоколи маҷлиси суд аз ҷониби раисикунанда баррасӣ карда мешавад ва барои дақиқ намудан шахсонро, ки эрод пешниҳод кардаанд, даъват карда мешаванд. Эродҳои прокурор ва Ҳимоятгар бо иштироки онҳо баррасӣ карда мешавад. Ҳозир нашудани шахсони мазкур барои баррасӣ намудани эродҳо монеа намешаванд.

2. Раисикунанда дар бораи натиҷаҳои баррасии эродҳо доир ба тасдиқи қобили қабул будан ё набудани онҳо қарори асоснок мебарорад. Эродҳо ва қарори судья ба протоколи маҷлиси суд замима карда мешаванд.

БОБИ 33. ҚИСМИ ОМОДАСОЗИИ МАҶЛИСИ СУД

Моддаи 296. Оғози маҷлиси суд

Раисикунанда маҷлиси судро дар вақти таъиншуда кушода, эълон мекунад, ки кадом парвандаи ҷиноятӣ мавриди баррасӣ қарор мегирад.

Моддаи 297. Муайян кардани ҳозиршавӣ ба суд

Котиб дар бораи ба суд ҳозир шудани прокурор, судшаванда, Ҳимоятгар, ҷабрдида, даъвогари граҷданӣ, ҷавобгари граҷданӣ ва намояндагони онҳо, тарҷумон, шоҳидон, коршиносон ва мутахассисон ва оид ба сабабҳои ҳозир нашудани дигар иштирокчиён ахборот медиҳад.

Моддаи 298. Ба тарҷумон фаҳмондани ҳуқуқи ӯҳдадорихонош

1. Раисикунанда ба тарҷумон ӯҳдадорихонои зерини ӯро мефаҳмонад:

- ба суд нишондод ва баёноти шахсони иштирокчиҳои парвандаро, ки забони пешбурди муурофиаро намедонанд ва ба ин шахсон мазмуни нишондод, баёноти ва ҳуҷҷатҳоеро, ки дар суд эълон шудаанд, дақиқ ва пурра тарҷума кунанд;

- амри раисикунанда ва қарори суд, судьяро тарҷума кунанд.

2. Ба тарҷумон инчунин бояд ҳуқуқҳои зерини ӯ фаҳмонда шаванд:

- савол додан ба иштирокчиёни парванда бо мақсади дақиқ намудани тарҷума;

- шинос шудан бо протоколи маҷлиси суд ва баён кардани эрод оид ба дурустии сабти тарҷумааш.

3. Тарҷумон аз ҷониби раисикунанда дар бораи ҷавобгариҳои ҷиноятӣ барои дидаю доништа нодуруст тарҷума кардан огоҳонида шуда, дар ин бора аз ӯ забонхат гирифта мешавад ва он ба протоколи маҷлиси суд замима мегардад.

4. Ба тарҷумон фаҳмонда мешавад, ки барои саркашӣ аз иҷрои ӯҳдадорӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгарӣ кашида мешавад.

Моддаи 299. Баровардани шохидон аз толори маҷлиси суд

Шохидони ҳозиршуда то оғози пурсиш аз толори маҷлиси суд бароварда мешаванд. Раисиқунанда барои он ки шохидони аз ҷониби суд пурсиданашуда бо шохидони пурсидашуда, инчунин бо дигар шахсони дар толори маҷлиси суд хузурдошта гуфтугӯ нақунанд, чора меандешад.

Моддаи 300. Муайян намудани шахсияти судшаванда ва сари вақт ба ӯ супурдани нусхаи фикри айбдоркунӣ

Раисиқунанда шахсияти судшаванда, ном, номи падар, насаб, сол, моҳ, рӯз ва ҷои таваллуд, дониستاني забоне, ки бо он пешбурди парванда гузаронида мешавад, инчунин ҷои истиқомат, машғулият, таҳсилот, вазъи оилавӣ ва дигар маълумотро, ки ба шахсияти ӯ алоқаманд аст, пурсида муайян мекунад. Сипас раисиқунанда муайян мекунад, ки оё ба судшаванда ва дар ҳолатҳои дар қисми 4 моддаи 280 Кодекси мазкур бошад, ба ҳимоятгар нусхаи фикри айбдоркунӣ ё қарори мақомоти таҳқиқ оид ба оғози парвандаи ҷиноятӣ супурда шудааст ва кай ин қор анҷом дода шудааст. Муҳокимаи судиро дар мӯҳлати на пештар аз се шабонарӯз аз рӯзи супоридани фикри айбдоркунӣ ё қарори мақомоти таҳқиқ оид ба оғози парвандаи ҷиноятӣ сар кардан мумкин нест (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*) (*Қонуни ҚТ аз 23.07.2016 № 1333*).

Моддаи 301. Эълони ҳайати суд, дигар иштирокчиёни мурофиа ва фаҳмондани ҳуқуқи рад кардан

(*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*)

1. Раисиқунанда ҳайати судро эълон карда, маълум мекунад, ки кадоме аз иштирокчиён айбдорқунанда, ҳимоятгар, ҷабрдида ва намояндаи ӯ, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва намояндаи онҳо, инчунин котиби маҷлиси суд, қоршинос, мутахассис ва тарҷумон мебошанд. Раисиқунанда ба тарафҳо ҳуқуқашонро дар бораи тибқи қоидаҳои боби 8 Кодекси мазкур изҳор намудани раддия нисбат ба ҳайати суд, яке аз судяҳо, инчунин нисбат ба ҳар як шахси иштирокчии мурофиаи дар ҳамин модда зикршуда мефаҳмонад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

2. Агар дар маҷлиси суд машваратчии эҳтиётӣ иштирок намояд, раисиқунанда дар ин бора эълон мекунад. Ба машваратчии эҳтиётӣ низ раддия арз кардан мумкин аст.

Моддаи 302. Ба судшаванда фаҳмондани ҳуқуқҳояш

Дар муҳокимаи судӣ раисиқунанда ба судшаванда ҳуқуқҳояшро, ки дар моддаи 47 Кодекси мазкур пешбинӣ шудаанд, мефаҳмонад.

Моддаи 303. Ба чабрдида, даъвогари граждани ва ҷавобгари граждани фаҳмондани ҳуқуқхояшон

Раисикунанда ба чабрдида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва намояндагони онҳо ҳуқуқхояшонро, ки мувофиқан мутобиқи моддаҳои 42, 44, 54 ва 55 Кодекси мазкур пешбини гардидаанд, мефаҳмонад. Ба чабрдида оид ба парвандаҳои айбдоркунии хусусӣ ва хусусӣ-умумӣ, инчунин оид ба ҷинойтҳои начандон вазнин ва дараҷаи миёна ҳуқуқхояш дар бораи ошғи шудан бо судшаванда фаҳмонда мешавад.

Моддаи 304. Ба коршинос фаҳмондани ҳуқуқу ӯҳдадорихояш

Раисикунанда ба коршинос ҳуқуқу ӯҳдадорихояшро, ки дар моддаи 58 Кодекси мазкур пешбини намудааст, фаҳмонда, ӯро дар бораи ҷавобгари ҷинойтӣ барои додани хулосаи бардурӯғ огоҳ месозад ва аз ӯ забонхат мегирад, ки он ба протоколи маҷлиси суд ҳамроҳ карда мешавад.

Моддаи 305. Ба мутахассис фаҳмондани ҳуқуқу ӯҳдадорихояш

Раисикунанда ба мутахассис ҳуқуқу ӯҳдадорихояшро, ки моддаи 57 Кодекс мазкур пешбини намудааст, фаҳмонда, ӯро дар бораи ҷавобгари ҷинойтӣ барои рад ё саркашӣ аз иҷрои ӯҳдадорихоӣ пешбиникардаи Кодекси мазкур огоҳ намуда, аз ӯ забонхат мегирад, ки он ба протоколи маҷлиси суд ҳамроҳ карда мешавад.

Моддаи 306. Изҳори дархост ва баррасии он

1. Раисикунанда аз тарафҳо мепурсад, ки оё онҳо дар хусуси даъвати шохидону коршиносон, мутахассисони нав ва талаб карда гирифтани далелҳои шайъӣ ё ҳуҷҷатҳо, инчунин доир ба хориҷ кардани далелҳои, ки бо вайрон кардани талаботи Кодекси мазкур пешниҳод шудаанд, дархост доранд ё не. Шахсе, ки дархост пешниҳод намудааст, онро бояд асоснок намояд (*Қонуни ҚТ аз 24.12.2022 № 1926*).

2. Суд, судя фикри дигар иштирокчиёни муҳокимаи судиро шунида, бояд ҳар як дархости баёншударо мавриди баррасӣ қарор дода, онҳоро қонунгардонад ё дар бораи рад кардани дархост табиноти (қарори) асоснок барорад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

3. Суд, судя ҳуқуқ надорад, ки қонунгардани дархости пурсиши шохидонро дар маҷлиси суд, ки бо ташаббуси тарафҳо ҳозир шудаанд, рад намояд.

4. Шахсе, ки дархосташ аз тарафи суд, судя рад шудааст, ҳуқуқ дорад минбаъд низ ба суд дархост пешниҳод кунад.

Моддаи 307. Ҳалли масъала дар бораи имконпазирии баррасии парвандаи ҷинойтӣ ҳангоми иштирок надоштани яке аз иштирокчиёни муҳокимаи судӣ

(*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*)

1. Ҳангоми ҳозир нашудани яке аз иштирокчиёни муҳокимаи судӣ, аз ҷумла шоҳид, коршинос ё мутахассис суд фикру андешаи тарафхоро дар хусуси имконпазирии муҳокимаи парвандаи ҷиноятӣ шунида, оид ба идомаи муҳокима ё мавқуф гузоштани он таъиноти (қарори) асоснок мебарорад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

2. То ҳалли масъала мавқуф гузоштани муҳокимаи парванда суд, судя метавонад тафтиши судиро оғоз намуда, шоҳидони ҳозиршуда, коршинос ё мутахассис, ҷабрдида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани, намояндагони онҳоро пурсиш кунад ва сипас дар бораи мавқуф гузоштани муҳокима таъинот (қарор) барорад. Агар пас аз ин парванда дар ҳамон ҳайати суд баррасӣ карда шавад, шахсони пурсидашуда ба маҷлиси суд танҳо дар ҳолатҳои зарурӣ такроран даъват карда мешаванд.

БОБИ 34. ТАФТИШИ СУДӢ

Моддаи 308. Оғози тафтиши судӣ

1. Тафтиши судӣ аз баёни моҳияти айбдоркунии пешниҳодшуда дар ҳаққи судшаванда аз ҷониби айбдоркунандаи давлатӣ, дар парвандаҳои айбдоркунии хусусӣ бошад, аз баёни шикоят аз ҷониби айбдоркунандаи хусусӣ ё намояндаи ӯ оғоз мегардад.

2. Раискунанда аз судшаванда мепурсад, ки оё моҳияти айби эълоншуда ба ӯ фаҳмост, бо айби эълоншуда худро гунаҳгор мешуморад ё не, оё хоҳиш дорад, ки ба айби эълоншуда муносибати худро баён намояд. Ҳангоми нофаҳмо будани айб ба судшаванда моҳияти он фаҳмонда мешавад.

Моддаи 309. Муқаррар намудани тартиби таҳқиқи далелҳо

1. Пас аз иҷрои талаботи моддаи 308 Кодекси мазкур раискунанда бо мувофиқаи тарафҳо тартиби таҳқиқи далелҳоро муайян мекунад. Суд, судя дар ин бора таъинот (қарор) мебарорад. Тартиби пешниҳоди далелҳо аз ҷониби тарафҳо муайян карда мешавад. Тағйир додани тартиби таҳқиқи далелҳо аз ҷониби суд, судя, мумкин аст бо мувофиқаи тарафҳо ва бо баровардани таъиноти (қарори) дахлдор гузаронида шавад.

2. Судшаванда бо иҷзати раискунанда ҳуқуқ дорад дар ҳар лаҳзаи тафтиши судӣ нишондод диҳад.

Моддаи 310. Тартиби соддакардашудаи тафтиши судӣ

1. Дар сурати ба гуноҳаш иқрор шудани судшаванда, ки аз ҷониби тарафҳо мавриди баҳс қарор нагирифтааст ва судро низ таҳти шубҳа намегузорад, суд, судя бо мувофиқаи тарафҳо баъди аз судшаванда муқаррар кардани он ки оё эътирофи ӯ маҷбурӣ нест, ҳуқуқ дорад, танҳо бо таҳқиқи далелҳои маҳдуд шавад, ки тарафҳо онҳоро зикр кардаанд ё тафтиши судиро хатмшуда эълон карда ба музокираи судӣ гузарад.

2. Раисикунанда бояд ба тарафҳо фаҳмонад, ки даст кашидан аз таҳқиқи далелҳо боиси бо ин асосҳо имконнопазир шудани арзи шикоят ё эътироз ба ҳукм мегардад.

3. Қоидаҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида нисбат ба парвандаҳо оид ба ҷиноятҳои ноболиғон, ҷиноятҳои вазнин ва махсусан вазнин, инчунин дар ҳолатҳои ки ақалан як нафар аз судшавандаҳо ба гуноҳи худ иқрор набояд, ва парвандаро дар ҳаққи ӯ барои пешбурди алоҳида ҷудо кардан имконнопазир бошад, татбиқ карда намешаванд.

4. Дархост дар бораи гузаронидани муурофия бо тартиби соддакардашудаи тафтиши судӣ танҳо аз ҷониби судшаванда бо ризои айбдоркунандаи давлатӣ ё хусусӣ ва ҷабрдида пешниҳод карда мешавад.

5. Дар сурати рад намудани дархости судшаванда ё норизоии айбдоркунандаи давлатӣ ё хусусӣ ва ё ҷабрдида барои гузаронидани муурофия бо тартиби соддакардашуда, муурофияи судӣ бо асосҳои умумӣ гузаронида мешавад.

6. Агар суд, судья муайян намояд, ки айби эътирофнамудаи судшаванда асоснок буда, бо далелҳои ҷамъовардашуда оид ба парванда тасдиқ мегардад, ҳукми айбдоркунӣ бароварда, нисбати судшаванда ҷазо таъин мекунад. Зимнан ҷазои таъиннамудаи суд аз се ду ҳиссаи мӯҳлат ё андозаи ҷазои баландтарини барои ҷиноятҳои содиршуда пешбинигардида зиёд буда наметавонад.

7. Гузаронидани муурофия бо тартиби соддакардашудаи тафтиши судӣ дар ҳолатҳои пешбининамудаи Кодекси мазкур қатъ намудани пешбурди парвандаро истисно намекунад (*Қонуни ҚТ аз 16.04.2012 № 809*).

8. Баъди эълони ҳукм ё таъинот суд, судья ба тарафҳо ҳуқуқ ва тартиби аз ҳукм ё таъинот шикояту эътироз оварданро мутобиқи талаботи боби 38 Кодекси мазкур мефаҳмонад (*Қонуни ҚТ аз 16.04.2012 № 809*).

9. Нисбат ба ҳукме, ки мутобиқи талаботи ҳамин модда бароварда шудааст, бо асосҳои пешбининамудаи сарҳатҳои яқум ва дуҷуми моддаи 372 Кодекси мазкур шикоят кардан ва эътироз овардан мумкин нест.

Моддаи 311. Пурсиши судшаванда

1. Раисикунанда ба судшаванда ҳуқуқи ӯро дар бораи додан ё надодани нишондод нисбат ба айби ба ӯ эълоншуда ва ҳолатҳои дигари парванда фаҳмонда, инчунин дар бораи он ки тамоми гуфтаҳои ӯ, мумкин аст, ба муқобили ӯ истифода шаванд, огоҳ месозад. Ҳангоми ба додани нишондод розӣ будани судшаванда сараввал ӯро ҳимоятгар ва иштирокчиёни муурофия аз тарафи ҳимоя ва сипас айбдоркунандаи давлатӣ ва иштирокчиёни муурофия аз тарафи айбдоркунӣ пурсиш мекунад. Раисикунанда саволҳои раҳнамункунанда ва ба парванда дахлнодоштаро аз байн мебардорад.

2. Суд, судья пас аз пурсиши судшаванда аз ҷониби тарафҳо ба ӯ савол медиҳад, вале саволҳои дақиқкунанда дар ҳар лаҳзаи пурсиши ӯ дода шуданаш мумкин аст.

3. Агар судшаванда пурра ба гуноҳаш иқрор шавад ва доир ба айби эълоншуда нишондод додан хоҳад, суд, судя ғайр аз ҳолатҳое, ки нишондоди ӯ ба парванда алоқаманд нест, суҳанони ӯро набурида мешунаванд.

4. Пурсиши судшаванда дар ғайби судшавандаи дигар танҳо бо ташаббуси суд, судя ё дархости тарафҳо иҷозат дода мешавад. Дар ин бора суд, судя таъинот(қарор) мебарорад. Дар ин сурат пас аз баргаптани судшаванда ба толори маҷлиси суд раисикунанда ӯро аз мазмуни нишондоди дар ғайби ӯ додашуда воқиф намуда, ба ӯ имкон медиҳад ба судшавандае, ки дар ғайби ӯ пурсиш шудааст, савол диҳад.

Моддаи 312. Эълони нишондоди судшаванда

1. Дар суд эълон кардани нишондод ё баёноти судшаванда, ки ҳангоми пешбурди таҳқиқ ё тафтиши пешакӣ додааст, инчунин ба шунидани сабти нишондоди ӯ ё тамошои сабти видео, ки ба протокол замима шудааст, танҳо бо дархости тарафҳо ва бо ташаббуси суд, судя дар ҳолатҳои зайл иҷозат додан мумкин аст:

- мавҷуд будани ихтилофоти назаррас байни нишондоди судшаванда дар чараёни тафтиши пешакӣ ё таҳқиқ дар суд;

- саркашӣ кардани судшаванда аз додани нишондод дар суд;

- дар ғойбии судшаванда баррасӣ гардидани парванда.

2. Қоидаҳои пешбиниамудаи қисми 1 ҳамин модда инчунин барои ҳолатҳои эълон кардани нишондоди судшаванда, ки қаблан дар суд дода шуда буд, татбиқ мегарданд.

3. Ба шунидани сабти овоз ё нишон додани сабти видео бе эълони пешакии нишондод, ки дар протоколи дахлдори пурсиш ё протоколи маҷлиси суд мавҷуданд, иҷозат дода намешавад. Дар бораи шунидан ё тамошои сабт дар протоколи маҷлиси суд қайд карда мешавад.

Моддаи 313. Пурсиши ҷабрдида

1. Ҷабрдида мутобиқи қоидаҳои пурсиши шохидон, ки дар қисмҳои 2-5 моддаи 314 Кодекси мазкур пешбинӣ гардидаанд, пурсиш карда мешавад.

2. Ҷабрдида дар ҳар лаҳзаи тафтиши судӣ бо иҷозати раисикунанда нишондод дода метавонад.

Моддаи 314. Пурсиши шохид

1. Шохид дар алоҳидагӣ ва дар ғайби шохидони ҳанӯз пурсиданашуда пурсиш карда мешавад.

2. Раисикунанда қабл аз пурсиш шахсияти шохидро муайян намуда, муносибати ӯро ба судшаванда ва ҷабрдида аниқ мекунад, қарзи шахрвандӣ ва ӯҳдадорӣ ӯро дар бораи додани нишондоди ростқавлона роҷеъ ба парванда, ҷавобгариро барои саркашӣ аз додани нишондод ва дидаю дониста додани нишондоди бардурӯғ мефаҳмонад. Ба шахсоне, ки мутобиқи қонун аз додани нишондод озод карда шудаанд, дар сурати ихтиёран нишондод додан

чавобгариашон танҳо барои дидаю дониста додани нишондоди бардурӯғ фаҳмонда мешавад. Аз шоҳидон дар бораи он ки ӯҳдадорӣ ва масъулиятшон фаҳмонда шудааст, забонхат гирифта мешавад. Забонхат ба протоколи маҷлиси суд замима мегардад.

3. Шоҳидро айбдоркунанда, ҷабрдида, даъвогари граҷданӣ, чавобгари граҷданӣ ва намояндагони онҳо, судшаванда ва ҳимоятгари ӯ пурсиш мекунад. Саволро аввал тарафе медиҳад, ки бо дархости ӯ шоҳид ба маҷлиси суд даъват гардидааст.

4. Раисикунанда ба пурсидани саволҳои раҳнамункунанда ва дигар саволҳои, ки ба парванда алоқаманд нестанд, иҷозат намедиҳад. Суд, судя шоҳидро баъди пурсиши тарафҳо низ пурсиш мекунад.

5. Шоҳидони пурсидашуда дар толори маҷлиси суд мемонанд ва то хатми тафтиши судӣ бе иҷозати раисикунанда ва ризои тарафҳо толорро тарк намекунад.

6. Пурсиши шоҳиде, ки дар рӯйхат танҳо таҳаллуси ӯ дарҷ гардидааст, бе эълон намудани маълумоти аслии шахсияти ӯ, бе рӯбарӯкунии вай бо дигар иштирокчиёни муруфияи судӣ сурат мегирад. Дар ин бора суд, судя таъиноти (қарори) дахлдор қабул мекунад.

Моддаи 315. Аз ҷониби ҷабрдида ва шоҳид истифода бурдани сабтҳои хаттӣ ва ҳуҷҷатҳо

1. Ҷабрдида ва шоҳид сабтҳои хаттиро истифода бурда метавонанд. Ин сабтҳо бо талаби суд бояд пешниҳод карда шаванд.

2. Ба ҷабрдида ва шоҳид иҷозат дода мешавад, ки ҳуҷҷатҳои дар дасташон бударо, ки ба нишондоди онҳо дахл доранд, хонанд, ба суд пешниҳод кунанд, тибқи таъиноти (қарори) суд мумкин аст ба парванда замима карда шаванд.

Моддаи 316. Хусусиятҳои пурсиши ҷабрдида ва шоҳиди ноболиғ

1. Ҳангоми пурсиши шоҳид ё ҷабрдидаи ба синни шонздаҳ нарасида, инчунин шоҳид ё ҷабрдидаи ноболиғе, ки бинобар ҳолати ҷисмонӣ ё рӯҳии худ имконияти мустақилона ҳимоя кардани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии худро надорад, иштироки омӯзгор ва ё равоншинос ҳатмӣ мебошад. Омӯзгор ё равоншинос ҳангоми пурсиши шоҳид ва ҷабрдидаи синнаш аз шонздаҳ боло бо салоҳдиди суд, судя ва ё бо дархости айбдоркунандаи давлатӣ ё ҳимоятгар иштирок мекунад. Ҳангоми пурсиши шоҳид ё ҷабрдидаи ноболиғ иштироки намояндагони қонунии онҳо ҳатмист. Шахсони зикргардида бо иҷозати раисикунанда метавонанд ба ҷабрдида ва шоҳид савол диҳанд (*Қонуни ҚТ аз 15.03.2016 № 1275, аз 23.12.2021 №1811*).

2. Пеш аз пурсиши ҷабрдида ва шоҳиде, ки ба синни шонздаҳ нарасидааст, раисикунанда ба онҳо аҳамияти доир ба парванда додани нишондоди пурра ва дурустро мефаҳмонад. Онҳо барои дидаю дониста додани нишондоди бардурӯғ огоҳ карда намешаванд ва аз онҳо забонхат гирифта намешавад.

3. Пурсиши чабрдидаи ноболиғ ё шохид бо дархости тарафҳо ё бо ташаббуси суд, судя дар ғоибии судшаванда анҷом дода шуда, дар ин бора суд, судя таъинот (қарор) мебарорад. Баъди ба толори маҷлиси суд баргаштани судшаванда ўро аз нишондоди ин шахсон хабардор кардан ва барои ба онҳо савол додан имконият фароҳам овардан лозим аст.

4. Чабрдида ва шохиде, ки синнашон ба шонздаҳ нарасидааст, пас аз анҷоми пурсиш, ғайр аз ҳолатҳое, ки суд минбаъд ҳам ҳузур доштани онҳоро зарур мешуморад, аз толори маҷлиси суд хориҷ карда мешаванд.

5. Пурсиши шохид ё чабрдидаи ноболиғи то ҳафтсола наметавонад дар як рӯз бе танаффус зиёда аз 30 дақиқа ва дар маҷмӯъ бештар аз як соат, аз ҳафт то чордаҳсола дар як рӯз бе танаффус зиёда аз як соат ва дар маҷмӯъ бештар аз ду соат, аз чордаҳ то шонздаҳсола дар як рӯз бе танаффус зиёда аз як соату 30 дақиқа ва дар маҷмӯъ бештар аз се соат ва аз шонздаҳ то ҳаждаҳсола дар як рӯз бе танаффус зиёда аз ду соат ва дар маҷмӯъ бештар аз чор соат давом ёбад. Давомнокии пурсиши шохид ё чабрдидаи ноболиғе, ки бинобар ҳолати ҷисмонӣ ё рӯҳӣ имконияти мустақилона ҳимоя кардани ҳуқуқ ва манфиатҳои қонунии худро надорад, аз тарафи суд, судя дар асоси тавсияи омӯзгор ё равшаншинос муқаррар карда мешавад, вале он набояд аз меъёри пешбинигардидаи ҳамин қисм, зиёд бошад (*Қонуни ҚТ аз 23.12.2021 №1811*).

Моддаи 317. Эълони нишондоди чабрдида ва шохид

1. Дар суд ба эълон кардани нишондоди чабрдида ва шохид, ки ҳангоми пешбурди таҳқиқ ё тафтиши пешакӣ додаанд, инчунин ба шунидани сабти овоз ё тамошои сабти видеои пурсиш мумкин аст бо дархости тарафҳо ва ташаббуси суд дар ҳолатҳои зайл иҷозат дода шавад:

- мавҷуд будани ихтилофҳои ҷиддӣ байни ин нишондод ва нишондоде, ки дар суд дода шудааст;

- дар маҷлиси суд ҳозир набудани чабрдида ё шохид бо сабабҳои, ки имконияти ба суд омадани онҳоро истисно мекунад.

2. Қоидаҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикршуда инчунин ба ҳолатҳои эълони нишондоди чабрдида ва шохид, ки қаблан дар суд додаанд, татбиқ карда мешаванд.

3. Дар маҷлиси суд инчунин нишондоди чабрдида ва шохид, ки мутобиқи муқаррароти қисми 2 моддаи 307 Кодекси мазкур аз тарафи суд пурсиш шудаанд, мумкин аст эълон карда шавад.

4. Сабти овози чабрдида ва шохид, сабти видеои пурсиши онҳоро тибқи қоидаҳои муқаррарнамудаи қисми 3 моддаи 312 Кодекси мазкур шунидан ё тамошо кардан мумкин аст.

Моддаи 318. Гузаронидани экспертиза дар суд

1. Суд, судя бо дархости тарафҳо, инчунин бо ташаббуси худ ҳуқуқ дорад дар маҷлиси суд экспертиза таъин кунад. Экспертисаро коршиносоне, ки дар

тафтиши пешакӣ хулоса додаанд ё дигар коршиносоне, ки суд таъин кардааст, анҷом медиҳанд.

2. Экспертиза дар суд тибқи қоидаҳои дар боби 24 Кодекси мазкур зикргардида, гузаронида мешавад.

3. Раисиқунанда таъиноти (қарори) баровардари дар бораи таъини экспертиза эълон намуда, ҳуқуқи тарафхоро дар бобати рад кардани коршинос, пешниҳод намудани дархост доир ба ҳайати коршиносон, ба таври иловагӣ ворид намудани шахси нишондодаи тараф, гузаронидани экспертиза аз тарафи намояндагони дигар муассисаи экспертӣ, гузаронидани экспертиза бо иштироки тарафҳо мефаҳмонад.

4. Дар маҷлиси суд коршинос ҳуқуқ дорад ба шахсони пурсидашаванда савол диҳад, бо далелҳои хаттӣ, протоколҳои амали тафтишӣ, хулосаи дигар коршиносон шинос шавад, дар азназаргузаронӣ ва озмоиш (эксперимент) ва дигар амалҳои судӣ, ки ба мавзӯи экспертиза алоқаманд мебошанд, иштирок намояд.

5. Ҳангоми зарурати ба ихтиёри коршинос воғузоштани намунаҳо барои таҳқиқи муқоисавӣ қоидаҳои моддаи 215 Кодекси мазкур истифода бурда мешаванд.

6. Раисиқунанда баъди муайян кардани ҳамаи ҳолатҳои барои додани хулоса аҳамиятнок ба тарафҳо пешниҳод мекунад, ки саволҳои худро ба тариқи хаттӣ ба коршинос пешниҳод намоянд. Саволҳо бояд эълон карда, нисбат ба онҳо ақидаи иштирокчиёни муҳокимаи судӣ шунида шавад. Суд, судья ин масъалаҳоро баррасӣ намуда, бо таъиноти (қарори) худ саволҳоеро, ки ба парванда алоқаманд нестанд ва ё таҳти салоҳияти коршинос намебошанд, рад намуда, саволҳои навро тартиб медиҳад, ки баъди он коршинос ба доир намудани экспертиза ва тартиб додани хулоса шурӯъ мекунад.

7. Хулосаи коршинос ба тариқи хаттӣ дода, дар маҷлиси суд аз ҷониби ӯ эълон карда, яққоя бо саволҳо ба парванда ҳамроҳ карда мешавад.

8. Агар ба суд коршинос даъват шуда бошад, ки дар тафтиши пешакӣ хулоса додааст, суд метавонад пас аз эълони хулоса, ба шарте, ки он аз ҷониби тарафҳо мавриди эътироз қарор нагирад, экспертиза таъин накунад ва танҳо бо пурсиши коршинос қаноат кунад.

Моддаи 319. Пурсиши коршинос

1. Баъди аз ҷониби коршинос додани хулоса ба ӯ барои тавзеҳ ё пурра кардани хулосааш савол додан мумкин аст.

2. Ба коршинос тарафҳо савол медиҳанд, зимнан аввал тарафе савол медиҳад, ки бо дархости он экспертиза таъин карда шудааст. Суд, судья ҳуқуқ дорад дар ҳар лаҳзаи пурсиш ба коршинос савол диҳад.

Моддаи 320. Гузаронидани экспертизаи иловагӣ ё такрорӣ

1. Дар ҳолатҳои пешбиниамудаи моддаи 220 Кодекси мазкур суд, судя метавонанд экспертизаи иловагӣ ё такрорӣ таъин карда, дар ин бора таъинот (қарор) бароранд.

2. Экспертизаи иловагӣ ё такрорӣ тибқи қоидаҳои муайяннамудаи моддаҳои 208-210, 215, 217-219 Кодекси мазкур гузаронида мешавад.

Моддаи 321. Азназаргузаронии далелҳои шайъӣ

1. Далелҳои шайъии ҳангоми таҳқиқ ва тафтиши пешакӣ ба парванда ҳамроҳ кардашуда, инчунин далелҳои шайъии нав пешниҳодгардида бояд аз ҷониби суд аз назар гузаронида шавад ва ба тарафҳо пешниҳод гарданд.

2. Далелҳои шайъиро бо дархости тарафҳо ва ё бо ташаббуси суд, судя дар ҳар лаҳзаи тафтиши судӣ аз назар гузаронидан мумкин аст.

3. Далелҳои шайъиро барои азназаргузаронӣ ба шохидон, коршинос, мутахассис пешниҳод кардан мумкин аст.

4. Шахсоне, ки ба онҳо далелҳои шайъӣ пешниҳод шудаанд, метавонанд тавачҷӯхи суд, судяро бо ҳолатҳои вобаста ба азназаргузаронӣ чалб намоянд.

5. Натиҷаи азназаргузаронӣ дар протоколи маҷлиси суд сабт карда мешавад.

6. Далелҳои шайъиро дар маҳалли ҷойгиршавиаш он суд бо риояи қоидаҳои муқаррарнамудаи қисми 1 ҳамин модда аз назар мегузаронад.

Моддаи 322. Эълони протоколи амали тафтишӣ ва ҳуччатҳо

1. Протоколи амалҳои тафтишӣ, ки ҳолату далелҳои дар рафти азназаргузаронӣ, шаҳодаткунонӣ, ёфта гирифтани, кофтуков, ҳабси молу мулк, дастгиркунӣ, барои шиноختани пешниҳод кардан, озмоиши тафтишӣ, гӯш кардани гуфтугӯи телефонӣ ва дигар гуфтушуниди айбдоршаванда, судшаванда ё дигар шарикони ҷиноят муқарраршуда инчунин ҳуччатҳои ба парванда ҳамроҳшуда ё ба маҷлиси суд пешниҳодгардидаро тасдиқ менамоянд, ба шарте, ки дар онҳо ҳолатҳои барои парванда аҳамиятнок инъикос ё тасдиқ шуда бошанд, бояд аз ҷониби раискунанда пурра ё қисман эълон карда шаванд.

2. Ҳуччатҳои ба маҷлиси суд пешниҳодгардида мумкин аст бо таъиноти (қарори) суд, судя ба парванда ҳамроҳ карда шаванд.

Моддаи 323. Азназаргузаронии маҳал ва бино

1. Суд, судя зарурати азназаргузаронии ягон бино ё маҳалро эътироф намуда, онро бо иштироки тарафҳо аз назар мегузаронанд. Ҳангоми зарурат объект бо иштироки шохидон, коршинос ва мутахассис гузаронида мешавад. Барои азназаргузаронии бино суд, судя таъинот (қарор) мебарорад.

2. Ҳангоми расидан ба маҳалли азназаргузаронӣ раискунанда идомаи маҷлиси судро эълон карда, суд, судя ба азназаргузаронӣ шурӯъ менамоянд ва ба ҷабрдида, шохид, коршинос, мутахассис ва судшаванда метавонанд вобаста ба азназаргузаронӣ савол диҳанд.

3. Натиҷаи азназаргузаронӣ дар протоколи маҷлиси суд сабт карда мешавад.

Моддаи 324. Гузаронидани озмоиши (эксперименти) тафтишӣ

1. Агар тафтиш ё дақиқ кардани маълумот, вазъият ё дигар ҳолатҳои ҳодисаи муайян ва анҷом додани амали озмоишӣ зарур бошад, суд, судья ҳуқуқ дорад озмоиш гузаронад.

2. Озмоиш аз ҷониби суд, судья бо иштироки тарафҳо гузаронида мешавад. Дар ҳолатҳои зарурӣ барои иштирок дар озмоиш шохид ва мутахассис ҷалб карда мешаванд.

3. Суд, судья озмоишро бо риояи қоидаҳои пешбиниамудаи моддаи 188 Кодекси мазкур мегузаронад.

Моддаи 325. Нишондиҳӣ барои шинохтан

Дар ҳолатҳои зарурӣ ба суд барои шинохтан нишон додани шахс ё ашё бо риояи қоидаҳои муқаррарнамудаи моддаҳои 205 ва 206 Кодекси мазкур анҷом дода мешавад.

Моддаи 326. Шаҳодаткунонӣ

1. Шаҳодаткунонӣ дар маҷлиси суд дар ҳолатҳои пешбиниамудаи қисми 1 моддаи 186 Кодекси мазкур тибқи таъиноти (қарори) суд гузаронида мешавад.

2. Шаҳодаткунонӣ, ки бо бараҳна кардани шахс вобаста аст, дар бинои алоҳида аз ҷониби духтур ё дигар мутахассис анҷом дода мешавад ва пас аз анҷоми кор санади шаҳодаткунонӣ таҳия намуда, имзо мегузоранд. Баъд ин шахсон ба толори маҷлиси суд баргашта, дар ҳузури тарафҳо ва шахси шаҳодаткунонидашуда дар бораи паё нишонаҳои бадани ӯ, ба шарте, ки чунин нишонаҳо ошкор шуда бошанд, ба суд маълумот дода, ба саволҳои тарафҳо ва суд, судья ҷавоб медиҳанд. Санади шаҳодаткунонӣ ба парванда ҳамроҳ карда мешавад.

Моддаи 327. Анҷоми тафтиши судӣ

1. Баъди ба анҷом расонидани таҳқиқи ҳамаи далелҳо раисикунанда аз тарафҳо мепурсад, ки оё онҳо хоҳиши пурра кардани тафтиши судиро доранд ва маҳз бо қадом далелҳо. Ҳангоми арзи дархост дар бораи пурра кардани тафтиши судӣ онҳоро суд баррасӣ мекунад.

2. Баъди ҳалли дархостҳо ва иҷрои амали зарурии судӣ раисикунанда анҷом ёфтани тафтиши судиро эълон мекунад.

БОБИ 35. МУЗОКИРАИ СУДӢ ВА СУҲАНИ ОХИРИНИ СУДШАВАНДА

Моддаи 328. Мазмун ва тартиби музокираи судӣ

1. Суд, судя баъди анҷоми тафтиши судӣ ба музокираи судӣ мегузарад, ки он аз нутқи айбдоркунанда, ҷабрдида ё намояндаи ӯ, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ё намояндагони онҳо, судшаванда дар ҳолати даст кашидан аз ҷимоятгар ва ҷимоятгар иборат мебошад. Пайдарҳамии баромади иштирокчиёни музокираи судӣ тибқи пешниҳоди онҳо аз ҷониби суд муайян гардида, вале дар ҳама ҳолат айбдоркунандаи давлатӣ ё хусусӣ, ки мутобиқи натиҷаҳои тафтиши судӣ бояд ҳуҷусаро дар бораи айбдории судшаванда асоснок намоянд, ба кирдори ӯ баҳо диҳанд, ақидаи худро дар бораи ҷазое, ки бояд дода шавад, изҳор намоянд ё ҳуқуқ доранд аз айбдоркунӣ даст кашанд, аввалин шуда суҳанронӣ мекунанд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

2. Иштирокчиёни музокираи судӣ ҳуқуқ надоранд, суҳанронии худро бо далелҳои, ки дар маҷлиси суд баррасӣ нашудаанд, асоснок кунанд. Онҳо ҳангоми зарурат барои таҳқиқ ба суд пешниҳод намудани далелҳои навро дар бораи аз нав оғоз намудани тафтиши судӣ дархост карда метавонанд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

3. Суд, судя ҳуқуқ надоранд давомнокии музокираи тарафҳоро бо вақти муайян маҳдуд созанд, вале раисикунанда ҳуқуқ дорад, суҳанронии шахсони ширкаткунандаи музокираро, агар онҳо ҳолатҳоро дар бар гиранд, ки бо парвандаи баррасишаванда иртибот надоранд, қатъ намоянд.

4. Баъди суҳанронии иштирокчиёни музокираи судӣ ҳар кадоми онҳо метавонанд дар ҷавоби нутқи намояндагони тарафҳо бо эродҳо (норизоии ҷавобӣ, лӯқмапартӣ) боз якмаротибагӣ баромад кунанд. Ҳуқуқи изҳори эроди охирин ба судшаванда ё ҷимоятгари ӯ тааллуқ дорад.

5. Ҳар як иштирокчиӣ музокираи судӣ метавонад ба тариқи хатмӣ ба суд тавсияи қарори таклифнамудаашро оид ба масъалаҳои дар сарҳатҳои яқум-пашуми қисми 1 моддаи 335 Кодекси мазкур нишондодашуда пешниҳод кунад. Тавсияи пешниҳодгардида барои суд, судя хатмӣ нест (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

Моддаи 329. Суҳани охирини судшаванда

1. Пас аз хотима ёфтани музокираҳои судӣ раисикунанда ба судшаванда суҳани охирин медиҳад. Ҳангоми суҳани охирин ба судшаванда додани ҳама гуна савол манъ аст.

2. Суд, судя наметавонанд давомнокии суҳани охирини судшавандаро бо вақти муайян маҳдуд созанд, вале раисикунанда ҳуқуқ дорад, агар судшаванда ба ҳолатҳое даҳолат намоянд, ки ба парвандаи баррасишаванда марбут намебошанд, ӯро аз суҳанронӣ боздорад.

Моддаи 330. Аз нав сар кардани тафтиши судӣ

Агар иштирокчиёни музокираи судӣ ё судшаванда дар суҳани охирин оид ба ҳолатҳои наво, ки барои парванда аҳамият дорад, маълумот диҳанд ё ба далелҳои қаблан таҳқиқнашудаи ба парванда дахлдошта истинод кунанд, суд, судя бо дархости тарафҳо ё бо ташаббуси худ тафтиши судиро аз нав оғоз мекунад. Пас аз хатми тафтиши судии аз нав оғозшуда суд, судя аз сари нав

музокираи судиро кушода, ба судшаванда сухани охирин медиҳад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

Моддаи 331. Ба хонаи машваратӣ даромадани суд, судя

1. Суд, судя баъди шунидани сухани охирини судшаванда барои баровардани ҳукм дарҳол ба хонаи машваратӣ мебароянд ва дар ин бора раисикунанда дар маҷлиси суд эълон мекунад.

2. Раисикунанда вақти хондани ҳукмро ба иштирокчиёни муҳофизати суд пеш аз даромадан ба хонаи машваратӣ эълон мекунад.

БОБИ 36. БАРОВАРДАНИ ҲУКМ

Моддаи 332. Аз номи Ҷумҳурии Тоҷикистон баровардани ҳукм

Суд ҳукмро аз номи Ҷумҳурии Тоҷикистон мебарорад.

Моддаи 333. Талаботе, ки нисбат ба ҳукм пешниҳод карда мешаванд

1. Ҳукми суд бояд қонунӣ, асоснок ва одилона бошад.

2. Ҳукм ҳангоме қонунӣ эътироф карда мешавад, ки он бо риояи талаботи қонун ва дар асоси қонун бароварда шуда бошад.

3. Ҳукм ҳамон вақт асоснок эътироф карда мешавад, ки он дар асоси таҳқиқи ҳамаҷониба, пурра ва ҳолисонаи далелҳое, ки ба суд пешниҳод гардида, дар маҷлиси суд муҳокима шудаанд, бароварда шуда бошад.

4. Ҳукми суд ба шарте одилона дониста мешавад, ки дар он ҷазои ба гуноҳгор таъингардида мутобиқи моддаи Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки ҷавобгарии ҷиноятиро барои содир намудани ҷиноят пешбинӣ мекунад, бо назардошти шахсияти гуноҳгор, ҳолатҳои вазнинкунада ва сабабкунандаи ҷазо таъин шуда бошад.

5. Ҳар шахси бегуноҳ бояд сафед карда шавад.

Моддаи 334. Махфӣ будани машварати судяҳо

1. Ҳукм аз ҷониби суд, судя дар хонаи машваратӣ бароварда мешавад. Ҳангоми баровардани ҳукм дар хонаи машваратӣ танҳо ҳайати суде, ки ҳамин парвандаро баррасӣ кардааст, ҳузур дошта метавонад.

2. Суд, судя ҳуқуқ доранд бо фарорасии шаб, ҳангоми зарурат, инчунин рӯзона аз хонаи машваратӣ баромадан барои истироҳат танаффус эълон кунанд. Судяҳо ҳуқуқ надоранд фикру мулоҳизаи ҳангоми муҳокима ва баровардани ҳукм ҷойдоштаро фош кунанд.

Моддаи 335. Масъалаҳое, ки суд ҳангоми баровардани ҳукм ҳал мекунад

1. Суд дар хонаи машваратӣ ҳангоми баровардани ҳукм масъалаҳои зеринро ҳал мекунад:

- кирдоре, ки дар содир намудани он судшаванда айбдор карда мешавад, ҷой дорад ё не;

- оё исбот шудааст, ки кирдорро судшаванда содир кардааст;
- ин кирдор ҷиноят аст ё не ва он маҳз бо кадом моддаи қонуни ҷиноятӣ пешбинӣ карда шудааст;
- судшаванда дар содир намудани ин ҷиноят гунаҳгор аст ё не ва ҳолатҳои сабуққунанда ва вазнинқунандаи ҷазо мавҷуданд ё не;
- ба судшаванда барои ҷинояти содирнамудааш ҷазо додан лозим аст ё не;
- ба судшаванда кадом ҷазо бояд таъин карда шавад;
- шахси аз озодӣ маҳрумшуда дар кадом намуд ва низоми муассисаи ислоҳӣ бояд мӯҳлати ҷазоро адо намояд.
- даъвои граждани қобили қонсгардонӣ аст ё не, ба манфиати кӣ ва инчунин агар даъвои граждани арз нашуда бошад, товони зарари молу мулкӣ ситонида мешавад ё не;
- бо молу мулке, ки таҳти ҳабс қарор дода шудааст, чӣ бояд кард (*Қонуни ҚТ аз 17.05.2018 № 1516*);
- бо далелҳои шайъи чи бояд кард;
- хароҷоти муурофиавӣ ба кадом андоза ба зиммаи кӣ бояд гузошта шавад;
- судшавандаро аз унвонҳои махсус ё рутбаҳои ҳарбӣ, инчунин ордену медалҳо ва унвонҳои фахрӣ маҳрум созад ё не;
- татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббиरो, дар ҳолатҳое, ки дар қисми 2 моддаи 98 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, пешбинӣ шудаанд;

- дар хусуси чораи пешгирӣ ба ҳаққи судшаванда.

2. Агар судшаванда дар содир намудани якчанд ҷиноят айбдор карда шавад, суд масъалаҳои дар сарҳатҳои яқум-шашуми қисми 1 ҳамин модда зикршударо оид ба ҳар як ҷиноят дар алоҳидагӣ ҳал мекунад.

3. Агар ба содир намудани ҷиноят якчанд судшаванда айбдор карда шавад, суд ин масъалаҳоро бо муайян кардани нақш ва дараҷаи иштироқшон дар кирдори содиршуда нисбат ба ҳар як судшаванда дар алоҳидагӣ ҳал мекунад.

Моддаи 336. Ҳалли масъалаи мукаллафии судшаванда

1. Суд вазифадор аст ҳангоми баровардани ҳукм масъалаи мукаллафии судшавандаро муҳокима кунад.

2. Бо эътирофи он ки судшаванда ҳангоми содир намудани кирдор дар ҳолати номукаллафӣ қарор дошт ё баъди содир намудани ҷиноят ба бемории рӯҳӣ мубтало шудааст, ки ўро аз имконияти дарки воқеии моҳияти амали содирнамуда, зарари он, ё идора кардани он маҳрум сохтааст, суд ҳуқуқ дорад парвандаи ҷиноятиро мутобиқи талаботи боби 45 Кодекси мазкур баррасӣ намуда, қарор қабул намояд.

Моддаи 337. Тартиби машварати судяхо ҳангоми баррасии дастаҷамъонаи парванда

1. Ҳангоми баррасии дастаҷамъонаи парванда қабл аз баровардани қарор машварати судяҳо доир мегардад. Раисиқунанда масъалаҳоро бо тартиби дар моддаи 335 Кодекси мазкур зикргардида барои ҳал пешниҳод мекунад.

2. Ҳангоми ҳалли ҳар як масъала ҳеч яке аз судяҳо, ба ғайр аз ҳолатҳои пешбиниамудай қисми 3 ҳамин модда, ҳуқуқ надорад, аз овоздихӣ худдорӣ кунад. Ҳамаи масъалаҳо бо аксарияти овозҳо ҳал карда мешаванд. Раисиқунанда пас аз ҳама овоз медиҳад.

3. Судяи дар ақаллият қарордошта ҳуқуқ дорад фикри худро оид ба ҳукми баровардашуда хаттӣ баён кунад, ки он ба ҳукм замима гардида, набояд дар толори маҷлиси суд эълон карда шавад.

Моддаи 338. Намудҳои ҳукм

1. Ҳукми суд айбдорқунанда ё сафедқунанда шуда метавонад.

2. Ҳукми айбдорқунӣ метавонад бароварда шавад:

- бо таъини ҷазои ҷиноятӣ, ки маҳкумшуда бояд онро адо кунад;

- бо таъини ҷазои ҷиноятӣ ва озод кардан аз адои он;

- бе таъини ҷазои ҷиноятӣ.

Моддаи 339. Асосҳои қабули ҳукми айбдорқунанда

1. Ҳукми айбдорқунанда танҳо ба шарте бароварда мешавад, ки дар ҷараёни муҳокимаи судӣ гунаҳгор будани судшаванда дар содир намудани ҷиноят бо маҷмӯи далелҳои таҳқиқшуда тасдиқ гардидааст. Ҳукми айбдорқунанда ба тахмин асос ёфта наметавонад.

2. Суд ҳукми айбдорқунандаро бо таъини ҷазо, ки судшаванда онро бояд адо кунад, бароварда, бояд намуд, андоза ва оғози баҳисобгирии мӯҳлати адои ҷазоро дақиқ муайян кунад.

3. Суд ҳукми айбдорқунандаро бо таъини ҷазо ва озод кардан аз адои он дар ҳолатҳои мебарорад, ки то лаҳзаи баровардани ҳукм:

- санади авф қабул гардад, ки он маҳкумшударо аз татбиқи ҷазои бо ин ҳукм таъингардида озод мекунад;

- мӯҳлати оид ба ҳамин парванда таҳти ҳабс қарор доштани судшаванда мутобиқи қоидаҳои баҳисобгирии ҳабси пешакӣ, ки моддаи 70 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар кардааст, ҷазои таъиннамудай судро дар бар гирад.

4. Суд ҳукми айбдорқунандаро бе таъини ҷазо дар ҳолатҳои мебарорад, ки дар лаҳзаи қабули он:

- мӯҳлати ба ҷавобгариӣ ҷиноятӣ кашидани шахс барои ҳамин ҷиноят гузашта бошад;

- судшаванда фавтида бошад.

Моддаи 340. Асосҳои баровардани ҳукми сафедқунанда

1. Ҳукми сафедкунанда дар сурате бароварда мешавад, ки:

- ҳодисаи ҷиноят вучуд надошта бошад;
- дар кирдори судшаванда таркиби ҷиноят мавҷуд набошад;
- иштироки судшаванда дар содир кардани ҷиноят исбот нашуда бошад.

2. Сафедкунӣ вобаста ба ҳар яке аз асосҳои номбаршуда маъноӣ эътирофи бегуноҳии судшавандаро дошта, боиси пурра сафед кардани ӯ мегардад.

3. Агар ҳангоми баровардани ҳукми сафедкунанда бинобар исбот нашудани иштироки судшаванда дар содир намудани ҷиноят ва шахсе, ки ин ҷиноятро содир кардааст, муайян нашуда бошад, суд баробари эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукм парвандаро ба прокурор барои андешидани чора ҷиҳати муайян кардани шахсе, ки ба сифати айбдоршаванда бояд ҷалб гардад, равон мекунад.

Моддаи 341. Тартиб додани ҳукм

1. Суд пас аз ҳалли масъалаҳои дар моддаи 335 Кодекси мазкур зикргардида, ба тартиб додани ҳукм мегузарад. Он ба забоне таҳия карда мешавад, ки бо он муҳокимаи судӣ сурат гирифта буд ва аз қисми муқаддима, баёнию асосноккунӣ ва қисми хулосавӣ иборат мебошад.

2. Ҳукм бояд аз ҷониби яке аз судяҳо, ки дар баровардани он иштирок дошт, навишта шавад ё бо ёрии воситаҳои техникӣ таҳия гардад ва аз ҷониби ҳамаи судяҳо имзо карда шавад.

3. Ислоҳ даровардан ба ҳукм бояд то эълон кардани он дар хонаи машваратӣ ворид карда шуда, эзоҳ дода ва бо имзои ҳамаи судяҳо тасдиқ карда шавад.

Моддаи 342. Қисми муқаддимавии ҳукм

Дар қисми муқаддимавии ҳукм инҳо инъикос мегарданд:

- баровардани ҳукм аз номи Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- вақт ва ҷои баровардани ҳукм;
- номи суде, ки ҳукмро баровардааст, ҳайати суд, котиби маҷлиси суд, айбдоркунанда, ҷимоятгар;
- насаб, ном ва номи падари судшаванда, сол, моҳ, рӯз ва ҷои таваллуди ӯ, ҷои истиқомат, ҷои қор, шуғл, таҳсилот, вазъи оилавӣ ва дигар маълумот оид ба судшаванда, ки барои парванда аҳамият доранд (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*);
- қонуни ҷиноятӣ, ки ҷавобгариро барои ҷинояте, ки дар содир намудани он судшаванда айбдор доништа мешавад, пешбинӣ мекунад.

Моддаи 343. Қисми баёнию асосноккунӣ ҳукми айбдоркунанда

1. Дар қисми баёнию асосноккунӣ бояд баёни кирдори ҷиноятӣ, ки суд онро исботшуда эътироф кардааст, бо нишон додани маҳал, вақт, тарзи содир

кардани он, намуди гуноҳ, сабаб, мақсад ва оқибатҳои ҷиноят инъикос гарданд. Дар ҳукм далелҳои, ки хулосаи суд бо онҳо асоснок карда шудаанд ва ваҷҳҳои, ки мутобиқи он суд дигар далелҳоро рад кардааст, оварда мешаванд. Дар он ҳолатҳои сабуқкунанда ва вазнинкунандаи ҷазо ва дар сурати эътирофи беасосии қисми айб ё муайян намудани нодурустии бандубасти ҷиноят асос ва сабабҳои тағйир додани айб зикр мешаванд.

2. Суд инчунин вазифадор аст асосҳои ҳалли ҳамаи масъалаҳоеро, ки бо таъини ҷазои ҷиноятӣ, озод кардан аз ҷазо ё аз адои он, татбиқи дигар чораҳои таъсиррасонӣ алоқаманданд, инъикос кунад.

3. Қисми баёнию асосноккунӣ асоснокии қарорҳои қабулшударо оид ба масъалаҳо, ки дар моддаи 335 Кодекси мазкур зикр гардидаанд, дар бар мегирад.

Моддаи 344. Қисми хулосавии ҳукми айбдоркунанда

1. Дар қисми хулосавии ҳукми айбдоркунанда инҳо бояд нишон дода шаванд:

- насаб, ном ва номи падари судшаванда (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*);

- қарори гунаҳгор донишани судшаванда дар содир намудани ҷиноят;

- қисм ва бандҳои моддаи қонуни ҷиноятӣ, ки тибқи он судшаванда гунаҳгор эътироф шудааст;

- намуд ва андозаи ҷазои нисбат ба судшаванда таъиншуда барои ҳар як ҷинояте, ки дар содир намудани он ӯ гунаҳгор эътироф шудааст, чораи ниҳири ҷазо, ки дар асоси моддаҳои 67, 68 Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд адо карда шавад, намуд ва низоми муассисаи ислоҳӣ, ки дар он бояд маҳкумшуда ҷазоро адо кунад;

- давомнокии муҳлати санҷиш ҳангоми шартан татбиқ накардани ҷазо ва ӯҳдадорӣҳо, ки ба зиммаи маҳкумшуда гузошта мешаванд;

- қарор дар бораи таъин кардани ҷазои иловагӣ;

- қарори баҳисобгирии муҳлати дар ҳабси пешакӣ қарор доштан, ба шарте, ки судшаванда то баровардани ҳукм дастгир ё нисбати ӯ чораҳои пешгирӣ дар намуди баҳисобгирӣ, ҳабси хонагӣ татбиқ шуда бошад ё ӯ дар муассисаҳои рағбатдиҳандаи ҷой дода шуда бошад.

- қарори чораҳои пешгирӣ нисбат ба судшаванда то эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукм.

2. Агар ба судшаванда оид ба якчанд моддаҳои қонуни ҷиноятӣ айб эълон шуда бошад, дар қисми хулосавии ҳукм бояд дақиқ нишон дода шавад, ки бо кадоме аз онҳо судшаванда сафед ва бо кадоме аз онҳо маҳкум карда шудааст.

3. Дар сурати озод кардани судшаванда аз адои ҷазо ё баровардани ҳукм бе таъини ҷазо дар ин бора дар қисми хулосавии ҳукм нишон дода мешавад.

Моддаи 345. Қисми баёнию асосноккунии ҳукми сафедкунанда

Дар қисми баёнию асосноккунии ҳукми сафедкунанда инҳо зикр мегарданд:

- моҳияти айби пешниҳодшуда, ҳолатҳои парванда, ки суд муайян кардааст;
- далелҳои, ки барои сафед кардани судшаванда асос шудаанд;
- асосҳои, ки мувофиқи онҳо далелҳои пешниҳоднамудаи тарафи айбдоркунӣ рад карда мешаванд;
- асосҳои қарор нисбат ба даъвои граждани.

Моддаи 346. Қисми хулосавии ҳукми сафедкунанда

Дар қисми хулосавии ҳукми сафедкунанда инҳо бояд зикр гарданд:

- насаб, ном ва номи падари судшаванда (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*);
- қарори бегуноҳ эътироф кардани судшаванда ва сафед кардани ӯ;
- асосҳои сафедкунӣ;
- қарори бекор кардани чораҳои пешгирии, ба шарте, ки он татбиқ шуда бошад;
- қарори бекор кардани таъмини мусодирази молу мулк, ба шарте, ки чунин чораҳо андешида шуда бошанд.

Моддаи 347. Дигар масъалаҳои, ки бояд дар қисми хулосавии ҳукм ҳал карда шаванд

Дар қисми хулосавии ҳам ҳукми айбдоркунанда ва ҳам ҳукми сафедкунанда ғайр аз масъалаҳои, ки мувофиқан дар моддаҳои 344 ва 346 Кодекси мазкур номбар шудаанд, бояд инъикос гарданд:

- қарори даъвои граждании арзшуда;
- ҳалли масъалаҳои далелҳои шайъӣ;
- қарори тақсими хароҷоти муурофиявӣ;
- фаҳмондани тартиб ва мӯҳлати овардани шикоят ё эътирози кассатсионӣ ба ҳукм.

Моддаи 348. Эълони ҳукм

1. Пас аз имзои ҳукм суд, судя ба толори маҷлиси суд бармегардад ва раисикунанда ё судя ҳукмро эълон мекунад. Ҳамаи ҳозирони толори маҷлиси суд ҳукмро аз ҷой бархоста мешунаванд.

2. Раисикунанда ба судшаванда, тарафҳои дигар мазмуни ҳукм, тартиб ва мӯҳлати аз он шикоят карданро мефаҳмонад. Агар ба судшаванда ҷазои қатл таъин шуда бошад, ба ӯ инчунин ҳуқуқи пешниҳоди дархости бахшиши ҷазо фаҳмонда мешавад.

3. Ҳангоми эълон кардани қисми муқаддимавӣ ва хулосавии ҳукм раисикунанда ба иштирокчиёни муурофияи судӣ тартиби бо матни пурраи он шинос шуданро мефаҳмонад (*Қонуни ҚТ аз 27.11.2014 № 1134*).

4. Баъд аз эълон кардани ҳукм раисикунанда бо розигии иштирокчиёни муурофияи судӣ масъалаи дар сомонаи суди дахлдор ҷойгир намудани ҳукмро пас аз эътибори қонунӣ пайдо кардани он ҳал менамояд. Дар ин хусус дар протоколи маҷлиси судӣ қайд карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 18.03.2022 № 1853*).

Моддаи 349. Озод кардани судшаванда аз ҳабс

Ҳангоми сафед кардани судшаванда, инчунин ҳангоми баровардани ҳукми бо озод кардан аз адои ҷазо ё бе таъини ҷазо ё бо шартан маҳкум кардан ё бо маҳкум кардан ба ҷазо, ки бо маҳрум кардан аз озодӣ алоқаманд намебошад, судшавандаи ба ҳабс гирифташуда бояд фавран дар толори маҷлиси суд озод карда шавад.

Моддаи 350. Супурдани нусхаи ҳукми суд

На дертар аз панҷ шабонарӯз баъд аз эълони ҳукми суд нусхаи он бояд ба маҳкумшуда ё сафедшуда супурда шавад. Дар ҳамин муҳлат нусхаи ҳукм ба айбдоркунандаи давлатӣ ва ба истиснои парвандаҳое, ки дар маҷлиси пӯшидаи судӣ баррасӣ карда мешаванд ба ҳимояттар, ҷабридида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва намояндагони онҳо бо дархости шахсони зикргардида супурда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067, аз 27.11.2014 № 1134*).

Моддаи 351. Масъалаҳое, ки суд ҳамзамон бо баровардани ҳукм ҳал мекунад

1. Агар шахси ба маҳрум сохтан аз озодӣ маҳкумшуда фарзандони ноболиғ, дигар шахсони дар таъминоташ буда ё падару модари пиронсол, ки бе нигоҳбон мемонанд, дошта бошад, суд ҳамзамон бо баровардани ҳукми айборкунанда масъалаи ба хешовандони наздик, ё дигар шахсон супоридани ин шахсон ё ҷиҳати ҷойгир намудани онҳо дар муассисаҳои кӯдакона ё ҳифзи иҷтимоӣ қарор ё таъинот мебарорад. Агар маҳкумшуда молумулк ҷа манзиле дошта бошад, ки бе нигоҳбон мемонанд, суд ҷиҳати муҳофизати онҳо низ чора меандешад.

2. Агар дар парванда ҳимояттар мутобиқи таъинот иштирок дошта бошад, суд ҳамзамон бо баровардани ҳукм дар бораи андозаи подошпулӣ, ки судшаванда бояд ба машваратхонаи ҳуқуқӣ супорад, таъинот (қарор) мебарорад.

3. Ҳамаи қарорҳои муурофиявии дар ҳамин модда номбаршуда бояд дар толори маҷлиси суд баъд аз эълони ҳукм эълон карда шаванд.

Моддаи 352. Додани имконияти вохӯрӣ бо маҳкумшуда

То ба иҷро расонидани ҳукми суд раисикунанда ё раиси суд бояд ба ҳешовандони наздики маҳкумшудаи тахти ҳабс қарордошта бо хоҳиши онҳо имконият диҳад то бо ӯ вохӯрӣ кунанд.

БОБИ 37. ПЕШБУРДИ ПАРВАНДАИ АЙБДОРКУНИИ ХУСУСӢ

Моддаи 353. Тобеияти судии парвандаи айбдоркунии хусусӣ

Парвандаи айбдоркунии хусусӣ, ки дар қисми 2 моддаи 24 Кодекси мазкур пешбинӣ шудааст аз тарафи судияи суди шаҳру ноҳия баррасӣ карда мешавад.

Моддаи 354. Оғоз кардани парвандаи айбдоркунии хусусӣ

1. Парвандаи айбдоркунии хусусӣ аз ҷониби ҷабрдида ё намояндаи қонунии ӯ бо роҳи ба суд додани ариза дар бораи ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидани шахс оғоз карда мешавад.

2. Парвандаи айбдоркунии хусусӣ аз ҷониби прокурор тибқи талаботи қисми 4 моддаи 24 Кодекси мазкур оғоз карда мешавад.

3. Ариза бояд инҳоро дар бар гирад:

- номи судеро, ки ариза ба он супурда мешавад;
- баёни ҳодисаи ҷиноят;
- маҳал ва вақти содир кардани ҷиноят бо нишон додани далелҳо;
- дархост ба суд оид ба қабул карда гирифтани парванда барои пешбурд;
- маълумот дар бораи шахсе, ки ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида мешавад;
- рӯйхати шохидоне, ки даъваташон ба суд зарур аст;
- имзои шахси арзкарда.

4. Ариза ба суд бо нусхаҳои баробари шумораи шахсоне, ки дар ҳаққи онҳо парвандаи айбдоркунии хусусӣ оғоз мегардад, пешниҳод карда мешавад.

5. Аз лаҳзаи аризаро барои пешбурд қабул кардани суд шахси онро пешниҳодкарда айбдоркунандаи хусусӣ ҳисобида шуда, ба ӯ бояд ҳуқуқҳои бо моддаи 43 Кодекси мазкур пешбинишуда фаҳмонда шаванд.

Моддаи 355. Ваколатҳои суд оид ба парвандаи айбдоркунии хусусӣ то

оғози муҳокимаи судӣ

1. Дар ҳолате, ки аризаи пешниҳодшуда ба талаботи қисмҳои 3 ва 4 моддаи 354 Кодекси мазкур ҷавобгӯ набошад, судя бо қарори худ шахси арзнамударо вазифадор мекунад, ки далелҳо пешниҳод кунад, камбудихоро бартараф созад ва барои он мӯҳлат муқаррар мекунад. Ҳангоми иҷро накардани қарор судя бо қарори худ чихати баррасӣ қабул намудани аризаро рад намуда, дар ин бора шахси арзнамударо огоҳ месозад.

2. Ба маҷлиси суд бе сабабҳои узрнокӣ дар қисми 2 моддаи 224 Кодекси мазкур зикргардида ҳозир нашудани айбдоркунандаи хусусӣ ё намояндаи ӯ боиси қатъ кардани пешбурди парванда мегардад.

3. Бо дархости айбдоркунандаи хусусӣ судя бояд ба ӯ дар чамъоварии далелҳо мусоидат кунад.

4. Судя ҳангоми мавҷуд будани асосҳо барои таъини маҷлиси суд дар муҳлати то ҳафт шабонарӯз аз лаҳзаи ворид гардидани ариза ба суд вазифадор аст, шахсеро, ки нисбати ӯ шикоят карда шудааст, даъват намуда, ӯро бо маводи парванда шинос кунад ва ҳуқуқҳои судшавандаро дар маҷлиси суд, ки моддаи 47 Кодекси мазкур пешбинӣ намудааст, фаҳмонад ва муайян кунад, ки кихоро ба сифати шоҳид ва ҳимоятгар ба суд даъват кардан мумкин аст.

5. Судя вазифадор аст ба тарафҳо имконияти ошпӣ шуданро фаҳмонад. Зимнан, тарафҳо ҳуқуқ доранд ариза дар бораи ошпиро то ба хонаи машваратӣ рафтани судя пешниҳод намоянд (*Қонуни ҚТ аз 04.07.2020 № 1702*).

6. Дар сурати аз ҷониби тарафҳо расидани ариза дар бораи ошпӣ пешбурди парванда дар асоси сархати панҷуми қисми 1 моддаи 27 Кодекси мазкур бо қарори судя қатъ карда мешавад.

7. Агар тарафҳо бо ҳамдигар ошпӣ нашаванд, судя пас аз иҷрои талаботи қисмҳои 3 ва 4 ҳамин модда тибқи қоидаҳои моддаи 262 Кодекси мазкур баррасии парвандаро таъин мекунад.

Моддаи 356. Баррасии парванда дар маҷлиси суд

1. Парванда дар маҷлиси суд аз тарафи судя тибқи қоидаҳои умумии муҳокимаи судӣ бо истисноии тартиби муқаррарнамудаи ҳамин модда, баррасӣ карда мешавад.

2. Муҳокимаи судӣ бояд дар муҳлати на дертар аз чордаҳ шабонарӯз аз лаҳзаи ба суд расидани ариза сар карда шавад.

3. Баррасии аризаро оид ба парвандаи айбдоркунии хусусӣ бо баррасии аризаи мутақобила якҷоя пеш бурдан мумкин аст. Якҷоя кардан тибқи қарори судя то оғози тафтиши судӣ иҷозат дода мешавад. Ҳангоми якҷоя кардани аризаҳо дар як пешбурд, шахсоне, ки онро арз кардаанд, дар муҳофизат ҳамзамон ба сифати айбдоркунандаи хусусӣ ва судшаванда иштирок мекунанд. Барои омодагӣ ба ҳимоя ва вобаста ба ворид шудани аризаи мутақобила ва якҷоя кардани пешбурд тибқи дархости шахсе, ки нисбати ӯ аризаи мутақобила дода шудааст, парвандаро ба муҳлати на бештар аз се шабонарӯз мавқуф гузоштан мумкин аст.

4. Пурсиши ин шахсон оид ба ҳолатҳои дар аризаҳои инъикоснамудашон тибқи қоидаҳои пурсиши ҷабрдида, оид ба ҳолатҳои дар аризаҳои мутақобила инъикосёфта бошад, тибқи қоидаҳои пурсиши судшаванда анҷом дода мешавад.

5. Айбдоркунӣ дар маҷлиси суд аз ҷониби айбдоркунандаи хусусӣ ё намояндаи ӯ тақвият дода мешавад.

6. Тафтиши судӣ аз зикри ариза аз тарафи шахси онро арз карда ё намояндаи ӯ оғоз меёбад.

ФАСЛИ IX. АЗ НАВ ДИДА БАРОМАДАНИ ХУКМ, ТАЪИНОТ ВА ҚАРОРЕ, КИ ЭЪТИБОРИ ҚОНУНИ ПАЙДО НАКАРДААНД

БОБИ 38. ШИКОЯТ ВА ЭЪТИРОЗИ КАССАТСИОНӢ АЗ ҚАРОРИ СУД, КИ ЭЪТИБОРИ ҚОНУНИ ПАЙДО НАКАРДААСТ

Моддаи 357. Ҳуқуқи овардани шикоят ва эътирози кассатсионӣ аз ҳукм

1. Мутобиқи қоидаҳои пешбиниамудаи боби мазкур аз ҳукми суд, ки эътибори қонунӣ пайдо накардааст, аз ҷониби тарафҳо тибқи тартиби кассатсионӣ шикоят ва эътироз овардан мумкин аст.

2. Тибқи тартиби кассатсионӣ шикоят ва эътирозҳо ба ҳукмҳои эътибори қонунӣ пайдонакардаи суди марҳилаи якум баррасӣ карда мешаванд.

3. Ҳуқуқи шикоят оварданро ба ҳукм маҳкумшуда, сафедшуда, ғимоятгари онҳо ва намояндагони қонунӣ онҳо, ҷабрдида ва намояндаи ӯ доранд.

4. Даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ё намояндагони онҳо ҳуқуқ доранд ба ҳукм дар қисми вобаста ба даъвои граждани, инчунин дигар шахсоне, ки ҳуқуқи манфиатҳои молумулкии онҳо бо ҳукм халалдор шудааст, дар қисми ҳуқуқи манфиатҳои молумулкии халалдоршуда, шикоят оваранд (*Қонуни ҚТ аз 28.12.2012 № 932*).

5. Ҳуқуқи эътироз овардан ба ҳукм ба прокуроре тааллуқ дорад, ки дар суд ба сифати айбдоркунандаи давлатӣ баромад кардааст. Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, прокурорҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, шаҳри Душанбе, вилоятҳо, шаҳрҳо, ноҳияҳо, прокурорҳои ба онҳо баробаркардашуда ва муовинони онҳо дар доираи салоҳияти худ ҳуқуқ доранд, сарфи назар аз ширкаташон дар муруфияи судии парвандаи ҷиноятӣ, ба ҳукм эътироз оваранд.

Моддаи 358. Тартиби шикоят кардан ва эътироз овардан ба ҳукмҳо

1. Бо тартиби кассатсионӣ шикоят кардан ва эътироз овардан мешаванд аз:

- ҳукмҳои судҳои шаҳрӣ ва ноҳиявӣ ба Суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят ва ҳукмҳои судҳои ноҳиявии шаҳри Душанбе ба Суди шаҳри Душанбе;

- ҳукмҳои судҳои ноҳияҳо ва шаҳрҳои тобеи ҷумҳурӣ ба Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- ҳукмҳои Суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, суди вилоятӣ ва Суди шаҳри Душанбе ба Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- ҳукмҳои судҳои ҳарбии гарнизонҳо ба Коллегиаи ҳарбии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- ҳукмҳои коллегиаҳои судии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

2. Шикоятҳо ва эътирозҳои кассатсионӣ ба воситаи суде, ки ҳукмро баровардааст, пешниҳод мегардад, аммо бевосита ба марҳилаи кассатсионӣ овардани шикоят ё эътироз ба баррасии шикоят ё эътироз монеъ намешавад.

3. Аз ҳукме, ки ҳангоми баррасии такрории парванда бароварда шудааст бо тартиби умумӣ шикоят ва эътироз овардан мумкин аст.

Моддаи 359. Мӯҳлатҳои шикоят кардан ва эътироз овардан ба ҳукмҳо

1. Тарафҳо метавонанд аз ҳукми суд дар мӯҳлати даҳ шабонарӯз аз лаҳзаи эълони он, агар маҳкумшуда таҳти ҳабс қарор дошта бошад дар ҳамин мӯҳлат аз лаҳзаи ба у супорида шудани нусхаи ҳукм шикоят кунанд ё эътироз оваранд.

2. Дар чараёни мӯҳлати барои шикоят кардан аз ҳукм муайянгардида парвандаро аз суд талаб карда гирифтани мумкин нест.

3. Шикоят ва эътирозҳо, ки бо гузаронидани мӯҳлат арз шудаанд, мавриди баррасӣ қарор дода намешаванд.

Моддаи 360. Тартиби барқарор намудани мӯҳлати шикоят кардан ва эътироз овардан

1. Дар сурати бо сабаби узрнок гузаронидани мӯҳлати шикоят кардан ва эътироз овардан шахсоне, ки барои шикоят кардан ва эътироз овардан ҳуқуқ доранд, метавонанд ба суди ҳукмбароварда дар хусуси барқарор намудани мӯҳлат дархост пешниҳод намоянд. Дархости барқарор намудани мӯҳлат дар муҳокимаи судии парванда мавриди баррасӣ қарор дода шуда, судя ҳуқуқ дорад, шахсоро, ки дархостро пешниҳод кардааст, барои додани баёнот ё хулоса даъват кунад.

2. Аз қарори суд дар хусуси рад намудани барқарор кардани мӯҳлати гузаронидашуда ба суди болоӣ, ки ҳуқуқ дорад, мӯҳлати гузаронидашударо барқарор ва парвандаро тибқи шикоят ё эътироз баррасӣ намояд, шикоят кардан ва эътироз овардан мумкин аст.

Моддаи 361. Огоҳ кардани тарафҳо аз шикоят ва эътирози пешниҳодшуда

1. Дар хусуси шикоят ва эътирози дохилшуда судяе, ки ҳукм баровардааст, маҳкумшуда ё сафедшуда, ҳимоятгар, айбдоркунанда, чабрдида ё намояндаи ӯ, инчунин даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ва намояндагони онҳоро, ба шарте, ки эътироз ё шикоят ба манфиати онҳо даҳлат кунад, огоҳ намуда, мефаҳмонад, ки онҳо ҳуқуқ доранд, бо шикоят ё эътироз шинос шаванд ва ба таври ҳагтӣ эродҳои худро ба шикоят ё эътироз пешниҳод кунанд.

2. Бо хоҳиши онҳо суд нусхаи эътироз ё шикоятро, ки тарафи дигар додааст, ба онҳо месупорад.

3. Эродҳо, ки нисбат ба эътироз ё шикоят расидаанд ба парванда ҳамроҳ карда мешаванд.

Моддаи 362. Оқибатҳои шикоят кардан ва эътироз овардан

1. Шикоят кардан ва эътироз овардан ичрои ҳукмро бозмедорад.

2. Пас аз гузаштани мӯҳлати барои шикоят ё эътирози ҳукм муайянгардида судяе, ки ҳукмро баровардааст, парвандаро бо шикоят, эътироз ва эродҳои нисбат ба он расида ба суди марҳилаи кассатсионӣ мефиристад ва дар ин бора тарафхоро огоҳ мекунад.

3. Шахсе, ки аз ҳукм шикоят кардааст ва эътироз овардааст, ҳуқуқ дорад онро то оғози маҷлиси суди марҳилаи кассатсионӣ бозхонад.

4. Шахсе, ки аз ҳукм шикоят кардааст ва эътироз овардааст, ҳуқуқ дорад онро тағйир диҳад ё шикоят ё эътирози худро бо далелҳои нав пурра кунад. Зимнан дар эътирози иловагии прокурор ё дар шикояти шахс дар бораи тағйир додани шикоят, ҳамчунин дар шикояти иловагии ҷабрдида, айбдоркунандаи хусусӣ ё намояндагони онҳо, ки пас аз гузаштани мӯҳлати овардани шикоят ё эътироз ба ҳукм пешниҳод шудааст дар бораи бад кардани вазъи маҳкумшуда, ба шарте, ки чунин талаб дар шикоят ё эътирози пештар овардашуда ҷой надошта бошад, масъала гузоштан мумкин нест.

Моддаи 363. Шикоят кардан ва эътироз овардан аз таъиноти (қарори) суди марҳилаи якум

1. Аз таъиноти (қарори) суди марҳилаи якум ба истиснои муқаррароти қисми 3 ҳамин модда аз ҷониби шахсони дар моддаи 357 Кодекси мазкур зикршуда шикояти хусусӣ кардан ё эътирози хусусӣ овардан мумкин аст.

2. Мутобиқи қоидаҳои ҳамин модда аз таъиноте (қароре), ки дар рафти муҳокимаи судӣ дар бораи таҳқиқи далелҳо, дархости иштирокчиёни муҳокима, инчунин риояи тартибот дар толори маҷлиси суд, ғайр аз таъиноти (қарори) дар хусуси ситонидани ҷарима баровардашуда, шикоят ё эътироз карда намешавад. Эрод ба қарорҳои дар боло зикршуда, мумкин аст ба тариқи шикояти кассатсионӣ ё эътироз нисбати ҳукм пешниҳод шавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755, аз 14.03.2014 № 1067*).

3. Шикояти хусусӣ ё эътироз аз таъиноти (қарори) суди марҳилаи якум аз ҷониби тарафҳо дар мӯҳлати даҳ шабонарӯз аз лаҳзаи бароварда шуданашон дода шуда, тибқи талаботи боби 39 Кодекси мазкур баррасӣ карда мешаванд.

4. Дар сурати шикоят кардан ва эътироз овардан ба таъиноте (қароре), ки дар ҷараёни муҳокимаи судӣ бо баровардани ҳукм хотима ёфтааст, парванда танҳо пас аз гузаштани мӯҳлати барои шикояти ҳукм муайянгардида ба суди марҳилаи болоӣ фиристода мешавад. Зимнан, агар ба ҳукм шикояти кассатсионӣ оварда шуда бошад, тафтиши шикояти хусусӣ ё эътирози хусусӣ аз ҷониби он марҳилаи судӣ анҷом дода мешавад, ки парвандаро бо тартиби кассатсионӣ баррасӣ мекунад.

5. Ҳуқуқи шикоят кардан аз таъиноти суд ва қарори судя, инчунин ба шахсоне тааллуқ дорад, ки дар парвандаи мазкур ба сифати тараф иштирок надоштанд, вале таъинот ё қарор ба манфиати онҳо даҳлат мекунад.

БОБИ 39. БА ТАРИҚИ КАССАТСИОНӢ БАРРАСӢ КАРДАНИ ПАРВАНДАИ ҶИНОЯТӢ

Моддаи 364. Мавзӯи муҳокимаи судӣ дар марҳилаи кассатсионӣ

Суди марҳилаи кассатсионӣ аз рӯи шикоят ва эътирозҳои кассатсионӣ конунӣ, асоснок ва одилона будани ҳукм ва дигар қарорҳои судиро тафтиш менамояд.

Моддаи 365. Ҳайати суд ҳангоми баррасии парвандае, ки аз он шикоят карда ва ба он эътирози кассатсионӣ оварда шудааст

Парвандаи ҷиноятӣ ба тариқи кассатсионӣ аз тарафи суд дар ҳайати се нафар судья баррасӣ карда мешавад.

Моддаи 366. Мӯҳлатҳои баррасии парванда дар суди марҳилаи кассатсионӣ

1. Суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоятӣ ва суди шаҳри Душанбе бояд парвандаи тибқи шикоят ё эътирози кассатсионӣ расидаро дар мӯҳлати на дертар аз чордаҳ шабонарӯз аз рӯзи ворид шуданаш баррасӣ кунад. Ҳангоми махсусан мураккаб будани парванда ё дар ҳолатҳои дигари истисноӣ раиси суди дахлдор метавонад бо қарори худ ин мӯҳлатро то чордаҳ шабонарӯз дароз кунад.

2. Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон парвандаи тибқи шикоят ё эътирози кассатсионӣ расидаро бояд дар мӯҳлати на дертар аз як моҳ аз рӯзи ворид шуданаш баррасӣ кунад. Дар ҳолатҳои истисноӣ Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё муовини ӯ метавонанд бо қарори худ ин мӯҳлатро то як моҳ дароз кунад.

3. Дар сурати дароз кардани мӯҳлати баррасии парванда дар марҳилаи кассатсионӣ иштирокчиёни парванда бояд пешакӣ огоҳ карда шаванд.

Моддаи 367. Шикоят ё эътирози кассатсионӣ

Шикоят ё эътирози кассатсионӣ инҳоро бояд дар бар гирад:

- номи суде, ки аз он шикоят ё ба он эътироз оварда шудааст;
- маълумот дар хусуси шахсе, ки шикоят ё эътирозро овардааст (вазъи муурофиавии ӯ), ҷои истиқомат ва маҳалли будубоши ӯ;
- ҳукм ё дигар қароре, ки аз он шикоят ё ба он эътироз оварда шудааст ва суде, ки ин қарорро баровардааст;
- вачҳҳои шахсе, ки шикоят ё эътироз овардааст, нодурустии ҳукм ё дигар қарор дар ҷуст ва хоҳиши ӯ аз ҷиҳати иборат аст.
- номгӯи маводе, ки ба шикоят ё эътироз замима карда шудааст;
- имзои шахсе, ки шикоят ё эътироз овардааст.

Моддаи 368. Таъини маҷлиси суди марҳилаи кассатсионӣ

1. Ҳангоми бо шикоят ё эътирози кассатсионӣ ворид шудани парванда раиси суди марҳилаи кассатсионӣ ё муовини ӯ оид ба парванда ҳайати коллегияи кассатсионӣ ва судьяи маърузакунандаро таъин намуда, дар айни

замон раисикунанда, чой ва вақти дар маҷлиси суд баррасӣ кардани парвандаро муайян мекунад.

2. Дар бораи чой ва вақти баррасии парванда дар марҳилаи кассатсионӣ тарафҳо бояд огоҳ карда шаванд. Масъалаи даъвати маҳкумшудае, ки тахти ҳабс қарор дорад, аз ҷониби суд ҳал карда мешавад. Маҳкумшудаи тахти ҳабс қарор дошта, ки хоҳиши ширкат кардан дар баррасии шикоятш ё эътирози хилофи манфиати ӯ овардаи прокурор намудааст, бояд ба маҷлиси судии марҳилаи кассатсионӣ оварда шавад.

3. Ҳозир нашудани шахсоне, ки дар бораи чой ва вақти маҷлиси кассатсионӣ саривақт огоҳ гардидаанд, барои баррасии парванда монеа шуда наметавонад.

4. Шахсоне, ки мутобиқи қисми 3 моддаи 357 Кодекси мазкур барояшон ҳуқуқи шикоят овардан аз ҳукм дода шудааст, инчунин ҳимоятгари маҳкумшуда (сафедшуда) ё намояндаи ҷабрдида, ки пас аз баровардани ҳукм супориши онҳоро қабул кардаанд, дар ҳама ҳолатҳо ба маҷлиси кассатсионӣ роҳ дода мешаванд. Бо хоҳиши онҳо барои асоснок кардани шикоят ё эътироз ё эрод гирифтани ба онҳо сухан дода мешавад.

Моддаи 369. Тартиби баррасии парванда аз ҷониби суди марҳилаи кассатсионӣ

1. Раисикунанда маҷлиси судро кушода, эълон мекунад, ки кадом парванда ва дар асоси шикоят ё эътирози кассатсионии кӣ мавриди баррасӣ қарор мегирад. Пас аз ин раисикунанда муайян мекунад, ки аз рӯи парванда кӣ ҳозир шудаанд ва баъд суд масъаларо дар бораи имконияти баррасии парванда ҳал менамояд. Сипас раисикунанда ҳайати суд, насаб, ном ва номи падари шахсони ба сифати тараф дар маҷлиси судӣ ҳузурдошта ва тарҷумонро эълон намуда, ба онҳо изҳори рад намуданро мефаҳмонад ва аз онҳо мепурсад, ки аризаҳои радкунӣ доранд ё не. Оид ба радкунии арзшуда суд таъинот мебарорад (*Қонуни ҚТ аз 20.04.2021 № 1777*).

2. Раисикунанда аз шахсони ҳозиршуда дар бораи дархости онҳо пурсида ва суд аз рӯи баррасии дархост таъинот мебарорад.

3. Баррасии парванда бо иттилооти судьяи маърузакунанда оғоз ёфта, ӯ моҳияти парванда ва вачҳҳои шикоят ё эътирозро баён мекунад. Пас аз маъруза шахсони шикоят ё эътироз арзкарда вачҳҳои худро асоснок мекунанд. Дар сурати пешниҳоди маводи иловагӣ раисикунанда ё судьяи маърузакунанда онҳоро эълон мекунад ва барои шиносӣ ба прокурор ва шахсони дар моддаи 368 Кодекси мазкур нишондодашуда медиҳад, ба шарте, ки онҳо дар муруфиа иштирок дошта бошанд. Пас аз ин маҳкумшуда ё сафедкардашуда, ҳимоятгарони онҳо ва намояндагони қонунии онҳо, даъвогари граждани ва ҷавобгари граждани ё намояндагони онҳо, ба шарте, ки онҳо дар муруфиа иштирок дошта бошанд, баёнот медиҳанд. Баъди додани баёнот суд ҳулосаи прокурорро мешунавад ва барои баровардани таъинот ба хонаи машваратӣ меравад.

4. Маводи иловагии пешниҳодгардида набояд бо роҳи гузаронидани амалҳои тафтишӣ ба даст оварда шуда бошад.

5. Тартиби маҷлиси суд ва чораҳои, ки нисбат ба вайронкунандагон андешида мешаванд, аз рӯи талаботи моддаҳои 291 ва 292 Кодекси мазкур муайян карда мешаванд.

6. Суди марҳилаи кассатсионӣ парвандаро, ғайр аз ҳолатҳои дар моддаи 273 Кодекси мазкур зикргардида дар маҷлиси ошкорой суд баррасӣ мекунад.

7. То сар шудани маҷлиси суд шахсе, ки аз ҳукм шикоят ё ба он эътироз овардааст, ҳуқуқ дорад шикоят ё эътирози худро бозхонад. Прокурори болоӣ ҳуқуқ дорад, ки эътирози овардаи прокурори поёниро бозпас хонад.

Моддаи 370. Ҳадди баррасии парванда дар суди марҳилаи кассатсионӣ

Суд бо вачҳҳои дар шикоят ё эътирози кассатсионӣ овардашуда вобаста набуда, парвандаро дар ҳаҷми пурраи дар ҳаққи ҳамаи айбдорон, аз ҷумла нисбат ба онҳое, ки шикоят ё эътирози кассатсионӣ наовардаанд, месанҷад.

Моддаи 371. Қароре, ки суди марҳилаи кассатсионӣ қабул мекунад

Ҳангоми бо тартиби кассатсионӣ баррасӣ намудани парванда суд яке аз қарорҳои зайлро қабул мекунад:

- ҳукмро бетағйир ва шикоят ё эътирозо беканоат мемонад;
- ҳукмро бекор ва парвандаро қатъ менамояд;
- ҳукмро тағйир медиҳад;
- ҳукмро бекор мекунад ва парвандаро барои тафтиши нав ё ба муҳокимаи нави судӣ мефиристад.

Моддаи 372. Асосҳо барои бекор кардан ё тағйир додани ҳукм дар суди марҳилаи кассатсионӣ

Барои бо тартиби кассатсионӣ бекор кардан ё тағйир додани ҳукм инҳо асос шуда метавонанд:

- яктарафа ё нопурра будани таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ё судӣ;
- мувофиқат накардани ҳулосаи суд, ки дар ҳукм баён шудаанд, ба ҳолатҳои воқеии парванда;
- ба таври ҷидди вайрон карда шудани қонуни мурофиавии ҷиноятӣ;
- нодуруст татбиқ карда шудани қонуни ҷиноятӣ;
- номувофиқии ҷазои таъиншуда ба вазнинии ҷиноят ва шахсияти маҳкумшуда.

Моддаи 373. Яктарафа ё нопурра будани таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ё судӣ

1. Таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ё судӣ яктарафа ё нопурра ба ҳисоб меравад, ба шарте, ки зимни анҷом додани он ҳолатҳои барои баровардани ҳукм аҳамияти ҷиддӣ дошта муайян карда нашуда бошанд.

2. Таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ё судӣ дар ҳама ҳолат яктарафа ё нопурра эътироф карда мешавад, ба шарте, ки доир ба парванда:

- шахсоне нопурсида монда бошанд, ки нишондодҳои онҳо барои парванда аҳамияти ҷиддӣ доранд ё экспертизае гузаронида нашуда бошад, ки мувофиқи қонун гузаронидани он ҳатмист, ҳамзамон ҳуччатҳои талаб карда гирифта ё далелҳои шайъие, ки дарёфт нагардида ба парванда ҳамроҳ карда нашуда бошанд, ки аҳамияти ҷиддӣ доранд;

- ҳолатҳои таҳқиқ нашуда бошанд, ки дар таъиноти судӣ парвандаи ҷиноятиро ба тафтиши нав ё муҳокимаи нави судӣ фиристода нишон дода шудаанд;

- маълумот оид ба шахсияти судшаванда пурра муайян карда нашуда бошад.

Моддаи 374. Ба ҳолатҳои воқеии қор мувофиқ набудани ҳулосаи суд, ки дар ҳукм ифода ёфтаанд

Ҳукм ба ҳолатҳои воқеии қор номувофиқ эътироф карда мешавад, ба шарте, ки:

- ҳулосаи суд бо далелҳои, ки дар маҷлиси суд таҳқиқ шудаанд, тасдиқ нашаванд;

- суд ҳолатҳои, ки ба ҳулосаи он таъсири ҷиддӣ расонида метавонистанд, ба ҳисоб нагирифта бошад;

- далелҳои ба ҳам муқобил, ки барои ҳулосаи суд аҳамияти ҷиддӣ доранд, мавҷуд бошанду дар ҳукм нишон дода нашуда бошад, ки суд бо қадом асосҳо баъзеи ин далелҳои қабул кардаасту далелҳои дигарро рад намудааст;

- ҳулосаи суд, ки дар ҳукм ифода ёфтаанд, ихтилофҳо дошта бошанду барои ҳал намудани масъалаи гунаҳгор будан ё бегуноҳии шахси маҳкумшуда, ё худ сафед кардашуда, барои дурустии татбиқ намудани қонуни ҷиноятӣ ё барои муайян кардани чораи ҷазо таъсир расонанд ё худ таъсир расонда метавониста бошанд.

Моддаи 375. Ба таври ҷиддӣ вайрон кардани қонуни муурофиавии ҷиноятӣ

1. Ба таври ҷиддӣ вайрон кардани қонуни муурофиавии ҷиноятӣ чунин вайронкунии принсиҳои ва дигар муқаррароти умумии Кодекси мазкур ҳангоми пешбурди парванда эътироф карда мешавад, ки бо роҳи маҳрум ё маҳдуд кардани ҳуқуқҳои ба шахсони дар парванда иштироккунанда қафолатдодаи қонун, риоя накардани расмияти пешбурди судӣ ё бо роҳи дигар ба таҳқиқи ҳамаҷониба ва ҳолисонаи ҳолатҳои парванда ҳалал расонида, барои баровардани ҳукми одилонаи судӣ таъсир расонидаанд ё метавонистанд таъсир расонанд.

2. Ҳукм бояд бекор карда шавад:

- вақте ки яктарафа ё нопурра будани тафтиши судӣ натиҷаи саҳван аз баррасӣ истисно кардани далелҳои имконпазир ё беасос рад кардани

пешниҳоди тараф дар таҳқиқи далелҳое бошад, ки барои парванда аҳамият дошта метавонистанд;

- таҳқиқ накардани далелҳое, ки бояд ҳатман таҳқиқ шаванд (набудани хулосаи коршинос, ҳангоме ки он ҳатмӣ мебошад, иҷро накардани таъиноти суде, ки парвандаро аз муҳокимаи пешакӣ барои тафтиши иловагӣ фиристодааст ва ғайра).

3. Ҳукм дар ҳар ҳолат бояд бекор карда шавад, ба шарте ки:

- ҳангоми мавҷуд будани асосҳои пешбининамудаи моддаи 288 Кодекси мазкур парвандаи ҷиноятӣ аз ҷониби суд қатъ нагардида бошад;

- ҳукм бо ҳайати ғайриқонунии суд бароварда шуда бошад;

- парванда дар ғоибии судшаванда баррасӣ гардида бошад, ба ғайр аз ҳолатҳои пешбининамудаи қисмҳои 3 ва 4 моддаи 280 Кодекси мазкур;

- парванда бе иштироки ҳимоятгар баррасӣ шудааст, ҳангоме ки иштироки ӯ тибқи қонун ҳатмӣ мебошад ё бо тарзи дигар ҳуқуқи айбдоршаванда барои доштани ҳимоятгар вайрон карда шуда бошад;

- дар суд ҳуқуқи айбдоршаванда (судшаванда) дар бобати истифодаи забони модарӣ ё хизмати тарҷумон вайрон карда шуда бошад;

- ба судшаванда ҳуқуқи иштирок дар музокираи судӣ пешниҳод нашуда бошад;

- ба судшаванда сухани охири дода нашуда бошад;

- ҳангоми баровардани ҳукм махфӣ будани машварати судяҳо вайрон карда шуда бошад;

- ҳукм аз тарафи судя ё яке аз судяҳо имзо нашуда бошад;

- дар парванда протоколи маҷлиси суд набошад.

Моддаи 376. Нодуруст татбиқ карда шудани қонуни ҷиноятӣ

Қонуни ҷиноятӣ нодуруст татбиқшуда ба ҳисоб меравад, ба шарте, ки:

- суд қонунро, ки татбиқ карда шудани он лозим буд, татбиқ накарда бошад;

- суд қонунро, ки татбиқ карда шудани он лозим набуд, татбиқ карда бошад;

- суд қонунро нодуруст маънидод кардааст, ки он ба мазмуни дақиқи қонун муҳолиф бошад.

Моддаи 377. Номувофиқии ҷазои таъиннамудаи суд

Ба вазнинии ҷиноят ва шахсияти маҳкумшуда чунин ҷазо номувофиқ доништа мешавад, ки агар он аз доираи пешбиниқардаи қонуни ҷиноятӣ берун набаромада бошад ҳам, вале аз рӯи намуд ва андозаи худ, чӣ аз ҷиҳати сабуқӣ ва чӣ аз ҷиҳати вазниниаш баръало беадолатона мебошад.

Моддаи 378. Норовии вазнин кардани ҷазои маҳкумшуда ё дар ҳаққи ӯ татбиқ намудани қонуни оид ба ҷинояти вазнинтар дар марҳилаи кассатсионӣ

1. Суд дар вақти ба тариқи кассатсионӣ дида баромадани парванда метавонад ҷазоеро, ки суди марҳилаи якум таъин кардааст, сабуқтар намояд ё ки қонуни оид ба ҷинояти сабуқтарро татбиқ кунад, вале ҳуқуқ надорад, ки ҷазоро пурзӯр намояд ва ҳамчунин қонуни доир ба ҷинояти вазнинтарро татбиқ кунад (*Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 № 1381*).

2. Ҳукмро бо зарурати татбиқи қонун дар бораи ҷинояти вазнинтар ё худ барои сабуқ будани ҷазо фақат дар ҳамон мавридҳо бекор кардан мумкин аст, ки бо ҳамин асосҳо прокурор эътироз оварда ё ҷабрдида шикоят карда бошад.

Моддаи 379. Бекор кардани ҳукми айбдоркунӣ ва қатъ кардани парванда

Суд парвандаро бо тартиби кассатсионӣ баррасӣ намуда, ҳангоми мавҷуд будани асосҳои пешбининамудай сарҳатҳои панҷум-нуҳуми қисми 1 моддаи 27 ва моддаи 28 Кодекси мазкур ҳукми айбдоркуниро бекор карда ва парвандаро қатъ мекунад.

Моддаи 380. Бекор кардани ҳукми сафедкунанда

1. Ҳукми сафедкунандае, ки судя танҳо ё суд баровардаанд, дар марҳилаи кассатсионӣ танҳо аз рӯи эътирози прокурор ё шикояти ҷабрдида, айбдоркунандаи хусусӣ ё намоёндагони онҳо, инчунин шикояти шахси аз ҷониби суд сафедкардашуда, ки бо асосҳои сафедкунӣ розӣ намебошад, мумкин аст бекор карда шавад.

2. Ҳукми сафедкунанда, таъинот дар бораи қатъ кардани парванда ё дигар қароре, ки ба манфиати судшаванда бароварда шудааст, наметавонад бинобар ба таври ҷиддӣ вайрон кардани қонуни муруфиавии ҷиноятӣ, ба истисноии ҳолатҳои пешбининамудай сарҳатҳои дуюм, нуҳум ва даҳуми қисми 3 моддаи 375 Кодекси мазкур бекор карда шавад.

Моддаи 381. Оқибатҳои бекор кардани ҳукм

1. Суд ҳангоми бекор кардани ҳукм ва ба муҳокимаи нави судӣ ирсол намудани парванда дар таъйинот нишон медиҳад, ки пешбурди парванда бояд аз таҳқиқ ё тафтиши нав ё аз муҳокимаи судӣ сар карда шавад.

2. Дар сурати бекор кардани ҳукм бинобар зарурати эълон кардани айби нисбатан вазнинтар ё айбе, ки аз рӯи ҳолатҳои воқеӣ аз айби дар ибтидо эълон кардашуда ҷиддан фарқ мекунад, парванда тавассути суде, ки ҳукм баровардааст, барои тафтиши нав ба прокурор равон карда мешавад.

3. Дар сурати бекор кардани ҳукм бо сабаби роҳ додан ба вайронкунии қонун ҳангоми баррасии парванда дар суд, парванда барои баррасии нав ба ҳамон суде, ки ҳукмро баровардааст, дар ҳайати нав ё ба суди дигар ирсол карда мешавад.

Моддаи 382. Тағйир додани ҳукм

1. Агар зимни баррасии парванда ба тариқи кассатсионӣ муайян карда шавад, ки суди марҳилаи якум қонуни ҷиноятиро нодуруст татбиқ кардааст ё ҷазои таъинкарда ба вазнинии ҷиноят ва шахсияти маҳкумшуда мувофиқ нест, суди марҳилаи кассатсионӣ метавонад парвандаро ба баррасии нав надода, тибқи муқаррароти моддаи 378 Кодекси мазкур ба ҳукм тағйирот ворид намояд, ба шарте, ки ҷазои тағйирдодашуда аз ҷазои дар ибтидо таъиншуда зиёд набошад ва ё қонуни ҷиноятии нисбатан вазнин татбиқ нашуда бошад.

2. Суди марҳилаи кассатсионӣ ҳуқуқ надорад ба ҳукм тағйироте дарорад, ки ба ҳолатҳои дар ҳукми суди марҳилаи якум муқаррар карданашуда ё ин ки ба далелҳои рақардаи он асос карда шуда бошад.

Моддаи 383. Мазмуни таъиноти кассатсионӣ

1. Дар таъиноти кассатсионӣ инҳо бояд зикр гарданд:

- вақт ва ҷои баровардани таъинот;
- номи суд ва ҳайати коллегияи кассатсионӣ, ки таъинотро баровардааст;
- шахсоне, ки зимни баррасии парванда дар марҳилаи кассатсионӣ иштирок доштанд;
- шахсоне, ки шикоят ё эътирози кассатсионӣ арз намудаанд;
- моҳияти шикоят ё эътироз;
- мазмуни қисми хулосавии ҳукме, ки аз он шикоят карда ё эътироз оварда шудааст;
- асосҳои қабули қарор дар марҳилаи кассатсионӣ;
- қарори суди марҳилаи кассатсионӣ оид ба шикоят ё эътироз.

2. Қисми баёниҳои таъинот дарчи мухтасари вачҳҳои шахсоро, ки шикоят арз ё эътироз кардааст, эродҳои дигар шахсони иштирокчиҳои марҳилаи кассатсионӣ, инчунин асосҳои қабул кардани қарорро дар бар мегирад. Агар шикоят ё эътироз қонеъ гардонидани нашуда бошад, асосҳои, ки тибқи он шикоят ё эътироз беасос ё камаҳамаият доништа шудааст, нишон дода мешаванд. Ҳангоми бекор кардан ё тағйир додани ҳукм зикр карда мешавад, ки талаботи кадом моддаҳои қонуни ҷиноятӣ ё мурофиавии ҷиноятӣ вайрон карда шудааст ва ин вайронкуниҳо аз ҷиҳати иборатанд; асосҳои, ки тибқи онҳо ҷазои таъиннамудаи суди марҳилаи якум ғайриодилона эътироф шудааст. Дар сурати ба тафтиши нав ва муҳокимаи нави судӣ фиристодани парванда нишон дода мешавад, ки кадом вайронкуниҳои қонун бояд бартараф карда шаванд. Дар айни замон суди марҳилаи кассатсионӣ ҳуқуқ надорад оид ба исботшуда ё исботнашуда будани айб, оид ба ҳаққонӣ ё нодурустии ин ё он далел ва бартарии як далел нисбат ба далели дигар, оид ба татбиқи қонуни ҷиноятӣ дар бораи ҷазо аз ҷониби суди марҳилаи якум, дар бораи ҷораи ҷазо масъалаҳоро пешаки ҳал намояд.

3. Таъинот дар хонаи машваратӣ бароварда шуда, ба он ҳамаи ҳайати суд имзо мегузоранд ва пас аз баргаштани ҳайати суд аз хонаи машваратӣ фавран эълон карда мешавад.

Моддаи 384. Ҳадди ҳуқуқҳои суди марҳилаи кассатсионӣ

Суди марҳилаи кассатсионӣ ҳуқуқ дорад дар ҳолати зарурӣ оид ба парванда экспертизаи судӣ таъин намуда, баррасии парвандаро боздорад, маводи иловагии пешниҳодшударо таҳқиқ кунад, намуди низомро таъин кунад, ба шарте, ки он бо ҳукм таъин нашуда бошад, инчунин ба қарори суд дигар тағйиротро, ки вазъи маҳкумшударо бадтар намекунанд, ворид намояд.

Моддаи 385. Ба иҷро расонидани таъиноти суди марҳилаи кассатсионӣ

1. Таъиноти суди марҳилаи кассатсионӣ барои иҷро дар мӯҳлати на дертар аз ҳафт шабонарӯзи баъди баровардани он якҷоя бо парванда ба суде, ки ҳукмро баровардааст, фиристода мешавад.

2. Таъиноте, ки мувофиқи он маҳкумшуда бояд аз ҳабс озод карда шавад дар ин қисм фавран иҷро карда мешавад, ба шарте, ки маҳкумшуда дар маҷлиси суди марҳилаи кассатсионӣ иштирок дошта бошад. Дар ҳолатҳои дигар нусхаи қисми хулосавии таъинот ҷиҳати иҷрои қарори аз ҳабс озод кардани маҳкумшуда фавран ба маъмурияти маҳалли таҳти ҳабс нигоҳдорӣ фиристода мешавад.

БОБИ 40. БА ИҶРО РАСОНИДАНИ ҲУҚМ, ТАЪИНОТ ВА ҚАРОР

Моддаи 386. Эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукм ва иҷрои он

1. Ҳукми суди марҳилаи якум пас аз гузаштани мӯҳлати овардани шикоят ё эътирози кассатсионӣ, ба шарте, ки аз он шикоят ё ба он эътироз оварда нашуда бошад, эътибори қонунӣ пайдо мекунад ва бояд ба иҷро расонида шавад. Дар сурати шикоят ё эътироз овардан ба тариқи кассатсионӣ ҳукм, ба шарте, ки бекор карда нашуда бошад, дар рӯзи баровардани таъинот эътибори қонунӣ пайдо мекунад.

2. Ҳукм аз ҷониби суди марҳилаи якум дар мӯҳлати на дертар аз се шабонарӯз аз рӯзи эътибори қонунӣ пайдо кардани он ё баргардонидани парванда аз суди марҳилаи кассатсионӣ ба иҷро расонида мешавад.

3. Агар ҳукми айбдоркунанда дар мӯҳлатҳои муқаррарнамудаи моддаи 81 Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷро нашуда бошад, шахси барои ҷиноят маҳкумшуда аз адои ҷазо озод карда мешавад.

4. Агар ҳукм танҳо нисбат ба яке аз маҳкумшудагон шикоят ё эътироз оварда шуда бошад, он то баррасии тамоми ҳукм дар суди марҳилаи кассатсионӣ ба андозаи пуррааш эътибори қонунӣ пайдо намекунад.

Моддаи 387. Эътибори қонунӣ пайдо кардани таъиноти (қарори) суд ва иҷрои он

1. Таъиноти (қарори) суди марҳилаи якум пас аз гузаштани мӯҳлати шикоят ё эътироз, вале дар сурати арзи шикояти хусусӣ ё эътироз кардан пас аз баррасии парванда аз ҷониби суди болоӣ эътибори қонунӣ пайдо мекунад ва ба иҷро расонида мешавад.

2. Таъиноти (қарори) суде, ки аз он шикоят ё ба он эътироз кардан мумкин нест, пас аз баровардани он ғавран эътибори қонунӣ пайдо мекунад ва ба иҷро расонида мешавад.

3. Таъиноти (қарори) суд дар бораи қатъ кардани пешбурди парванда ҳангоми ҳалли масъалаи таъини маҷлиси суд ё дар маҷлиси суд дар он қисме, ки ба озод кардани айбдоршаванда ё судшванда аз ҳабс марбут аст, бояд ғавран иҷро карда шавад.

4. Таъиноти суди марҳилаи кассатсионӣ аз лаҳзаи эълони он эътибори қонунӣ пайдо мекунад ва танҳо бо тартиби пешбиниамудаи бобҳои 42 ва 43 Кодекси мазкур аз нав дида баромада мешавад.

5. Таъиноти суди марҳилаи кассатсионӣ, инчунин таъинот ё қарори суди марҳилаи назоратӣ бо тартиби пешбиниамудаи моддаи 388 Кодекси мазкур иҷро карда мешавад.

Моддаи 388. Тартиби иҷрои ҳукм, таъинот ва қарори суд

1. Ҳукм, таъинот ва қарори суд, ки эътибори қонунӣ пайдо кардаанд, барои ҳамаи корхонаҳо, ташкилотҳо ва муассисаҳо, шахсони мансабдор ва шахрвандон ҳатмӣ буда, дар тамоми ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон бояд ба иҷро расонида шаванд.

2. Иҷрои ҳукм, таъинот ва қарор ба зиммаи суде гузошта мешавад, ки парвандаро дар марҳилаи якум баррасӣ намудааст. Фармоиши иҷрои ҳукм аз тарафи судья яқоя бо нусхаи ҳукм ба он мақомоте, ки тибқи қонунгузорию иҷроӣ ҷазои ҷиноятӣ иҷроӣ ҳукм ба зиммааш гузошта шудааст, ирсол мегардад. Дар сурати бо тартиби кассатсионӣ баррасӣ намудани парванда тағйир додани ҳукми суди марҳилаи якум ба нусхаи ҳукм нусхаи таъиноти суди марҳилаи кассатсионӣ замима карда мешавад.

3. Иқтибос аз ҳукми суд вобаста ба маҳрум кардан аз ҳуқуқи ишғоли мансабҳои муайян ё машғул шудан ба фаъолияти муайян, ки эътибори қонунӣ пайдо кардааст, ба мақоми анҷомдиҳандаи бақайдгирии давлатии шахсони ҳуқуқӣ ва соҳибкорони инфиродӣ ирсол карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 14.05.2016 № 1306*).

4. Мақомоти иҷрокунандаи ҳукм ғавран ба суде, ки ҳукмро баровардааст, аз иҷроӣ он хабар медиҳанд. Маъмурияти муассисаи ислоҳӣ судеро, ки ҳукм баровардааст, бояд аз маҳалли адои ҷазо аз тарафи маҳкумшуда огоҳ созад.

5. Иҷро накардани ҳукм, таъинот ва қарори эътибори қонунӣ пайдонамудаи суд боиси ҷавобгарию ҷиноятии пешбиниамудаи моддаи 363 Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон мегардад.

Моддаи 389. Хабар додан ба хешовандони наздики маҳкумшуда ва даъвогари граждани дар бораи иҷрои ҳукм

1. Пас аз эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукм, ки тибқи он маҳкумшудаи тахти ҳабси пешакӣ қарордошта аз озодӣ маҳрум карда шудааст, маъмурияти маҳалли адои ҷазо вазифадор аст яке аз хешовандони наздики маҳкумшударо огоҳ созад, ки ӯ барои адои ҷазо ба кучо равон карда мешавад.

2. Барои вохӯрӣ бо маҳкумшудае, ки тахти ҳабси пешакӣ қарор дорад, то ба иҷро расонидани ҳукм тибқи муқаррароти моддаи 352 Кодекси мазкур имконият дода мешавад.

3. Дар ҳолати қонунӣ гардонидани даъвои граждани дар хусуси иҷрои ҳукм даъвогари граждани огоҳ карда мешавад.

БОБИ 41. ПЕШБУРД ОИД БА БАРАСӢ ВА ҲАЛЛИ МАСЪАЛАҲОИ ВОБАСТА БА ИҶРОИ ҲУКМ

Моддаи 390. Мавқуф гузоштани иҷрои ҳукм

1. Иҷрои ҳукм дар бораи маҳкум кардани шахс ба маҳдуд кардани озодӣ ё маҳрум кардан аз озодӣ ҳангоми мавҷуд будани яке аз асосҳои зерин мумкин аст мавқуф гузошта шавад:

- бемории вазнини маҳкумшуда, ки ба адои ҷазо ҳалал мерасонад то шифо ёфтани ӯ;

- ҳомила будани маҳкумшуда ё фарзандони ноболиғ доштани зани маҳкумшуда, ба ғайр аз онҳое, ки барои ҷиноятҳои махсусан вазнин маҳкум шудаанд, - то ба ҳаштсолагии расидани фарзанди хурдӣ;

- ҳангоме ки адои ҷазои барои маҳкумшуда ё аъзои оилаи ӯ аз сабаби сӯхтор ё дигар офатҳои табиӣ, бемории вазнин, марги ягона узви қобили меҳнати оила ё дигар ҳолатҳои истисно боиси оқибатҳои вазнин гардида метавонад, - ба мӯҳлати муайяннамудаи суд, вале на бештар аз шаш моҳ.

2. Агар ҷавран пардохтани ҷарима барои маҳкумшуда ғайриимкон бошад, пардохти онро ба мӯҳлати то шаш моҳ дароз кардан ё ба давраҳо тақсим кардан мумкин аст.

3. Масъалаи мавқуф гузоштани мӯҳдати иҷрои ҳукм аз ҷониби суд бо дархости маҳкумшуда, намояндаи қонунии ӯ, хешовандони наздик, ҷимоятгар ё бо пешниҳоди прокурор ҳал карда мешавад.

Моддаи 391. Озод кардан аз адои ҷазо вобаста ба бемории вазнин

1. Агар маҳкумшуда дар давоми адои ҷазо ба бемории рӯҳӣ ё дигар бемории вазнин гирифтور шуда бошад, ки ба адои ҷазо ҳалал мерасонад, суд бо пешниҳоди сардори мақомоте, ки иҷрои ҷазоро анҷом медиҳад, дар асоси ҳулосаи комиссияи тиббӣ ҳуқуқ дорад маҳкумшударо аз адои минбаъдаи ҷазо озод кунад.

2. Суд ҳуқуқ дорад, ҳамзамон бо озод кардани маҳкумшудаи гирифтори бемории рӯҳӣ аз адои минбаъдаи ҷазо нисбат ба ӯ ҷораҳои маҷбурии дорон

хусусияти тиббиро татбиқ намояд ё ўро ба парастории мақомоти тандурустӣ ё хешовандони наздик супорад.

3. Ҳангоми ҳалли масъалаи аз адои минбаъдаи ҷазо озод кардани шахсоне, ки гирифтори бемории вазнин мебошанд ва он ба адои ҷазо ҳалал мерасонад, ба ғайр аз онҳо, ки ба бемории рӯҳӣ гирифтोरанд, судя вазнинии ҷинояти содиркардашуда, шахсияти маҳкумшуда ва дигар ҳолатҳоро ба эътибор мегирад.

4. Суд, судя баробари маҳкумшударо бо сабаби беморӣ аз адои минбаъдаи ҷазо озод намудан ҳуқуқ дорад, ўро на танҳо аз ҷазои асосӣ, балки аз ҷазои иловагӣ низ озод кунад.

Моддаи 392. Шартан пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод кардан

1. Шартан пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод кардан дар ҳолатҳои пешбининамудаи моддаи 76 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби суди маҳалле, ки маҳкумшуда ҷазоро адо мекунад, бо пешниҳоди якҷояи мақомоти иҷроӣ ҷазо ва комиссияи назоратӣ (комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак) татбиқ карда мешавад. Нисбат ба онҳое, ки ҷазоро дар қисми ҳарбии интизомӣ адо мекунанд, чунин чораҳо аз ҷониби суд бо пешниҳоди фармондеҳии қисми интизомӣ татбиқ мегарданд.

2. Шартан пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод кардани шахсоне, ки то ҳаждаҳсолагӣ ҷиноят содир кардаанд, дар ҳолатҳои пешбининамудаи моддаи 91 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо пешниҳоди якҷояи мақомоти иҷроӣ ҷазо ва комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ё комиссияи назоратӣ татбиқ карда мешавад.

3. Агар суд шартан пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод карданро рад намояд, баррасии такрорӣ пешниҳод оид ба ҳамин масъала баъди се моҳи аз рӯзи баровардани қарор дар бораи рад кардан имконпазир аст.

4. Суд баробари татбиқи шартан пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод кардан метавонад ба зиммаи маҳкумшуда ўҳдадорихои зеринро гузорад:

- бе иҷозат тағйир надодани маҳалли истиқомат;
- нарафтан ба ҷойҳои муайян;
- гузаштани курси муолиҷаи майзадагӣ, нашъамандӣ, токсикомания ва ё бемориҳои сил ё таносулӣ (*Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 № 1229*);
- расонидани ёрии моддӣ ба оила;
- иҷроӣ ўҳдадорихои дигаре, ки барои ислоҳи ӯ мусоидат мекунанд.

5. Назорати рафтори шахсе, ки аз ҷазо шартан пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод карда шудааст, ба зиммаи мақомоти давлатии ваколатдор рафтори хизматчиёни ҳарбӣ ба зиммаи фармондеҳии қисмҳо ва муассисаҳои ҳарбӣ гузошта мешавад.

6. Агар маҳкумшуда дар давоми мӯҳлати қисмати адонакардаи ҷазо тартиботи чамбиятиро вайрон кунад, ки барои он дар ҳаққи ӯ ҷазои маъмурӣ андешида шуда бошад ё аз иҷроӣ ўҳдадорие, ки суд ҳангоми татбиқи шартан

пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод кардан ба зиммааш гузошта буд, ашаддӣ саркашӣ кунад, суд бо пешниҳоди мақомоти дар қисми 5 ҳамин модда зикргардида дар бораи бекор кардани шартан пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод кардан ва татбиқи қисми адонашудаи ҷазо қарор қабул мекунад.

Моддаи 393. Бекор кардани маҳкумқунии шартӣ

1. Агар то гузаштани мӯҳлати санҷиш шахси шартан маҳкумшуда бо рафтори худ ислоҳ шудани худро собит карда бошад, суд бо пешниҳоди мақомоте, ки аз болои рафтори шартан маҳкумшуда назорат мекунад, метавонад дар бораи бекор кардани маҳкумқунии шартӣ ва бардоштани доғи судии маҳкумшуда қарор қабул кунад.

2. Суд дар ҳолатҳои пешбининамудаи қисми 7 моддаи 71 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, бо пешниҳоди мақомоти дар қисми 1 ҳамин модда зикргардида дар бораи бекор кардани шартан маҳкумқуний ва барои адои ҷазои мутобиқи ҳукм таъиншуда фиристодани маҳкумшуда қарор қабул мекунад.

Моддаи 394. Иваз кардани мӯҳлати адонакардаи ҷазо бо ҷазои нисбатан сабуктар

1. Мутобиқи моддаи 77 ва 92 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба шахсе, ки ҷазои маҳрум кардан аз озодиро адо мекунад, суд мутобиқи рафтори ӯ дар давраи адои ҷазо метавонад қисми адонакардаи ҷазоро ба ҷазои нисбатан сабуктар иваз кунад (*Қонуни ҚТ аз 21.07.2010 № 618*).

2. Иваз намудани қисми ҷазое, ки адо карда нашудааст, ба ҷазои нисбатан сабуктар баъди аз тарафи маҳкумшуда воқеан адо кардани мӯҳлате, ки дар қисми 3 моддаи 77 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидааст, мумкин аст татбиқ шавад. Дар ин сурат мумкин аст маҳкумшуда ҳамзамон аз ҷазои иловагӣ низ пурра ё қисман озод карда шавад.

Моддаи 395. Иваз кардани қорҳои ислоҳӣ ва ҷарима бо чораҳои дигари ҷазо

1. Дар сурати ашаддӣ саркашӣ кардани маҳкумшуда аз қорҳои ислоҳӣ суд онро дар доираи мӯҳлатҳои пешбининамудаи қисми 3 моддаи 52 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба маҳдуд кардани озодӣ ё маҳрум кардан аз озодӣ иваз мекунад. Дар айни замон вақте, ки дар тӯли он маҳкумшуда қор кардааст, ҳангоми муайян кардани мӯҳлати маҳдуд кардани озодӣ ё маҳрум кардан аз озодӣ ба ҳисоб гирифта мешавад.

2. Дар сурати ашаддӣ саркашӣ кардани маҳкумшуда аз пардохти ҷарима суд онро дар доираи мӯҳлатҳои пешбининамудаи қисми 5 моддаи 49 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо қорҳои ислоҳӣ ё маҳдуд кардани озодӣ ё бо тартиби пешбининамудаи қисми 9 моддаи 49 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо маҳрум сохтан аз озодӣ иваз карда метавонад (*Қонуни ҚТ аз 21.07.2010 № 618*).

Моддаи 396. Қатъ кардани чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ

Қатъ кардани чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ, ки бо адои ҷазо ҳамроҳ карда шудааст, аз ҷониби суд бо пешниҳоди мақомоти иҷроқунандаи ҷазо, ки ба ҳулосаи комиссияи духтурони раёнпизишкӣ ё бемории сил асос ёфтааст, анҷом дода мешавад (*Қонуни ҚТ аз 23.11.2015 № 1229, аз 23.07.2016 № 1332*).

Моддаи 397. Аз як намуди муассисаи ислоҳӣ ба намуди дигари муассисаи ислоҳӣ гузаронидани маҳкумшуда

Дар ҳолатҳои пешбиниамудаи қисми 5 моддаи 80 Кодекси иҷроӣ ҷазои ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз як намуди муассисаи ислоҳӣ ба намуди дигари муассисаи ислоҳӣ гузаронидани маҳкумшуда аз ҷониби суд тибқи аризаи шахси маҳкумшуда ё бо пешниҳоди сардори муассисаи ислоҳӣ анҷом дода мешавад.

Моддаи 398. Баҳисобгирии мӯҳлати дар муассисаи таълимӣ гузаронидашуда ба мӯҳлати адои ҷазо

Агар шахсе, ки ҷазои маҳрум кардан аз озодиро адо мекунад, дар муассисаи таълимӣ ҷойгир карда шуда бошад, мӯҳлати дар он ҷо будани маҳкумшуда ба мӯҳлати адои ҷазо ба ҳисоб гирифта мешавад.

Моддаи 399. Иҷрои ҳукм дар сурати мавҷуд будани ҳукмҳои дигари иҷронашуда

1. Агар дар ҳақиқи маҳкумшуда якчанд ҳукми иҷронашуда мавҷуд бошад ва судде, ки ҳукми охиринаро баровардааст ин масъаларо ҳал накарда бошад судде, ки ҳукми охиринаро баровардааст ё суди ҳамноми маҳалли иҷроӣ ҳукм вазифадор аст, дар бораи нисбати маҳкумшуда татбиқ кардани ҷазоҳоро аз рӯи ҳамаи ҳукмҳои зикршуда дар асоси моддаи 68 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон таъинот (қарор) қабул кунад.

2. Агар мӯҳлати умумии ҷазоҳо зиёда аз панҷ сол маҳрум кардан аз озодиро ташкил диҳад, масъала аз ҷониби ҳайати дастаҷамъонаи суд баррасӣ карда мешавад.

Моддаи 400. Судҳое, ки масъалаҳои марбут ба иҷрои ҳукмро ҳал мекунанд

1. Масъалаҳои мавқуф гузоштани иҷроӣ ҳукм мутобиқи моддаи 390 Кодекси мазкур, доир ба озод намудан аз адои ҷазо бо сабаби гузаштани мӯҳлати ҳукми айбдоркунӣ мутобиқи моддаи 81 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва қисми 3 моддаи 386 Кодекси мазкур, дар бораи иваз кардани маҳдуд кардани озодӣ ва ҷарима бо чораҳои дигари ҷазо мутобиқи моддаҳои 49, 54 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва моддаи 395 Кодекси мазкур, ҳамчунин тамоми гумонҳо ва норавшаниҳое, ки ҳангоми иҷроӣ ҳукм ба вуҷуд меоянд, аз ҷониби судде, ки ҳукмро баровардааст, ҳал карда мешаванд.

2. Агар ҳукм берун аз ҳудуди фаъолияти суде, ки ҳукмро баровардааст, ичро карда шавад, ин масъалаҳо аз ҷониби суди ҳамном ва дар сурати дар ноҳияи иҷроӣ ҳукм мавҷуд набудани суди ҳамном аз тарафи суди болоӣ ҳал карда мешаванд. Дар ин ҳолат нусхаи қарори иҷроӣ ҳукм ба суде, ки ҳукмро баровардааст, фиристода мешавад.

3. Масъалаҳои озод намудан аз адои ҷазо бо сабаби бемории вазнинмутобиқи моддаҳои 79 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 391 Кодекси мазкур, доир ба шартан пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод намуданмутобиқи моддаҳои 76 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 392 Кодекси мазкур, дар бораи иваз кардани қисми адо карданашудаи ҷазо бо ҷазои нисбатан сабуктар - мутобиқи моддаҳои 77 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 394 Кодекси мазкур, оид ба қатъ намудани татбиқи ҷораи маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ ба адои ҷазо ҳамроҳ кардашуда - мутобиқи моддаҳои 100 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 396 Кодекси мазкур, дар бораи гузаронидан аз як намуди муассисаи ислоҳӣ ба намуди дигари муассисаи ислоҳӣ мутобиқи моддаҳои дахлдори Кодекси иҷроӣ ҷазои ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва моддаи 397 Кодекси мазкур аз тарафи суди ноҳиявии маҳалли адои ҷазо, сарфи назар аз ин ки ҳукм аз ҷониби кадом суд бароварда шудааст, ҳал карда мешаванд.

4. Масъалаҳои бекор кардани шартан татбиқ накардани ҷазо - мутобиқи моддаҳои 71 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 393 Кодекси мазкур, доир ба шартан пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод кардан - мутобиқи моддаҳои 76 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва 392 Кодекси мазкур аз ҷониби суди ноҳиявии маҳалли зисти маҳкумшуда ҳал карда мешаванд.

Моддаи 401. Тартиби ҳалли масъалаҳои марбут ба иҷроӣ ҳукм

1. Татбиқи ҷораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ бо озод кардан аз адои ҷазо дар ҳолатҳое, ки дар қисми 2 моддаи 391 Кодекси мазкур пешбинӣ шудааст, аз тарафи суд ба таври дастаҷамъона анҷом дода мешавад. Ҳамаи масъалаҳои дигари марбут ба иҷроӣ ҳукмро судя дар маҷлиси суд танҳо ҳал мекунад.

2. Дар бораи вақти баррасии масъалаи марбут ба иҷроӣ ҳукм ба прокурор ва маҳкумшуда хабар дода мешавад. Масъалаи даъвати маҳкумшударо, ки дар ҳабс нигоҳ дошта мешавад, суд, судя ҳал мекунад. Агар масъала бо иҷроӣ ҳукм дар қисми даъвои граждани марбут бошад, даъвогари граждани даъват карда мешавад. Ҳозир нашудани шахсони зикршуда ба баррасии парванда монет намегардад.

3. Ҳангоми аз тарафи суд баррасӣ шудани масъалаҳои шартан, пеш аз мӯҳлат аз адои ҷазо озод кардан, дар бораи иваз кардани қисми адокарданашудаи ҷазо бо ҷазои нисбатан сабуктар, доир ба гузаронидани маҳкумшуда аз як намуди муассисаи ислоҳӣ ба намуди дигари муассисаи ислоҳӣ намояндаи мақомоти иҷроӣ ҷазо даъват карда мешавад.

4. Пешниҳодҳо оид ба масъалаҳои дар қисми 3 ҳамин модда пешбинишуда дар муҳлати як моҳ аз рӯзи ворид шудани онҳо баррасӣ карда мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 24.12.2022 № 1927*).

5. Дар ҳолатҳое, ки парванда аз тарафи суд бо пешниҳоди якҷояи мақомоти иҷроӣ чазо, комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ё комиссияи назоратӣ ё ин ки бо пешниҳоди бо комиссияҳои мазкур мувофиқашудаи мақомоти иҷроӣ чазо баррасӣ карда мешавад, судя ба ин мақомот доир ба вақт ва маҳалли баррасии пешниҳод хабар медиҳад.

6. Ҳангоми аз тарафи суд баррасӣ шудани масъалаи бекор кардани шартан татбиқ накардани чазо нисбат ба маҳкумшуда ба маҷлиси суд намоёндагони мақомоте, ки ба рафтори маҳкумшуда назорат менамояд, даъват карда мешавад.

7. Баррасии парванда бо маърузаи судя (ё раисикунанда ҳангоми баррасии дастҷамъона) оғоз шуда, сипас баёноти шахсони ба маҷлис ҳозиршуда шунида мешаванд.

8. Аз рӯи натиҷаҳои баррасии масъалаи марбут ба иҷроӣ ҳукм суд таъинот ва судя қарор мебарорад, ки бояд дар толори маҷлиси суд эълон карда шавад. Нусхаи таъинот (қарор) дар муҳлати панҷ шабонарӯз ба маҳкумшуда, прокурор, мақомоте, ки бо пешниҳоди он масъалаи марбут ба иҷроӣ ҳукм баррасӣ гардидааст, ҳамчунин ба даъвогари граждани, ба шарте, ки масъалаи иҷроӣ ҳукм ба даъвои граждани дахл дошта бошад, равон карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 24.12.2022 № 1927*).

Моддаи 402. Баррасии дархост дар бораи бардоштани доғи судӣ

1. Масъалаи бардоштани доғи судӣ мутобиқи қисми 6 моддаи 84 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби суди ноҳиявӣ ё шаҳрии маҳалли зисти шахсе, ки ҷазоро адо кардааст, бо дархости ӯ ҳал карда мешавад.

2. Дар суд ҳозир будани шахсе, ки нисбат ба ӯ дархости бардоштани доғи судӣ баррасӣ карда мешавад, хатмист.

3. Баррасии дархости бардоштани доғи судӣ бо маърузаи судя оғоз мегардад, сипас ӯ баёноти шахсони даъватшударо мешунавад.

4. Дар ҳолати рад кардани бардоштани доғи судӣ ба суд на пештар аз як соли баъди рӯзи бароварда шудани қарори рад кардани он дархости такрорӣ пешниҳод кардан мумкин аст.

ФАСЛИ X. АЗ НАВ ДИДА БАРОМАДАНИ ҲУКМ, ТАЪИНОТ ВА ҚАРОРЕ, КИ ЭЪТИБОРИ ҚОНУНӢ ПАЙДО КАРДААНД (ПЕШБУРДИ НАЗОРАТӢ)

БОБИ 42. ПЕШБУРД ДАР СУДИ МАРҲИЛАИ НАЗОРАТӢ

Моддаи 403. Эътироз ё шикоят овардан ба тариқи назоратӣ аз ҳукм, таъинот, қарори суд, ки эътибори қонунӣ пайдо кардаанд

1. Эътироз ё шикоят дар бораи аз сари нав дида баромадани ҳукм, таъинот ва қарори суде, ки эътибори қонунӣ пайдо кардаанд, ба истиснои қарорҳои раёсати Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба суди марҳилаи назоратӣ аз ҷониби прокурор, маҳкумшуда, сафедкардашуда, ҳимоятгарон ва намояндагони онҳо, ҷабрдида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани ё намояндагони қонунии онҳо, инчунин дигар шахсоне, ки ҳуқуқи манфиатҳои молумулкии онҳо бо ҳукм халалдор шудааст, тибқи муқаррароти ҳамин боб пешниҳод карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 28.12.2012 № 932*).

2. Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, муовинони ӯ, Сарпрокурори ҳарбӣ, прокурори Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, прокурори нақлиёти Тоҷикистон ба санадҳои суд, ки эътибори қонунӣ пайдо кардаанд, тибқи талаботи қисми 2 моддаи 404 Кодекси мазкур метавонанд эътироз оваранд.

3. Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақсади таъмини таҷрибаи ягонаи судӣ ҳуқуқ дорад бевосита ба суди марҳилаи назоратӣ барои аз нав дида баромадани санадҳои эътибори қонунӣ пайдокардаи суд ба тариқи назоратӣ эътироз оварад.

4. Шахси эътироз ё шикоятоварда ҳуқуқ дорад, онро бозхонад. Бозхонди эътироз ё шикоят то оғози маҷлиси суде, ки дар он эътироз ё шикоят бояд баррасӣ гардад, имконпазир аст. Прокурори болои ҳуқуқ дорад эътирози ба тариқи назоратӣ овардаи прокурори поёниро бозхонд намояд (*Қонуни ҶТ аз 29.01.2021 № 1755*).

Моддаи 404. Тартиби пешниҳоди эътироз ё шикояти назоратӣ

1. Эътироз ё шикояти назоратӣ бевосита ба суди марҳилаи назоратӣ, ки ҳуқуқи аз нав дида баромадани санадҳои судии эътибори қонунӣ пайдокардари дорад, пешниҳод карда мешавад.

2. Эътироз ё шикояти назоратӣ ба санадҳои судии зерин пешниҳод мегардад:

- оид ба таъиноти суди марҳилаи кассатсионии суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят, суди шаҳри Душанбе, оид ба ҳукм, таъинот ва қарори эътибори қонунӣ пайдокардаи судҳои шаҳр ва ноҳиямутаносибан ба раёсати суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят, суди шаҳри Душанбе;

- оид ба ҳукм, таъинот ва ё қарори эътибори қонунӣ пайдокардаи судҳои шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ, оид ба ҳукм, таъинот ва ё қарори эътибори қонунӣ пайдокардаи суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят ва суди шаҳри Душанбе, ки ба сифати суди марҳилаи якум қабул кардаанд, ба шарте, ки ин ҳукм, таъинот ё қарор дар Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон мавриди баррасии кассатсионӣ қарор нагирифта бошад, оид ба қарори раёсати суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят ва суди шаҳри Душанбе, оид ба ҳукм, таъинот ва ё қарори эътибори қонунӣ пайдокардаи Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ба шарте, ки онҳо ба тариқи

кассатсионӣ мавриди баррасӣ қарор нагирифта бошанд, ба коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- оид ба ҳукм, таъинот ва қарори эътибори қонунӣ пайдокардаи судҳои ҳарбии гарнизонҳо-ба коллегияи ҳарбии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- оид ба таъиноти коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, оид ба таъиноти коллегияи ҳарбии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон-ба раёсати Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

Моддаи 405. Мӯҳлати ба тариқи назоратӣ аз нав дида баромадани ҳукм, таъинот ва қарори суд

Ба тариқи назоратӣ аз нав дида баромадани ҳукми айбдоркунанда, таъинот ва қарори суд вобаста ба зарурати татбиқи қонун дар бораи ҷинояти нисбатан вазнинтар, сабукии ҷазо ё бо дигар асосҳо, ки ба бад кардани вазъи маҳкумшуда меоваранд, инчунин аз нав дида баромадани ҳукми сафедкунанда ё таъинот, қарори суд дар бораи қатъ кардани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ дар давоми як сол аз рӯзи эътибори қонунӣ пайдо кардани онҳо имконпазир аст (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

Моддаи 406. Мӯҳтавои эътироз ё шикояти назоратӣ

1. Эътироз ё шикояти назоратӣ бояд маълумоти зеринро дар бар гирад:

- номи суде, ки ба он шикоят ё эътирози назоратӣ ирсол мегардад;

- ном, номи падар ва насаби шахсе, ки шикоят ё эътирози назоратӣ пешниҳод кардааст, маҳалли истиқомат ё маҳалли будубош ва мавқеи муурофиавии ӯ дар парванда (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*);

- зикри судҳое, ки парвандаро ба сифати суди марҳилаи якум ё марҳилаи кассатсионӣ ё назоратӣ баррасӣ намудаанд ва мӯҳтавои санадҳои судии қабулнамуодаи онҳо;

- зикри санадҳои судӣ, ки таҳти эътироз ё шикояти назоратӣ қарор гирифтаанд;

- ишора ба вайрон кардани қонун ҳангоми пешбурди парванда;

- хоҳиши шахсе, ки эътироз ё шикоят пешниҳод кардааст.

2. Агар эътироз ё шикояти назоратӣ қаблан ба марҳилаи назоратӣ пешниҳод шуда бошад, дар он бояд ба қарори қабулнамуодаи суд ишора гардад.

3. Шикояти назоратиро бояд шахси онро пешниҳоднамуда ё намояндаи ӯ имзо кунад. Ба шикояти назоратӣ, ки намоянда пешниҳод кардааст, ваколатнома ё ҳуҷҷати дигари тасдиқкунандаи ваколоти намоянда замима мегардад. Эътирози назоратӣ бояд аз ҷониби прокуроре, ки эътироз овардааст, имзо карда шавад.

4. Ба эътироз ё шикояти назоратӣ нусхаи санадҳои нисбат ба парванда қабулнамуодаи суд ва ҳуҷҷатҳои дигари муурофиавии тасдиқкунандаи вачҳҳои дар шикоят ё эътироз овардашуда, замима мегардад (*Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755*).

5. Маводи иловагии пешниҳодгардида набояд бо роҳи гузаронидани амалҳои тафтишӣ ба даст оварда шуда бошанд.

Моддаи 407. Бе баррасӣ баргардонидани эътироз ё шикояти назоратӣ

Эътироз ё шикояти назоратӣ аз ҷониби судя дар мӯҳлати як моҳ аз рӯзи воридшавӣ ба суди марҳилаи назоратӣ бе баррасӣ дар ҳолатҳои зерин баргардонида мешавад:

- эътироз ё шикоят ҷавобгӯи талаботи пешбиниамудаи моддаи 406 Кодекси мазкур набошад;

- эътироз ё шикоятро шахсе пешниҳод карда бошад, ки барои мурочиат ба суди марҳилаи назоратӣ ҳуқуқ надорад;

- мӯҳлати пешниҳоди эътироз ё шикоят нисбат ба санадҳои судӣ бо тартиби назоратӣ гузаронида шуда бошад;

- то қабули эътироз ё шикоят барои моҳиятан баррасӣ намудани он дар хусуси баргардонидан ё бозхонди онҳо дархост ворид шуда бошад;

- эътироз ё шикоят бар хилофи тартиби муқаррарнамудаи моддаи 404 Кодекси мазкур пешниҳод шуда бошад.

Моддаи 408. Амалҳо оид ба эътироз ё шикояти назоратии воридшуда

1. Эътироз ё шикояти назоратӣ баъди ба суди дахлдор ворид шудан аз тарафи Раис ё муовини ӯ барои баррасӣ ба судяи ҳамин суд супорида мешавад. Эътироз ё шикояти назоратӣ бояд дар мӯҳлати 30 шабонарӯз баррасӣ карда шавад.

2. Судя, ки шикоят ё эътирозиро меомӯзад, парвандаҳои ҷиноятӣ дахлдорро аз судҳои поёни талаб менамояд.

3. Судя эътироз ё шикояти назоратиро омӯхта, яке аз қарорҳои зеринро қабул менамояд:

- дар бораи беқаноат монанди эътироз ё шикояти назоратӣ;

- дар бораи оғоз намудани пешбурди назоратӣ ва ба баррасии марҳилаи назоратии судӣ додани эътироз ё шикояти назоратӣ.

4. Қарори судя бояд маълумотҳои зеринро дар бар гирад:

- сана ва маҳалли қабул кардани қарор;

- номи суд, насаб, ном ва номи падари судяе, ки қарорро қабул кардааст (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*);

- насаб, ном ва номи падари шахсе, ки шикоят ё эътирози назоратиро пешниҳод намудааст (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*);

- ишора ба санадҳои судӣ, ки мавриди шикоят ва эътироз қарор гирифтаанд;

- асосҳои қабули қарор.

5. Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва муовинони ӯ, раисони суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят ва суди шаҳри Душанбе ҳуқуқ доранд ба қарори судя дар бораи беқаноат монандани эътироз ё шикоятӣ назоратӣ розӣ нашаванд. Дар ин маврид шахсони номбурда қарори судяро бекор карда, мутобиқи сарҳати дуюми қисми 3 ҳамин модда қарор мебароранд. Эътирози Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон бевосита дар суди марҳилаи назоратӣ баррасӣ мегардад (*Қонуни ҶТ аз 19.07.2022 № 1900*).

6. Қарор ба парвандаи ҷиноятӣ ҳамроҳ карда, нусхаи он ба шахси эътироз ва шикоятоварда раван карда мешавад (*Қонуни ҶТ аз 27.11.2014 № 1134*).

Моддаи 409. Талаб карда гирифтани парвандаи ҷиноятӣ

1. Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон, муовинони ӯ, прокурори Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, прокурори нақлиёти Тоҷикистон, Сарпрокурори ҳарбӣ метавонанд парвандаи ҷиноятиро, ки санади судии аз рӯи он қабулшуда эътибори қонунӣ пайдо кардааст, бо мақсади омӯзиши асосноккунии қарорҳои судӣ аз суди дахлдор талаб намоянд (*Қонуни ҶТ аз 14.03.2014 № 1067*).

2. Прокурорҳои шаҳру ноҳияҳо ва прокурорҳои ба онҳо баробаркардашуда аз судҳои шаҳр ва ноҳия, судҳои ҳарбии гарнизонҳо ҳуқуқи талаб карда гирифтани парвандаҳои ҷиноятиро доранд ва дар мавридҳои зарурӣ ба прокурори болоӣ дар хусуси ба таври назоратӣ овардани эътироз пешниҳод менамоянд.

Моддаи 410. Ҳайат ва тартиби баррасии парвандаи ҷиноятӣ аз рӯи эътироз ё шикоят

1. Парванда ба тариқи назоратӣ дар коллегияҳои Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳайати се нафар судя, дар раёсати суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, суди шаҳри Душанбе ва Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳайати на камтар аз се ду ҳиссаи аъзои раёсат баррасӣ карда мешавад.

2. Дар баррасии парвандаи ҷиноятӣ ба тариқи назоратӣ инҳо иштирок мекунанд:

- дар Раёсати Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон - Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё муовинони ӯ;

- дар Коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон - прокуроре, ки Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ваколатдор намудааст;

- дар Коллегияи ҳарбии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон - Сарпрокурори ҳарбии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё прокуроре, ки Сарпрокурори ҳарбии Ҷумҳурии Тоҷикистон ваколатдор намудааст (*Қонуни ҶТ аз 2.08.2011 № 755*);

- дар раёсати судҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятӣ ва суди шаҳри Душанбе - мувофиқан прокурори Вилояти Мухтори Кӯҳистони

Бадахшон, вилоятҳо, шаҳри Душанбе, прокурори нақлиёти Тоҷикистон ё муовинони онҳо;

3. Суде, ки парвандаи ҷиноятиро ба тариқи назоратӣ дида мебарояд, ҳуқуқ дорад ё агар зарур шуморад, маҳкумшударо ба маҷлиси суд даъват намояд.

4. Парвандаи ҷиноятӣ аз лаҳзаи ба баррасии суди марҳилаи назоратӣ супурдан дар муҳлати на дертар аз як моҳ бояд баррасӣ карда шавад.

5. Дар мавридҳои зарурӣ ба маҷлиси суд, ки дар он парвандаи ҷиноятӣ ба тариқи назоратӣ баррасӣ мегардад барои додани баёнот маҳкумшуда, сафедкардашуда, ҷимоятгарони онҳо, намояндагони қонунӣ, ҷабрида, даъвогари граждани, намояндагони онҳо даъват карда мешаванд. Ба шахсони ба маҷлиси суд даъватшуда имконияти бо эътироз шинос шудан дода мешавад.

6. Парвандаи ҷиноятиро раиси суд ё бо супориши ӯ яке аз аъзои раёсат ё судяе, ки пеш дар баррасии ин парванда иштирок накардааст, маъруза мекунад. Маърузачӣ ҳолатҳои қор, мазмуни ҳукм, таъинот, қарор, эътироз ё шикоятро баён мекунад. Ба маърузачӣ аз ҷониби судяҳое, ки парвандаро баррасӣ менамоянд, инчунин прокурор саволҳо доданашон мумкин аст. Иштирокчиёни муҳофизати судӣ ҳуқуқ доранд пас аз маърузаи судя фикри худро вобаста ба шикояти назоратӣ баён намоянд ([Қонуни ҚТ аз 29.01.2021 № 1755](#)) .

7. Тарафҳо баъд аз баромади маърузачӣ ҳулосаи прокурорро оид ба эътироз ё шикояти назоратӣ шунида, пас аз он тоҷори маҷлиси судро тарк мекунанд.

8. Дар муҳокимаи эътироз ё шикоят мувофиқан танҳо аъзои раёсатҳои судҳои Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, вилоятҳо, Суди шаҳри Душанбе, Раёсати Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон иштирок менамоянд. Раёсатҳои суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят, суди шаҳри Душанбе ва Раёсати Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор мебароранд, ки онҳо бо аз се ду ҳиссаи овозҳои аъзои раёсат, ки дар маҷлис иштирок кардаанд, қабул карда мешаванд. Ҳангоми баробар будани овозҳои тарафдор ва муқобил эътироз ё шикоят дар Раёсати суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят, суди шаҳри Душанбе ва Раёсати Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон баррасӣ шуда, рақардашуда эътироф мешавад.

9. Коллегиаи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ ва Коллегиаи ҳарбии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳонаи машваратӣ таъинот мебарорад ва он бо аксарияти овозҳо қабул карда мешавад.

10. Қисми ҳулосавии таъиноти баровардашуда дар маҷлиси суд аз ҷониби раисиқунанда ё яке аз судяҳо эълон карда мешавад.

Моддаи 411. Таъинот ва қарори суде, ки эътироз ё шикоятро дида мебарояд

1. Дар натиҷаи ба тариқи назоратӣ баррасӣ кардани парвандаи ҷиноятӣ суд метавонад:

- эътироз ё шикоятро рад намояд;

- ҳукм ва ҳамаи таъиноту қарорҳои минбаъд баровардашударо бекор кунад ва пешбурди парвандаро қатъ намояд ё онро ба тафтиши нав ё ин ки барои баррасии нави судӣ равон кунад;

- таъиноти кассатсионӣ, инчунин таъинот ва қарорҳои минбаъдаи судро, ба шарте, ки онҳо бароварда шуда бошанд, бекор кунад ва парвандаро барои аз нав ба тариқи кассатсионӣ баррасӣ кардан равон кунад;

- таъинот ва қарорҳоеро, ки ба тариқи назоратӣ бароварда шудаанд, бекор кунад ва ҳукми суд ва таъиноти кассатсиониро бетағйир мононад ё ки тағйир диҳад;

- ба ҳукм, таъинот ё қарори суд тағйирот дохил кунад.

2. Суде, ки парвандаро ба тариқи назоратӣ баррасӣ мекунад, ҳангоми мавҷуд будани асосҳои дар моддаи 35 Кодекси мазкур пешбинишуда таъиноти (қарори) хусусӣ мебарорад.

Моддаи 412. Асосҳои бекор кардан ё тағйир додани ҳукм, таъинот ва қарори эътибори қонунӣ пайдокардаи суд

1. Дар вақти баррасии парванда ба тариқи назоратӣ ҳолатҳое, ки дар моддаи 372 Кодекси мазкур нишон дода шудаанд, барои бекор кардан ё тағйир додани ҳукм асос шуда метавонанд.

2. Таъиноти суди марҳилаи якум, қарори судя, таъиноти суди марҳилаи кассатсионӣ, таъинот ва қарори марҳилаи назоратӣ дар мавридҳое бояд бекор карда шаванд, ки суди эътирозро баррасикунанда эътироф намояд, ки бо ин таъинот ё қарори суди марҳилаи якум қарори ғайриқонунӣ ё беасос баровардааст ё ки суди болоӣ таъинот, қарор ё ҳукмеро, ки пеш аз ин оид ба ҳамин парванда мавҷуд буд, беасос бетағйир монондааст, бекор кардааст ё тағйир додаст ё ки агар дар вақти дида баромадани парванда дар суди болоӣ чунин вайронкуниҳои қонун рӯй дода бошанд, ки онҳо ба дурустии таъинот ё қарори баровардаи суди мазкур таъсир кардаанд ё таъсир карда метавонистанд.

Моддаи 413. Ҳадди ҳуқуқҳои суди марҳилаи назоратӣ

1. Суд дар вақти ба тариқи назоратӣ баррасӣ кардани парванда ба вачҳҳои эътироз ё шикоят вобаста нест ва вазифадор аст, ки ҳамаи маводи парвандаро дар ҳаҷми пуррааш санчида барояд. Агар мувофиқи парванда якҷанд кас маҳкум шуда бошад аммо эътироз ё шикоят фақат дар ҳаққи як нафар ё ки баъзе маҳкумшудагон баён карда шуда бошад, суд ӯҳдадор аст, ки парвандаро дар ҳаққи ҳамаи маҳкумшудагон санчида барояд.

2. Суд дар вақти ба тариқи назоратӣ баррасӣ кардани парванда метавонад чазоеро, ки дар ҳаққи маҳкумшуда таъин карда шудааст, сабуктар намояд ё худ қонун оид ба ҷинояти сабуктарро татбиқ намояд, низоми адои чазоро тағйир диҳад, ба ҳисоб гирифтани саршавии воқеии мӯҳлати адои чазо ва масъалаҳои дигари вобаста ба тағйир додани ҳукмро ҳал намояд, аммо ҳуқуқ надорад, ки чазоро пурзӯр кунад ё қонун оид ба ҷинояти вазнинтарро татбиқ намояд.

3. Агар суди марҳилаи назорати эътироф намояд, ки дар суди марҳилаи якум судшаванда нодуруст сафед карда шудааст ё дар суди марҳилаи кассатсионӣ парвандаи ҷиноятӣ нодуруст қатъ карда шудааст, ҳамчунин ҷазое, ки дар ҳаққи маҳкумшуда таъин карда шудааст, ба сабаби сабукиаш ба кирдори содиршуда номувофиқ аст, дар он сураат ҳуқуқ дорад, бо риояи шартҳои, ки дар моддаи 378 Кодекси мазкур муқаррар кардашуда ҳукм ё таъинотро бекор кунад ва парвандаи ҷиноятиро барои баррасии нав мувофиқан ба суди марҳилаи якум ё ки ба марҳилаи кассатсионӣ раво кунад.

4. Агар беасос қатъ кардани парвандаи ҷиноятӣ ё ғайриқонунӣ сабук намудани ҷазои маҳкумшуда дар вақти ба тариқи назоратӣ баррасӣ кардани парванда рӯй дода бошад, марҳилаи болоии назоратӣ ҳуқуқ дорад, ки таъинот ё ки қарори марҳилаи поёнии назорати бекор кунад ва ҳукми суди марҳилаи якум ё таъиноти марҳилаи кассатсиониро бетағйир мононад. 5. Дар мавридҳои, ки аз рӯи парванда якчанд нафар судшаванда маҳкум ё сафед карда шуда бошанд, суд ҳуқуқ надорад ҳукм, таъинот ё қарорро дар ҳаққи он шахсони маҳкумшуда ё сафедкардашуда, ки нисбат ба онҳо эътироз баён карда нашудааст, бекор кунад, ба шарте, ки бекор кардани ҳукм, таъинот ё қарор вазъияти онҳоро бад мекарда бошад.

Моддаи 414. Ҳатмӣ будани дастурҳои суде, ки ба тариқи назоратӣ парвандаро баррасӣ кардааст

1. Дастиурҳои суди марҳилаи назоратӣ дар вақти баррасии такрорӣ ҳамин парванда барои судҳои поёни ҳатмӣ мебошанд.

2. Суде, ки парвандаро ба тариқи назоратӣ баррасӣ менамояд, ҳуқуқ надорад ҳолатҳои, ки дар ҳукм муайян карда нашудаанд ё ки рад карда шуда буданд, муқаррар кунад ё ин ки исботшуда шуморад, ҳамчунин ҳуқуқ надорад, ки масъалаҳои исботшуда ё исботнашуда будани айбдорӣ, эътиборнокӣ ё беэътибории ин ё он далел ва бартариҳои баъзе далелҳои назар ба дигарашон, татбиқ намудани ин ё он қонуни ҷиноятиро аз тарафи суди марҳилаи якум ва масъалаи ҷорӣ ҷазоро пешакӣ ҳал намояд.

3. Инчунин суд вақте ки парвандаро ба тариқи назоратӣ баррасӣ карда, таъиноти кассатсиониро бекор мекунад, ҳуқуқ надорад ҳулосаҳои, ки марҳилаи кассатсионӣ мумкин аст дар вақти маротибаи дуюм баррасӣ кардани парванда барорад, пешгӯӣ намояд.

Моддаи 415. Мазмуни таъинот ё қарор

1. Қароре, ки ҳангоми баррасии парванда Раёсати Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, Раёсати суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят, суди шаҳри Душанбе, ё худ таъиноте, ки коллегияи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ ё ин ки коллегияи ҳарбии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба тариқи назорати баровардаанд, бояд ба талаботи моддаи 383 Кодекси мазкур мувофиқ бошад.

2. Таъинотро ҳамаи ҳайати суд, қарорро - раискунандаи маҷлиси Раёсат имзо мекунанд.

3. Таъинот ё қарори суд якҷоя бо эътироз ё шикоят ба парванда ҳамроҳ карда мешавад.

Моддаи 416. Баррасии парванда баъд аз бекор карда шудани ҳукми аввал ё таъиноти суди марҳилаи кассатсионӣ

1. Баъд аз бекор карда шудани ҳукми аввал ё таъиноти суди марҳилаи кассатсионӣ парвандаи ҷиноятӣ аз рӯи тартиби умумӣ баррасӣ мешавад.

2. Вазнин кардани ҷазо ё худ татбиқ кардани қонун оид ба ҷинояти вазнинтар дар вақти парвандаро аз нав баррасӣ кардани суди марҳилаи якум фақат ба шарт мумкин аст, ки ҳукм ба тариқи назоратӣ барои сабук будани ҷазо ё худ бинобар зарур будани татбиқ кардани қонун оид ба ҷинояти вазнинтар бекор карда шуда бошад.

БОБИ 43. АЗ НАВ САР КАРДАНИ ПЕШБУРДИ ПАРВАВДАИ ҶИНОЯТӢ БИНОБАР ҲОЛАТҲОИ НАВ ОШКОРШУДА

Моддаи 417. Асосҳои аз нав сар кардани пешбурди парвандаи ҷиноятӣ

1. Ҳукм, таъиноти суд ва қарори судя, ки эътибори қонунӣ пайдо кардаанд, метавонанд бекор карда шаванд ва пешбурд аз рӯи парванда бинобар ҳолатҳои нав ошкоршуда аз нав сар карда шавад.

2. Асосҳои аз нав сар кардани пешбурд аз рӯи парвандаи ҷиноятӣ бо сабаби ҳолатҳои нав ошкоршуда иборатанд аз:

- дидаю доништа нишондоди бардурӯғ додани ҷабрдида ё шохид, хулосаи коршинос, ҳамчунин қалбаки будани далелҳои шайъӣ, протоколҳои амалиҳои тафтишӣ ва суд ва дигар ҳуҷҷатҳо ё дидаю доништа бардурӯғ тарҷума кардан, ки боиси қабули ҳукм, таъинот ё қарори ғайриқонунӣ ё беасос шудаанд ва бо ҳукми эътибори қонунӣ пайдокардаи суд муқаррар шудаанд;

- аъмоли ҷинояткоронаи таҳқиқбаранда, муфаттиш ё прокурор, ки боиси қабули ҳукм, таъинот ё қарори ғайриқонунӣ ва беасос шудаанд ва бо ҳукми эътибори қонунӣ пайдокардаи суд муқаррар шудаанд;

- аъмоли ҷинояткоронаи судяҳо, ки ҳангоми баррасии парвандаи мазкур содир кардаанд ва бо ҳукми эътибори қонунӣ пайдокардаи суд муқаррар шудаанд;

- аз ҷониби суди конституционӣ хилофи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф намудани қонуне, ки суд зимни баррасии парвандаи ҷиноятӣ мушаххас татбиқ намудааст (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755, аз 24.02.2017 № 1381*);

- ҳолатҳои дигаре, ки ба суд ҳангоми баровардани ҳукм, таъинот, ки худ ба худ ё якҷоя бо ҳолатҳои қаблан муқарраршуда дар бораи бегуноҳии маҳкумшуда ё дар хусуси аз тарафи ӯ содир шудани ҷинояти дигари дорои дараҷаи вазнин нисбат ба ҷинояте, ки барои он маҳкум шудааст ва ё оид ба гунаҳгор будани шахси сафедшуда ё шахсе, ки нисбат ба ӯ пешбурди парванда катъ карда шудааст, шаҳодат медиҳанд ва онҳо дар натиҷаи санҷиш ва

тафтиши бо тартиби пешбиникардаи моддаи 419 Кодекси мазкур муқаррар ва дар хулосаи прокурор баён гардидаанд.

3. Ҳолатҳои дар сарҳатҳои якум - сеюми қисми 2 ҳамин модда зикршуда метавонанд ба ғайр аз ҳукм, таъиноти суд бо қарори судя, прокурор, муфаттиш ё таҳқиқбаранда оид ба қатъи парвандаи ҷиноятӣ бо сабаби гузаштани мӯҳлат, бинобар татбиқи санади авф ё бахшиши ҷазо, бо сабаби ғавти айбдоршаванда ё нарасидан ба синне, ки барои ба сифати айбдоршаванда ҷалб кардан мумкин аст, муқаррар карда шаванд.

Моддаи 418. Мӯҳлатҳои аз нав сар кардани пешбурд

1. Аз нав дида баромадани ҳукми айбдоркунанда бинобар ҳолатҳои нав ошкоршуда ба нафъи маҳкумшуда бо ҳеҷ гуна мӯҳлат маҳдуд карда намешавад.

2. Ғавти маҳкумшуда барои аз нав сар кардани муурофия бинобар ҳолатҳои нав ошкоршуда бо мақсади сафедкунии ӯ монеъ намегардад.

3. Аз нав дида баромадани ҳукми сафедкунӣ, таъинот, қарор доир ба қатъи парванда, ҳамчунин аз нав дида баромадани ҳукми айбдоркунӣ бо сабабҳои сабукии ҷазо ё зарурати нисбат ба маҳкумшуда татбиқ намудани қонун оид ба ҷинояти нисбатан вазнинтар танҳо дар давоми мӯҳлатҳои ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан, ки дар моддаи 75 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар шудаанд ва на дертар аз як сол аз рӯзи ошкор шудани ҳолатҳои нав мумкин аст.

4. Рӯзи ошкор шудани ҳолатҳои нав ҳисоб карда мешавад:

- рӯзи эътибори қонунӣ пайдо кардани қарори Суди конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба ҳилофи Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон эътироф намудани қонуне, ки суд зимни баррасии парвандаи ҷиноятии мушаххас татбиқ намудааст (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755, аз 24.02.2017 № 1381*);

- дар ҳолатҳои пешбиниамудаи сарҳатҳои якум-сеюми қисми 2 моддаи 417 Кодекси мазкур рӯзи эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукм (таъинот, қарор) нисбат ба шахсоне, ки дар додани нишондоди бардурӯғ, пешниҳоди далелҳои бардурӯғ, тарҷумаи нодуруст ё аъмоли ҷинояткоронае, ки ҳангоми таҳқиқ ё баррасии парванда содир шудаанд, гунаҳгоранд;

- дар ҳолати пешбиниамудаи сарҳати чоруми қисми 2 моддаи 417 Кодекси мазкур рӯзи аз тарафи прокурор имзо шудани хулосаи аз нав сар кардани пешбурд бинобар ҳолатҳои нав ошкоршуда.

Моддаи 419. Аз нав сар кардани пешбурд

1. Ҳуқуқи аз нав сар кардани пешбурд бинобар ошкор шудани ҳолатҳои нав ба прокурор тааллуқ дорад, ба истиснои ҳолати дар қисми 5 моддаи мазкур пешбинишуда.

2. Аризаҳои шаҳрвандон, хабарҳои шахсони мансабдори муассисаҳо ва ташкилоту корхонаҳо, ҳамчунин маълумоти дар ҷараёни таҳқиқ ва баррасии

дигар парвандаҳои ҷиноятӣ ошкоршуда сабабҳои аз нав сар кардани пешбурд бинобар ошкор шудани ҳолатҳои нав мегарданд.

3. Агар дар ариза ё хабари воридгардида ба мавҷуд будани ҳукми суд, ки он вобаста ба ҳолатҳои дар сарҳатҳои якум-сеюми қисми 2 моддаи 417 Кодекси мазкур зикр ёфта бароварда шуда аст, ишорае бошад прокурор бо қарори худ пешбурдро бинобар ҳолатҳои нав ошкоршуда аз нав сар мекунад, санҷиши дахлдор гузаронида, нусхаи ҳукм ва маълумотномаи судро оид ба эътибори қонунӣ пайдо кардани он талаб карда мегирад.

4. Агар дар ариза ё хабар ҳолатҳои дигари дар сарҳати чоруми қисми 2 моддаи 417 Кодекси мазкур зикр шуда бошанд, прокурор дар ҳадди салоҳияти худ дар бораи аз нав сар кардани пешбурд бинобар ҳолатҳои нав ошкоршуда қарор мебарорад ва ин ҳолатҳоро таҳқиқ мекунад ё дар ин бобат ба муфаттиш супориш медиҳад. Ҳангоми чунин таҳқиқи ҳолатҳои нав ошкоршуда бо риояи қоидаҳои Кодекси мазкур метавонанд пурсишҳо, муоинаҳо, экспертизаҳо, ёфта гирифтани ашё ва дигар амалҳои тафтишӣ анҷом дода шаванд.

5. Аз нав дида баромадани ҳукм, таъинот ё қарори суд бинобар ҳолатҳои ошкор гардидаи сарҳати чоруми қисми 1 моддаи 421 Кодекси мазкур бо пешниҳоди Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби Раёсати Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар мӯҳлати на дертар аз як моҳ аз лаҳзаи ворид шудани пешниҳод баррасӣ мегардад.

Моддаи 420. Амали прокурор баъди анҷоми таҳқиқ ё тафтиш

1. Баъди анҷом ёфтани таҳқиқ ё тафтиши ҳолатҳои нав ошкоршуда, дар сурати мавҷуд будани асосҳо барои аз нав сар кардани пешбурд аз рӯи парванда, прокурор парвандаро бо хулосаи худ, нусхаи ҳукм дар ҳолатҳои пешбиниамудаи сарҳатҳои якум-сеюми қисми 2 моддаи 417 Кодекси мазкур ва маводи таҳқиқ ба суди дахлдор мефиристад ва зимнан қисми 1 моддаи 417 Кодекси мазкурро ба асос мегирад.

2. Дар сурати мавҷуд набудани асосҳо барои аз нав сар кардани пешбурд аз рӯи парванда прокурор бо қарори далелноки худ пешбурди аз ҷониби ӯ бинобар ҳолатҳои нав ошкоршуда оғозгардидаро қатъ мегардонад.

3. Қарор дар бораи қатъ гардидани пешбурд ба маълумоти шахсони манфиатдор расонида, фаҳмонда мешавад, ки онҳо ҳуқуқ доранд нисбат ба қарор ба суд шикоят кунанд ва суд мутобиқи моддаи 413 Кодекси мазкур салоҳият дорад масъалаи аз нав сар кардани пешбурдро аз рӯи парвандаи мазкур бинобар ҳолатҳои нав ошкоршуда ҳал намояд.

Моддаи 421. Аз ҷониби суд ҳал намудани масъалаи аз нав сар кардани пешбурд аз рӯи парванда

1. Пешниҳоди Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё хулосаи прокурор доир ба зарурати аз нав сар кардани пешбурд аз рӯи парванда бинобар ҳолатҳои нав ошкоршуда бо тартиби зайл баррасӣ мегардад:

- дар бораи ҳукм, таъинот ва қарори суди ноҳия (шаҳр) аз ҷониби раёсати суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят ва шаҳри Душанбе;

- дар бораи ҳукм, таъинот ва қарори суди Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон, судҳои вилоят, суди шаҳри Душанбе, судҳои шаҳру ноҳияҳои тобеи ҷумҳурӣ аз ҷониби Коллегиаи судӣ оид ба парвандаҳои ҷиноятӣ Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*);

- дар бораи ҳукм, таъинот ва қарори Судҳои ҳарбии гарнизонҳо аз ҷониби Коллегиаи ҳарбии Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон;

- дар бораи ҳукм, таъиноти дар марҳилаи аввал баровардашуда ва қарорҳои Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз ҷониби Раёсати Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

2. Баррасии қаблии парвандаи ҷиноятӣ ба тариқи кассатсионӣ ё назоратӣ ба баррасии он дар ҳамаи марҳилаи судӣ ҷиҳати аз нав сар кардани пешбурд бинобар ҳолатҳои нав ошкоршуда монета наметарзад.

3. Пешниҳоди Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё ҳулосаи прокурор дар бораи аз нав сар кардани пешбурд аз рӯи парванда бинобар ҳолатҳои нав ошкоршуда дар маҷлиси суд мувофиқи қоидаҳои муқаррарнамудаи моддаи 410 Кодекси мазкур баррасӣ карда мешавад.

Моддаи 422. Таъиноти (қарори) суде, ки пешниҳоди раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё ҳулосаи прокурорро баррасӣ мекунад

Суд пешниҳоди Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё ҳулосаи прокурорро дар бораи аз нав сар кардани пешбурд аз рӯи парванда бинобар ҳолатҳои нав ошкоршуда баррасӣ карда, яке аз таъиноти зеринро мебарорад:

- доир ба бекор кардани ҳукм, таъиноти суд ё қарори судя ва раван кардани парванда барои гузаронидани таҳқиқ ва тафтиши иловагӣ ё мурофиаи нави судӣ;

- дар бораи бекор кардани ҳукм, таъинот ё қарори суд ва оид ба қатъи парванда, вақте ки таҳқиқ ва тафтиши иловагӣ ё мурофиаи нави судӣ барои қабули қарори ниҳой аз рӯи парванда талаб карда намешавад;

- дар хусуси рад кардани пешниҳоди Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё ҳулосаи прокурор.

Моддаи 423. Пешбурди парванда баъди бекор кардани қарорҳои суд

Пешбурди тафтиш ва мурофиаи судӣ аз рӯи парванда баъди бекор кардани қарорҳои суд оид ба он бинобар ҳолатҳои нав ошкоршуда, ҳамчунин шикоят кардан аз қарорҳои нав баровардаи суд ё эътироз намудан ба онҳо бо тартиби умумӣ анҷом дода мешавад.

ФАСЛИ XI. ХУСУСИЯТҲОИ ПЕШБУРДИ ПАРВАНДАҲОИ ҶИНОЯТӢ КАТЕГОРИЯҲОИ АЛОҲИДА

БОБИ 44. ТАРТИБИ ПЕШБУРДИ ПАРВАНДАҶО ОИД БА ЧИНОЯТҶОИ НОБОЛИҶОН

Моддаи 424. Тартиби пешбурди парвандаҷо оид ба чиноятҷои ноболиҶон

1. Муқаррароти ҳамин боб дар бораи парванда марбут ба шахсе, ки дар лаҳзаи содир намудани чиноят ба ҳаждаҳсолагӣ нарасидааст, татбиқ мегардад.

2. Тартиби пешбурди парвандаҷо оид ба чиноятҷои содиркардаи ноболиҶон бо қоидаҳои умумии Кодекси мазкур, инчунин бо назардошти моддаҳои ҳамин боб муайян карда мешавад.

Моддаи 425. Ҳолатҳое, ки бояд муқаррар карда шаванд

Ҳангоми гузаронидани тафтиши пешакӣ ва мурофиаи судӣ аз рӯи парвандаҳои чиноятӣ нисбат ба ноболиҶон дар баробари исботи ҳолатҳои дар моддаи 85 Кодекси мазкур зикршуда муайян кардан зарур аст:

- синну соли ноболиғ (сана, моҳ, соли таваллуд);
- шароити зиндагӣ ва таълиму тарбия, дараҷаи инкишофи ақлӣ, ирода ва рӯҳӣ, ҳислат ва мичоз, талабот ва завқу рағбат ва дигар ҳолатҳое, ки дар моддаи 25 Кодекси чиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинӣ гардидаанд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*);
- таъсири шахсони калонсол ва ноболиғони дигар.

Моддаи 426. Ба пешбурди алоҳида ҷудо кардани парвандаи чиноятӣ нисбат ба ноболиғ

Парванда нисбат ба ноболиғе, ки дар содир намудани чиноят якҷоя бо калонсолон иштирок кардааст, дар марҳилаи тафтиши пешакӣ ба тафтиши алоҳида ҷудо карда мешавад. Агар ба тафтиши алоҳида ҷудо кардани парванда нисбати ноболиғ барои таҳқиқи ҳамаҷониба ва ҳолисонаи ҳолатҳои парванда монсаи чиддӣ ба вучуд оварда тавонад, нисбат ба айбдоршавандаи ноболиғе, ки аз рӯи як парванда бо калонсолон ба ҷавобгарӣ қашида шудааст, бояд қоидаҳои ҳамин боб татбиқ карда шаванд.

Моддаи 427. Татбиқи чораҳои пешгирӣ ва дастгир намудан нисбат ба гумонбаршуда, айбдоршаванда, судшавандаи ноболиғ

1. Ҳангоми татбиқи чораи пешгирӣ нисбат ба ноболиғ дар ҳар як ҳолат бояд имконияти интихоби чораи пешгирии дар моддаи 108 Кодекси мазкур пешбинишуда муҳокима гардад.

2. Дастгир намудани гумонбаршуда, айбдоршаванда, ҳамчунин ба ҳабе гирифтани ба сифати чораи пешгирӣ дар сурати мавҷуд будани асосҳои дар моддаҳои 92, 93, 101, 111 Кодекси мазкур зикршуда танҳо дар ҳолатҳои истисно ҳангоми содир намудани чинояти вазнин ва махсусан вазнин татбиқ шуда метавонанд.

3. Мӯҳлати дар ҳабе нигоҳ доштани айбдоршавандаи ноболиғ ҳамчун чораи пешгирӣ дар давраи тафтиши пешакӣ бо тартиби муқаррарнамудаи

моддаи 112 Кодбксии мазкур метавонад ба муддати то шаш моҳ дароз карда шавад.

4. Дар бораи дастгир намудан, ба ҳабс гирифтани ӯ дароз кардани мӯҳлати дар ҳабс нигоҳ доштани айбдоршавандаи ноболиғ ба намояндагони қонунии ӯ хабар дода мешавад.

Моддаи 428. Тартиби даъвати гумонбаршуда, айбдоршаванда ва судшавандаи ноболиғ

Гумонбаршуда, айбдоршаванда ё судшавандаи ноболиғе, ки дар ҳабс қарор надорад, ба воситаи падару модари ӯ ё намояндагони дигари қонунии вай ва агар ноболиғ дар муассисаи махсуси кӯдакон бошад ба воситаи маъмурияти ин муассиса ба назди муфаттиш ё ба суд даъват карда мешавад.

Моддаи 429. Пурсиши гумонбаршуда, айбдоршавандаи ноболиғ

Пурсиши гумонбаршуда, айбдоршавандаи ноболиғ наметавонад дар як рӯз бетанаффус зиёда аз ду соат ва дар маҷмӯъ бештар аз чор соат давом ёбад.

Моддаи 430. Иштироки омӯзгор ва равоншинос (психолог)

1. Ҳангоми пурсиши гумонбаршуда, айбдоршавандае, ки ба синни шонздаҳ нарасидааст, ҳамчунин ба ин син расидаасту ноқисулақл доништа шудааст, иштироки омӯзгор ва равоншинос ҳатмист. Омӯзгор ё равоншинос ҳангоми пурсиши гумонбаршуда, айбдоршавандаи калонтар аз шонздаҳсола бо салоҳдиди муфаттиш, прокурор ва ё бо дархости ҳимоякунанда иштирок мекунад.

2. Омӯзгор ва равоншинос ҳуқуқ доранд бо иҷозати муфаттиш ба гумонбаршуда, айбдоршаванда саволҳо диҳанд ва баъди ба охир расидани пурсиш бо протоколи пурсиш шинос шаванд ва доир ба дурустӣ ва пуррагии сабтҳои он мулоҳизаҳояшонро навишта диҳанд. Ин ҳуқуқро муфаттиш пеш аз пурсиши ноболиғ ба омӯзгор ё равоншинос мефаҳмонад. Дар ин бобат дар протоколи пурсиш сабт карда мешавад.

3. Иштироки омӯзгор ё равоншинос ҳангоми пурсиши судшавандаи ноболиғ дар суд бо қоидаҳои қисмҳои 1 ва 2 ҳамин модда муайян карда мешавад.

Моддаи 431. Иштироки намояндаи қонунии гумонбаршуда, айбдоршавандаи ноболиғ дар тафтиши пешакӣ

1. Намояндаи қонунӣ барои иштирок дар парванда бо қарори муфаттиш аз лаҳзаи пурсиши аввалини гумонбаршуда, айбдоршавандаи ноболиғ роҳ дода мешавад. Ҳангоми иҷозат додан барои иштирок дар парванда ба намояндаи қонунӣ ҳуқуқи дар қисми 2 ҳамин модда фаҳмонда мешавад.

2. Намояндаи қонунӣ ҳуқуқ дорад:

- донанд, ки ноболиғ бо кадом гуноҳ гумонбар ё айбдор карда мешавад;

- ҳангоми эълон кардани айб ҳозир бошад, дар вақти пурсиши ноболиғ, ҳамчунин бо иҷозати муфаттиш дар амалҳои дигари тафтишӣ, ки бо иштироки гумонбаршуда, айбдоршавандаи ноболиғ ва ҳимоятгари ӯ сурат мегиранд, иштирок намояд;

- бо протоколи амалҳои тафтишӣ, ки ӯ иштирок дошт, шинос шавад ва доир ба дуруст ва пуррагии сабтҳои он мулоҳизаҳои нависhta диҳад;

- дархост ва раддия диҳад;

- оид ба амалҳо ва қарорҳои муфаттиш ва прокурор шикоят пешниҳод намояд;

- далелҳои пешниҳод кунад;

- баъди анҷоми тафтиш бо тамоми маводи парванда шинос шавад, аз он хама гуна маълумотро ба андозаи дилхоҳ нависад.

3. Баъди анҷоми тафтиш муфаттиш ҳуқуқ дорад дар бораи ба ноболиғ чиҳати шиносӣ пешниҳод накардани маводе, ки метавонанд ба ӯ таъсири манфӣ расонанд, қарор барорад ва бо ин мавод намояндаи қонунии ноболиғро шинос намояд.

4. Агар асосҳои мавҷуд бошанд, ки иштироки намояндаи қонунӣ ба манфиатҳои ноболиғ зарар мерасонад ё ба тафтиши ҳолисонаи парванда монеъ мешавад, намояндаи қонунӣ аз иштирок дар пешбурди парванда дур карда мешавад. Муфаттиш дар ин бобат қарори асоснок қабул мекунад. Барои иштирок дар парванда, мумкин аст ба намояндаи дигари қонунии ноболиғ иҷозат дода шавад.

Моддаи 432. Қатъ кардани парвандаи ҷиноятӣ бо истифодаи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тарбиявӣ

1. Агар дар ҷараёни тафтиши пешакӣ аз рӯи парванда оид ба ҷинояти начандон вазнин ё дараҷаи миёна муқаррар гардад, ки ноболиғ ин ҷиноятро бори аввал содир намудааст ва ислоҳи ӯ метавонад бе ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашидан имкон дошта бошад, прокурор, ҳамчунин муфаттиш бо ризои прокурор ҳуқуқ доранд, ки парвандаро дар ҳаққи ноболиғ бо татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тарбиявии дар қисми 2 моддаи 89 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда қатъ намоянд. Ин гуна қарор танҳо дар ҳолате қабул шуда метавонад, ки ба он айбдоршавандаи ноболиғ ва намояндаи қонунии ӯ розӣ бошанд. Нусхаи қарор дар бораи қатъи парванда нисбат ба ноболиғ бо татбиқи чораҳои зикршуда ба комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак фиристода мешавад.

2. Дар ҳолати аз тарафи ноболиғ мунтазам иҷро нагардидани талаботе, ки бо чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тарбиявии нисбат ба ӯ таъингардида пешбинӣ шудаанд, прокурор бо пешниҳоди комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак қарорро дар бораи қатъи парванда бекор мекунад ва он баъди ба охир расидани тафтиш мувофиқи қоидаҳои умумӣ бо фикри айбдоркунӣ ба суд фиристода мешавад. Чунин қарор метавонад то гузашти як сол аз рӯзи қабули қарор дар бораи қатъи парванда бароварда шавад.

Моддаи 433. Иштироки намояндаи қонунии судшавандаи ноболиғ дар муҳокимаи судӣ

1. Намояндагони қонунии судшавандаи ноболиғ бояд ба маҷлиси суд даъват карда шаванд. Онҳо ҳуқуқ доранд дар таҳқиқи далелҳо дар тафтиши судӣ иштирок намоянд, нишондод диҳанд, далелҳо пешниҳод кунанд, дархостҳо ва раддияҳо баён намоянд, доир ба амалҳо ва қарорҳои суд шикоят кунанд, дар маҷлиси суде, ки парвандаро бо тартиби кассатсионӣ баррасӣ мекунад, иштирок намоянд ва шикоятҳои худро шарҳ диҳанд. Ҳуқуқи мазкур бояд ба онҳо дар қисми тайёрии муурофияи судӣ фаҳмонда шавад. Намояндагони қонунӣ дар толори маҷлиси суд дар давоми тамоми муурофияи суд ҳозир мебошанд. Бо ризои намояндагони қонунӣ суд метавонад онҳоро ҳамчун шоҳид пурсиш намояд.

2. Намояндаи қонунӣ метавонад бо таъиноти (қарори) асосноки суд, судя агар асос мавҷуд бошад, ки амалҳои ӯ ба манфиатҳои судшавандаи ноболиғ зарар мерасонанд ё барои баррасии ҳолисонаи парванда монеа ба вучуд меоранд, аз ширкат дар муурофияи суд дур карда шавад. Дар ин ҳолат ба муурофияи суд намояндаи дигари қонунии судшавандаи ноболиғ роҳ дода мешавад.

3. Ҳозир нашудани намояндаи қонунии судшавандаи ноболиғ ба шарте, ки суд иштироки ӯро хатмӣ нашуморад, боиси боздоштани баррасии парванда намегардад.

4. Агар намояндаи қонунии судшавандаи ноболиғ барои иштирок дар парванда ҳамчун Ҳимоятгар ё ҷавобгари граждани ҷалб шуда бошад, ӯ дорои ҳуқуқ ва ӯҳдадорихои иштирокчиёни зикршудаи муурофия мегардад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

Моддаи 434. Аз толори маҷлиси суд берун кардани судшавандаи ноболиғ

1. Бо дархости Ҳимоятгар ё намояндаи қонунӣ ё пешниҳоди прокурор, инчунин бо ташаббуси худ суд ҳуқуқ дорад дар асоси ақидаҳои тарафҳо бо таъиноти худ дар муддати таҳқиқи ҳолатҳое, ки ба судшавандаи ноболиғ таъсири манфӣ расониданашон мумкин аст, ӯро аз толори маҷлиси суд берун кунад.

2. Баъди баргашта овардани ноболиғ раисикунанда дар ҳаҷм ва андозаи зарурӣ ба ӯ мазмуни амалҳоеро, ки дар набудани ӯ доир гардидааст, хабар медиҳад ва ба ноболиғ имкон медиҳад, ки ба шахсони дар набудани ӯ пурсидашуда саволҳо диҳад.

Моддаи 435. Масъалаҳое, ки суд Ҳангоми қабули ҳукм нисбат ба судшавандаи ноболиғ ҳал менамояд

1. Ҳангоми баровардани ҳукм дар ҳаққи судшавандаи ноболиғ суд ғайр аз масъалаҳои дар моддаи 335 Кодекси мазкур зикршуда вазифадор аст масъалаи шартан аз озодӣ маҳрум кардан, таъини ҷазое, ки ба маҳрум кардан аз озодӣ вобаста нест, ҳамчунин аз ҷазо озод карданро дар ҳолатҳои пешбиниамудаи моддаи 90 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳокима намояд.

2. Дар ҳолатҳои шартан аз озодӣ маҳрум кардан, таъини чораи ҷазое, ки бо маҳрум кардан аз озодӣ вобаста нест, дар муассисаи махсуси тарбиявӣ ё таъбаотию тарбиявӣ ҷойгир кардан ва ё татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тарбиявӣ суд ба комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак дар ин бобат ҳабар медиҳад ва назорати рафтори маҳкумшударо ба зиммаи он мегузорад.

Моддаи 436. Бо татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тарбиявӣ ноболиғро аз ҷавобгарии ҷиноятӣ озод кардани суд

Агар ҳангоми баррасии парванда оид ба ҷинояти наҷандон вазнин ё дараҷаи миёна эътироф гардад, ки ноболиғи ҷинояти маҷкурро содиркарда метавонад бе татбиқи чораҳои ҷазои ҷиноятӣ ислоҳ шавад, суд ҳуқуқ дорад парвандаро қатъ намуда, нисбат ба ноболиғ чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тарбиявии дар қисми 2 моддаи 89 Кодекси ҷиноятӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишударо татбиқ намояд. Нусхаи қарор ба комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак ва прокурор фиристода мешавад.

Моддаи 437. Ноболиғро аз ҷазо озод кардани суд бо равои кардани ӯ ба муассисаи махсуси тарбиявӣ ё таъбаотию тарбиявӣ

1. Агар ҳангоми баррасии парвандаи ҷиноятӣ муайян карда шавад, ки ислоҳи ноболиғи бори аввал ҷинояти наҷандон вазнин ё дараҷаи миёна содирнамуда бо роҳи татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тарбиявӣ ё таъбаотию тарбиявӣ имконпазир аст, суд ҳуқуқ дорад ҳукми айбдоркунанда бароварда, ӯро аз адои ҷазо озод намояд ва ба яке аз муассисаҳои махсуси тарбиявӣ ё таъбаотию тарбиявӣ равои кунад.

2. Дар муассисаи махсуси тарбиявӣ ё таъбаотию тарбиявӣ қарор доштани ноболиғ метавонад то ба синни балоғат расидан, ба шарте, ки бо сабаби ислоҳшавии ноболиғ ба татбиқи минбаъдаи чораҳои таъсиррасонии маҷкур зарурат боқӣ намонад, қатъ карда шавад. Дароз кардани мӯҳлати дар муассисаҳои махсуси тарбиявӣ ё таъбаотию тарбиявӣ қарор доштани шахс пас аз расидан ба синни ҳаҷдаҳ танҳо то давраи хатми таҳсилоти умумӣ ё омодагии касбӣ иҷозат дода мешавад. Масъалаи қатъ намудан ё дароз кардани мӯҳлати дар муассисаи махсуси тарбиявӣ ё таъбаотию тарбиявӣ қарор доштани шахс бо пешниҳоди комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак судияи суде, ки ҳукмро баровардааст ё суди маҳалли зисти маҳкумшудаи ноболиғ дар мӯҳлати даҳ шабонарӯз аз рӯзи ворид гардидани пешниҳод танҳо баррасӣ ва ҳал мекунад.

3. Ба маҷлиси суд маҳкумшудаи ноболиғ, намояндаи қонунии ӯ, ҳимоятгар, прокурор ва намояндаи комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак даъват карда мешаванд. Ҳозир нашудани шахсони маҷкур монеи баррасии парванда намегардад.

4. Дар маҷлиси суд пешниҳоди комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак таҳқиқ ва ақидаҳои шахсони иштирокчиҳои парванда шунида мешаванд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

5. Аз натиҷаи баррасии парванда судя дар хонаи машваратӣ қарор қабул мекунад, ки он бояд дар маҷлиси суд эълон карда шавад.

6. Нусхаи қарор дар мӯҳлати панҷ шабонарӯз ба намояндаи қонунии маҳкумшудаи ноболиғ, комиссия оид ба ҳуқуқи кӯдак, прокурор ва суде, ки ҳукм баровардааст, фиристода мешавад.

7. Оид ба қарор шикоят ва эътироз кардан мумкин нест.

БОБИ 45. ПЕШБУРДИ ПАРВАНДАҲО ДОИР БА ТАТБИҚИ ЧОРАҲОИ МАЧБУРИИ ДОРОИ ХУСУСИЯТИ ТИББӢ

Моддаи 438. Асосҳо барои пешбурди парвандаҳо доир ба татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ

1. Пешбурди парвандаҳо доир ба татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббии дар қисми 1 моддаи 97 Кодекси ҷиноятӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда, нисбат ба шахсоне, ки дар ҳолати номукаллафӣ кирдори хавфноки ҷамъиятӣ содир намудаанд ё баъди содир кардани ҷиноят ба бемории рӯҳӣ гирифтोर шудаанд, ки таъин ё иҷрои ҷазоро ғайриимкон мегардонад, анҷом дода мешавад.

2. Чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ танҳо дар ҳолате таъин карда мешаванд, ки бемории рӯҳӣ барои ҳуди шахс ё шахсони дигар хавф дошта бошад ва ё хавфи аз тарафи ӯ расонида шудани зарари ҷиддии дигар мавҷуд бошад.

3. Пешбурди парвандаҳо доир ба татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ мутобиқи қоидаҳои умумии Кодекси мазкур ва бо дарназардошти муқаррароти ҳамин боб ба амал бароварда мешавад.

Моддаи 439. Ҳолатҳое, ки бояд исбот карда шаванд

Ҳангоми пешбурди тафтиши пешакӣ бояд ҳолатҳои зерин исбот карда шаванд:

- вақт, ҷой, тарз ва дигар ҳолатҳои кирдори содиршуда;
- аз тарафи шахс содир гардидани кирдоре, ки бо қонуни ҷиноятӣ манъ шудааст;
- хусусият ва андозаи зараре, ки дар натиҷаи кирдори содиршуда расидааст;
- рафтори шахс то содир кардани ҷиноят ва баъди он;
- қаблан гирифтори бемории рӯҳӣ будани шахс, дараҷа ва хусусияти бемории рӯҳӣ дар лаҳзаи содир кардани ҷиноят ва пешбурди тафтиши пешакӣ;
- хавфи бемории рӯҳӣ барои ҳуди шахс ё дигарон ва ё хавфи аз тарафи ӯ расонидани зарари дигари ҷиддӣ.

Моддаи 440. Дар муассисаи махсусгардонидашудаи бемориҳои рӯҳӣ ҷойгир кардан

1. Хангоми муқаррар кардани воқеияти бемории рӯҳии шахсе, ки нисбат ба ӯ дар ҳабс нигоҳ доштан ҳамчун чораи пешгирӣ татбиқ шудааст, дар асоси дархости прокурор бо иҷозати суд ба муассисаи махсусгардонидашудае, ки барои нигоҳ доштани ҳабсшудагон мувофиқ гардонида шудааст, гузаронида мешавад.

2. Дар муассисаи беморӣҳои рӯҳӣ ҷойгир намудани шахсе, ки ба ҳабс гирифта нашудааст, аз ҷониби суд иҷозат дода мешавад.

Моддаи 441. Ҷудо кардани парвандаи ҷиноятӣ

Хангоми тафтиши парвандаи ҷиноятӣ гурӯҳи ашхос муқаррар гардад, ки яке аз онҳо дар ҳолати номукаллафӣ ҷиноят содир кардааст ё баъди содир кардан ба бемории рӯҳӣ гирифта шудааст, парвандаи ҷиноятӣ нисбат ба ӯ барои тафтиши алоҳида ҷудо карда мешавад.

Моддаи 442. Ҳуқуқи шахсе, ки нисбат ба ӯ парванда оид ба татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ пеш бурда мешавад

Шахсе, ки нисбат ба ӯ парванда оид ба татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ пеш бурда мешавад, агар мувофиқи хулосаи экспертизаи судию равонпизишкӣ хусусият ва вазнинии бемории ӯ ба ин монанд нагардад, метавонад ҳуқуқҳои пешбининамудаи моддаи 47 Кодекси мазкурро истифода барад.

Моддаи 443. Иштироки намояндаи қонунӣ

1. Хешовандони наздики шахсе, ки нисбат ба ӯ парванда доир ба татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ пеш бурда мешавад, бо қарори муфаттиш ё прокурор ва ё таъиноти суд намояндаи қонунӣ шахси мазкур доништа мешавад ва барои иштирок дар парванда ҷалб карда мешавад.

2. Намояндаи қонунӣ ҳуқуқ дорад:

- донанд, ки шахсе, ки ӯ намояндагӣ мекунад, дар содир кардани кадом кирдори бо қонуни ҷиноятӣ манъшуда гунаҳгор доништа мешавад;

- дархост ва раддияҳо баён кунад;

- далелҳо пешниҳод намояд;

- бо иҷозати муфаттиш дар амалҳои тафтишӣ, ки бо дархости ӯ ё ҳимоякунанда гузаронида мешаванд, иштирок кунад;

- бо протоколҳои амалҳои тафтишӣ, ки дар онҳо иштирок кардааст, шинос шавад ва мулоҳизаҳои худро доир ба дуруст ва пуррагии сабти онҳо хатӣ баён намояд;

- баъди ба охир расидани тафтиши пешакӣ бо тамоми маводи парванда шинос шавад, аз он ҳар гуна маълумотро ба ҳар андоза навишта гирад;

- нусхаи қарорро доир ба қатъи парванда ё ба суд барои татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ равон кардани парвандаро гирад;

- дар муҳофизати суд иштирок намояд;

- аз амалҳои муфаттиш, прокурор ва суд шикоят кунад;
  - аз таъиноти суд шикоят пешниҳод намояд ва нусхаи қарорҳои шикоятшавандаро гирад;
  - шикоятҳо ва эътирозҳои оид ба парванда овардашударо донад ва норозигии худро доир ба онҳо пешниҳод кунад;
  - дар баррасии судии шикоятҳо ва эътирозҳо иштирок намояд.
3. Дар бораи ба намояндаи қонунӣ фаҳмондани ҳуқуқи ӯ дар протокол кайд карда мешавад.

Моддаи 444. Иштироки ҳимоятгар

1. Иштироки ҳимоятгар дар пешбурди парванда доир ба татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ аз лаҳзаи муқаррар шудани далели номукаллафӣ ё бемории рӯҳии шахсе, ки нисбат ба ӯ тафтиш гузаронида мешавад, агар ҳимоятгар пештар аз рӯи асосҳо дигар дар парванда иштирок накарда бошад, ҳатмист.

2. Ҳимоятгар аз лаҳзаи ба пешбурди парванда шомил шудан ба мулоқоти рӯбарӯ бо ҳимояшаванда ҳуқуқ дорад, ба шарте, ки вазъи саломатии ҳимояшаванда ба ин монанд нагардад, ҳамчунин ҳуқуқ дорад аз ҳамаи ҳуқуқҳои дигаре, ки дар моддаи 53 Кодекси мазкур пешбинӣ шудаанд, истифода барад (*Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 № 1381*).

Моддаи 445. Анҷом додани тафтиши пешакӣ

1. Пас аз анҷом додани тафтиши пешакӣ муфаттиш яке аз қарорҳои зеринро қабул мекунад:

- дар бораи қатъи парванда-дар ҳолатҳои пешбининамудаи моддаи 27 ва сархати дуюми қисми 1 моддаи 234 Кодекси мазкур, ҳамчунин вақте ки бемориҳои рӯҳӣ ба ҳуди шахс ё шахсони дигар хавфнок нестанд ё имкони расонидани зарари дигари ҷиддӣ надоранд;

- дар бораи равон кардани парванда ба суд барои татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ.

2. Муфаттиш шахсеро, ки нисбат ба ӯ тафтиши пешакӣ гузаронида шудааст, ба шарте, ки ӯ бинобар вазъи рӯҳии худ дар амалҳои тафтишӣ иштирок карда тавонад, намояндаи қонунӣ ва ҳимоятгари ӯ, ҳамчунин ҷабрдидаро оид ба қатъи пешбурди парванда ё ба суд фиристодани парванда хабардор мекунад. Муфаттиш ҳуқуқи иштирокчиёни зикршудаи муҳофизатро дар ҳусуси шинос шудан бо маводи парванда мефаҳмонад ва хабар медиҳад, ки дар кучо ва кай онҳо ин ҳуқуқро истифода бурда метавонанд. Тартиби шинос шудан бо парванда, аризаҳо ва ҳалли дархост доир ба пурра намудани тафтиш дар асоси моддаҳои 240-243 Кодекси мазкур муайян карда мешавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

3. Қарори қатъи пешбурди парванда мувофиқи моддаи 235 Кодекси мазкур бароварда мешавад.

4. Дар қарор дар бораи ба суд равон кардани парванда барои татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ баён карда мешавад:

- ҳолатҳои дар моддаи 439 Кодекси мазкур зикрфта ва далелҳои оид ба парванда муқарраршуда;

- асосҳои барои татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ;

- вачҳҳои ҳимоятгар ва дигар шахсон, ки асосҳои татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ мавриди баҳс қарор додаанд, ба шарте, ки ихзор шуда бошанд.

5. Замимаҳо ба қарори ба суд фиристондани парванда аз рӯи қоидаҳои моддаи 245 Кодекси мазкур тартиб дода мешаванд.

6. Муфаттиш парвандаро бо қарори ба суд равон кардан ба прокурор месупорад, ки ӯ парвандаро омӯхта, яке аз қарорҳои зеринро қабул мекунад:

- қарори муфаттишро тасдиқ карда, парвандаро ба суд равон мекунад;

- парвандаро ба муфаттиш барои гузаронидани тафтиши иловагӣ бармегардонад;

- парвандаро бо асосҳои, ки дар сарҳати якуми қисми 1 ҳамин модда зикр шудаанд, қатъ мекунад.

7. Нусхаи қарори ба суд равон кардани парванда барои татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ ба намояндаи қонунӣ супорида мешавад.

Моддаи 446. Таъин кардани маҷлиси суд

Баъди ба суд ворид гардидани парванда дар хусуси татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ судья баррасии онро дар маҷлиси суд мувофиқи қоидаҳои пешбиниамудаи боби 31 Кодекси мазкур таъин мекунад.

Моддаи 447. Муҳокимаи судӣ

1. Баррасии парванда доир ба татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ бо иштироки ҳатмии прокурор ва ҳимоятгар анҷом дода мешавад.

2. Тафтиши судӣ аз тарафи прокурор бо баёни далелҳои зарурати татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ нисбат ба шахсе, ки номукаллаф доништа ё ба бемории рӯҳӣ гирифта шудааст, оғоз меёбад. Тафтиши далелҳо ва муҳокимаҳои тарафҳо аз рӯи қоидаҳои дар Кодекси мазкур пешбинишуда сурат мегирад.

Моддаи 448. Масъалаҳои, ки аз тарафи суд ҳангоми қабули қарор оид ба парванда ҳал карда мешаванд

1. Дар ҳамаи мурофияи суд бояд масъалаҳои зерин тафтиш ва ҳал карда шаванд:

- оё кирдори бо қонуни ҷиноятӣ пешбинишуда вучуд дошт;

- оё шахсе, ки дар хусуси ӯ парванда баррасӣ мешавад, кирдорро содир кардааст;

- оё шахсе, ки дар ҳаққи ӯ парванда баррасӣ мешавад, кирдорро дар ҳолати номукаллафӣ содир кардааст;

- оё шахси мазкур баъди содир кардани ҷиноят ба бемории рӯҳӣ гирифта шудааст, ки таъин ё иҷрои ҷазоро номумкин мегардонад;

- оё бемории рӯҳии шахс ба ҳуди ӯ ё шахсони дигар хавф дорад ва ё имкони расонидани зарари дигари ҷиддӣ ба онҳо мавҷуд аст;

- оё татбиқи чораи маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ зарур аст ва маҳз кадоме аз онҳо.

2. Суд ҳамчунин масъалаҳоро, ки дар сарҳатҳои даҳум, ёздаҳум ва сенздаҳуми қисми 1 моддаи 335 Кодекси мазкур зикр шудаанд, ҳал мекунад.

Моддаи 449. Қарори суд

1. Суд бо эътирофи исбот шудани ин ки ҷиноят аз тарафи шахси мазкур дар ҳолати номукаллафӣ содир шудааст ё ин шахс баъди содир намудани ҷиноят ба бемории рӯҳие гирифта шудааст, ки таъин ё иҷрои ҷазоро номумкин гардонидааст, мутобиқи моддаҳои 24 ва 98 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон доир ба озод кардани ин шахс аз ҷавобгарии ҷиноятӣ ё аз ҷазо ва дар бораи нисбат ба ӯ татбиқ кардани чораи маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ ва маҳз кадом чора таъинот мебарорад.

2. Агар шахси дар қисми 1 ҳамин модда зикршуда мувофиқи вазъи рӯҳии худ хавфнок набошад ё аз тарафи ӯ кирдори начандон вазнин содир шуда бошад, суд доир ба қатъи пешбурди парванда ва дар хусуси татбиқ накардани чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ қарор мебарорад.

3. Агар суд эътироф намояд, ки иштироки шахси мазкур дар содир кардани кирдор исбот нашудааст, ҳамчунин дар сурати муқаррар намудани ҳолатҳои дар моддаҳои 27 ва 28 Кодекси мазкур пешбинишуда, суд доир ба қатъи пешбурди парванда аз рӯи асоси аз ҷониби он муқарраргардида, сарфи назар аз вучуд доштани беморӣ ё хусусияти бемории шахс қарор мебарорад.

4. Дар сурати қатъи пешбурди парванда бо асосҳои, ки дар қисмҳои 2 ва 3 ҳамин модда зикр шудаанд, нусхаи қарори суд дар мӯҳлати панҷ шабонарӯз ба мақомоти тандурустӣ чихати ҳалли масъалаи табобат ё ба муассисаи равонпизишкӣ таъминоти иҷтимоӣ фиристодани шахсоне, ки ба ёрии равонпизишкӣ мӯҳтоҷанд, фиристода мешавад.

5. Агар собит шуда бошад, ки бемории рӯҳии шахсе, ки нисбат ба ӯ парванда баррасӣ мешавад, муқаррар нашудааст ё бемории шахсе, ки ҷиноят содир кардааст, татбиқи чораҳои ҷазоро нисбат ба ӯ бартараф накунад, суд бо қарори худ парвандаро барои гузаронидани тафтиши иловагӣ бармегардонад.

6. Дар қарори суд масъалаҳоро, ки дар моддаи 347 Кодекси мазкур зикр шудаанд, ҳал мегарданд.

Моддаи 450. Шикоят ва эътироз овардан ба таъиноти суд

Ба таъиноти суд ҳимоятгар, ҷабрдида ва намояндаи ӯ, намояндаи қонунӣ ё ҳешованди наздики шахсе, ки нисбат ба ӯ парванда баррасӣ гардид, шикоят

карда метавонанд, ҳамчунин прокурор метавонад бо тартиби кассатсионӣ мувофиқи қоидаҳои дар боби 38 Кодекси мазкур баёншуда эътироз оварад.

Моддаи 451. Тартиби дароз кардани мӯҳлат, тағйир додан ва қатъ намудани татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ

1. Суд бо пешниҳоди маъмурияти муассисае, ки ёри равонпизишкӣ мерасонад ва хулосаи комиссияи равонпизишкӣ татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббиро қатъ менамояд, тағйир медиҳад ё мӯҳлати онро шаш моҳи дигар дароз мекунад.

2. Масъалаҳои қатъ намудан, тағйир додан ва ё дароз кардани мӯҳлати татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ аз тарафи суде, ки дар бораи татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ қарор баровардааст ё аз ҷониби суди маҳалли татбиқи ин чора дастаҷамъона баррасӣ карда мешаванд.

3. Суд дар бораи таъин кардани парванда барои дида баромадан дар маҷлиси суд ба намояндаи қонунии шахсе, ки нисбат ба ӯ чораи маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ татбиқ шудааст, маъмурияти муассисаи тиббӣ, Ҳимоятгар ва прокурор хабар медиҳад. Иштироки Ҳимоякунанда ва прокурор дар маҷлиси суд ҳатмӣ буда, ҳозир нашудани дигар шахсон монеи баррасии парванда намегардад.

4. Дар маҷлиси суд пешниҳоди муассисаи тиббӣ, фикри комиссияи равонпизишкӣ таҳқиқ карда, ақидаи иштирокчиёни маҷлис шунида мешавад. Агар хулосаи комиссияи равонпизишкӣ мавриди шубҳа қарор гирад, суд бо дархости шахсони дар маҷлис иштироккунанда ё бо ташаббуси худ метавонад экспертизаи судию равонпизишкӣ таъин намояд, ҳуҷҷатҳои иловагиро талаб карда гирад, ҳамчунин шахсоро, ки нисбат ба ӯ масъалаи қатъ намудан, тағйир додан ё дароз кардани мӯҳлати татбиқи чораи маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ баррасӣ мегардад, ба шарте, ки ин кор аз рӯи вазъи рӯҳии ӯ имконпазир бошад, пурсиш намояд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

5. Суд чораи маҷбурии дорои хусусияти тиббиро дар сурати чунин вазъи рӯҳии шахс, ки ба татбиқи чораи пештар таъиншуда зарурат боқӣ намонда бошад ё зарурати таъини чораи дигари дорои хусусияти тиббӣ ба миён ояд қатъ мегардонад ё тағйир медиҳад. Суд мӯҳлати таъини маҷбурии дар сурати мавҷуд набудани асосҳо барои қатъ намудан ё тағйир додани чораи маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ дароз мекунад.

6. Дар бораи қатъ намудан, тағйир додан ё дароз кардан, ҳамчунин дар бораи радди қатъ намудан, тағйир додан ё дароз кардани мӯҳлати татбиқи чораи маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ суд дар ҳонаи машваратӣ таъинот мебарорад ва онро дар маҷлиси суд эълон мекунад.

Моддаи 452. Аз нав сар кардани парванда дар ҳаққи шахсе, ки нисбат ба ӯ чораи маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ татбиқ шудааст

1. Агар шахсе, ки нисбат ба ӯ бинобар гирифтани шуданаш ба бемории рӯҳӣ баъди содир кардани ҷиноят чораи маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ татбиқ

шудааст, аз ҷониби комиссияи раёнпизишкӣ шифоёфта эътироф гардад, суд дар асоси ҳуҷҷаҳои муассисаи тиббӣ бо тартиби пешбинишудаи моддаи 400 Кодекси мазкур оид ба қатъи татбиқи чораи маҷбурии дорой хусусияти тиббӣ таъинот мебарорад ва масъаларо доир ба гузаронидани таҳқиқ ё тафтиши пешакӣ, ҷалби шахси мазкур ҳамчун айбдоршаванда ва бо тартиби умумӣ ба суд додани парвандаро ҳал мекунад.

2. Вақти дар муассисаи таъбибат гузаронида ба мӯҳлати адои ҷазо ҳисоб карда мешавад.

БОБИ 46. ПЕШБУРДИ СУРЪАТНОК

Моддаи 453. Тартиби пешбурди суръатнок

1. Ҳангоми мавҷуд будани аломатҳои ҷиноятҳои бо қисми 1 моддаи 111, қисми 1 моддаи 125, қисми 1 моддаи 126, қисми 1 моддаи 131, қисми 4 моддаи 195, қисми 4 моддаи 196, қисми 1 моддаи 230, қисми 1 моддаи 232, қисми 1 моддаи 234, қисми 1 моддаи 237, қисми 1 моддаи 247, қисми 1 моддаи 253, қисми 1 моддаи 254, қисми 1 моддаи 255, қисми 1 моддаи 294, моддаи 334 ва моддаи 339 Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбинишуда, дар ҳолатҳои ки воқеияти ҷиноят аён асту шахси гумонбар барои содир кардани ҷиноят маълум ва ӯ дар содир кардани ҷиноят алоқаманд будани худро рад намекунад, мақомоти таҳқиқ дарҳол ба пешбурди суръатнок шурӯъ менамояд (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755, аз 29.01.2021 № 1755*).

2. Тартиби пешбурди суръатнок бо қоидаҳои умумии Кодекси мазкур, бо назардошти муқаррароти моддаҳои ҳамин боб муайян карда мешаванд.

3. Ҳангоми пешбурди суръатнок мақомоти таҳқиқ то оғоз кардани парвандаи ҷиноятӣ дар муддати ҳафт шабонарӯз аз шахси ҷиноят содиркарда, шохидон ва дигар шахсон дар бораи ҳолатҳои ҷинояти содиршуда баёнот мегирад, маълумотро дар бораи мавҷуд будан ё набудани доғи судии шахси ҷиноят содиркарда, маълумот доир ба шахсият ва дигар маълумотҳоро, ки барои баррасии парванда дар маҷлиси суд аҳамият дорад, талаб менамояд.

4. Шахси ҷиноят содиркарда барои аз рӯи даъват ҳозир шудан ба мақомоти таҳқиқ ва суд, хабар додан аз тағйири ҷои истиқомат ӯҳдадор карда мешавад. Дар ҳолати ҳозир нашудан ба мақомоти таҳқиқ ё ба маҷлиси суд шахс маҷбуран оварда мешавад.

Моддаи 454. Мӯҳлати пешбурди суръатнок

Пешбурди суръатнок бояд на дертар аз даҳ шабонарӯз аз рӯзи ба мақомоти таҳқиқ ворид шудани ариза ё хабар дар бораи ҷиноят то ба прокурор фиристодани парванда тамом карда шавад.

Моддаи 455. Анҷом додани пешбурди суръатнок

1. Мақомоти таҳқиқ маводи ҷамъовардари барои оғоз кардани парвандаи ҷиноятӣ ва ба суд раён кардани он кифоя эътироф карда, дар бораи оғоз кардани парвандаи ҷиноятӣ қарор қабул карда, онро ба пешбурди худ қабул

мекунад, ва шахси ҷиноят содиркардари бо тартиби муқаррарнамудаи моддаҳои 221 -228 Кодекси мазкур ба сифати айбдоршаванда ҷалб менамояд, масъаларо дар бораи ҷораи пешгири нисбат ба айбдоршаванда мутобиқи моддаҳои 101-111 Кодекси мазкур ҳал менамояд, ҳамчунин дар бораи эътироф намудани шахс ба сифати ҷабридида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани қарор қабул мекунад.

2. Мақомоти таҳқиқ амалиёти дар қисми 1 ҳамин модда зикршударо иҷро намуда, аз рӯи асосҳо ва бо тартиби пешбиниамудаи моддаҳои 239-246 Кодекси мазкур муруфияи суръатнокро ба анҷом мерасонад.

Моддаи 456. Амали прокурор оид ба парвандаи ҷиноятӣ

Ҳангоми аз мақоми таҳқиқ ворид шудани парвандаи ҷиноятӣ, ки бо тартиби пешбурди суръатнок анҷом дода шудааст, прокурор ё муовини ӯ вазифадоранд дар муддати на зиёда аз 24 соат парвандаро санчида, бо асосҳо ва бо тартиби дар моддаҳои 247-250 Кодекси мазкур пешбинишуда дар бораи он қарор қабул намояд.

Моддаи 457. Пешбурди таҳқиқ

1. Таҳқиқи парвандаҳои ҷиноятӣ дар бораи ҷиноятҳои дар моддаи 453 Кодекси мазкур номбаркардашуда аз ҷониби мақомоти таҳқиқ аз рӯи қоидаҳои умумии Кодекси мазкур дар ҳолатҳои зерин анҷом дода мешавад:

- ҳангоми аз ҷониби сардори мақомоти таҳқиқ оғоз кардани парвандаи ҷиноятӣ, ба шарте, ки дар давоми ҳафт шабонарӯз муайян намудани ҳолатҳои муҳими содир шудани ҷиноят аз имкон берун бошад;

- ҳангоми аз ҷониби прокурор барои пешбурди таҳқиқ баргардонидани парвандаи ҷиноятӣ, ки бо тартиби пешбурди суръатнок анҷом дода шудааст;

- ҳангоми дар муддати се шабонарӯз аз имкон берун будани иҷрои амалҳои муруфиявии дар моддаи 453 Кодекси мазкур пешбинишуда.

2. Дар ҳолатҳои пешбиниамудаи Кодекси мазкур таҳқиқ бояд на дертар аз бист шабонарӯз аз рӯзи оғози парвандаи ҷиноятӣ ё баргардонидани он анҷом дода шавад.

Моддаи 458. Пешбурди тафтиши пешакӣ

1. Доир ба ҷиноятҳои дар моддаи 453 Кодекси мазкур пешбинишуда, ба шарте, ки онҳо аз ҷониби ноболиғон содир шуда бошанд, ҳамчунин дар бораи кирдори барои ҷамъият хавфноки бо қонуни ҷиноятӣ пешбиниамудаи номукаллафон ё шахсоне, ки баъди содир кардани ҷиноят ба касалии рӯҳӣ дучор шудаанд, тафтиши пешакӣ анҷом дода мешавад.

2. Тафтиши пешакӣ бояд на дертар аз як моҳ аз рӯзи оғоз кардани парвандаи ҷиноятӣ анҷом дода шавад.

Моддаи 459. Салоҳияти судя доир ба парвандаи ҷиноятӣ ба суд воридшуда

1. Доир ба парвандаи ҷиноятии аз прокурор ба суд воридшуда судя амалиёти тайёриро гузаронида, мутобиқи қоидаҳои боби 31 Кодекси мазкур қарор қабул менамояд.

2. Доир ба парвандаи ҷиноятӣ судя бояд на дертар аз панҷ шабонарӯз аз рӯзи ба суд ворид шудани он қарор қабул кунад.

Моддаи 460. Баррасии парвандаи ҷиноятӣ дар маҷлиси суд

Баррасии парвандаи ҷиноятӣ дар маҷлиси суд аз ҷониби судя мутобиқи қоидаҳои умумии муҳокимаи судӣ анҷом дода мешавад.

БОБИ 47. ПЕШБУРД ОИД БА РҶЁНИДАНИ ЗАРАРЕ, КИ ДАР НАТИҶАИ АМАЛИ ҒАЙРИҚОНУНИИ СУД ВА МАҚМОТИ АНҚОМДИҲАНДАИ ПЕШБУРДИ ТОСУДӢ ДОИР БА ПАРВАНДАИ ҶИНОЯТӢ РАСИДААСТ

Моддаи 461. Асосҳо ва шартҳои ба вучуд омадани ҳуқуқ барои рӯёнидани товони зарар

1. Товони зараре, ки ба шахс дар натиҷаи ғайриқонунии дастгир кардан, дар ҳабс ва ҳабси хонагӣ нигоҳ доштан, муваққатан аз вазифа дур кардан, дар муассисаи тиббӣ ҷойгир кардан, маҳкум кардан, татбиқ намудани чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ расонида шудааст, аз тарафи давлат сарфи назар аз гуноҳи таҳқиқбаранда, мақомоти таҳқиқ, муфаттиш, прокурор ва суд пурра рӯёнида мешавад.

2. Ҳуқуқи рӯёнидани товони зарар дар ҳолатҳои зерин ба вучуд меояд:

- дар сурати озод намудани дастгиршуда ё ҳабсшуда бо сабаби тасдиқ нагардидани гумон дар содир кардани ҷиноят;

- қатъ намудани парвандаи ҷиноятӣ бо асосҳои дар сарҳатҳои якум ва дуюми қисми 1 моддаи 27 ва сарҳати дуюми қисми 1 моддаи 234 Кодекси мазкур пешбинишуда;

- баровардани ҳукми сафедкунанда;

- тағйир ёфтани бандубасти кирдор дар асоси он моддаи қонун, ки ҷинояти нисбатан сабуктарро бо таъини ҷазои нисбатан сабуктар мувофиқи ин модда ё аз ҳукм хориҷ кардани қисми айбдоркунӣ ва бо ин сабаб сабук кардани ҷазоро пешбинӣ менамояд;

- бекор карда шудани қарори ғайриқонунии суд доир ба татбиқи чораҳои маҷбурии дорои хусусияти тиббӣ.

3. Дар ҳолати ғавти шаҳрванд ҳуқуқи рӯёнидани товони зарар бо тартиби муқарраршуда ба ворисони ӯ ва дар қисмати гирифтани нафақа ва кӯмакпулиҳое, ки пардохти онҳо боздошта шудааст, ба он аъзои оилаи ӯ мегузарад, ки ба доираи шахсони дар ҳолати ғавти сарпараст бо нафақаи вобаста ба гум кардани сарпараст таъминшаванда мансубанд.

4. Товони зарар дар ҳолате рӯёнида намешавад, ки шаҳрванд дар ҷараёни таҳқиқ, тафтиши пешакӣ ва муруфиаи судӣ бо роҳи худайбдоркунӣ барои ба

миён омадани оқибатҳои дар қисми 1 ҳамин модда зикршуда мусоидат карда бошад. Аммо худайбдоркуниё, ки дар натиҷаи нисбат ба шахрванд татбиқ гардидани зӯроварӣ, таҳдид ва дигар чораҳои ғайриқонунӣ ба вучуд омадааст, ба рӯёнидани товони зарар монё намегардад. Зимнан далели татбиқи чораҳои ғайриқонуни бояд аз тарафи мақомоти тафтишотӣ, прокурор ё суд муқаррар карда шаванд.

5. Қоидаҳои ҳамин модда ба ҳолатҳои дахл надоранд, ки чораҳои маҷбуркунии мурофиавии нисбат ба шахс татбиқшуда ё ҳукми айбдоркунанда бекор карда ё бо сабаби қабули санади афв, гузаптани мӯҳлати даъво, нарасидани синну сол ё қабули қонуне, ки ҷавобгарии ҷиноятиро аз байн мебарад ё ҷазоро сабук мегардонад, тағйир дода шуда бошанд.

Моддаи 462. Товони зараре, ки бояд рӯёнида шавад

Дар сурати мавҷуд будани асосҳо ва шартҳои дар қисмҳои 1 ва 2 моддаи 464 Кодекси мазкур зикршуда, шахс ҳуқуқ дорад ба:

- рӯёнидани товони зарари молумулкӣ (маош, нафақа, кӯмакпулӣ ва маблағҳои дигаре, ки аз онҳо дар натиҷаи амалҳои ғайриқонунӣ, мусодираи ғайриқонунии молу мулк ё дар асоси ҳукми ё қарорҳои суд ба ғоидаи давлат дохил кардани молу мулк маҳрум гаштааст, ҷаримаҳо ва хароҷоти мурофиавие, ки барои иҷрои ҳукми ғайриқонунии суд ситонида шудаанд, маблағе, ки барои расонидани ёрии ҳуқуқӣ пардохта шудаанд ва хароҷоти дигар) (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*);

- барҳам додани оқибатҳои зарари маънавӣ;

- барқарор намудани ҳуқуқҳои меҳнатӣ, нафақавӣ, манзилӣ ва ғайра.

Моддаи 463. Эътирофи ҳуқуқ ба рӯёнидани товони зарар

Суд, прокурор, муфаттиш, мақомоти таҳқиқ доир ба пурра ё қисман сафедкунии шахс қарор қабул карда, бояд ҳуқуқи ўро оид ба рӯёнидани товони зарар эътироф намоянд. Нусхаи ҳукми сафедкунанда ё таъиноти (қарори) қатъ намудани парвандаи ҷиноятӣ, бекор кардан ё тағйир додани дигар қарорҳои ғайриқонунӣ ба шахси манфиатдор супорида ё тавассути почта фиристода мешавад. Ҳамзамон бо ин ба ў хабарнома бо фаҳмондани тартиби рӯёнидани товони зарари молумулкӣ ва барқарор намудани ҳуқуқи дигари ў фиристода мешавад.

Моддаи 464. Муайян кардани андозаи зарари молумулкӣ ва тартиби рӯёнидани товони он

1. Шахс ҳуқуқ дорад, дар давоми шаш моҳ аз лаҳзаи гирифтани нусхаи ҳуҷҷатҳои дар моддаи 463 Кодекси мазкур зикршуда бо хабарномаи тартиби рӯёнидани товони зарар, ба мақомоте, ки ҳукми сафедкунанда, оид ба қатъи парванда, бекор кардан ё тағйир додани қарорҳои дигари ғайриқонунӣ таъинот (қарор) баровардааст, бо талабнома рӯёнидани зарари молумулкӣ муроҷиат намояд. Агар аз тарафи суди болоӣ парванда қатъ карда ё ҳукм тағйир дода

шуда бошад, аризаи рӯёнидани товони зарар ба суде, ки ҳукм баровардааст, равон карда мешавад.

2. Судя, прокурор, муфаттиш, мақомоти таҳқиқ на дертар аз як моҳи баъд аз рӯзи ворид гардидани ариза андозаи зарарро муайян мекунанд ва дар ҳолатҳои зарурӣ аз мақомоти молия ва таъминоти иҷтимоӣ ҳисобу китобро дархост карда, дар бораи анҷом додани пардохтҳо доир ба рӯёнидани товони зарар қарор мебароранд.

3. Аризаи рӯёнидани товони зарари молумулкӣ аз тарафи судя бо тартиби муқаррарнамудаи моддаи 401 Кодекси мазкур ҳал карда мешавад.

4. Нусхаи тасдиқгардидаи қарор ба шахс ва дар ҳолати ғавти ӯ ба шахсони дар қисми 3 моддаи 461 Кодекси мазкур зикршуда барои пешниҳод ба мақомоте, ки вазифадоранд пардохтро анҷом диҳанд, супорида ё фиристода мешавад.

Моддаи 465. Шикоят аз қарорҳои анҷом додани пардохтҳо

Аз қарорҳои судя, прокурор, муфаттиш, мақомоти таҳқиқ оид ба анҷом додани пардохтҳо мувофиқи тартибе, ки дар Кодекси мазкур муқаррар гардидааст, шикоят кардан мумкин аст.

Моддаи 466. Баргараф кардани оқибати зарари маънавӣ ва зарарҳои дигар

1. Даъвои рӯёнидан ба тариқи пулӣ барои зарари расонидашуда бо тартиби муурофияи судии граждани пешниҳод карда мешавад.

2. Агар маълумоти дастгир намудан, ба ҳабс гирифтани, муваққатан аз вазифа дур сохтани, дар муассисаи тиббӣ ҷойгир кардани, маҳкум намудани ва амалҳои дигари ғайриқонунии нисбат ба шахс татбиқшуда дар матбуот ҷоп карда, тавассути радио, телевизион ва воситаҳои дигари ахбори омма интишор шуда бошад, бо талаби шахси мазкур ва дар ҳолати ғавти ӯ бо талаби хешовандони ӯ ё супориши суд, прокурор, муфаттиш ё мақомоти таҳқиқ воситаҳои дахлдори ахбори умум вазифадоранд, ки дар муддати як моҳ дар ин бобат хабари зарурӣ интишор намоянд.

3. Бо талаби шахс ва дар ҳолати ғавти ӯ бо талаби хешовандони ӯ судя, прокурор, муфаттиш, мақомоти таҳқиқ вазифадоранд, ки дар муддати то чордаҳ шабонарӯз доир ба бекор кардани қарорҳои ғайриқонунии мақомоти ҳифзи ҳуқуқ ба ҷои қор, таҳсил ё зисти ӯ ба тариқи хаттӣ хабар диҳанд.

Моддаи 467. Барқарор кардани ҳуқуқҳои дигар

1. Агар ариза доир ба барқарор кардани ҳуқуқи меҳнатӣ, нафақавӣ ва манзилӣ, анҷом додани пардохтҳо, ҳамчунин дар бораи баргарафтонидани молу мулк ё арзиши он қонест гардонидани нашавад ё шахс бо қарори қабулшуда розӣ набошад, ӯ ҳуқуқ дорад, ки бо тартиби муурофияи граждани ба суд муроҷиат намояд.

2. Ба шахсоне, ки аз рутбаҳои ҳарби ва унвонҳои дигар, дараҷаҳои таҳассусӣ, ҳамчунин ордену медалҳо маҳрум карда шудаанд, бо тартиби муқарраршуда рутбаю унвонҳо, дараҷаҳои таҳассусӣ барқарор карда, ордену медалҳои онҳо баргардонида мешаванд.

Моддаи 468. Мӯҳлати пешниҳоди ариза

1. Ариза оид ба анҷом додани пардохтҳои пулӣ ба ивази товони зарари молумулкӣ метавонад дар давоми се сол аз лаҳзае, ки шахсони дар қисми 3 моддаи 461 Кодекси мазкур зикршуда таъинот ё қарорро доир ба анҷом додани чунин пардохтҳо мегиранд, пешниҳод карда шаванд.

2. Ариза дар хусуси барқарор кардани ҳуқуқҳои дигар метавонад аз тарафи шахс дар давоми як сол аз лаҳзаи гирифтани хабарномае, ки тартиби барқарор намудани ҳуқуқро мефаҳмонад, пешниҳод карда шавад.

3. Дар сурати бо сабабҳои узрнок гузаштани мӯҳлатҳои зикршуда, ин мӯҳлатҳо бо аризаи шахсони манфиатдор метавонанд аз тарафи муфаттиш, прокурор ё суд барқарор карда шаванд.

Моддаи 469. Рӯёнидани товони зарар ба шахсони ҳуқуқӣ

Товони зараре, ки ба шахсони ҳуқуқӣ дар натиҷаи амалҳои ғайриқонунии суд, прокурор, муфаттиш, мақомоти таҳқиқ расонида шудааст, аз тарафи давлат пурра ва дар мӯҳлатҳои муқаррарнамудаи ҳамин боб рӯёнида мешавад.

ФАСЛИ XII. МУҚАРРАРОТИ АСОСИИ ТАРТИБИ ҲАМКОРИИ МУТАҚОБИЛАИ СУДҲО, ПРОКУРОРҲО, МУФАТТИШОН ВА МАҚОМОХИ ТАҲҚИҚ БО МАҚОМОТ ВА ШАХСОНИ МАНСАБДОРИ ДАХЛДОРИ ДАВЛАТҲОИ ХОРИЧӢ ДОИР БА ПАРВАНДАҲОИ ҶИНОЯТӢ

БОБИ 48. ҲАМКОРИИ МУТАҚОБИЛАИ СУДҲО, ПРОКУРОРҲО, МУФАТТИШОН ВА МАҚОМОТИ ТАҲҚИҚ БО МАҚОМОТ ВА ШАХСОНИ МАНСАБДОРИ ДАХЛДОРИ ДАВЛАТҲОИ ХОРИЧӢ ДАР ТАРТИБИ РАСОНИДАНИ ЁРИИ ҲУҚУҚӢ ОИД БА ПАРВАНДАҲОИ ҶИНОЯТӢ

(Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755)

Моддаи 470. Равон кардани супориш доир ба гузаронидани амалиёти мурофиавӣ

1. Суд, прокурор, муфаттиш, мақомоти таҳқиқ ҳангоми зарурати гузаронидани пурсиш, муоина, ёфта гирифтани, кофтуков, экспертиза ва амалиёти дигари алоҳидаи мурофиавии пешбиниамудаи Кодекси мазкур дар ҳудуди давлати хориҷӣ гузаронидани онҳоро ба мақомоти дахлдори давлати хориҷие, ки бо он доир ба расонидани ёрии мутақобили ҳуқуқӣ шартнома ё созишномаи байналмилалӣ мавҷуд аст, супориш медиҳад *(Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755)*.

2. Супориши гузаронидани амали алоҳидаи тафтишӣ ба воситаи Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва гузаронидани амали суд ба воситаи Раиси Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва ё мутобиқан тавассути муовинони онҳо фиристода мешавад, ки онҳо дар ҳолатҳои зарурӣ барои мусоидат ба Вазорати корҳои хориҷии Ҷумҳурии Тоҷикистон муроҷиат мекунанд (*Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 № 1381*).

3. Ҳангоми ба расмият даровардани супориш, ба шарте, ки дар шартномаи байналмилалӣ ҳолати дигар пешбинӣ нашуда бошад, забони ҳамон давлате татбиқ мегардад, ки супориш ба он раван карда мешавад.

Моддаи 471. Мазмуни супориши гузаронидани амалиёти мурофиавӣ

Супориши гузаронидани амалҳои алоҳидаи тафтишӣ ва судӣ бояд ба тариқи хаттӣ тартиб дода, аз тарафи шахси мансабдоре, ки супоришро мефиристад, имзо ва бо мӯҳри нишондори мақомот тасдиқ карда шавад ва маълумоти зеринро дошта бошад:

- номи мақомоте, ки супоришро мефиристад;
- ном ва суроғайи мақомоте, ки супориш ба он фиристода мешавад;
- номи парванда ва мушаххасоти супориш;
- маълумот дар бораи шахсоне, ки нисбат ба онҳо супориш дода мешавад, шахрвандии онҳо, шуғл, ҷои зист ё маҳалли будубош ва барои шахсони ҳуқуқӣ
- ном ва маҳалли ҷойгиршавии онҳо;
- баёни ҳолатҳое, ки бояд муайян карда шаванд, ҳамчунин номгӯйи ҳуҷҷатҳо, далелҳои шайъӣ ва далелҳои дигари дархостшаванда;
- маълумот доир ба ҳолатҳои воқеии ҷинояти содиршуда ва бандубасти он бо замимаи нусхаи матни моддаи дахлдори Кодекси ҷиноятии Ҷумҳурии Тоҷикистон, дар мавриди зарурат маълумот дар бораи андозаи зараре, ки дар натиҷаи амали содиргардида расонида шудааст.

Моддаи 472. Даъват ва ҷабрида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани, намояндагони онҳо, ки берун аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон мебошанд

1. Агар шохид, ҷабрида, даъвогари граждани, ҷавобгари граждани, намояндагони онҳо ва коршинос шахрвандони давлати хориҷӣ бошанд, метавонанд бо ризоии онҳо аз тарафи шахси мансабдоре, ки парвандаи ҷиноятиро тафтиш мекунад, барои гузаронидани амалҳои тафтишӣ ё судӣ ба ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон даъват карда шаванд.

2. Дархост дар бораи даъвати шахс бо тартиби дар Кодекси мазкур пешбинишуда фиристода мешавад.

3. Амалҳои тафтишӣ ва судӣ бо иштироқи шохид, ҷабрида, дигар иштирокчиёни мурофиа, ки дар қисми 1 ҳамин модда зикр шудаанд, аз рӯи қоидаҳои Кодекси мазкур гузаронида мешавад (*Қонуни ҚТ аз 2.08.2011 № 755*).

4. Шахсони дар қисми 1 ҳамин модда нишондодашуда, ки ба даъват ҳозир шудаанд наметавонанд дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷавобгари ҷиноятӣ кашида шаванд, ба ҳаёс гирифта шаванд ё ҳуқуқҳои шахсии дигари онҳо маҳдуд карда шаванд, ба шарте, ки ҳукми суд то ба ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ворид шудани ин шахсон бароварда шуда бошад. Масуният ба шарте қатъ меёбад, ки шахси бо даъват ҳозиршуда имкони тарк кардани ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистонро дошта, дар мӯҳлати 15 шабонарӯз аз лаҳзаи аз байн рафтани зарурати ҳузури ӯ ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистонро тарк намекунад ва ё баъди тарки ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон дубора ба Ҷумҳурии Тоҷикистон бармегардад.

Моддаи 473. Иҷрои супориш оид ба гузаронидани амалҳои мурофиавӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

1. Суд, прокурор, муфаттиш, мақомоти таҳқиқ супоришҳои бо тартиби муқарраргардида ба онҳо додаи мақомот ва шахсони мансабдори дахлдори давлатҳои хориҷиро оид ба гузаронидани амалҳои тафтишӣ ё судӣ мувофиқи қоидаҳои умумии Кодекси мазкур иҷро мекунанд.

2. Ҳангоми иҷрои супориш наметавонанд меъёрҳои мурофиавии давлати хориҷӣ истифода шаванд, ба шарте, ки ин амал дар шартномаи байналмилалӣ бо он давлат пешбинӣ шуда бошад.

3. Дар ҳолатҳои пешбиниамудаи шартномаи байналмилалӣ, ҳангоми иҷрои супориш намоёндаи мақомоти дахлдори давлати хориҷӣ иштирок карда наметавонад.

4. Агар иҷрои супориш имкон надошта бошад, ҳуҷжатҳои воридшуда мутобиқан тавассути Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё Суди Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба мақомоти хориҷие, ки супориш аз он омадааст, бо зикри сабабҳои, ки ба иҷрои он монеъ гардидаанд, баргардонида мешаванд. Агар иҷрои супориш ба истиқлолият ё амнияти Ҷумҳурии Тоҷикистон зарар расонида тавонад ва ё муҳолифи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон бошад, бе иҷро баргардонида мешавад (*Қонуни ҚТ аз 24.02.2017 № 1381*).

Моддаи 474. Барои идома додани таъқиби ҷиноятӣ раво кардани маводи парванда

Дар ҳолати содир шудани ҷиноят дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи шаҳрванди давлати хориҷие, ки аз ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон берун рафтааст, тамоми маводи парвандаи оғозшуда ва таҳқиқшаванда ба Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешавад, то ки масъалаи фиристодани маводро ба мақомоти дахлдори давлати хориҷӣ барои идома додани таъқиби ҷиноятӣ ҳал кунад.

Моддаи 475. Иҷрои дархости идома додани таъқиби ҷиноятӣ ё оғоз кардани парвандаи ҷиноятӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон

1. Мурочиати мақомоти дахлдори давлати хориҷӣ доир ба додани парвандаи ҷиноятӣ нисбати шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дар ҳудуди

давлати хориҷӣ ҷиноят содир карда, ба Ҷумҳурии Тоҷикистон баргаштааст, барои тафтиши минбаъда аз ҷониби Прокуратураи генералӣ баррасӣ карда мешавад. Тафтиши пешакӣ, таҳқиқ ва мурофиаи суд дар ҷунин ҳолатҳо бо тартиби пешбининамудаи Кодекси мазкур анҷом дода мешавад.

2. Далелҳои, ки дар ҷараёни таҳқиқи парванда дар ҳудуди давлати хориҷӣ аз ҷониби шахси мансабдори ваколатдоршуда дар доираи салоҳияти ӯ ва бо тартиби муқарраршуда ба даст оварда шудаанд, ҳангоми идома додани тафтиш дар Ҷумҳурии Тоҷикистон баробари дигар далелҳои доир ба парвандаи ҷиноятӣ ҷамъшуда эътибори ҳуқуқӣ доранд.

3. Дар ҳолати аз тарафи шахрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳудуди давлати хориҷӣ содир кардани ҷиноят ва то нисбат ба ӯ оғоз шудани таъқиби ҷиноятӣ дар маҳалли содир шудани ҷиноят ба Ҷумҳурии Тоҷикистон баргаштанаш парвандаи ҷиноятӣ метавонад аз тарафи мақомоти босалоҳияти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар асоси маводе, ки мақомоти давлати хориҷӣ ба Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод намудааст, оғоз ва тафтиш карда шавад.

БОБИ 49. СУПОРИДАНИ ШАХС БАРОИ БА ҶАВОБГАРИИ ҶИНОЯТӢ КАШИДАН Ё БАРОИ ИҶРОИ ҲУҚМ

Моддаи 476. Равон кардани талабнома дар хусуси додани шахсе, ки дар ҳудуди давлати хориҷӣ мебошад

1. Прокуратураи генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар ҳолат ва бо тартибе, ки дар қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дар шартномаҳои байналмилалӣ Ҷумҳурии Тоҷикистон пешбини шудаанд, ба мақомоти дахлдори давлати хориҷӣ бо талабномаи додани шахсе, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷиноят содир кардааст, муруҷиат мекунад ба шарте, ки оид ба ин шахс ҳукми айбдоркунанда ё қарори ба ҷавобгарӣ кашидан ба сифати айбдоршаванда қабул шуда бошад.

2. Талабнома бояд маълумоти зеринро дар бар гирад:

- насаб, ном ва номи падари маҳкумшуда (айбдоршаванда), соли таваллуд, маълумот дар бораи шахрвандӣ, тасвири зоҳирӣ, аксҳо (*Қонуни ҚТ аз 14.03.2014 № 1067*);

- баёни ҳолатҳои воқеии ҷинояти содиршуда бо зикри матни қонуне, ки барои ин ҷиноят ҷавобгариро пешбинӣ мекунад ва зикри ҳатмии ҷазо;

- маълумот дар бораи ҷой ва вақти баровардани ҳукме, ки эътибори қонунӣ пайдо кардааст ё қарор дар бораи ба сифати айбдоршаванда ҷалб кардан бо замимаи нусхаҳои тасдиқшудаи ҳуҷҷатҳои дахлдор.

Моддаи 477. Ҳадди ҷавобгарии ҷиноятии шахси ба Ҷумҳурии Тоҷикистон супоридашуда

1. Шахсе, ки аз тарафи давлати хориҷӣ ба Ҷумҳурии Тоҷикистон супорида шудааст, бе ризои давлате, ки ӯро супоридааст, барои ҷинояти дигаре, ки бо

супоридани ӯ вобаста нест, наметавонад ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида, ҷазо дода шавад, ҳамчунин ба давлати сеюм супорида шавад.

2. Қоидаи қисми 1 ҳамин модда дар ҳолати аз тарафи шахс содир шудани ҷиноят баъди супоридани ӯ татбиқ намегардад.

Моддаи 478. Иҷрои талабномаи супоридани шахсе, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон қарор дорад

1. Талабномаи супоридани шахрванди давлати хориҷӣ, ки дар содир намудани ҷиноят айбдор карда мешавад ё дар худуди давлати хориҷӣ маҳкум шудааст, аз тарафи Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё муовини ӯ баррасӣ карда мешавад. Дар сурати мавҷуд будани талабномаи якҷанд давлат доир ба супоридани шахс қарори ба қадом давлат супоридани шахсро Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон қабул мекунад.

2. Шарт ва тартиби супоридан тавассути Кодекси мазкур ва шартномаи тарафайни Ҷумҳурии Тоҷикистон бо давлати хориҷӣ муайян карда мешавад.

3. Агар дар бораи шахрванди давлати хориҷӣ, ки барои ҷинояти дигар дар худуди Ҷумҳурии Тоҷикистон адои ҷазо мекунад, дархости супоридани ӯ ворид гардад, супоридан метавонад то ба охир расидани мӯҳлати ҷазо ё озод кардан аз ҷазо мувофиқи ҳар гуна асоси қонунӣ ба таъхир андохта шавад. Агар шахрванд ба ҷавобгарии ҷиноятӣ кашида шуда бошад, мӯҳлати супоридани ӯро то баровардани ҳукм, ба охир расидани мӯҳлати ҷазо ё озод кардан аз ҷавобгарии ҷиноятӣ ё аз ҷазо мувофиқи ҳар гуна асоси қонунӣ мумкин аст, ба таъхир андохта шавад. Агар ба таъхир андохтани мӯҳлати супоридани гунаҳгор боиси гузаштани мӯҳлати таъқиби ҷиноятӣ гардад ё ба таҳқиқи ҷиноят ҳалал расонад, шахсро, ки супоридани ӯ дар асоси талабнома зарур аст, муваққатан супоридан мумкин аст.

Моддаи 479. Рад кардани супоридани шахс

Супоридани шахс дар ҳолатҳои зерин рад карда мешавад, агар:

- ба шахс аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон паноҳгоҳи сиёсӣ дода шуда бошад;

- кирдоре, ки асоси талабнома доир ба супоридан қарор дода шудааст, аз ҷониби Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун ҷиноят эътироф нагардад;

- нисбат ба шахс аллақай барои ҳамон ҷиноят ҳукме бароварда шуда бошад, ки эътибори қонунӣ пайдо кардааст ё тафтиши парванда қатъ карда шудааст;

- дар бораи дар давлати супоридашаванда мавриди шиканча қарор гирифтани шахс маълумот мавҷуд бошад (*Қонуни ҚТ аз 27.11.2014 № 1134*);

- мувофиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон бо сабаби гузаштани мӯҳлат ё аз рӯи асоси дигари қонунӣ парвандаи ҷиноятӣ наметавонад оғоз ё ҳукм иҷро карда шавад.

Моддаи 480. Супоридани шахсони дорои душаҳрвандӣ ва шахсони бешаҳрванд

1. Тартиби супоридани шахсони дорои душаҳрвандӣ ва шахсони бешаҳрванд бо қоидаҳои моддаи 478 Кодекси мазкур муайян карда мешавад.

2. Супоридани шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки дорои душаҳрвандӣ мебошад, танҳо дар ҳолатҳои имконпазир аст, ки махсус дар шартнома ё созишномаи тарафайн пешбинӣ шуда бошанд.

Моддаи 481. Ба ҳабс гирифтани барои супоридан

1. Ҳангоми аз мақомоти дахлдори давлати хориҷӣ ворид гардидани талабномаи ба таври зарурӣ ба расмият даровардашуда ва дар сурати мавҷуд будани асосҳои қонунӣ барои супоридан ӯ метавонад дастгир карда ва нисбат ба ӯ чораи пешгирии дар намуди ба ҳабс гирифтани бо тартиби муқаррарнамудаи боби 12 Кодекси мазкур татбиқ карда мешавад.

2. Дар бораи ба ҳабс гирифтани шахс ба мақомоти давлати хориҷие, ки талабномаи супориданро фиристодааст, яқоя бо пешниҳоди вақт ва ҷои супоридан фавран хабар дода мешавад.

3. Агар дар давоми сӣ шабонарӯз супоридан иҷро нагардад, шахсе, ки дар ҳабс нигоҳ дошта мешавад бояд бо қарори суд озод карда шавад. Такроран ба ҳабс гирифтани танҳо баъди баррасии талабномаи нав доир ба супоридан мутобиқи қисми 1 ҳамин модда имконпазир аст.

Моддаи 482. Супоридани ашё

1. Ҳангоми ба мақомоти давлати хориҷӣ супоридани шаҳрванд, инчунин ашёе, ки олотии ҷиноят аст ва осори ҷиноят дорад ё бо роҳи ҷиноятӣ ба даст оварда шудааст, дода мешавад. Ин ашё дар асоси талабнома ва дар ҳолате, ки супоридани шахс ба сабаби фавти ӯ ё бо сабабҳои дигар амалӣ шуда наметавонад дода мешавад.

2. Агар ашёи дар қисми 1 ҳамин модда зикршуда, барои тафтиш аз рӯи парвандаи дигари ҷиноятӣ зарур бошад, мумкин аст муваққатан нигоҳ дошта шавад.

3. Барои таъмини ҳуқуқи қонунии шахсони сеюм супоридани ашёи дар қисми 1 ҳамин модда зикршуда, танҳо дар сурати мавҷуд будани кафолатҳои мақомоти давлати хориҷӣ дар бораи баргардонидани ашё баъди ба охир расидани тафтиш аз рӯи парванда анҷом дода мешавад.

БОБИ 50. СУПОРИДАНИ ШАХСЕ, КИ БА МАҲРУМ КАРДАН АЗ ОЗОДИ МАҲКУМ ШУДААСТ, БАРОИ АДОИ ҶАЗО БА ДАВЛАТЕ, КИ Ӯ ШАҲРВАНДИ ОН АСТ

Моддаи 483. Асосҳо барои супоридани шахсе, ки ба маҳрум кардан аз озодӣ маҳкум шудааст, барои адои ҷазо ба давлате, ки ӯ шаҳрванди он аст

Шартномаи байналмилалӣи Ҷумҳурии Тоҷикистон бо давлати хориҷии дахлдор ё созиши хаттӣ бо шартҳои мутақобил имзонамудаи Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо мақомоти босалоҳият ва шахсони мансабдори давлати хориҷӣ барои супоридани шахсе, ки аз тарафи суди Ҷумҳурии Тоҷикистон ба маҳрум кардан аз озодӣ маҳкум шудааст, барои адои ҷазо дар давлате, ки ӯ шаҳрванди он давлат мебошад, ҳамчунин барои супоридани шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз тарафи суди давлати хориҷӣ маҳкум шудааст, барои адои ҷазо дар Ҷумҳурии Тоҷикистон асос ба шумор меравад.

Моддаи 484. Шарт ва тартиби супоридани маҳкумшуда барои адои ҷазо ба давлате, ки ӯ шаҳрванди он аст

1. Супоридани шахсе, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон маҳкум шудааст, барои адои ҷазо ба давлате, ки ӯ шаҳрванди он давлат аст, то хатми ҷазои ӯ ба тариқи маҳрум кардан аз озодӣ дар асоси дархости маҳкумшуда, намояндаи қонунӣ ё ҳешовандони наздики ӯ, ҳамчунин дар асоси талабномаи мақомоти босалоҳияти давлати дахлдор бо ризои маҳкумшуда имконпазир аст.

2. Шахс танҳо баъди эътибори қонунӣ пайдо кардани ҳукм бо қарори Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон ё муовини ӯ метавонад супорида шавад ва онҳо дар бораи супорида шудани маҳкумшуда ба суде, ки ҳукм баровардааст, хабар медиҳанд.

Моддаи 485. Рад кардани супоридани шахси ба маҳрум кардан аз озодӣ маҳкумшуда ба давлати хориҷӣ барои адои ҷазо

Супоридани шахси ба маҳрум кардан аз озодӣ маҳкумшуда барои адои ҷазо ба давлате, ки ӯ шаҳрванди он давлат аст дар ҳолатҳои зерин рад карда мешавад, ба шарте, ки:

- кирдоре, ки шахс барои он маҳкум шудааст, бо қонунгузори давлате, ки ӯ шаҳрванди он мебошад, ҷиноят эътироф нагардад;
- ҷазо бо сабаби гузаштани мӯҳлат ё бо дигар асоси пешбининамудаи қонунгузори ин давлат наметавонад дар давлати хориҷӣ адо карда шавад;
- аз маҳкумшуда ё аз давлати хориҷӣ кафолатҳои иҷрои ҳукм дар қисми даъвои граждани ворид нашуда бошанд;
- доир ба супоридани маҳкумшуда дар асоси шартҳои пешбининамудаи шартномаи байналмилалӣ мувофиқа ҳосил нашуда бошад;
- маҳкумшуда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон ҷои зисти доимӣ дошта бошад.

Моддаи 486. Баррасии дархост дар бораи дар Ҷумҳурии Тоҷикистон адо намудани ҷазо

Шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз тарафи суди давлати хориҷӣ ба маҳрум кардан аз озодӣ маҳкум шудааст, намояндаи қонунӣ ё ҳешовандони наздики ӯ, ҳамчунин мақомоти босалоҳияти давлати хориҷӣ бо ризои маҳкумшуда метавонанд ба Прокурори генералии Ҷумҳурии Тоҷикистон бо

дархости адои ҷазо аз тарафи маҳкумшуда дар Ҷумҳурии Тоҷикистон
мурочиат намоянд.